

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra teologických věd

Disertační práce

PRAVOMOCI A OPŘÁVNĚNÍ ZPOVĚDNÍKA

Vedoucí práce: doc. JUDr. Stanislav Příbyl Ph.D., Th.D., JC.D.

Autor práce: ICLic. Mgr. et Mgr. Šimon Polívka
Studijní obor: Teologie
Forma studia: Kombinovaná
Ročník: IV.

2021

Prohlašuji, že svoji disertační práci jsem vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své disertační práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Datum: 1.3. 2021

.....
Šimon Polívka

Chtěl bych s upřímnou vděčností poděkovat svému školiteli doc. JUDr. Stanislavu Příbylovi Ph.D., Th.D., J.C.D. za metodické vedení této práce a za jeho přátelský přístup, se kterým uděloval cenné rady a praktické připomínky.

OBSAH

Úvod	10
1. Zpovědník posvěcený Kristem	13
1.1. Kněžství Ježíše Krista	13
1.2. Účast na Kristově kněžství	18
1.2.1. Všeobecné kněžství	18
1.2.2. Služebné kněžství	23
1.3. Zpověď bez kněžského svěcení nebo bez pověření zpovídat	31
1.3.1. Předstírání udělení svátosti smíření	32
1.3.2. Vyslechnutí svátostného vyznání	34
1.4. Exkurz: Vyznání hříchů před jáhnem či laikem	34
1.4.1. Církevní otcové	35
1.4.2. Období středověku	38
1.4.3. Období scholastiky	39
1.4.4. Bludná učení a Tridentský koncil	43
2. Zpovědník pověřený církví	47
2.1. Získání pověření zpovídat	48
2.1.1. Pověření zpovídat udělené samým právem (kán. 967 §1)	48
2.1.1.1. Papež	48
2.1.1.2. Kardinálové	49
2.1.1.3. Biskupové	49
2.1.2. Pověření zpovídat plynoucí z úřadu	49
2.1.3. Pověření zpovídat udělené církevním představeným	50
2.1.3.1. Pověření zpovídat udělené místním ordinářem	50
2.1.3.2. Pověření zpovídat udělené řeholním představeným	51
2.2. Ztráta zpovědní fakulty	52
2.2.1. Ztráta úřadu	52
2.2.2. Odvolání místním ordinářem	53
2.2.3. Exkardinace	54
2.2.4. Ztráta kanonického bydliště	55
2.3. Doplnění zpovědní fakulty	55
2.3.1. Obecný omyl	56

2.3.2. Kladná a důvodná pochybnost	57
2.3.3. Podmínky doplnění výkonné moci	59
3. Obecné pravomoci zpovědníka	62
3.1. Místo udílení svátosti smíření	62
3.2. Posouzení tlumočnicka	66
3.3. Uložení pokání	69
3.3.1. Zpovědník a pokání	71
3.3.2. Penitent a pokání	74
3.4. Rozhřešení	75
3.4.1. Odložení rozhřešení	79
3.4.2. Podmínečné rozhřešení	81
3.4.3. Odmítnutí rozhřešení	83
3.4.3.1. Neschopnost přijmout svátost	83
3.4.3.2. Nedostatečná dispozice penitenta	84
3.4.3.3. Církevní tresty	86
3.5. Rozhřešení více penitentů současně (<i>absolutio generalis</i>)	87
3.5.1. Předpoklady pro udělení společného rozhřešení	88
3.5.1.1. Nebezpečí smrti (<i>periculum mortis</i>)	88
3.5.1.2. Závažná nutnost	89
3.5.2. Povinnosti věřících	92
3.6. Exkurz: Nebezpečí smrti (<i>periculum mortis</i>)	95
3.6.1. Pojem nebezpečí smrti	96
3.6.2. Příčiny nebezpečí smrti	98
3.6.3. Historický přehled	99
3.6.4. Svátost smíření v nebezpečí smrti	103
3.6.5. Udělování svátostí nekatolíkům	107
3.6.5.1. Východní nekatolické církve	107
3.6.5.2. Ostatní křesťané	109
4. Speciální pravomoci – trestní právo	113
4.1. Pojem trestu v kanonickém právu	113
4.2. Rozdělení kanonických trestů	114
4.2.1. Podle účelu	114
4.2.2. Podle účinnosti	116

4.2.3. Podle doby trvání trestů	117
4.2.4. Podle druhu sankce	118
4.3. Prominutí trestů	118
4.3.1. Prominutí uložených trestů	119
4.3.2. Prominutí trestů <i>latae sententiae</i>	120
4.3.3. Prominutí trestů ve svátosti smíření	120
4.3.3.1. Biskup	121
4.3.3.2. Ordinář	124
4.3.3.3. Kanovník penitenciář	125
4.3.3.4. Kaplan	125
4.3.3.5. Každý kněz	126
4.3.4. Přehled skutkových podstat a trestů	126
4.4 Prominutí trestů v naléhavém případě	127
4.4.1. Naléhavý případ – pojem	127
4.4.1.2. Tresty, kterých se toto oprávnění týká	128
4.4.1.2.1. Věřící východních církví <i>sui iuris</i>	129
4.4.2. Tresty a konkrétní skutkové podstaty	131
4.4.2.1. Exkomunikace	131
4.4.2.2. Interdikt	132
4.4.3. Postup v naléhavém případě	133
4.4.3.1. Předpoklady ze strany penitenta	133
4.4.3.1.1. Předpoklady k prominutí nápravného trestu	133
4.4.4. Povinnosti zpovědníka	134
4.4.4.1. Posouzení situace penitenta	135
4.4.4.2. Povinnost rekursu	136
4.4.4.3. Uložení pokání a nápravy škody	139
4.5. Exkurz: Vztah mezi vnějším a vnitřním oborem	140
5. Speciální pravomoci – dispens	149
5.1. Manželské překážky	149
5.1.1. Manželské překážky obecně	149
5.1.2. Přehled manželských překážek	150
5.1.2.1. Překážky mající původ v osobě nupturientů (obou nebo pouze jednoho)	150

5.1.2.2. Překážky, kdy alespoň jeden z partnerů není právně volný	151
5.1.2.3. Překážky, které jsou následkem trestného činu	152
5.1.2.4. Překážky vyplývající z příbuzenství	154
5.1.3. Oprávnění dispenzovat za běžných okolností	157
5.1.3.1. Apoštolský stolec	158
5.1.3.2. Ordinář	160
5.1.4. Oprávnění dispenzovat v nebezpečí smrti	163
5.1.4.1. Ordinář	163
5.1.4.2. Farář a oddávající	164
5.1.4.3. Zpovědník	165
5.1.5. Oprávnění dispenzovat v naléhavém případě	167
5.1.5.1. Ordinář	168
5.1.5.2. Farář a oddávající	169
5.1.5.3. Zpovědník	169
5.1.6. Zplatnění manželství	170
5.2. Iregularity a překážky k výkonu kněžské moci	170
5.2.1. Iregularity bránící ve výkonu moci ze svěcení (kán. 1044 § 1)	172
5.2.1.1. Nezákonné přijetí vyššího svěcení, kterému bránila iregularita	172
5.2.1.2. Veřejný odpad od víry, hereze, schizma	173
5.2.1.3. Uzavření neplatného manželství	174
5.2.1.4. Úmyslná vražda nebo úmyslný dokonáný potrat	174
5.2.1.5. Těžké a úmyslné zmrzačení nebo pokus o sebevraždu	176
5.2.1.6. Neoprávněné vykonání úkonu ze svěcení vyhrazeného biskupům nebo kněžím	177
5.2.2. Prosté překážky bránící ve výkonu moci ze svěcení	179
5.2.2.1. Přijetí svátosti svěcení, kterému bránila některá překážka	180
5.2.2.2. Duševní porucha	180
5.2.3. Dispens od iregularit a prostých překážek	181
5.2.3.1. Iregularity a překážky vyhrazené Apoštolskému stolci	181
5.2.3.2. Oprávnění ordináře	182
5.2.3.3. Naléhavější tajné případy	183

6. Ostatní pravomoci	187
6.1. Dispenz od slibu	187
6.1.1. Pojem a rozdělení slibů	187
6.1.2. Náležitosti slibu	187
6.1.3. Dispenz od slibu	189
6.1.4. Pozastavení slibu	191
6.1.5. Záměna slibu	192
6.2. Dispenz od přísahy	193
6.2.1. Pojem a rozdělení přísahy	193
6.2.2. Dispenz od přísahy	195
6.2.3. Záměna předmětu přísahy	195
6.3. Pravomoci vzhledem k odpustkům	196
7. Omezení zpovědníkových pravomocí	198
7.1. Časové omezení	198
7.2. Územní omezení	199
7.2.1. Oprávnění zpovídat pouze na určitém území	200
7.2.2. Zákaz zpovídání na určitém území	201
7.3. Personální omezení zpovědní fakulty	202
7.4. Omezení zpovědní fakulty plynoucí z ustanovení práva	203
7.4.1. Omezení pověření zpovídat plynoucí ze svátostného práva	203
7.4.1.1. Rozhřešení spoluviníka v hříchu proti šestému přikázání	203
7.4.1.2. Rozhřešení v případě nepravdivého udání zpovědníka	205
7.4.2. Omezení zpovědní fakulty plynoucí z trestního práva	207
7.4.2.1. Tresty nastupující bez rozhodnutí představeného	207
7.4.2.2. Tresty stanovené soudní nebo správní cestou	210
7.4.3. Kněz stížený nápravným trestem	211
8. Oprávnění zpovědníka v procesním právu	214
8.1. Zpovědník v kanonickém procesním právu	214
8.1.1. Možnost odepřít výpověď	214
8.1.2. Nezpůsobilost vypovídat	215
8.1.3. Normy obsažené v dalších církevních dokumentech	217

8.2. Zpovědník v procesním právu České republiky	219
8.2.1. Občanský soudní řád	219
8.2.2. Občanský správní řád	219
8.2.3. Trestní zákon a trestní řád	220
Závěr	223
Seznam literatury	230
Seznam zkratek	251
Abstrakt	252
Abstract	253

Úvod

„Komu hříchy odpustíte, tomu jsou odpuštěny, komu je neodpustíte, tomu odpuštěny nejsou“ (Jan 20,23). Těmito slovy ustanovil Kristus svátost smíření ještě v den svého zmrtvýchvstání. Z ustanovení plyne nejen význam samotné svátosti, nýbrž také nesmírná odpovědnost udělovatele svátosti, který odpouští hříchy mocí a v osobě samotného Krista (*virtute ac persona ipsius Christi*). Kristova oběť je pramenem odpuštění hříchů (Mt 26,28) a on sám jakožto primární udělovatel svátosti uděluje toto odpuštění skrze zpovědníka jednotlivým věřícím. Udílení svátostí náleží k liturgii církve, jedná se tedy o výkon Kristova kněžství v prostoru a čase, kterým se aktualizuje oslava Boží a spása člověka skrze viditelná znamení v platném řádu církve (viz SC 7). Proto všechny pravomoci zpovědníka musí odpovídat tomuto jeho poslání ve službě Bohu i lidem, a oprávnění udělená zpovědníkům by měla toto poslání respektovat.

Vzhledem ke specifické pozici zpovědníka předkládá práce nejen rozbor jeho pravomocí a oprávnění, nýbrž také nutné předpoklady pro tuto službu, jak ze strany Krista, v jehož osobě zpovědník uděluje rozhřešení, tak také ze strany církve, s jejímž pověřením je možno svátost smíření udílet. Prvá kapitola „Zpovědník posvěcený Kristem“ poukazuje na jedinečnost Kristova kněžství a podrobně pojednává o účasti pokřtěných na tomto jediném kněžství Nového zákona. Práce předkládá rozbor všeobecného kněžství všech pokřtěných stejně tak služebního kněžství a zdůrazňuje jejich vzájemnou provázanost. K nutnosti kněžského svěcení pro udílení svátosti smíření je připojeno pojednání o trestných činech spočívajících v předstírání udílení svátosti smíření a kapitolu zakončuje historický exkurz vyznání hříchů před laikem nebo jáhnem v dějinách církve. Druhá kapitola „Zpovědník pověřený církví“ zaměřuje pozornost na pověření zpovědníka ze strany církve, které je k udílení svátosti smíření zcela nezbytné. Toto pověření může být uděleno samým právem, na základě úřadu, který kněz zastává, popřípadě udělením ze strany místního ordináře. Pověření zpovídat je možné také z různých důvodů omezit, nebo může dojít k jeho ztrátě. Kapitolu uzavírá podrobné pojednání o možnosti doplnění tohoto pověření samým právem, což je skutečností typickou pro kanonické právo.

Ostatní kapitoly již pojednávají o konkrétních pravomocích, které zpovědníkům náleží. Třetí kapitola „Obecné pravomoci zpovědníka“ předkládá přehled a rozbor těch pravomocí, které jsou svěřeny každému udělovateli svátosti smíření. Jedná se tedy o úkony zpovědníka, které je možno vykonávat na základě obecného pověření k udílení svátosti smíření. Součástí obecných pravomocí je také možnost za určitých okolností

udělit společné rozhřešení více penitentům zároveň. Vzhledem k tomu, že jednou z příčin opravňujících zpovědníka udělit společné rozhřešení je stav nebezpečí smrti penitentů, zakončuje kapitolu kanonicko-právní rozbor tohoto fenoménu, který se dotýká také speciálních pravomocí, o kterých pojednávají další kapitoly.

Čtvrtá kapitola „Speciální pravomoci-trestní právo“ se zabývá možností prominutí trestů v rámci udílení svátosti smíření. Po obecném přehledu o trestech v kanonickém právu následuje konkrétní rozbor okolností, za kterých je zpovědník oprávněn prominout kanonický trest. Zatímco tato pravomoc zpovědníků je poměrně velice omezená, nejčastěji spojená s konkrétním církevním úřadem, v naléhavém případě je oprávněn prominout dosud neprohlášený nápravný trest exkomunikace a interdiktu *latae sententiae* každý zpovědník. S tímto oprávněním souvisí vztah mezi vnějším a vnitřním oborem, který není v současné právní úpravě definitivně vyřešen. Exkurz, který uzavírá tuto kapitolu, předkládá podrobný rozbor vztahu mezi výkonem moci řídicí pro oba obory především v souvislosti s prominutím trestů ve svátosti smíření. Součástí pojednání je historický přehled snah o odstranění rozporů mezi oběma obory, především v rámci nové kodifikace, a také nástin praktických řešení případných konfliktů při prominutí trestů v rámci svátosti smíření.

Pátá kapitola „Speciální pravomoci – dispens“ přináší přehled o pravomoci zpovědníků udělit dispens od manželských překážek a iregularit či překážek k výkonu moci ze svěcení. Kapitola na úvod přináší přehled a rozbor jednotlivých manželských překážek s ohledem na možnost udělení dispenze a následně předkládá podrobný rozbor pravomoci dispensovat manželské překážky za běžných okolností, v nebezpečí smrti a v naléhavém případě. Tuto část kapitoly uzavírá pojednání o dispenzi od manželských překážek ve vztahu ke zplnění manželství. Také druhá část kapitoly pojednávající o možnosti udělit dispens od iregularit a překážek k výkonu moci ze svěcení začíná přehledem jednotlivých skutečností, které jsou příčinou vzniku iregularity či překážky, a dále předkládá rozbor možností udělení dispenze.

Šestá kapitola „Ostatní pravomoci“ předkládá zbylá oprávnění, která kanonické právo zpovědníkům přiznává. Jedná se především o dispens od slibu a přísahy. Tyto pravomoci jsou řazeny odděleně od ostatních oprávnění dispensovat, protože nejsou výslovně uděleny zpovědníkům, avšak ti se při výkonu své služby se slibem či přísahou setkají především s ohledem na jejich porušení. Úkolem zpovědníka je pomoci nalézt řešení dané situace a zprostředkovat je penitentovi. K ostatním pravomocem náleží také možnost záměny předepsaných skutků spojených se získáním odpustků.

Sedmá kapitola „Omezení pravomocí zpovědníka“ předkládá podrobný přehled a rozbor situací, ve kterých zpovědník není oprávněn svátost smíření udělit. Toto omezení se může týkat místa či území, na kterém kněz nesmí zpovídat, nebo osob, jejichž svátostné vyznání není kněz oprávněn vyslechnout. Omezení zpovědníkových pravomocí může pocházet také přímo z ustanovení práva. Toto omezení plyne buď ze svátostného práva, kde je spojeno s některými hříchy proti svátosti smíření, nebo z ustanovení trestního práva. Práce přináší podrobný rozbor situací penitenta, jemuž na základě konkrétních právních ustanovení nemůže zpovědník udělit rozhřešení. Vzhledem k oprávnění penitenta vyznat své hříchy kterémukoli zpovědníkovi včetně kněží jiného obřadu, je nutno porovnat ustanovení trestního práva obou kodexů a předložit řešení případných kolizí plynoucích z rozdílných ustanovení, což se týká především neexistence trestů *latae sententiae* v Kodexu kánonu východních církví a naopak neexistence vyhrazených hříchů v Kodexu kanonického práva. Závěrem kapitola předkládá rozbor situace, ve které omezení zpovědníkových pravomocí není zapříčiněno nápravným trestem uděleným penitentovi, nýbrž zpovědníkovi, kterému je na základě tohoto trestu zabráněno udělit svátosti. Protože se jedná o rozpor s posláním zpovědníka, ustanovuje zákonodárce výjimky z tohoto ustanovení, které vychází vstříc duchovním potřebám věřících.

Předchozí kapitoly pojednávající o pravomocích zpovědníka předkládají skutečnosti, které náleží zpovědníkům z podstaty jejich služby, zatímco poslední kapitola „Oprávnění zpovědníka v procesním právu“ předkládá rozbor právních skutečností spojených se svátostí smíření zevně. Jedná se o oprávnění, která jsou vzhledem ke svátosti smíření právním řádem garantována proto, aby hájila nejen osobu zpovědníka či penitenta, nýbrž také nedotknutelnost a důstojnost samotné svátosti smíření. Tato ustanovení spočívají v možnosti, popřípadě vzhledem ke svátostné pečeti v povinnosti, zpovědníka odmítnout vypovídat v procesním řízení. Práce přináší přehled aplikace těchto oprávnění v kanonickém procesním právu a také v procesním právu České republiky. Součástí tohoto přehledu je porovnání zpovědníkových oprávnění v obou právních systémech.

1. Zpovědník posvěcený Kristem

1.1. Kněžství Ježíše Krista

Podstatnou funkcí každého kněžského úřadu je přinášení obětí. S touto skutečností je možno se setkat ve všech kulturách.¹ Jak zdůrazňuje autor Listu Židům, každý kněz bývá ustanovován k tomu, aby obětoval dary a oběti (Žid 8,3). Vlastním úkolem kněze je tedy být prostředníkem mezi Bohem a lidmi.² Účelem tohoto prostřednictví je v první řadě přinášení obětí na smíření s Bohem, tedy na odpuštění hříchů (Žid 5,1). „Obět' a kněžství jsou na základě Božího ustanovení tak spojeny, že v každém ze Zákonů se vyskytuje obojí.“³

Kněžství ve Starém zákoně bylo ustanoveno z Božího nařízení (Ex 28,1). Smlouva mezi Bohem a Izraelem byla potvrzena krví obětovaných zvířat (Ex 24,8) a úkolem kněží bylo tyto oběti neustále opakovat (srov. Žid 10,1-4). Starozákonní kněžství bylo svěřeno členům kmene Levi, který si Bůh vyvolil, aby konal liturgickou službu ve stánku (Nm 1,48-53).⁴ To znamená, že levitské kněžství bylo předáváno v rámci tohoto kmene z generace na generaci. „Proto při obnově chrámového kultu po návratu z babylónského exilu nemohl zastávat kněžskou službu nikdo, kdo jasně neprokázal kněžskou rodovou linii (Ezd 2,61-63).“⁵

Tyto oběti, ačkoli byly přinášeny na základě Božího ustanovení, byly pouze „stínem a náznakem hodnot budoucích,“ nikoli jejich skutečností (Žid 10,1).⁶ Starozákonní kněží přinášeli jako obětní dar pouze věci pozemské, stvořené, avšak nic stvořeného nemůže být předloženo Bohu jako obětní dar odpovídající jeho nekonečné dokonalosti.⁷ Přestože tyto oběti byly přinášeny na odpuštění hříchů, samy neměly sílu dosáhnout odpuštění. Autor Listu Židům jednoznačně uvádí, že krev býků a kozlů není s to hříchy odstranit (Žid 10,4). Jestliže jsou nedostatečné oběti, které zákon nařizuje, je také nedostačující

¹ srov. PIUS XI., *O katolickém kněžství*, Dědictví svatováclavské Brno 2016, s. 13.

² TOMÁŠ AKVINSKÝ, *Teologická suma*, III, otázka XXII, čl. 1, Bohovědné učiliště řádu dominikánského Olomouc 1941, s. 219.

³ DOKUMENTY TRIDENTSKÉHO KONCILU, *O ustanovení novozákonního kněžství*, 23. zasedání, hlava 1, Krystal Praha 2015, s. 181.

⁴ srov. GIGLIONI Paolo, *Svatosti Krista a církve*, Karmelitánské nakladatelství Kostelní Vydří 1996, s. 151.

⁵ BROŽ Jaroslav, *List Židům*, Český ekumenický komentář k Novému zákonu, Česká biblická společnost Praha 2015, s. 110.

⁶ viz též AURELIUS AUGUSTINUS, *O Boží obci*, kniha X, čl. 20, Karolinum Praha 2007, st. 335.

⁷ WOLF Václav, *Syntéza víry*, Matice cyrilometodějská Olomouc 2003, s. 152.

kněžství, které je s těmito oběťmi spojené a nedokonalá je také sama smlouva.⁸ Nedostatečnost zákona spočívala v tom, že nedokázal nikoho a nic učinit „dokonalým“ (Žid 9,9). „Neproměnil totiž pozemské skutečnosti tak, aby mohly člověka účinně uvést do společenství s živým Bohem.“⁹

Již ve Starém zákoně říká Bůh o vyvoleném lidu: „Budete mi královským kněžstvem a národem svatým“ (Ex 19,6), avšak ani neustálé opakování obětí nepřinášelo spásu a nemohlo přivést k definitivnímu posvěcení.¹⁰ A tak docházelo-li k odpuštění hříchů, nebylo to způsobeno mocí přinášené oběti, protože samotná krev obětovaných zvířat nemůže způsobit odpuštění hříchů. Příčinou odpuštění bylo přijetí těchto obětí Bohem jakožto předobrazů¹¹ jediné pravé oběti přinesené Ježíšem Kristem za hříchy všech lidí, tedy i těch, kteří žili před jeho vykupitelskou smrtí (1Tim 2,6, srov. Řím 3,23-26). A proto není, nebyl a nebude žádný člověk, pro něhož by nebyl Kristus trpěl.¹²

Přinesením Kristovy vykupitelské oběti skončilo starozákonní kněžství a platnost jeho obětí. V Kristu došly všechny předobrazy svého naplnění, a proto již nejsou zapotřebí. „Všechny nepravé oběti ustoupily nejvyšší a pravé oběti.“¹³ Ve Starém zákoně byl o svátku Smíření vyháněn do pouště kozel, na kterého byly přeneseny hříchy lidu (Lv 20,7-10). To, že již kozel došel do pouště, tedy že jsou hříchy odpuštěny, poznávali židé různými způsoby. Jeden z nich byl proužek červené látky uvázaný na dveře chrámu. Pokaždé, když kozel dosáhl pouště, kde zahynul, červený proužek zbledl, jak je psáno: „I když vaše hříchy budou jako šarlat, vybělím je jako sníh“ (Iz 1,18).¹⁴ Právě onen červený proužek látky byl důkazem, že staré oběti již nepřinášejí odpuštění hříchů. Jak uvádí traktát Joma (8,43e): „Čtyřicet let před zbořením chrámu červený proužek, který dříve vždy zbledl, zůstal červený a nikdy se již neopakoval mimořádný úkaz, kterým Bůh dosvědčoval odpuštění hříchů.“¹⁵ Chrám v Jeruzalémě byl zbořen v roce 70 po Kristu. Jednalo by se tedy o rok 30 po Kristu, což odpovídá jak údajům evangelií, tak historickým badáním ohledně Kristovy smrti a zmrtvýchvstání.¹⁶

⁸ srov. BROŽ Jaroslav, *List Židům*, Český ekumenický komentář k Novému zákonu, Česká biblická společnost Praha 2015, s. 157.

⁹ Tamtéž.

¹⁰ KKC 1540.

¹¹ srov. BIČ Miloš, *Výklady ke starému zákonu*, Díl I. *Zákon*, Kalich Praha 1991, s. 370.

¹² KKC 605.

¹³ AURELIUS AUGUSTINUS, *O Boží obci*, kniha X, čl. 20, Karolinum Praha 2007, st. 335.

¹⁴ viz DER BABYLONISCHE TALMUD, *Joma*, 8,8, Berlin 1901, s. 950.

¹⁵ viz MIKLÍK Josef, *Ježíš Kristus*, Bohuslav Rupp Praha 1948, s. 349.

¹⁶ srov. např. KADLEC Jaroslav, *Dějiny katolické církve*, Vydavatelství Univerzity Palackého Olomouc 1993, s. 24. Viz též MACCARRONE Michele, POLC V. Jaroslav, *Církevní dějiny*, část první, KTF UK Praha 1995, s. 21.

Kněžství Ježíše Krista spočívá v tom, že je skutečným prostředníkem mezi Bohem a lidmi (1 Tim 2,5) jakožto pravý Bůh a pravý člověk. Jakkoli starozákonní kněz stál také mezi Bohem a člověkem jako prostředník, jeho pozice nemohla být účinná, byla tedy pouze předobrazná, „protože prostředník musí být spojen s oběma stranami, které spojuje“.¹⁷ Kněžím starého zákona chybělo ontologické spojení s Bohem. Základem kněžství Ježíše Krista je hypostatická unie jeho božství a lidství. Kněžství náleží Kristu podle jeho lidské přirozenosti. Efezský koncil (431) učí: „Z Boha pocházející Logos sám se stal Veleknězem, když se stal tělem a člověkem jako my.“¹⁸

V Kristu došly naplnění všechny předobrazy pro kněžskou službu a to jak s ohledem na prostřednictví mezi Bohem a lidem, tak s ohledem na hodnotu oběti. Proto také Kristus nepochází z kmene Levi, který konal starozákonní kněžství, které bylo pouhým předobrazem, aby ukázal, že se nejedná o stejné kněžství, nýbrž že se jeho pravé kněžství liší od předobrazu.¹⁹ Již ve Starém zákoně Bůh slibuje novou a věčnou smlouvu, která bude vepsaná do srdcí Božího lidu (Jer 31,31-34). Vyjádření o vepsání do srdce výstižně koresponduje s ontologickou změnou lidské duše, ke které dochází přijetím milosti Boží posvěcující, která je dána člověku jakožto ospravedlnění,²⁰ které je plodem Kristovy vykupitelské činnosti. Nová smlouva však vyžaduje novou oběť, a proto také nové kněžství (Žid 7,12). Sám Kristus hovoří o nové a věčné smlouvě potvrzené jeho krví (Lk 22,20).

Tato smlouva je nová prakticky ve všech částech, které k přinášení oběti tedy k výkonu kněžské služby náleží. Jediné, co zůstává, je skutečnost, že oběť je přinášena Bohu. Ostatní části jsou nové. Viditelný obětní dar již nezastupuje obětujícího, ale Kristus přinášející tuto oběť je sám obětí. Obětující kněz a oběť jsou tedy totožní.²¹ Oběť není přinesena pouze za jednotlivce nebo za úzký okruh lidí. „Nová smlouva založená na této oběti není určena pouze jedinému národu, Izraeli, ale je přístupnou a otevřenou všem a každému.“²² Avšak největší rozdíl spočívá ve skutečnosti, že „Kristus nejen jako člověk tuto oběť (sám sebe) přináší, nýbrž zároveň jako Bůh tuto oběť přijímá spolu s Otcem, s nímž je jediným Bohem“.²³ Nová oběť je již Bohem přijata na základě její vlastní

¹⁷ TOMÁŠ AKVINSKÝ, *Teologická suma*, III, otázka XXII, čl. 1, Bohovědné učiliště řádu dominikánského Olomouc 1941, s. 249.

¹⁸ DENZINGER Enrique, *Enchiridion symbolorum*, Barcelona 1963, s. 122.

¹⁹ TOMÁŠ AKVINSKÝ, *Teologická suma*, III, otázka XXII, čl. 1, Olomouc 1941, s. 220.

²⁰ srov. WOLF Václav, *Syntéza víry*, Matice cyrilometodějská Olomouc 2003, s. 124.

²¹ TOMÁŠ AKVINSKÝ, *Teologická suma*, III, otázka XXII, čl. 3, Bohovědné učiliště řádu dominikánského Olomouc 1941, s. 222.

²² JAN PAVEL II., *Dives in misericordia*, čl. 8, AAS 72 (1980), české vydání: Zvon Praha 1996, s. 31.

²³ AURELIUS AUGUSTINUS, *O Boží obci*, kniha X, čl. 20, Karolinum Praha 2007, st. 335.

hodnoty a nikoli pouze jako předobraz. Důvodem je nekonečná hodnota Kristovy oběti plynoucí z hypostatické unie jeho božství a lidství. „Kristovo lidství jednalo silou božství, jeho oběť má tedy nekonečnou hodnotu a je proto nejúčinnější na odpuštění hříchů.“²⁴ Nová smlouva je také věčná. Pro svoji nekonečnou hodnotu nemusí být přinášena znovu. Oběť nové smlouvy byla přinesena jen jednou a jako taková má definitivní ráz a účinek (viz Žid 9,12).²⁵ Kristovu oběť není třeba opakovat, protože již bylo dosaženo cíle, kterým je odpuštění hříchů a smíření s Bohem.²⁶ To, co oběti Starého zákona nemohly dosáhnout ani při neustálém opakování, získal Kristus svou jedinou obětí, když prolitím své krve získal lidem jednou provždy věčné vykoupění (Žid 9,12). „Kristova oběť, mající díky hypostatickému spojení jeho božství a lidství nekonečnou hodnotu, dostatečně vyvážila nekonečnou urážku Boha spočívající v hříchu.“²⁷ Význam oběti nové smlouvy však nespočívá pouze v dokonalém zadostiučinění za hříchy, ale zároveň také v posvěcení člověka.²⁸ Kristus svou jedinou obětí přivedl k dokonalosti ty, které posvěcuje (Žid 10,10). „Oběť Nového zákona působí účinnou proměnu lidské existence tak, že také další lidé jsou schopni podobně jako Kristus vejít do Boží blízkosti.“²⁹ Tak jako Kristus vstoupil na nebe a je po Boží pravici také jako člověk (viz Žid 10,12), tak je lidem zaručeno, že mohou dosáhnout věčné blaženosti, která spočívá v požívání Boha.³⁰ „Kristovo dílo našeho posvěcení je už tedy definitivně ukončeno jednou provždy, ale jeho osobní přivlastnění zůstává pro každého věřícího trvalým úkolem.“³¹

Z uvedených skutečností plyne důležitý závěr. Nová smlouva uzavřená mezi Bohem a lidmi za účelem odpuštění hříchů a získání posvěcení je definitivní, a proto také neměnná. Tato smlouva zpečetěna navěky jedinou dokonalou obětí má proto nové, jediné a neměnné kněžství. Vzhledem k tomu, že dokonalá oběť a obětující kněz jsou totožní, je jediným knězem Nového zákona Ježíš Kristus, který jakožto Velekněz nové a věčné smlouvy dokonale zadostiučinil za hříchy všech lidí a tak získal věčné vykoupění (Žid

²⁴ TOMÁŠ AKVINSKÝ, *Teologická suma*, III, otázka XXII, čl. 2, Krystal Olomouc 1941, s. 221.

²⁵ srov. BROŽ Jaroslav, *List Židům*, Český ekumenický komentář k Novému zákonu, Česká biblická společnost Praha 2015, s. 155.

²⁶ KKC 457.

²⁷ DOGMATIKA, zpracováno podle L. Otta, IV. díl, *De Deo Redemptore*, Matice cyrilometodějská Olomouc 1993, s. 58.

²⁸ srov. WOLF Václav, *Syntéza víry*, Matice cyrilometodějská Olomouc 2003, s. 124.

²⁹ BROŽ Jaroslav, *List Židům*, Český ekumenický komentář k Novému zákonu, Česká biblická společnost Praha 2015, s. 159.

³⁰ TOMÁŠ AKVINSKÝ, *Teologická suma*, III, otázka XLIX, čl. 5, Bohovědné učiliště řádu dominikánského Olomouc 1941, s. 475.

³¹ BROŽ Jaroslav, *List Židům*, Český ekumenický komentář k Novému zákonu, Česká biblická společnost Praha 2015, s. 159.

9,12). „Kromě kněžství Ježíše Krista tak neexistuje v církvi žádné jiné kněžství.“³² Kristova jediná oběť jednou přinesená dokonale smířila člověka s Bohem (srov. Žid 10,12n) a tato jediná oběť je neustále zpřítomňována ve mši svaté.³³ Ačkoliv tuto oběť podává ve mši svaté Bohu celá církev, Kristus jakožto Hlava a věřící jakožto tělo Kristovo, jedná se o vykonávání kněžství Ježíše Krista.³⁴ „Tato jediná oběť i přesto, že je ve mši svaté přinášena posvěcenými služebníky církve, je primárně Kristovým dílem, když zde dochází ke spojení eucharistického proměňování s obětí kříže a s Poslední večeří.“³⁵

Kněžství Ježíše Krista je nejen jediné, nýbrž také věčné (srov. Žid 7,24). Starozákonní kněžství přecházelo na další pokolení, protože kněží umírali a měla-li být zachována kněžská služba, museli být nahrazeni novými (srov. Žid 7,23). Kristovo kněžství však nepřechází na nikoho jiného a má věčné trvání, protože jeho kněžská důstojnost založená v hypostatické unii trvá věčně v oblažujícím patření na Boha.³⁶ „Kristovo kněžství nemůže být nikdy ukončeno, protože Kristus nikdy nepřestane být Bohem a člověkem.“³⁷ Autor Listu Židům staví jedinečnost a věčnost Kristova kněžství na skutečnosti, že jeho oběť byla uskutečněna jeho lidskou smrtí, která je nezvratná a tudíž neopakovatelná. Člověk může zemřít pouze jednou, a pokud bylo důsledkem Kristovy oběti věčné vykoupění (Žid 9,12), je tohoto cíle dosaženo nezvratitelně, tak jako je nezvratitelná jeho smrt.³⁸ Pokud by Kristovo kněžství netrvalo navěky, musela by se jeho oběť stále opakovat a tím by se muselo také opakovat jeho utrpení (srov. Žid 9,26). Avšak v kněžském úkonu se kromě přinesení oběti nachází také dokonání této oběti, které spočívá v dosažení cíle pro ty, za něž byla oběť přinesena. A cílem oběti, kterou Kristus přinesl, nebyla časná dobrota, nýbrž věčná (Žid 9,11n).³⁹ Tím, že Kristus svojí obětí získal lidem nárok na nebeské dědictví (Ef 2,6), které je jakožto účast na Boží věčnosti definitivní, vtiskl dějinám eschatologický význam. „Kristovo vykupitelské tedy kněžské

³² DOLISTA Josef, *O podstatě kněžské služby*, Karmelitánské nakladatelství Kostelní Vydří 1998, s. 61.

³³ srov. GIGLIONI Paolo, *Svatosti Krista a církve*, Karmelitánské nakladatelství Kostelní Vydří 1996, s. 81.

³⁴ SC. 7.

³⁵ JAN PAVEL II., *Ecclesia de eucharistia*, čl. 29, české vydání: Karmelitánské nakladatelství Praha 2003, s. 28.

³⁶ srov. DOGMATIKA, zpracováno dle I. Otta, IV. díl, *De Deo Redemptore*, Matice cyrilometodějská Olomouc 1993, s. 54.

³⁷ DOLISTA Josef, *O podstatě kněžské služby*, Karmelitánské nakladatelství Kostelní Vydří 1998, s. 42.

³⁸ srov. BROŽ Jaroslav, *List Židům*, Český ekumenický komentář k Novému zákonu, Česká biblická společnost Praha 2015, s. 155.

³⁹ TOMÁŠ AKVINSKÝ, *Teologická suma*, III, otázka XXII, čl. 5, Bohovědné učiliště řádu dominikánského Olomouc 1941, s. 225.

dílo není uzavřeno do cyklického běhu tohoto světa, ale jeho oběť otevřela lidské dějiny eschatologickému naplnění a tím je naprosto převyšuje.⁴⁰

1.2. Účast na Kristově kněžství

Kristus jako jediný kněz nové smlouvy a pravý prostředník mezi Bohem a lidmi nemůže být nikým nahrazen.⁴¹ Pouze Kristus je pravý kněz a ostatní jsou jeho služebníci. On je pramen veškerého kněžství, což znamená, že každý z jeho služebníků má pouze účast na jediném kněžství Kristově, aniž by tím byla umenšována jedinečnost tohoto kněžství.⁴² Účast na Kristově kněžství je dvojitá, všeobecné kněžství všech věřících a služebné kněžství. Ačkoli se jedná o účast na jediném kněžství Kristově a kněžství všeobecné a služebné jsou proto spolu ve vzájemném vztahu, přece se od sebe liší nejen stupněm, nýbrž podstatně.⁴³

1.2.1. Všeobecné kněžství

Všeobecné kněžství se týká všech věřících a je založeno na skutečnosti, že Kristus svojí obětí získal pro všechny lidi odpuštění hříchů a posvěcení. Ti, kteří jsou účastni těchto dober, tvoří nový Boží lid, církve. „Členem Božího lidu se člověk stává křtem, kdy je mu vlita milost Boží posvěcující a vtištěno nezrušitelné znamení (*charakter*), že náleží Kristu a jeho lidu, církvi.“⁴⁴ Právě vlití milosti Boží posvěcující do duše člověka je předpokladem všeobecného kněžství. Tato nová kvalita duše uschopňuje člověka ke konání skutků záslužných před Bohem, když uděluje k tomu potřebné milosti a ctnosti.⁴⁵ Uschopnění ke konání nadpřirozeně záslužných skutků a jejich skutečné konání je principem všeobecného kněžství. Díky této dispozici jsou lidé schopni naplnit povolání, kterého se jim dostalo, tedy být svatým kněžstvem, přinášet duchovní oběti milé Bohu

⁴⁰ BROŽ Jaroslav, *List Židům*, Český ekumenický komentář k Novému zákonu, Česká biblická společnost Praha 2015, s. 155.

⁴¹ srov. JAN PAVEL II., *Ecclesia de eucharistia*, čl. 29, české vydání: Karmelitánské nakladatelství Praha 2003, s. 27.

⁴² KKC 1545.

⁴³ LG 10.

⁴⁴ GIGLIONI Paolo, *Svatosti Krista a církve*, Karmelitánské nakladatelství Kostelní Vydří 1996, s. 39.

⁴⁵ TOMÁŠ AKVINSKÝ, *Teologická suma*, III, otázka LXIX, čl. 4, Bohovědné učiliště řádu dominikánského Olomouc 1941, s. 680.

pro Ježíše Krista. Skrze ospravedlnění vzniká rod vyvolený, královské kněžstvo, národ svatý, lid náležející Bohu, aby hlásal mocné skutky toho, kdo vás povolal ze tmy do svého podivuhodného světla (1 Petr 4-9).⁴⁶

„Církev byla založena k tomu, aby šířením Kristova království všude ve světě k slávě Boha Otce učinila účastnými spasitelného vykoupení všechny lidi, a aby jejich prostřednictvím byl celý svět opravdu usměřován ke Kristu.“⁴⁷ Církev tedy pokračuje v díle samotného Krista, který chtěl, aby jeho kněžský život, který on začal svou modlitbou a obětí, nepřestal během věků v jeho mystickém těle, kterým je církev.⁴⁸ Z titulu přijetí milosti posvěcující ve křtu, tedy na základě ospravedlnění, je člověk uschopněn ke konání skutků majících nadpřirozený dosah a díky nim může dojít svého cíle, kterým je věčná spása jakožto dosažení nadpřirozených božských skutečností. Základem je ontologické duchovní pouto mezi pokřtěným a Kristem, které uschopňuje člověka k pokračování Kristova spásného poslání ve světě.⁴⁹ To spočívá v přivlastnění zásluh Kristovy oběti jednotlivým lidem, kterým byla křtem odpuštěna veškerá vina jakožto překážka ke vstupu do nebeského království, a tak jsou uschopněni dosáhnout spásy, což je cílem Kristovy vykupitelské činnosti.⁵⁰

Všeobecné kněžství se týká bez rozdílu všech členů církve. Proto není důležité, zda věřící je laik nebo nositel svěcení.⁵¹ Základem je ospravedlnění skrze křest a z něj plynoucí uschopnění k životu podle víry za účelem vlastní spásy a také biřmování, které uschopňuje člověka k hlásání a obraně víry.⁵² Na základě přijatých svátostí je křesťan díky milosti posvěcující obdařen také dary Ducha svatého a tak uschopněn k plnění svého poslání uvnitř církve i navenek. V církvi tak neexistuje žádný ospravedlněný, který by nebyl takto disponován k plnění úkolů plynoucích z jeho účasti na všeobecném kněžství.⁵³

⁴⁶ LG 10.

⁴⁷ DVK, dekret o apoštolátu laiků *Apostolicam actuositatem*, čl. 2, české vydání: Dokumenty II. vatikánského koncilu, Zvon Praha 1995, s. 387.

⁴⁸ srov. PIUS XII., *Mediator Dei*, čl. 2, české vydání: Sušilova literární jednota bohoslovců Brno 1948, s. 7.

⁴⁹ srov. KRUKOWSKI Józef, *Wierni chrześcijanie*, in: Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego, Tom. II 1, Pallottinum Poznań 2005, s. 16.

⁵⁰ srov. TOMÁŠ AKVINSKÝ, *Teologická suma*, III, otázka LXIX, čl. 7, Bohovědné učiliště řádu dominikánského Olomouc 1941, s. 684.

⁵¹ srov. HERVADA Javier, *De christifidelibus*, in: Kodeks prawa kanonicznego komentarz, Wolters Kluwer Polska Kraków 2011, s. 206.

⁵² TOMÁŠ AKVINSKÝ, *Teologická suma*, III, otázka LXXII, čl. 5, Bohovědné učiliště řádu dominikánského Olomouc 1941, s. 709–710.

⁵³ srov. ARNOLD Franz Xaver, RAHNER Karl, SCHURR Viktor, WEBER M. Leonard, *Handbuch der pastoraltheologie*, Band I, Herder Freiburg 1964, s. 146.

Všeobecné kněžství spočívá v úsilí o osobní svatost, která přispívá k rozmnožení posvěcení církve a k posvěcení světa. Jestliže veškeré dílo Ježíše Krista směřuje k posvěcení člověka a na základě toho k dosažení věčné spásy, pak účast na Kristově kněžství nemůže spočívat v ničem jiném.⁵⁴ Úsilí o svatost je ontologická záležitost života křesťana. „Nejedná se jen o morální napomenutí, nýbrž o bezvýhradný požadavek vyplývající z tajemství církve.“⁵⁵ Církev je Boží lid, který Kristus vykoupil svou krví (srov. 1 Petr 1,18n) a svojí milostí jej stále posvěcuje (srov. Ef 5,25n). Bůh nekonečně svatý, který člověka stvořil a vykoupil, je také jediným cílem lidského života. Eschatologickým završením lidských dějin je naplnění existence stvoření v Bohu, kdy Bůh bude všechno ve všem (1 Kor 15,28).⁵⁶ Jestliže je Bůh jediný svatý (viz např. Oz 11,9), pak završení v něm předpokládá svatost stvoření. Sám Bůh klade svému lidu tento požadavek, který je ontologickou nutností, když říká: „Buďte svatí, jaká já jsem svatý“ (1 Petr 1,16). Apoštol Pavel tuto skutečnost shrnuje slovy: „To je Boží vůle, vaše posvěcení“ (1 Sol 4,3).⁵⁷ Bůh chce, aby všichni lidé byli spaseni a došli k poznání pravdy (1 Tim 2,3n). A tak pokud chce Bůh všechny lidi spasit a zároveň je jeho vůlí posvěcení lidí, znamená to, že posvěcení je pro spásu člověka naprosto nezbytné. Jestliže je cílem Kristova kněžského úřadu odstranění hříchu jakožto překážky posvěcení a samotné udělení posvěcení, pak účast na Kristově kněžství nemůže spočívat na ničem jiném, než v osobním posvěcování. „Jedná se podstatnou a neoddělitelnou součást nového života, který nám byl darován ve křtu.“⁵⁸

Vykonávání všeobecného kněžství proto nespočívá v nahrazování služby plynoucí z kněžského svěcení, ani se nejedná o jiný druh služebního kněžství. Nositelé svěcení ve všech jeho stupních jsou zároveň členy kněžského lidu,⁵⁹ proto jsou povinni konat kromě své služby také úkony plynoucí ze všeobecného kněžství. Výstižně tuto skutečnost charakterizuje svatý Augustin (sermo 340): „Pro vás jsem biskup a s vámi jsem křesťan. První vyjadřuje úřad, druhé milost. První připomíná nebezpečí, druhé spásu.“⁶⁰

Všeobecné kněžství se uskutečňuje v rozvoji křestní milosti⁶¹ a spočívá ve spolupůsobení

⁵⁴ srov. LG 32.

⁵⁵ JAN PAVEL II., *Christifideles laici*, čl. 16, české vydání: Zvon Praha 1990, s. 28.

⁵⁶ srov. ARNOLD Franz Xaver, RAHNER Karl, SCHURR Viktor, WEBER M. Leonard, *Handbuch der pastoraltheologie*, Band I, Herder Freiburg 1964, s. 138.

⁵⁷ srov. LG 39–42.

⁵⁸ JAN PAVEL II., *Christifideles laici*, 16, české vydání: Zvon Praha 1990, s. 29.

⁵⁹ srov. CONGREGATIO PRO CLERICIS, *Directorium pro presbyterorum ministerio et vita*, art. 1, české vydání: Sekretariát ČBK Praha 1995, s. 6.

⁶⁰ MIGNE Jaques Paul, PL, Tom. 38, Paris 1844, s. 1483. Viz též LG 33.

⁶¹ SEKRETARIÁT ČBK, *Instrukce k některým otázkám ohledně možnosti laiků podílet se na službách vykonávaných kněžími*, ČBK Praha 2001, čl. 1, s. 9.

při obětování eucharistie, v přijímání svátostí, v modlitbě a děkování, ve svědectví svatého života, v odříkání a činorodé lásce.⁶² Všechny tyto úkony všeobecného kněžství, včetně spolupůsobení při eucharistické oběti, jsou úkony, které ve spojení s ospravedlněním přinášejí věřícím posvěcení a tím se uskutečňuje Kristovo dílo vykoupení nejen v jednotlivých věřících, ale také v celé církvi i ve světě.⁶³ Zatímco ostatní úkony jsou známé a všeobecně dobře srozumitelné, spoluúčast při eucharistické oběti je nezbytné popsat podrobněji.

Spolupůsobení při obětování eucharistie nelze v žádném případě chápat ve smyslu koncelebrace.⁶⁴ „Společenství, které se shromažďuje ke slavení eucharistie, má zcela nutně zapotřebí posvěceného kněze, aby se jednalo opravdu o eucharistické shromáždění. Proto eucharistické tajemství nemůže být slaveno v žádné komunitě jinak než posvěceným knězem.“⁶⁵ Spolupůsobení při eucharistické oběti z titulu všeobecného kněžství předpokládá osobní spojení věřícího s obětí, která je na oltáři přinášena. Toto spojení je dvojí:

1. Obětování spolu s knězem

Jakkoli je eucharistická oběť přinášena knězem, přinášejí tuto oběť také věřící, neboť „co se zvláštním způsobem dokonává službou kněží, to se děje obecně přáním věřících“.⁶⁶ Zcela jasně je to vyjádřeno v obřadech mše svaté, když kněz po obětování chleba a vína vyzývá přítomný lid: „Modlete se, bratři a sestry, aby se má i vaše oběť zalíbila Bohu Otci všemohoucímu.“⁶⁷ Kristus sám přináší na oltáři skrze kněze svoji oběť jménem celé církve, tedy jakožto Hlava jménem svých údů, těch, kteří jsou s ním spojeni.⁶⁸ Proto také jsou modlitby při mši svaté pronášeny v množném čísle. Například: „Za kolem shromážděné ti přinášíme a oni ti přinášejí tuto oběť chvály.“ „Přijmi tedy milostivě, Bože, oběť svých služebníků i celé své rodiny.“ „Obětujeme, Bože, ke tvé slávě my, tvoji služebníci i tvůj svatý lid, dar z tvých darů, oběť čistou, oběť svatou, oběť neposkvrněnou.“⁶⁹ Obětování spolu s knězem, neznamená, že lid koná stejným způsobem tentýž obřad jako kněz. „Shromáždění věřící se spojují s úmyslem kněze a také s úmyslem

⁶² LG 10.

⁶³ srov. Jan Pavel II., *Christifideles laici*, čl. 17, české vydání: Zvon Praha 1990, s. 31.

⁶⁴ viz PIUS XII., *Mediator Dei*, čl. 82, české vydání: Sušilova literární jednota bohoslovců Brno 1948, s. 29–30.

⁶⁵ JAN PAVEL II., *Ecclesia de eucharistia*, čl. 29, české vydání: Karmelitánské nakladatelství Praha 2003, s. 28.

⁶⁶ PIUS XII., *Mediator Dei*, čl. 82, české vydání: Sušilova literární jednota bohoslovců Brno 1948, s. 29–30.

⁶⁷ MISSALE ROMANUM, Editio Typica Tertia, *Příprava darů*, české vydání: Praha 2015, s. 300.

⁶⁸ srov. KKC 1368.

⁶⁹ MISSALE ROMANUM, Editio Typica Tertia, *Římský kánon*, české vydání: Praha 2015, s. 356.

samotného nejvyššího Kněze Krista při přinášení obětního daru podávaného Bohu Otci.⁷⁰ Tento první způsob spolupůsobení věřících při eucharistické oběti se primárně týká podstaty mešní oběti a podstaty církve. Jediná oběť Krista Velekněze je neustále zpřítomňována v církvi. Ovšem církev jakožto Boží lid je jedno tělo neoddělitelně spojené s Kristem jakožto Hlavou (srov. Řím 12,5).⁷¹ Když Kristus přináší skrze kněze eucharistickou oběť, jedná se o dílo celého těla, to znamená Hlavy a všech údů.⁷² Proto každá mše svatá, i když ji kněz slouží soukromě, je úkonem Krista a církve, která v přinášené oběti obětuje sama sebe jako všeobecnou oběť. A celá církev (Hlava i údy) přivlastňuje jedinou a nekonečnou výkupnou sílu oběti kříže celému světu ke spáse.⁷³

2. Obětování sebe sama

Tento druhý způsob spolupůsobení při eucharistické oběti se primárně týká osobní účasti jednotlivých věřících. „Pokřtění, včlenění v Krista, se s ním a s jeho obětí spojují obětováním sebe a svého konání.“⁷⁴ Věřící jakožto kněžský lid jsou povoláni k tomu, aby přinášeli duchovní oběti (1 Petr 2,5) a sami sebe nabízeli jako oběť živou, svatou a Bohu milou (Řím 12,1).⁷⁵ Věřící mají přinášet neposkvrněný obětní dar nejen rukama kněze, nýbrž také spolu s ním a tím se mají učit obětovat sami sebe.⁷⁶ „Všechny jejich skutky, modlitby a apoštolská činnost, manželský a rodinný život, každodenní práce, odpočinek duševní i tělesný, jsou-li konány v Duchu, i těžkosti života, jsou-li snášeny trpělivě, se stávají duchovními oběťmi milými Bohu skrze Ježíše Krista (viz 1 Petr 2,5). Všechny tyto úkony jsou zbožně přinášeny Otci zároveň s obětí Těla Kristova při slavení eucharistie. Takto také laici zasvěcují svět Bohu, když všude jednají svatě jako Boží ctitelé.“⁷⁷ Tím mají věřící prostřednictvím Krista dorůstat den ze dne k dokonalejší jednotě s Bohem i mezi sebou, aby nakonec byl Bůh všechno ve všem.⁷⁸ Takto vykonávané všeobecné kněžství tedy směřuje k eschatologickému završení lidských dějin v Bohu, což je smysl a cíl Kristova kněžského úřadu, na kterém mají všichni věřící podíl.⁷⁹

⁷⁰ PIUS XII., *Mediator Dei*, čl. 92, české vydání: Sušilova literární jednota bohoslovců Brno 1948, s. 31–32.

⁷¹ srov. PIUS XII., *Mystici corporis*, AAS 35 (1943), s. 199.

⁷² viz SC 7.

⁷³ srov. PAVEL VI., *Mysterium fidei*, AAS 57 (1965), s. 761–762.

⁷⁴ JAN PAVEL II., *Christifideles laici*, čl. 14, české vydání: Zvon Praha 1990, s. 24.

⁷⁵ LG 10.

⁷⁶ srov. AURELIUS AUGUSTINUS, *O Boží obci*, kniha X, čl. 20, Karolinum Praha 2007, s. 335

⁷⁷ viz LG 34.

⁷⁸ SC 48.

⁷⁹ srov. ARNOLD Franz Xaver, RAHNER Karl, SCHURR Viktor, WEBER M. Leonard, *Handbuch der pastoraltheologie*, Band I, Herder Freiburg 1964, s. 138.

1.2.2. Služebné kněžství

Svätostné neboli služebné kněžství je pro realizaci všeobecného kněžství věřících zcela nepostradatelné. Všeobecné kněžství spočívající v osobní účasti na Kristově díle posvěcování světa nutně potřebuje prostředky posvěcení, které se udílejí především ve svátostech.⁸⁰ Jestliže mezi základní úkony všeobecného kněžství patří spolupůsobení při eucharistické oběti a přijímání svátostí (viz LG 10), je nezbytné, aby věřícím byly svátosti zprostředkovány, protože lid sám si svátosti udělit nemůže. „Boží lid, i když je tělem Kristovým, v žádném případě sám nepředstavuje Osobu Božského Vykupitele a také není prostředníkem mezi sebou a Bohem. Boží lid proto nemůže nikdy být nositelem kněžské moci.“⁸¹ Účast na trojím Kristově poslání kněze, proroka a krále, která věřícím náleží na základě ospravedlnění skrze milost křtu,⁸² je zdrojem práv a povinností v církvi a také uschopnění k životu z víry, ale není zdrojem moci, neboť trojí Kristův úřad nemá hierarchický charakter.⁸³ Věřící proto potřebují zprostředkování hodnot, které jim Kristus získal, aby mohli plnit své poslání a dosáhnout spásy. Věřící jakožto údy jednoho těla nutně potřebují od Krista Hlavy potřebné posvěcení, neboť „v Kristově těle církvi každé dobro vychází z moci Hlavy a rozlévá se ve prospěch všech údů“.⁸⁴ Bez Krista by církev nemohla plnit své poslání v dějinách v poslušnosti k jeho příkazu: „Jděte, získejte mi za učedníky všechny národy“ (Mt 28, 19).⁸⁵ Toto poslání církev sama nemůže uskutečnit, protože veškerá její činnost si naprosto vnitřně žádá spojení s Kristem, Hlavou svého těla. Věřící jako údy těla Kristova proto nezbytně potřebují mít možnost účastnit se v aktuálním čase a na konkrétním místě činnosti Krista jakožto Hlavy církve.⁸⁶ Kristus však své vykupitelské dílo na zemi završil slavným nanebevstoupením (srov. KKC 665). Je tedy nutné, aby někdo pokračoval v jeho díle. Sám Kristus svěřuje tento úkol apoštolům, když je posílá, tak jako byl on sám poslán Otcem (srov. Jan 20,21).⁸⁷ A právě tato návaznost poslání apoštolů na poslání samotného Krista je nejhlubším teologickým

⁸⁰ srov. GIGLIONI Paolo, *Svätosti Krista a církve*, Karmelitánské nakladatelství Kostelní Vydří 1996, s. 12.

⁸¹ srov. PIUS XII., *Mediator Dei*, čl. 83, české vydání: Sušilova literární jednota bohoslovců Brno 1948, s. 30.

⁸² JAN PAVEL II., *Christifideles laici*, čl. 14, české vydání: Zvon Praha 1990, s. 23.

⁸³ srov. HERVADA Javier, *De christifidelibus*, in: *Kodeks prawa kanonicznego komentarz*, Wolters Kluwer Polska Kraków 2011, s. 200.

⁸⁴ PIUS XII., *Mediator Dei*, čl. 35, české vydání: Sušilova literární jednota bohoslovců Brno 1948, s. 18.

⁸⁵ JAN PAVEL II., *Pastores dabo vobis*, české vydání: Zvon Praha 1993, s. 7.

⁸⁶ srov. CONGREGATIO PRO CLERICIS, *Directorium pro presbyterorum ministerio et vita*, art. 1, české vydání: Sekretariát ČBK Praha 1995, s. 6.

⁸⁷ srov. MIKLÍK Josef, *Ježíš Kristus*, Bohuslav Rupp Praha 1948, s. 480–481.

základem svátostného kněžství. Poslání apoštolů má svůj nejvlastnější ontologický původ v samém nitru Nejsvětější Trojice, když odpovídá poslání Syna Otcem a je tak ontologicky navázáno na intratrinitární vztahy Osob Nejsvětější Trojice.⁸⁸ Z toho důvodu není možné v církvi jakožto v Božím lidu Nové smlouvy jiné poslání než od Krista. „Je to Kristus, kdo dává církvi apoštolský úřad spočívající v pokračování jeho spásného díla, a proto žádné společenství nemá moc udělit tento úřad samo sobě nebo jím někoho pověřit.“⁸⁹ Boží lid Nové smlouvy, který je z Božího ustanovení kněžským lidem (1 Petr 2,9n), když přijímá ontologický podíl na Kristově věčném a jediném kněžství,⁹⁰ nemůže své poslání naplňovat sám a vlastními silami. Jsou-li apoštolové Kristem posláni do celého světa získat jemu za učedníky všechny národy (Mt 28,19) a působí-li i přes vlastní slabosti jeho mocí (Mk 16, 20), pak toto poslání může pocházet pouze od Krista a má tedy božský původ.⁹¹ „Tak jako Syn vychází od věčnosti z Otce a je Otcem v čase poslán na svět (Gal 4,4), tak Kristus sám toto své poslání a svou moc předává apoštolům jakožto reálnou, nadpřirozenou kvalitu, která uschopňuje k udělování Kristem ustanovených svátostí a k vedení Božího lidu.“⁹² Apoštolové po seslání Ducha svatého jsou si této skutečnosti jasně vědomi, odvolávají se na ni (Gal 1,1) a toto své poslání nejen naplňují, nýbrž také předávají svým nástupcům. Apoštolové neodvozují svoji autoritu od církevní obce, nýbrž své poslání vůči obci vymezují a totéž se týká jejich nástupců.⁹³ Apoštolové a jejich nástupci tím, že mají moc nikoli svou, ale od Krista, Hlavy a Pastýře, jsou v církvi viditelným pokračováním a svátostným znamením Krista, „který stojí vůči církvi a světu jako věčný a neustále nový pramen spásy“.⁹⁴ Apoštolové tedy pokračují v činnosti, která je vlastní Kristu jakožto Hlavě církve. Dostávají darem duchovní moc, která je účastí na pravomoci, kterou Ježíš Kristus skrze Ducha svatého vede církev. „Služba apoštolů a jejich nástupců je tedy pokračováním činnosti samotného Krista.“⁹⁵

Právě tato skutečnost je smyslem služebného kněžství: zprostředkovávat všem údům těla

⁸⁸ srov. ARNOLD Franz Xaver, RAHNER Karl, SCHURR Viktor, WEBER M. Leonard, *Handbuch der pastoraltheologie*, Band I, Herder Freiburg 1964, s. 123, viz též JAN PAVEL II., *Pastores dabo vobis*, čl. 12, české vydání: Zvon Praha 1993, s. 27.

⁸⁹ SEKRETARIÁT ČBK, *Instrukce k některým otázkám ohledně možností laiků podílet se na službách vykonávaných kněžími*, Praha 2001, čl. 3, s. 11.

⁹⁰ srov. JAN PAVEL II., *Pastores dabo vobis*, čl. 13, české vydání: Zvon Praha 1993, s. 29–30.

⁹¹ srov. PŘIBYL Stanislav, *Ježíšových Dvanáct*, in: *Revue církevního práva* 58 (2014) 2, s. 31.

⁹² JAN PAVEL II., *Christifideles laici*, čl. 22, české vydání: Praha Zvon 1990, s. 39, viz též TOMÁŠ AKVINSKÝ, *Teologická suma, Doplněk, otázka XXXIV*, čl. 1, Krystal Olomouc 1941, s. 181.

⁹³ srov. PŘIBYL Stanislav, *Ustanovování a disciplína nositelů církevních úřadů v pastorálních listech*, in: *Theologická revue* 76 (2005) 3–4, s. 301.

⁹⁴ JAN PAVEL II., *Pastores dabo vobis*, čl. 16, české vydání: Zvon Praha 1993, s. 33.

⁹⁵ CONGREGATIO PRO CLERICIS, *Directorium pro presbyterorum ministerio et vita*, art. 13, české vydání: Sekretariát ČBK Praha 1995, s. 6–7.

Kristova jeho milosti. Z toho důvodu se tento svátostný podíl na Kristově kněžství nazývá služebné kněžství, protože služba vysvěceného kněze je zde pro církev, slouží tedy k rozvinutí všeobecného kněžství celého Božího lidu,⁹⁶ jelikož žádné společenství nemá moc si udělit úřad, který sám Kristus svěřil apoštolům. Pro existenci církve je tedy služebné kněžství nezbytné jakožto jeden z jejích konstitutivních prvků.⁹⁷ „Není ovšem možné se domnívat, že svátostné kněžství existovalo dříve než církev. Právě tak nelze svátostné kněžství považovat za pozdější než církevní společenství, protože toto společenství nemohlo být založeno bez této kněžské služby. Proto chybí-li ve společenství kněz, chybí v něm posvátná služba a funkce Krista Hlavy a Pastýře, která je pro život církevního společenství podstatná. Svátostné kněžství je tedy pro církev nenahraditelné.“⁹⁸

Nenahraditelnost této služby pro církev spočívá v ontologickém uzpůsobení konkrétních věřících k účasti na jediném kněžství Kristově v jeho rozměru prostředníka a Pána, aby posvěcovali, učili a vedli celý Boží lid.⁹⁹ Kněz sám tedy není prostředníkem mezi člověkem a Bohem. Jediný skutečný prostředník je sám Ježíš Kristus, jehož pozice je absolutně nenahraditelná. Jako pravý Bůh a pravý člověk se stal pravým prostředníkem (Žid 9,15), když ontologicky a nikoli pouze obrazně spojuje obě strany.¹⁰⁰ Jestliže Kristus jako Velekněz Nové smlouvy je jediným a pravým prostředníkem mezi člověkem a Bohem, pak služba apoštolů a jejich nástupců plynoucí z Kristova ustanovení a z přijatého svěcení je činností samotného Krista jakožto Hlavy církve. „Apoštolové a jejich nástupci proto jednájí mocí a v osobě samotného Krista (*virtute ac persona ipsius Christi*).“¹⁰¹ Úkony plynoucí ze svátosti kněžství jsou proto úkony samotného Krista. On je primární udělovatel každé svátosti, když sám obětuje své tělo, odpouští hříchy a ve křtu uděluje svoji milost. Proto když posvěcení služebníci konají svátostné úkony, koná je sám Kristus.¹⁰² Vysvěcení služebníci působí při udílení svátostí jako nástroje a nástroj

⁹⁶ srov. SEKRETARIÁT ČBK, *Instrukce k některým otázkám ohledně možnosti laiků podílet se na službách vykonávaných kněžími*, Praha 2001, čl. 1, s. 9.

⁹⁷ viz JAN PAVEL II., *Pastores dabo vobis*, české vydání: Zvon Praha 1993, s. 33.

⁹⁸ SEKRETARIÁT ČBK, *Instrukce k některým otázkám ohledně možnosti laiků podílet se na službách vykonávaných kněžími*, Praha 2001, čl. 3, s. 11–12.

⁹⁹ CONGREGATIO PRO CLERICIS, *Directorium pro presbyterorum ministerio et vita*, art. 6, české vydání: Sekretariát ČBK Praha 1995, s. 8.

¹⁰⁰ srov. TOMÁŠ AKVINSKÝ, *Teologická suma*, III, otázka LXVI, čl. 5, Bohovědné učiliště řádu dominikánského Olomouc 1941, s. 609.

¹⁰¹ GIGLIONI Paolo, *Svátosti Krista a církve*, Karmelitánské nakladatelství Kostelní Vydří 1996, s. 153, viz též PIUS XII, *Mediator Dei*, čl. 42, české vydání: Sušilova literární jednota bohoslovců Brno 1948, s. 19.

¹⁰² SC 7.

nepůsobí vlastní mocí, nýbrž mocí toho, kdo jej používá. „Proto kněží neobětují, neodpouští hříchy ani neudělují milost vlastní mocí, nýbrž skrze ně koná Kristus svoji vlastní mocí.“¹⁰³

Bylo by však chybné chápat tuto službu pouze jako jednání v zastoupení Krista, popřípadě ve jménu Krista. Kněz není pouhým Kristovým vyslancem nebo zástupcem. Ti jednají sice z pověření zastupované osoby, avšak bez její přítomnosti, zatímco v církvi jakožto těle Kristově plynou potřebné milosti pouze z Hlavy Krista do všech jednotlivých údů (Kol 2,19).¹⁰⁴ „Služebné kněžství je tedy svátostné znamení, které umožňuje Kristu být přítomen a jednat uprostřed svého lidu. Služba kněze je pokračováním činnosti samotného Krista.“¹⁰⁵ Stejně tak je nepřesné vyjádření, že kněz je druhým Kristem (*alter Christus*). Jakkoli je toto vyjádření oblíbené a je bližší podstatě služebného kněžství, přesto je velmi nepřesné a může vést k zavádějícím závěrům. Nejedná se totiž o záměnu ani o zdvojení osob kněze a Krista. „Celá a úplná osoba Krista (druhá božská osoba) jedná v celé a úplné osobě kněze a naopak.“¹⁰⁶ Kněz jedná v osobě Krista Hlavy (*in persona Christi capitis*). „Jedná se proto o specifické svátostné ztotožnění s věčným Veleknězem, který je autorem a hlavním subjektem své vlastní oběti, ve které nemůže být nahrazen.“¹⁰⁷ Vzhledem k tomu, že všechna božská dobra nám Kristus získal svojí obětí (Žid 10,14), platí tato skutečnost svátostného ztotožnění také o všech ostatních svátostech. Konkrétně ve svátosti smíření, když kněz uděluje rozhřešení a říká: „Já tě rozhřešuji, (*ego te absolvo*), tak ono „já“ není „já“ zpovědníka, nýbrž „já“ samotného Krista.“¹⁰⁸

Služebné kněžství je hierarchické. To znamená, že je vykonáváno v různých stupních. Jsou tři stupně svátosti svěcení kněžstva: biskupský, kněžský a jáhenský (LG 10) a každý z těchto stupňů je udělován zvlášť svátostným úkonem.¹⁰⁹

Základem služebného kněžství je stupeň biskupský, který obsahuje plnost svátosti kněžství (LG 21). Proto také pouze biskupové jsou uschopněni předávat účast na služebném kněžství dalším osobám, to znamená udílet svátost svěcení kněžstva ve všech třech stupních,¹¹⁰ právě tak jako byli ze základu apoštolského úřadu již v prvních

¹⁰³ TOMÁŠ AKVINSKÝ, *Teologická suma*, III, otázka LXXII, čl. 5, Bohovědné učiliště řádu dominikánského Olomouc 1941, s. 709–710.

¹⁰⁴ srov. LG 7.

¹⁰⁵ CONGREGATIO PRO CLERICIS, *Directorium pro presbyterorum ministerio et vita*, art. 3, české vydání: Sekretariát ČBK Praha 1995, s. 7.

¹⁰⁶ GIGLIONI Paolo, *Svátosti Krista a církve*, Karmelitánské nakladatelství Kostelní Vydří 1996, s. 153.

¹⁰⁷ JAN PAVEL II., *Ecclesia de Eucharistia*, čl. 29, Karmelitánské nakladatelství Praha 2003, s. 27.

¹⁰⁸ RATZINGER Josef, *O víře dnes*, Zvon Praha 1994, s. 45.

¹⁰⁹ KKC 1554.

¹¹⁰ srov. GONZÁLES DEL VALLE José María, *Święcenia*, in: *Kodex prawa kanonicznego*, komentarz, Wolters Kluwer Polska Kraków 2011, s. 752.

církevních obcích ustanovování (svěcení) presbyteři a jáhni jakožto pomocníci apoštolů (viz např. Sk 6,2 a 14,23).¹¹¹ Biskupové jsou z božského ustanovení nástupci apoštolů (viz kán. 375 §1).¹¹² Proto v biskupech pokračuje činnost apoštolů, kteří své poslání přijali přímo od Krista (viz Mt 28,19n), a kteří toto své poslání konali nejen z jeho pověření, nýbrž jeho mocí (viz např. Lk 22,19). Sám Kristus se přímo ztotožňuje z činností apoštolů, když oni plní jeho poslání: „Kdo vás slyší, mne slyší; kdo vámi pohrdá, mnou pohrdá, a kdo pohrdá mnou, pohrdá tím, který mě poslal“ (Lk 10,16). Poslání apoštolů je v Božím plánu ztotožněno s posláním Kristovým, když jsou Kristem poslání tak, jak on sám byl poslán Otcem (Jan 17,18).¹¹³ Základem pokračování tohoto úřadu v církvi je apoštolská posloupnost (*successio apostolica*), která spočívá v tom, že apoštolové předali svůj úřad vkládáním rukou svým nástupcům (srov. 1 Tim 5,22), aby poslání apoštolů pokračovalo i po jejich smrti (LG 20). Proto ustanovují jednotlivým církevním obcím představené, pro které žádají stejnou poslušnost, která náležela jim samotným. „Tak apoštol Pavel, když posílá Timotea do Soluně a do Korinta, žádá, aby jej věřící přijali jako jeho samotného“ (1 Sol 3,2, 1 Kor 4,17).¹¹⁴ Na apoštoly a jejich poslání tak již navazuje další křesťanská generace, která své pověření přijímá přímo od apoštolů. Apoštolové tedy ztělesňují kontinuitu mezi Kristem a církevní tradicí.¹¹⁵ „V kolegiu biskupů tak stále trvá apoštolský sbor, v němž pokračuje dílo samotného Krista učitele, pastýře a velekněze, a proto je sbor biskupů v čele s papežem nástupcem svatého apoštola Petra nositelem nejvyšší a plné pravomoci nad celou církví.“¹¹⁶

Svatý Irenej z Lyonu uvádí ve svém díle *Adversus haereses*: „Biskupové jednotlivých obcí byli ustanoveni od apoštolů, apoštolové biskupům svěřili jednotlivé obce, odevzdali jim učitelské stolce a zanechali je jako své zástupce a nástupce pokračující v jejich díle.“ Dále uvádí, že „Linus v Římě a Polykarp, jeho svatý učitel, ve Smyrně přijali svůj úřad z rukou apoštolů.“¹¹⁷ Také další církevní otcové uvádějí, že „řady biskupů se rozvíjejí postupně od začátku, takže biskup má za ručitele a předchůdce jednoho

¹¹¹ srov. PŘIBYL Stanislav, *Ustanovování a disciplína nositelů církevních úřadů v pastorálních listech*, in: Theologická revue 76 (2005) 3–4, s. 283.

¹¹² DOKUMENTY TRIDENTSKÉHO KONCILU, zasedání 23, hlava 4, *O církevní hierarchii a svěcení*, Krystal Praha 2015, s. 183.

¹¹³ srov. BRAITO Silvestr Maria, *Církev*, Krystal Olomouc 1946, s. 77.

¹¹⁴ Tamtéž, s. 93.

¹¹⁵ srov. PŘIBYL Stanislav, *Ježíšových Dvanáct*, in: Revue církevního práva 58 (2014) 2, s. 34.

¹¹⁶ DVK, Dekret o pastýřské službě biskupů v církvi, *Christus Dominus*, čl. 4, české vydání: Zvon Praha 1995, s. 275.

¹¹⁷ MIGNE, Jacques Paul, PG, Tom. VII, lib. III, cap. 3, Paris 1857, s. 850–852.

z apoštolů nebo apoštolského muže, který znal apoštoly a žil s nimi“.¹¹⁸

Presbyterát, neboli stupeň kněžský je odvozen od biskupského stupně, tak jako byli v prvních církevních obcích ustanovení od apoštolů presbyteři.¹¹⁹ Nositelé kněžského svěcení nemají plnost apoštolské pravomoci, nýbrž mají účast na poslání, které obdrželi apoštolové a tak sice pokračují v poslání apoštolů, avšak závisle na přímých nástupcích apoštolů, kterými jsou pouze biskupové.¹²⁰ Již sami apoštolové měli při plnění svého poslání pomocníky, kteří jim byli podřízeni (viz Sk 14, 23, Kol 4, 11, Flp 1,1). Kněží tedy nedosáhli „vrcholu“ kněžství a ve výkonu své moci závisí na biskupech a to jak v aspektu ontologickém, tak v aspektu juridickém. Ontologická závislost na biskupském stupni spočívá v tom, že biskup, nositel plnosti svátosti kněžství, předává jakožto nástupce apoštolů účast na služebném kněžství. Věřící nemohou získat jinak než od biskupa skrze svěcení nezrušitelné znamení (*character*), které uschopňuje jeho nositele k jednání v osobě Krista Hlavy (*in persona Christi capitis*).¹²¹ Toto poslání, které bylo svěřeno primárně apoštolům a jejich nástupcům biskupům, bylo v podřízeném stupni (*subordinato gradu*) svěřeno kněžím. A tak i když jsou kněží v církevní hierarchii na nižším stupni, přesto mají skrze vkládání rukou biskupa své poslání od Krista.¹²² „Na základě přijaté moci pak přinášejí svatou oběť, odpouštějí hříchy a veřejně jménem Krista vykonávají pro lid kněžskou funkci.“¹²³

Na biskupovi, jemuž náleží v nejvyšším stupni také moc řídit Boží lid (viz LG 27), závisí kněží také co do jurisdikce. Kněží získávají svěcením svátostnou moc a tak sdílí spolu s biskupem jedno kněžství a jednu službu,¹²⁴ avšak ve výkonu této moci jsou podřízeni biskupovi, jemuž náleží veškerá řádná, vlastní a bezprostřední moc, kterou vyžaduje výkon jeho pastýřského úřadu (srov. kán. 381 §1). Biskup například uděluje knězi pověření zpovídat (*facultas*), bez kterého by bylo udílení svátosti smíření neplatné (srov. kán. 966). Biskup také svěřuje knězi některý úřad, z kterého následně plynou konkrétní oprávnění (srov. např. kán. 508 a 519). Kněží jsou tedy skutečnými spolupracovníky biskupského stavu (*cooperatores ordinis episcoporum*) tak, jak to vyjadřuje ritus při

¹¹⁸ srov. BRAITO Silvestr Maria, *Církev*, Krystal Olomouc 1946, s. 102.

¹¹⁹ LG 20, viz též PŘIBYL Stanislav, *Počátky vývoje hierarchického uspořádání v rané církvi*, in: *Revue církevního práva* 17 (2011) 2, s. 31.

¹²⁰ srov. PLANNER František, *Kněz a jeho poslání*, Křesťanská akademie Řím 1972, s. 44.

¹²¹ srov. JAN PAVEL II., *Pastores dabo vobis*, čl. 16, české vydání: Zvon Praha 1993, s. 33, viz též TOMÁŠ AKVINSKÝ, *Teologická suma*, dodatek, otázka XXXV, čl. 2, Krystal Olomouc 1941, s. 188.

¹²² srov. PLANNER František, *Kněz a jeho poslání*, Křesťanská Řím 1972, s. 45.

¹²³ DVK, Dekret o životě a službě kněží *Presbyterorum ordinis*, čl. 2, české vydání: Zvon Praha 1995, s. 307.

¹²⁴ srov. JAN PAVEL II., *Pastores dabo vobis*, čl. 65, české vydání: Zvon Praha 1993, s. 124.

kněžském svěcení. Kněží jsou stejně jako biskupové pravými kněžími Nového zákona a spolupracují s biskupy v zájmu řádného plnění Kristem svěřeného apoštolského poslání.¹²⁵ Je zajímavé, že během zasedání II. vatikánského koncilu nesouhlasili biskupové katolických východních církví s tím, aby zmínka o spolupráci kněží s biskupy vyjádřená v obřadu svěcení byla v dokumentu *Presbyterorum ordinis* uváděna jako citace z Římského Pontifikátu. Chtěli tím zdůraznit, že se jedná o všeobecnou nauku církve a nikoli jen nauku církve latinské.¹²⁶

Jakkoli tedy kněží nedosáhli vrcholu kněžství (LG 28), jsou biskupovými spolupracovníky, které má biskup považovat za nezbytné pomocníky a rádce ve službě a úřadu učení, posvěcování a vedení Božího lidu.¹²⁷

Jáhenství, přestože je stupněm svátostného kněžství a je udělováno vkládáním rukou jako ostatní dva stupně, neuděluje nositeli moc jednat v osobě Krista Hlavy (*in persona Christi capitis*),¹²⁸ nýbrž jej posvěcuje ke službě v církvi. Jáhenství se proto liší od ostatních stupňů svátostného svěcení nejen stupněm, nýbrž podstatně.¹²⁹ Jáhen není svěcen ke kněžství ve vlastním slova smyslu, nýbrž ke službě (LG 29) a to jak biskupům a kněžím při jejich poslání, tak také věřícím. Svátostnou milost jáhen přijal k tomu, aby pod vedením biskupa konal službu liturgickou, kazatelskou a charitativní.¹³⁰ Proto výraz kněz (*sacerdos*) označuje v teologické terminologii pouze biskupa a kněze (viz např. kán. 965), nikoli však jáhna (KKC 1554).¹³¹ Úzká závislost jáhna na biskupovi je obsažena již v novozákonních spisech. Jáhny zde nacházíme přiřazené a podřízené biskupovi. „Jsou jmenováni vždy jako druzí a pouze ve spojení s biskupem.“¹³² Závislost jáhnů na biskupovi je naznačena také tím, že při jáhenském svěcení vkládá ruce na svěcence pouze biskup, zatímco při svěcení kněží vkládá na ně ruce nejen biskup jakožto světitel, nýbrž také všichni přítomní kněží.¹³³

¹²⁵ DVK, Dekret o životě a službě kněží *Presbyterorum ordinis*, čl. 2, české vydání: Zvon Praha 1995, s. 307.

¹²⁶ viz PLANNER František, *Kněz a jeho poslání*, Křesťanská akademie Řím 1972, s. 45.

¹²⁷ DVK, Dekret o životě a službě kněží *Presbyterorum ordinis*, čl. 7, české vydání: Zvon Praha 1995, s. 316.

¹²⁸ viz BENEDIKT XVI., *MP Omnium in mentem*, art. 2, AAS 102 (2010), s. 10.

¹²⁹ srov. KRUKOWSKI Józef, *Święcenia*, in: *Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego*, Tom III/2, Pallottinum Poznań 2011, s. 204.

¹³⁰ LG 29.

¹³¹ srov. PASTUSZKO Marian, *Posługa szafarza sakramentu pokuty i pojednania w szczególnych okolicznościach: (kanony: 976, 977 i 982)*, in: *Prawo kanoniczne* 38 (1995) 1–2, s. 57.

¹³² PŘIBYL Stanislav, *Ustanovování a disciplína nositelů církevních úřadů v pastorálních listech*, in: *Theologická revue* 76 (2005) 3–4, s. 283.

¹³³ srov. GIGLIONI Paolo, *Svatosti Krista a církve*, Karmelitánské nakladatelství Kostelní Vydří 1996, s. 156.

Od těchto tří stupňů svátostného svěcení je nutné odlišit tzv. služby (*ministeria*), to znamená akolytát a lektorát, které jsou pouze svátostinami.¹³⁴ Totéž se týká také tak zvaných nižších svěcení (ostiář, lektor, exorcista, akolyta). Stejně tak se jedná pouze o svátostinu v případě subdiakonátu, který byl již počítán k vyšším svěcením.¹³⁵ Ten, kdo přijal tato nižší svěcení, popřípadě subdiakonát, neměl účast na svátostném kněžství, ačkoli již byl podle dřívější právní úpravy počítán k duchovním (viz kán. 108 §1 CIC 1917). Totéž se týká po zrušení nižších svěcení tím více služeb akolyty a lektora, u kterých se výslovně stanoví, že se neudělují pouze kandidátům kněžství, nýbrž také laikům (viz kán. 230 §1). Všechna tato pověření neudělují věřícímu svátostnou moc a pověřený věřící tak nemůže vystupovat v osobě Krista Hlavy církve. Pověření touto službou (i když je nazývána nižším svěcením) nečiní laika pastýřem, protože „posvátný úřad není konstituován úkolem, nýbrž pouze přijatou svátostí“.¹³⁶ Právě tak jako se apoštolové při řízení prvních církevních obcí odvolávají na autoritu Krista a nikoli na pověření obce. „Jednají vždy jako autorita jménem jediné autority: Ježíše Krista.“¹³⁷

Z uvedených skutečností plynou jednoznačné ontologické předpoklady pro osobu zpovědníka. Odpuštění hříchů se uděluje z Kristova ustanovení (Jan 20, 22n) a jeho mocí (Mt 28,20). Zpovědníkem tedy může být pouze člověk, který je uschopněn k působení v osobě Krista (*in persona Christi*). Uschopnění k této činnosti nepochází od církevní obce, a proto je pro tuto službu nedostatečné pouhé přijetí křtu, kterým se člověk sice stává členem církve, avšak není tím samým nositelem svátostné moci. Služby, kterými může být věřící pověřen, jsou pouze úkoly a pověření je pouze svátostinou. Jáhenské svěcení se uděluje ke službě, a proto ani jáhen nevystupuje v církvi v osobě Krista Hlavy. A tak pouze nositelé biskupského a kněžského svěcení mohou být zpovědníky (viz kán. 965), protože jsou na základě apoštolské posloupnosti uschopněni jednat v osobě Krista Hlavy církve a mohou tak plnit jeho poslání: „Komu hřichy odpustíte, tomu jsou odpuštěny, komu je neodpustíte, tomu odpuštěny nejsou“ (Jan 20,22n).

¹³⁴ srov. WOLF Václav, *Syntéza víry*, Matice cyrilometodějská Olomouc 2003, s. 163.

¹³⁵ srov. PAVEL VI., *MP Ministeria quaedam*, art. 4, AAS 64 (1972), s. 532.

¹³⁶ JAN PAVEL II., *Christifideles laici*, čl. 23, české vydání: Zvon Praha 1990, s. 40.

¹³⁷ BRAITO Silvestr Maria, *Církev*, Krystal Olomouc 1946, s. 79.

1.3. Zpověď bez kněžského svěcení nebo bez pověření zpovídat

Svátost smíření je Kristem ustanovena ke smíření člověka s Bohem.¹³⁸ Pro ty, kteří po křtu spáchali těžký hřích, je tato svátost jediným řádným způsobem jak toto smíření za stanovených podmínek získat (viz kán. 960). Proto církev důsledně hájí důstojnost této svátosti, aby ji penitent mohl platně a dovoleně přijmout. Vzhledem k tomu, že moc klíčů byla Kristem svěřena výhradně apoštolům a jejich nástupcům, tedy biskupům a jejich pomocníkům kněžím,¹³⁹ nemůže nikdo jiný tuto svátost platně udělit.

Církev však nejen jasně stanoví, že výhradně biskup a kněz mohou platně rozhřešit (kán. 965), nýbrž zároveň pokus o udělení rozhřešení (*attentatio*) jinými osobami postihuje přísnými tresty jakožto trestný čin (kán. 1378 §2 2°). Závažnost takového jednání plyne ze škody penitenta a znevážení samotné svátosti. Škoda penitentovi vznikla tím, že byl oklamán v tak zásadní skutečnosti, jakou je smíření s Bohem. Penitent sice splnil stanovené podmínky pro přijetí rozhřešení, ale ve skutečnosti mu svátost smíření udělena nebyla. Tím by byl také porušen nejvyšší zákon v církvi, kterým je spása duší (*salus animarum*).¹⁴⁰ V tomto případě není možné se odvolávat na doplnění moci ze strany církve dle zásady *Ecclesia supplet* (viz kán. 144), protože církev nedoplňuje moc ze svěcení. Doplněna může být pouze moc řídicí a to za stanovených podmínek, jak bude uvedeno níže. Proto v případě vyznání před jáhnem či laikem nelze hovořit o svátostném vyznání a je nutno toto vyznání učinit znovu před řádně vysvěceným knězem majícím pověření k udělení rozhřešení.¹⁴¹

Škoda způsobená samotné svátosti spočívá v jejím znevážení, které vede k nedůvěře a případně i odporu k této svátosti ze strany věřících. Svátost smíření je místem osobního setkání člověka s Bohem. Proto člověk, který otvírá Bohu své nejhlubší nitro, musí mít jistotu, že vše, co před Bohem vyznává, zůstane vyjeveno pouze před Bohem. „Kněz slyší svátostné vyznání na místě Božím, a proto obsah vyznání nezná jako člověk, nýbrž jako Bůh (*ut Deus*), který vyznaný hřích skrývá.“¹⁴² Tuto skutečnost penitent zcela samozřejmě předpokládá a církev ji jako takovou garantuje. Tato garance by se však stávala nedůvěryhodnou, pokud by vyznání bylo učiněno před někým, kdo rozhřešit nemůže a kdo není vázán svátostnou pečeti (*sacramentale sigillum*). Tato nedotknutelná

¹³⁸ KKC 1442.

¹³⁹ srov. JAN PAVEL II., *MP Misericordia Dei*, české vydání: Sekretariát ČBK Praha 2002, s. 3.

¹⁴⁰ srov. PEKARČÍK Miloš, *Spovedné tajomstvo a spovedná tajnosť*, in: *Tribunal* 3 (2004) 1, s. 9.

¹⁴¹ srov. DOHNALIK Jan, *Znaczenie zasady „supplet ecclesia,“ od kan. 209 kpk z 1917 roku do kan. 144 obecnego kpk – interpretacja i aplikacja*, in: *Prawo Kanoniczne* 60 (2017) 4, s. 15.

¹⁴² TOMÁŠ AKVINSKÝ, *Teologická summa*, doplněk, otázka XI, čl. 1, Krystal Olomouc 1940, s. 63–64.

pečeť (*inviolabile sigillum*) vzniká pouze ze svátostného vyznání.¹⁴³ Avšak jáhen či laik nemohou udělit svátost smíření, a proto nelze v takovém případě hovořit o svátostné pečeti. Je zřejmé, že povinnost mlčenlivosti zavazuje také v tomto případě. Avšak tato povinnost nevznikla na základě udělení svátosti, proto vychází pouze z přirozeného zákona a nemá tak onu nedotknutelnou pečeť jako při svátostném vyznání.¹⁴⁴ Navíc dopustil-li se někdo jednoho deliktního jednání proti svátosti smíření, nelze předpokládat, že již další neučiní. Pokud by tedy byla takto porušena svátost a nedotknutelnost svátosti, bylo by jisté, že se penitent bude zdráhat přistoupit ke svátosti smíření, což je v rozporu s podstatou samotné svátosti a s jejím ustanovením Kristem (Jan 20,23). Vzhledem k závažnosti uvedených skutečností v životě církve je tento trestný čin vyhrazen Kongregaci pro nauku víry.¹⁴⁵ Trestný čin může být naplněn dvěma způsoby:

1.3.1. Předstírání udělení svátosti smíření

Trestný čin spočívá v usilování (*attentatio*) o udělení svátosti smíření. Tato skutečnost nastává tehdy, pokud rozhřešení uděluje osoba, která nemůže platně rozhřešit. Jedná se tedy v první řadě o jáhna, laika či řeholníka bez kněžského svěcení, který předstírá, že je knězem a uděluje rozhřešení. Stejná situace nastane také v případě, pokud udělení rozhřešení předstírá ten, kdo přijal kněžské svěcení neplatně.¹⁴⁶ Trestný čin je spáchán ve chvíli, kdy je po vyslechnutí alespoň jednoho hříchu, byť jen lehkého, vyslovena svátostná formule.¹⁴⁷ V případě, že k vyslovení svátostné formule z jakéhokoli důvodu nedojde, nejedná se o uvedený trestný čin. Je důležité zdůraznit, že se musí jednat o předstírání svátostné zpovědi. „Nejedná se tedy o situaci, ve které penitent vypráví například o své životní situaci, nejasnostech či problémech morální povahy bez úmyslu učinit svátostné vyznání.“¹⁴⁸

¹⁴³ srov. ŽÁK František, *Soustavná věrouka*, Tom. III, O svátostech, Dědictví sv. Jana Nepomuckého Praha 1925, s. 462.

¹⁴⁴ srov. FOLTYNOVSKÝ Josef, *Zpovědní tajemství*, in: Časopis katolického duchovenstva 108 (1928) 2, s. 98.

¹⁴⁵ CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDEI, *Normae de delictis Congregationi pro Doctrina Fidei reservatis seu Normae de delictis contra fidem necnon de gravioribus delictis*, AAS 102 (2010), art. 4, s. 422.

¹⁴⁶ srov. SYRYJCZYK Jerzy, *Kanoniczne prawo karne, część szczególna*, Warszawa 2003, s. 106.

¹⁴⁷ srov. BOREK Dariusz, *Przestępstwa przeciwko sakramentom w normach de delictis reservatis z 2010 roku*, in: Prawo Kanoniczne 55 (2012) 4, s. 140.

¹⁴⁸ SYRYJCZYK Jerzy, *Kanoniczne prawo karne, część szczególna*, Wydawnictwo Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego Warszawa 2003, s. 105.

Pachatelem tohoto trestného činu může být v první řadě osoba, která není nositelem kněžského svěcení. Vzhledem k absenci moci ze svěcení (*potestas ordinis*) nemůže taková osoba udělit platně rozhřešení za žádných okolností, protože chybějící moc ze svěcení nelze doplnit. Církev nemůže doplnit podmínky k udělení svátosti, které vycházejí z božského práva přirozeného či pozitivního.¹⁴⁹

Pachatelem uvedeného trestného činu může být také platně vysvěcený kněz, kterému však chybí pověření k udělení svátosti smíření. Toto pověření udělené samým právem nebo příslušným představeným popřípadě plynoucí z úřadu¹⁵⁰ je nezbytné k platnému rozhřešení (kán. 966). Zatímco u osoby bez kněžského svěcení je takové usilování o udělení rozhřešení vždy trestným činem a tedy také hříchem, u kněze, který nemá pověření k udělení svátosti smíření, tomu tak vždy není. Kněží bez uděleného pověření zpovídají platně a dovoleně ve dvou mimořádných případech. Prvním je nebezpečí smrti penitenta. V takovém případě je každému knězi uděleno samým právem oprávnění udělit tomuto penitentovi rozhřešení platně a dovoleně (kán. 976). Druhou situací je doplnění oprávnění zpovídat dle zásady *ecclesia supplet* v případě obecného omylu a důvodné kladné pochybnosti (kán. 144). „Kněží je v těchto případech chybějící oprávnění doplněno, a proto je udělené rozhřešení platné a dovolené.“¹⁵¹ Kněží jakožto nositeli moci ze svěcení je možno pověření doplnit, protože toto pověření je pouze práva církevního. I když se tedy jedná o nezbytné oprávnění k platnému užití moci ze svěcení,¹⁵² je v uvedených případech pro dobro penitenta pověření doplněno samým právem. Mimo tyto případy by však bylo udělené rozhřešení neplatné a jednalo by se o naplnění skutkové podstaty uvedeného deliktu.

Sankcí stanovenou zákonodárcem za spáchání tohoto trestného činu je interdikt *latae sententiae* v případě, že pachatelem je laik či řeholník bez kněžského svěcení. Jedná-li se o duchovního, je stanovenou sankcí suspenze *latae sententiae*. Jedná-li se o jáhna, který je také duchovním (viz kán. 266 §1), je pro něj spáchání tohoto trestného činu zároveň iregularitou k přijetí kněžského svěcení (viz kán. 1041 °6).

¹⁴⁹ srov. DOHNALIK Jan, *Znaczenie zasady „supplet ecclesia,“ od kan. 209 kpk z 1917 roku do kan. 144 obecnego kpk interpretacja i aplikacja*, in: *Prawo Kanoniczne* 60 (2017) 4, s. 17.

¹⁵⁰ O pověření k udělení svátosti smíření podrobně ve 2. kapitole.

¹⁵¹ ARIAS Juan, *Sankceje v košcielen*, in: *Kodex prawa kanonicznego, komentarz*, Wolter Kluwer Polska Kraków 2011, s. 728.

¹⁵² srov. DE PAOLIS Velasio, *De delictis contra sanctitatem sacramenti Paenitentiae*, in: *Periodica* 79 (1990) 1–2, s. 180.

1.3.2. Vyslechnutí svátostného vyznání

Druhý způsob naplnění uvedené skutkové podstaty je vyslechnutí svátostného vyznání osobou, která nejen nemůže udělit svátostné rozhřešení, nýbrž ani nemá v úmyslu rozhřešení udělit. „Podmínkou naplnění této skutkové podstaty je zároveň přesvědčení penitenta, že se jedná o svátostné vyznání.“¹⁵³

Také tento trestný čin může spáchat jak osoba bez kněžského svěcení, tak také kněz nemající pověření k udílení svátosti smíření. Rozdíl je v okamžiku, ve kterém dochází ke spáchání trestného činu. Zatímco v prvním případě došlo k deliktnímu jednání až vyslovením svátostné formule, v tomto případě stačí, když penitent přesvědčený, že koná svátostné vyznání, vysloví alespoň jeden hřích za účelem získání rozhřešení.¹⁵⁴ Morální kvalifikace hříchu zde nehraje roli. Protože trestný čin vzniká vyslechnutím již jediného hříchu, podléhá trestu jáhen, laik nebo kněz bez pověření zpovídat také v případě, že by penitentovi po vykonaném vyznání nebo během něho oznámil, že mu neudělí rozhřešení z důvodu, že rozhřešení udělit nemůže.¹⁵⁵

Také v tomto případě je sankce stanovena zákonodárcem interdikt *latae sententiae*, je-li viníkem laik a suspenze *latae sententiae* pro duchovního včetně irregularity k přijetí kněžského svěcení pro jáhna.

Stejně okolnosti vzhledem jak k osobě viníka, tak ke spáchání trestného činu platí také v případě předstírání svátostného rozhřešení podle ustanovení kánonu 1379. Také tento trestný čin je vyhrazen Kongregaci pro nauku víry. Rozdílná je pouze sankce, kdy zákonodárce stanoví spravedlivý trest (*iusta poena puniatur*), tedy závazný, neurčený trest, který bude vyměřen soudní či administrativní cestou (viz kán 1342 §1).

1.4. Exkurz: Vyznání hříchů před jáhnem či laikem

Z ustanovení svátosti smíření jasně plyne, že Kristus svěřil apoštolům moc odpouštět hříchy (Jan 20,23). Z povahy věci pak plyne předání této moci jejich nástupcům. Kristus slibuje apoštolům, že s nimi bude do skonání světa, ale apoštolové zde osobně do skonání

¹⁵³ BOREK Dariusz, *Przestępstwa przeciwko sakramentom w normach de delictis reservatis z 2010 roku*, in: *Prawo Kanoniczne* 55 (2012) 4, s. 140.

¹⁵⁴ srov. ARIAS Juan, *Sankceje v kościele*, in: *Kodex prawa kanonicznego, komentarz*, Wolters Kluwer Polska Kraków 2011, s. 1033.

¹⁵⁵ srov. SYRYJCZYK Jerzy, *Kanoniczne prawo karne, część szczególna*, Wydawnictwo Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego Warszawa 2003, s. 106.

světa nebudou. Kristus posílá apoštoly do celého světa, ale oni osobně celý svět neobsáhli. „Je tedy nezbytné, aby posláni apoštolů přešlo na jejich nástupce.“¹⁵⁶ Jakkoli byla tato nauka vždy v církvi jednoznačně přijímána jakožto božské ustanovení a mylné nauky byly důsledně odmítány, přesto se v dějinách církve setkáváme s fenoménem vyznání hříchů jáhnovi či laikovi.

Udělovatelem svátosti smíření je pouze kněz (*solus sacerdos*, viz kán. 965). Tento termín v sobě obsahuje nositele nejen kněžského, nýbrž také biskupského svěcení.¹⁵⁷ Kromě nositelů svátosti svěcení kněžstva v těchto stupních není nikdo jiný nejen oprávněn, nýbrž není ontologicky disponován k udílení svátosti smíření. Jediným prostředníkem mezi Bohem a člověkem je Ježíš Kristus, který přinesl sám sebe v oběť na odpuštění hříchů. Kněz proto neodpouští hříchy vlastní mocí, nýbrž mocí a v osobě samotného Krista (*virtute ac persona ipsius Christi*).¹⁵⁸

1.4.1. Církevní otcové

Církev vždy jednoznačně vyznávala, že posláni, které apoštolové přijali od Krista, sami předávali svým nástupcům, tedy biskupům a jejich pomocníkům kněžím.¹⁵⁹ Vedení kající praxe, to znamená posláni svazovat a rozvazovat, spočívalo již ve starokřesťanských dobách vždy v ruce biskupů a presbyterů.¹⁶⁰ Jakkoli v textech Nového zákona a v nejstarších církevních spisech ještě nenacházíme vždy zcela jasně odlišený úřad biskupů a presbyterů, úřad jáhnů je již odlišen zcela jasně.¹⁶¹ Především z pastorálních epištol svatého Pavla plyne, že jáhni se nacházejí již od počátku vzhledem k biskupům a presbyterům v nižším postavení. Toto postavení vždy bylo přiřazené a podřízené biskupům. V nejstarších křesťanských spisech jsou nositeli moci klíčů jmenováni vždy biskupové a starší (presbyteri), ačkoli se mezi těmito úřady často ještě důsledně nerozlišuje, zatímco jáhni nejsou jmenováni nikdy.¹⁶² Církevní otcové, když rozlišují

¹⁵⁶ BRAITO, Silvestr Maria, *Církev*, Krystal Olomouc 1946, s. 89.

¹⁵⁷ viz JAN PAVEL II. *MP Misericordia Dei*, české vydání: Sekretariát ČBK Praha, 2002, s. 3.

¹⁵⁸ GIGLIONI Paolo, *Svátosti Krista a církve*, Karmelitánské nakladatelství Kostelní Vydří 1996, s. 153. viz též PIUS XII. *Mediator Dei*, čl. 42, české vydání: Brno: Sušilova literární jednota bohoslovců, 1948, s. 19.

¹⁵⁹ srov. JAN PAVEL II. *Reconciliatio et paenitentia*, art. 29, české vydání: Zvon Praha 1996, s. 69.

¹⁶⁰ srov. MÜLLER Gerhard, *Dogmatika pro studium i pastoraci*, Karmelitánské nakladatelství Kostelní Vydří, 2010, s. 734.

¹⁶¹ „Ustanovujte sobě vzkládáním rukou biskupy a jáhny, kteří by byli hodni Pána.“ Didaché 15,1, in: NOVÁK Josef, *Druhá patristická čítanka*, Česká katolická charita Praha 1985, s. 13.

¹⁶² srov. ŽÁK František, *Soustavná věrouka*, Tom. III, O svátostech, Praha: Dědictví sv. Jana Nepomuckého,

mezi episkopátem a presbyterátem, jmenují biskupy kněžími „první třídy“ a nositele kněžského svěcení kněžími „druhé třídy,“ jáhny mezi nositele moci klíčů nepočítají.¹⁶³ Tím méně mohla být taková plná moc svěřena laikům. Ani skutečnost veřejného vyznávání hříchů před církevní obcí není v rozporu s tímto tvrzením, protože soukromá zpověď před knězem byla již v době nejstarších otců řádným způsobem získání odpuštění hříchů skrze knězem udělené rozhřešení.¹⁶⁴ Církev ve starověku kladla velký důraz na pokání. Za veřejné hříchy bylo ukládáno veřejné pokání, avšak rozhřešení, tedy smíření s Bohem a přijetí zpět do církevního společenství, uděloval slavnostním způsobem biskup nejčastěji na Zelený čtvrtek.¹⁶⁵ Společné vyznání hříchů před slavením Eucharistie, jak popisuje například Didaché,¹⁶⁶ nebylo svátostnou zpovědí. Takový způsob odporuje starověké kající praxi, která ukládala dlouhé a těžké pokání. Toto společné vyznání bylo podobné dnešní modlitbě *Confiteor* na začátku mše svaté.¹⁶⁷

Církevní otcové zcela shodně učí, že moc rozhřešovat je svěřena pouze biskupům a kněžím. Svatý Cyprián uvádí, že se odpuštění hříchů a smíření s církví děje skrze kněze (*per sacerdotes*).¹⁶⁸ Totéž uvádí Origenes, když říká ve své homilii, že nestačí samotné vyznání Bohu, nýbrž je nutné také vykonat vyznání těm, kteří mohou léčit naše rány a hříchy.¹⁶⁹ Svatý Basil předkládá důvod, proč je nutno vyznávat se knězi, když učí, že se hříchy musí vyznávat těm, jimž je svěřeno udílení Božích tajemství.¹⁷⁰ Svatý Ambrož jednoznačně stanoví, že právo svazovat a rozsvazovat (*ius ligandi et solvendi*) je vyhrazeno pouze kněžím (*solis sacerdotibus*): „Tuto moc udělil Kristus svým apoštolům a od nich přešla do povinností kněží.“¹⁷¹ Ve svém komentáři k žalmu 118 svatý Ambrož uvádí: „Přijali jsme Ducha svatého, který nejen odpouští naše hříchy, nýbrž nás činí svými kněžími, abychom jiným odpouštěli hříchy.“¹⁷² Papež Lev I. píše ve svých listech, že odpuštění ve svátosti smíření může být dosaženo pouze modlitbami kněží

1925, s. 495–496.

¹⁶³ viz např. INONCENC I. *Epistola XXV*, in: MIGNE Jaques Paul, PL, Tom. 20, s. 554.

¹⁶⁴ viz např. CYPRIAN Z KARTÁGA, *Liber de lapsis*, in: MIGNE Jaques Paul, PL, Tom. 4, s. 488, ORIGENES, *In Leviticum homilia II*, in: MIGNE Jaques Paul, PG, Tom. 12, s. 418.

¹⁶⁵ INONCENC I. *Epistola XXV*, kapitola VII, in: Migne Jaques Paul, PL, Tom. 20, s. 559.

¹⁶⁶ „V den V den Páně se shromažďujte, lámejte chléb a děkujte. Napřed se však vyznejte ze svých hříchů, aby vaše oběť byla čistá.“ Didaché 14,1, in: NOVÁK Josef, *Druhá patristická čítanka*, Česká katolická charita Praha 1985, s. 13.

¹⁶⁷ srov. PASTUSTKO Marian, *Pojednanie penitenta z Bogiem i Kościołem (kan. 960)*, in: Prawo kanoniczne 42 (1999), 1–2, s. 6.

¹⁶⁸ CYPRIAN Z KARTÁGA, *Liber de lapsis*, in: MIGNE Jaques Paul, PL, Tom. 4, 29, s. 489.

¹⁶⁹ ORIGENES, *In Lucam homilia XVII*, in: MIGNE Jaques Paul, PG, Tom. 13, s. 1846.

¹⁷⁰ BASIL, *Regulae brevius tractatae*, interrogatio 288, in: MIGNE Jaques Paul, PG, Tom 31, s. 1283.

¹⁷¹ AMBROŽ, *De poenitentia*, Lib. I, in: MIGNE Jaques Paul, PL, Tom. 16, s. 449.

¹⁷² AMBROŽ, *In psalmum CCVIII. expositio*, in: MIGNE Jaques Paul, PL, Tom. 15, s. 302.

(*supplicationibus sacerdotum*).¹⁷³ Modlitby zde znamenají totéž co rozhřešení, protože ve starověku byla forma svátosti smíření deprekativní, například: „Bože, odpusť mu, rozhřeš jej.“ Teprve od desátého století začíná latinská církev užívat formu oznamovací. Několik následujících století se obě formy objevují vedle sebe a teprve od třináctého století se užívá pouze forma oznamovací.¹⁷⁴ Tridentský koncil pak stanovil formu svátosti smíření užívanou doposud: „Uděluji ti rozhřešení, atd., k těmto slovům se podle zvyklostí svaté církve chvályhodně připojují některé prosby. Ty se však nijak netýkají podstaty oné formy ani nejsou k udílení svátosti nezbytné.“¹⁷⁵

Vzhledem k udělovateli svátosti smíření je otázka zcela jasná. Podle jednotného svědectví církevních otců plyne moc odpouštět hříchy pouze z přijatého biskupského či kněžského svěcení. Ačkoliv tedy jáhni ani laici nikdy neudělovali svátostné rozhřešení, přesto se v dějinách církve setkáváme se skutečností, že se kající vyznávali jáhňům, řeholníkům bez kněžského svěcení, popřípadě laikům. Již ve starověku bývali jáhni pověřováni biskupem, aby v nebezpečí smrti smířili s církví veřejné hříšníky a podali jim eucharistii. Svědectví o této praxi nacházíme například v listech svatého Cypriána.¹⁷⁶ Avšak toto smíření nelze v žádném případě chápat jako svátostné. Jednalo se pouze o obřad přijetí zpět do církevního společenství těch, kteří z něj byli vyloučeni, a to pouze v situaci, kdy nebylo možné, aby obřad vykonal řádným způsobem biskup, popřípadě kněz. Tento postup dovolovaly také některé synody, například v Elvíře (asi 306). Synoda stanoví, že kající, který upadl do těžkého hříchu, má činit pokání před biskupem. V nebezpečí smrti může tak učinit před knězem a také jáhňem, který k tomu byl pověřen biskupem.¹⁷⁷ Toto ustanovení potvrzuje péči církve o ty, kteří jsou v nebezpečí smrti. V takové situaci jim bylo umožněno smíření s Bohem i s církví a podání eucharistie. Jednalo se však pouze o správný akt, kdy biskup pověřil jáhna přijetím kajícího zpět do církevního společenství po vykonaném pokání, popřípadě na přímlovu uvězněných křesťanů.¹⁷⁸ Nejednalo se tedy o svátost smíření. Biskup pouze svěřil jáhňům pravomoc vykonat konkrétní obřad přijetí kajícího, aby mohl v nebezpečí života přijmout eucharistii. Některé místní synody

¹⁷³ LEV I., *Epistola CVIII*, cap. II, 7, in: MIGNE Jaques Paul, PL. Tom. 54, s. 1011.

¹⁷⁴ srov. ŽÁK František, *Soustavná věrouka*, Tom. III, O svátostech, Dědictví sv. Jana Nepomuckého Praha 1925, s. 456.

¹⁷⁵ DOKUMENTY TRIDENTSKÉHO KONCILU, *Učení o svatých svátostech pokání a posledního pomazání*, 14. zasedání, hlava 3, Krystal Praha 2015, s. 105.

¹⁷⁶ BOUCHARD Johanes, *Veterum patrum theologia universa*, Tom. X, cap. IV, epist. XII, Florencie 1791, s. 98.

¹⁷⁷ ROUTH Martinus Josephus, *Reliquiae sacrae*, vol. IV, Concilium Eliberritanum, can. XXXII, Oxford 1846, s. 265. Některé prameny uvádějí v poslední větě *sacerdos* místo *episcopus*, viz MANSI Johanes Dominicus, *Sacrorum concilium nova et amplissima colectio*, Tom. II, Florencie 1759, s. 11.

¹⁷⁸ viz CYPRIAN, *Liber de lapsis*, XII, in: MIGNE Jaques Paul, PL, Tom. 4, s. 258.

(například v Ankýře r. 314) sice přísně odmítaly podání eucharistie umírajícím, kteří spáchali některý zvlášť těžký hřích, avšak Nicejský koncil (325) stanovil závazně pro celou církev, že umírajícím nemá být odmítáno podání viatika. Tuto praxi koncil nazývá „starým a kanonickým zákonem.“¹⁷⁹

V období starověku se tedy nesetkáváme s vyznáním hříchů před jáhnem či laikem. Jáhni byli pouze pověřováni podat eucharistii umírajícím, kteří vykonali pokání.

1.4.2. Období středověku

V období středověku se díky zavedení zpovědi „ze zbožnosti“ přesouvá důraz při udělování svátosti smíření na vyznání. Na základě této změny dochází k možnosti konat vyznání v případě nutnosti před jáhnem či laikem. Teologové tohoto období předkládají podrobnější rozbor svátosti smíření včetně této praxe a objevuje se již také větší množství disciplinárních ustanovení. Dokumenty důsledně stanoví, že se při vyznání před jáhnem či laikem nejedná o svátostné smíření a dovolují takové vyznání konat pouze v nebezpečí smrti, pokud není přítomen kněz.

Podrobně popisuje praxi vyznání jáhnům či laikům spis *De vera et falsa poenitentia* přibližně z poloviny 11. století, který byl mylně připisován svatému Augustinovi a těšil se proto velké vážnosti. Spis je souhrnem teologických názorů o svátosti smíření první poloviny období středověku. Autor uvádí: „Moc svátosti smíření je tak velká, že není-li přítomen kněz, má se kajícník vyznávat bližnímu. Často se stává, že kajícník, ačkoliv si to přeje, nemůže se pokořit před knězem, který v tom čase není přítomen. I když nemá ten, kdo vyslechne vyznání, moc rozhřešit, přeci je hoden odpuštění pro touhu po knězi ten, kdo se takto bližnímu vyznává z hanebného hříchu.“¹⁸⁰ Zvyk vyznávat se v mimořádných případech jáhnům či laikům byl v období středověku velmi rozšířen. Toto vyznání se však konalo pouze v nebezpečí života, například při bouři během plavby na moři, při válečných výpravách, při smrtelném poranění na honu nebo při turnajích, kdy nebyla možnost se vyzpovídat knězi.¹⁸¹ Jak plyne ze spisu *De vera et falsa poenitentia*, příčinou takového vyznání bylo hojné přijímání svátosti smíření a její velká vážnost

¹⁷⁹ NICEJSKÝ KONCIL, kánon XII, in: MANSI Johannes Dominicus, *Sacrorum concilium nova et amplissima collectio*, Tom. II, s. 674.

¹⁸⁰ DE VERA ET FALSA POENITENTIA, cap. X, in: MIGNE Jaques Paul, PL, Tom. 40, s. 1122.

¹⁸¹ srov. ŠPAČEK Richard, *Katolická věrouka, díl III, kniha V–VII: O milosti, svátostech a dokonání*, Dědictví sv. Prokopa Praha 1922, s. 404.

v tomto období.

Praxi vyznání před jáhnem či laikem doporučovala sama církevní autorita. Opat Regino z Prümü stanoví: „Tak jako mešní oběť nesmí přinášet nikdo jiný než biskupové a kněží, kterým byly předány klíče nebeského království, tak si také nikdo jiný nesmí přivlastňovat právo na soud nad kajícíky. Nastala-li však nutnost a kněz by nebyl přítomen, ať jáhen přijme kajícíka ke svatému přijímání.“¹⁸² Stejně tak pařížský biskup Odo de Soliaco stanoví: „Přísně se zakazuje, aby jáhni jakýmkoliv způsobem slyšeli svátostné vyznání, kromě největší nutnosti, protože nejsou nositeli klíčů a nemohou rozhřešovat.“¹⁸³ Jakkoli jsou tato ustanovení jednoznačná vzhledem ke skutečnosti, že jáhen ani laik nemůže udělit svátostné rozhřešení, mimořádné případy, ve kterých je takové vyznání dovolené, nejsou nijak blíže specifikovány. A tak při volném výkladu těchto mimořádných situací, popřípadě z neznalosti či z dalších důvodů mohlo docházet ke zneužití svátosti smíření, tedy ke svévolnému, neplatnému udělení rozhřešení jáhnem či laikem. Jak potvrzují akta synody v Poitiers (1280), ke zneužívání tohoto zvyku skutečně docházelo. Akta stanoví: „Abychom vykořenili bludný zlozvyk, který se na základě nebezpečné neznalosti rozšířil v naší diecézi, zakazujeme jáhnům slyšet svátostné vyznání a *in foro sacramentali* rozhřešovat. To proto, že je zcela jisté a nepochybné, že nemohou rozhřešovat, když nemají moc klíčů, která se udílí pouze při kněžském svěcení.“¹⁸⁴

1.4.3. Období scholastiky

Scholastičtí teologové již řeší otázku svátosti smíření komplexně a velice podrobně. Díky tomu ovšem vznikala celá řada nových otázek, které bylo třeba zodpovědět, což s sebou neslo mnoho nejasných a bludných tvrzení, kromě jiného také vzhledem k udělovateli této svátosti.

Petr Abelard (+1142) ve svém spisu *Ethica seu scito te ipsum* výslovně uvádí, že Kristus svěřil moc odpouštět hříchy pouze apoštolům a nikoli také jejich nástupcům.¹⁸⁵ Toto zjevně bludné učení odsoudil papež Innocenc II. (1130–1143) v listu *Testante Apostolo*

¹⁸² REGINO, *De ecclesiasticis disciplinis et religione christiana*, in: MIGNE Jaques Paul, PL, Tom. 132, s. 247.

¹⁸³ ODO DE SOLIACO, *Synocicae constitutiones*, in: MIGNE Jaques Paul, PL, Tom. 212, s. 68.

¹⁸⁴ MANSI Johanes Dominicus, *Sacrorum consilium nova et amplissima colectio*, Tom. XXIV, Paris et Leipzig 1903, s. 383–384.

¹⁸⁵ ABELARD Petr, *Ethica seu scito te ipsum*, in: MIGNE Jaques Paul, PL, Tom. 178, s. 674.

dne 16. července 1141. Papež Abelardovi zakázal zabývat se dále tímto tématem a pro ty, kteří by toto učení hlásali nebo hájili, stanovil trest exkomunikace.¹⁸⁶ Petr Abelard nepovažoval rozhřešení za nutné k odpuštění hříchů. Jako nutné považoval lítost srdce, vyznání ústy a skutek pokání. Na základě toho dochází k závěru, že rozhřešení má pouze prohlásit, že hříšník byl již rozhřešen Bohem.¹⁸⁷ Když uvážíme, že i tak vzdělaný člověk, jako byl Petr Abelard, se mohl takto zásadně mýlit, snáze pochopíme omyly a chybné praktiky, které se v té době vzhledem udílení svátosti smíření vyskytovaly. K těmto praktikám náleží také případ ze Španělska, kde v diecézích Burgos a Palencia řeholnice vyznávaly své hříchy abatyším. Papež Inocenc III. (1198–1216) odsoudil tento zvyk a nařídil biskupům, aby jeho autoritou tuto praxi abatyším zakázali. Papež se ve svém listě odvolává na příklad Panny Marie, která převyšuje apoštoly svojí důstojností, a přesto Kristus svěřil klíče nebeského království pouze apoštolům.¹⁸⁸

Nejasnosti ohledně daného tématu nacházíme také v Gratiánově dekretu (okolo 1140). Gratián si tak jako mnozí jiní autoři klade otázku, zda samotná lítost srdce a soukromě vykonané pokání stačí ke smíření s Bohem i bez vyznání knězi. Zcela jasně uvádí, že vnější hříchy mají být vyznávány knězi, avšak ohledně vyznávání tajných hříchů knězi píše, že existují dvě protichůdné domněnky, a pro každou z nich se vyjadřují lidé moudří a zbožní. Gratián nechává na čtenáři, aby se sám rozhodl, která domněnka je správná.¹⁸⁹ Dekret jakožto soukromá právní sbírka neměl sílu zákona a Gratiánovy komentáře (*dicta Gratiani*), ve kterých se uvedené tvrzení nachází, nejsou pramenem práva.¹⁹⁰ Nicméně z uvedených skutečností plyne, že po stránce disciplinární nebyla v té době situace zcela jasná. Celá záležitost nebyla jednoznačně vymezena ani po stránce teologické. Například pařížský biskup Petr Lombardský, který byl Gratiánovým současníkem, ve svých sentencích uvádí, že moc svazovat a rozvazovat je svěřena kněžím, avšak hřích může být Bohem odpuštěn ještě před vyznáním knězi, pokud hříšník projevuje opravdovou lítost (*contritio*) a chce přijmout svátost smíření, jakmile to bude možné.¹⁹¹ Petr Lombardský sice jasně uvádí, že bez opravdové lítosti nemůže hříšník dosáhnout odpuštění hříchů za žádných okolností, avšak ve svém učení se natolik soustředí na lítost, že značně snižuje

¹⁸⁶ viz GASPARRI Pietro, *Codicis iuris canonici fontes*, Vol. I, n. 29, Typis Polyglottis Vaticanis Romae 1947, s. 27.

¹⁸⁷ ABELARD Petr, *Epitome theologiae christianae*, cap. XXXV, in: MIGNE Jaques Paul, PL, Tom. 178, s. 1756.

¹⁸⁸ INNOCENC III., *Epistola CLXXXVII*, in: MIGNE Jaques Paul, PL, Tom. 216, s. 356.

¹⁸⁹ GRACIAN, *De poenitentia*, Dist. I, can. LXXXIX, in: MIGNE Jaques Paul, PL, Tom. 188, s. 1562.

¹⁹⁰ srov. HRDINA Ignác Antonín, *Kanonické právo*, Aleš Čeněk Plzeň 2011, s. 34.

¹⁹¹ LOMBARDUS Petrus, *Sent. IV, distinctio XVII, I*, in: MIGNE Jaques Paul, PL, Tom. 192, s. 880. Tak zní také nauka církve, viz KKC 1452.

význam samotné svátosti smíření. V důsledku toho dochází k závěru, že byl-li hřích již odpuštěn dokonalou lítostí, jedná novozákonní kněz podobně jako kněz starozákonní při očištění z malomocenství, neboť pouze deklaruje již uskutečněné očištění.¹⁹² Je pozoruhodné, jak dlouhá doba byla zapotřebí k jasnému stanovení nauky a praxe církve v této záležitosti. Teologové 12. století stále ještě zastávají při definování nutnosti svátostného vyznání odlišná, někdy také vzájemně si odporující stanoviska, zatímco, jak bylo uvedeno výše, o nutnosti vyznání knězi a nejen samotnému Bohu hovoří již Origenes.¹⁹³ Také v 9. století synoda v Châlon (894) odsuzuje ty, kteří tvrdili, že se má vyznání hříchů konat pouze samotnému Bohu. Kánon 33 této synody stanoví: „Vyznání učiněné Bohu očišťuje od hříchů, avšak vyznání knězi dokazuje, že ony hříchy jsou odpuštěny.“¹⁹⁴ Nejasnosti v učení mnohých teologů té doby byly zapříčiněny tím, že ještě nebyl přesně definován vztah mezi jednotlivými částmi zpovědi a také jich vztah k odpuštění hříchů. Tyto nepřesnosti mohly vést až k výkladu, který by připouštěl vyznání tajných hříchů komukoli, popřípadě by odmítal nutnost svátostného vyznání. Proti mylným tvrzením vystupuje Richard od svatého Viktora, který učí, že tento výklad znevažuje poslání kněží svazovat a rozvazovat. Uvádí, že „existují tak bezcenné sentence některých teologů, kterým by bylo lepší se zasmát, než je vysvětlovat“. Richard se zmiňuje o domněnkách, které zaznívají také v kázáních, že kněží nemají moc odpouštět hříchy, nýbrž pouze dokazovat či ukazovat (*potestas ostendendi*), že člověku byly nebo nebyly odpuštěny hříchy.¹⁹⁵ Tyto mylné teze odsuzuje také Hugo od svatého Viktora. Ve svém díle *Summa sententiarum* obhajuje nutnost vyznávání těžkých hříchů knězi a zdůrazňuje, že kajícník není ospravedlněn svým rozhodnutím, nýbrž Bůh jej skrze kněze zbavuje trestu zavržení.¹⁹⁶ Nutnost svátostného vyznání autor zdůrazňuje slovy: „Vyznávejte se navzájem ze svých hříchů a modlete se za sebe navzájem. Z jakého důvodu? Abyste byli spaseni. Co znamená, vyznávejte se, abyste byli spaseni? Jestliže se nevyznáte, nebudete spaseni.“¹⁹⁷

Scholastičtí teologové se také zmiňují o vyznání vykonaném před jáhmem či laikem. Petr Lombardský ve svých sentencích vícekrát cituje spis *De vera et falsa poenitentia* a podle

¹⁹² Tamtéž, s. 883.

¹⁹³ ORIGENES, *In Lucam homilia XVII*, I, in: MIGNE Jaques Paul, PG, Tom. 13, s. 1846.

¹⁹⁴ MANSI Johannes Dominicus, *Sacrorum concilium nova et amplissima colectio*, Tom XIV, s. 100.

¹⁹⁵ RICHARDUS A SANCTO VICTORE, *De potestate ligandi et solvendi*, caput XII, in: MIGNE Jaques Paul, PL, Tom. 196, s. 1168.

¹⁹⁶ HUGO DE SANCTO VICTORE, *Summa Sententiarum*, in: MIGNE Jaques Paul, PL, Tom. 176, cap. XI, s. 148.

¹⁹⁷ Tamtéž, *De sacramentis*, Lib. II, pars XIV, s. 552.

běžné praxe připouští vykonání zpovědi u jáhna či laika, pokud není možné vykonat svátostné vyznání před knězem. K účinkům takového vyznání se však konkrétně nevyjadřuje.¹⁹⁸ Albert Veliký také schvaloval tento zbožný zvyk avšak pouze tehdy, pokud není možnost vyznat se knězi a nikoli z důvodu pohrdání náboženstvím. Ve svých komentářích k sentencím Petra Lombardského uvádí, že moc rozhřešit plyne pro jáhna či laika z jednoty víry a lásky, a tato moc je v případě nutnosti dána každému laiku, tedy také ženě, aby mohl bližnímu pomoci.¹⁹⁹ Ohledně svátostnosti takové zpovědi odpovídá Albert Veliký kladně a odlišuje stejně jako u křtu řádného udělovatele svátosti a udělovatele pro případ nutnosti, pokud není možné učinit vyznání knězi. Svatý Albert uvádí, že kajícník v takovém případě sice nedosáhne stejného účinku jako v případě zpovědi u kněze, přesto však dosahuje obecného rozhřešení, ke kterému není zapotřebí moci klíčů, pokud není přítomný kněz.²⁰⁰ Z těchto textů je možno dobře poznat, jak nesnadné bylo pro církevní učitele dané téma objasnit po teologické stránce. Nejlépe shrnul scholastickou nauku na toto téma Tomáš Akvinský. Také on schvaluje vyznání učiněné v mimořádných okolnostech před jáhnem nebo laikem avšak nikoli jako svátostné, protože oni nemohou udělit rozhřešení. Kajícník v takových případech musí konat to, co by konal při svátostném vyznání, a nepřítomnost kněze nahradí nejvyšší kněz. I když Tomáš Akvinský označuje takové vyznání za v jistém smyslu svátostné (*quoadmodo sacramentalis*), přesto odmítá, že se jedná o svátost, protože zde chybí to, co koná kněz. Svátost tedy nebyla dokonaná. Z toho důvodu také požaduje, aby bylo toto vyznání, pokud je to možné, opakováno před knězem. Tomáš Akvinský shrnuje celou problematiku takto: „Ten, kdo se v případě nutnosti vyznal před jáhnem či laikem, dosáhl od Boha odpuštění tím, že podle svých možností splnil svoje předsevzetí vyznat se podle Božího nařízení. Avšak s církví doposud smířen není a nemůže být proto připuštěn ke svátostem církve, dokud mu rozhřešení neudělí kněz.“²⁰¹

Zcela odlišné stanovisko zastává Duns Scotus, který nejen popíral svátostnost tohoto vyznání, nýbrž je také odmítal. Na rozdíl od jiných teologů klade Scotus podstatu svátosti smíření nikoli do vyznání nýbrž do uděleného rozhřešení. Penitent se má obžalovávat jen proto, aby nad ním byl vynesena rozsudek, avšak jáhen ani laik nemají moc vynášet

¹⁹⁸ LOMBARDESKÝ Petr, *Sentiarum libri quatuor*, distinctio XVII, in: MIGNE Jaques Paul, PL, Tom. 192, s. 883–884.

¹⁹⁹ BORGNET Stephanus, *Alberti Magni opera omnia*, vol. XXIX, sent. XVII, art. 58, Parisii 1894, s. 754.

²⁰⁰ Tamtéž, art 59, s. 755.

²⁰¹ TOMÁŠ AKVINSKÝ, *Teologická summa*, doplněk, otázka VIII, čl. 2, Bohovědné učiliště řádu dominikánského Olomouc 1940, s. 41–42.

rozsudek na vnitřním svátostném fóru (*in foro interno sacramentali*). Proto Duns Scotus vylučuje svátostnost takového vyznání a považuje je pouze za úkon vlastního zahanbení, tedy za jakousi část pokání. Doporučuje, aby se kající takto nevyznával, jestliže dokáže sám vzbudit toto zahanbení a konat pokání, když uváží vlastní hříšnost.²⁰² I přes toto odmítavé stanovisko se vyznání před jáhnem či laikem udrželo až do 16. století. Avšak vzhledem k mnohým bludným naukám v období konce středověku postupně tato praxe upadala, až s nástupem protestantismu zcela zanikla.

1.4.4. Bludná učení a Tridentický koncil

První bludné učení proti svátosti smíření v době scholastiky bylo učení valdenských. Ti popírali nutnost vyznání, podstatu zpovědi spatřovali v lítosti penitenta a platnost svátosti odvozovali od svatosti zpovědníka a nikoli z přijaté svátosti svěcení. Tuto nauku vyvrací ve svém listu *Eius exemplo* papež Inocenc III. (1198–1216) v roce 1208.²⁰³ Na učení valdenských navazuje přibližně o sto let později anglický teolog John Wiclef a jeho následovníci, ke kterým náležel také Jan Hus a Jeroným Pražský. Ti požadovali od udělovatele svátosti smíření nikoli kněžské svěcení, nýbrž svatost života. Wiclef ve svých tezích uvádí, že v případě, kdy člověk projeví dokonalou lítost, je vnější vyznání nadbytečné a neužitečné.²⁰⁴ Vidíme, že se v těchto mylných naukách nacházejí stejné omyly a nepřesnosti, které řešili scholastičtí teologové. Ve svých spisech o církvi se jak Wiclef, tak Hus dostávají až k nauce o předurčení, „když ve svém filosofickém realismu vycházejí z Platónovy nauky o idejích a nerozlišují analogii od doslovnosti a obraz od zobrazeného. Pro ně církev skutečně existuje pouze jako neviditelné tělo Kristovo, které musí být svaté jako jeho hlava Kristus.“²⁰⁵ Na základě tohoto učení dochází v důsledku k popření významu kněze jakožto udělovatele svátosti smíření a k popření významu samotné svátosti. Papež Martin V. (1417-1431) odsoudil 45 článků Wiclefa a 30 článků Husa na Kostnickém koncilu bulou *Inter cunctas* 22. února 1418.²⁰⁶

²⁰² SCOTUS Duns Johannes, *Questiones in Liber IV sententiarum*, Tom. IX, dist. XVII, quest. I, Lyon 1639, s. 298.

²⁰³ srov. GASPARRI Pietro, *Codicis iuris canonici fontes*, n. 29, Vol. 1, Typis Polyglottis Vaticanis Romae 1947, s. 27.

²⁰⁴ Tamtéž, teze 7, s. 51.

²⁰⁵ srov. BRAITO Silvestr Maria, *Církev*, Bohovědné učiliště řádu dominikánského Olomouc 1946, s. 268–271.

²⁰⁶ MANSI, J. D. *Sacrorum consilium nova et amplissima colectio*, Tom. XXVII, Venetiis 1784, s. 1204–1205.

Tyto teze našly pokračování v 16. století v učení představitelů protestantské reformace. Zatímco Wiclef i Hus stále ještě počítali se služebným kněžstvím, jakkoli jejich pojetí bylo v některých bodech mylné, tak učení protestantů již s kněžstvím nepočítá, když tvrdí, že všichni pokřtění jsou nositeli kněžství na stejném stupni. Díky tomu protestantské učení ruší svátost smíření, protože prohlašuje samotnou víru a důvěru v Krista za dostačující k odpuštění hříchů. Z toho plyne také skutečnost, že v případě zájmu je možné konat plnohodnotné vyznání před kýmkoli.²⁰⁷ Protestantské učení o možnosti odpuštění hříchů osobou bez kněžského svěcení se opíralo kromě jiného o tvrzení, že ve starověku odpouštěli hříchy mučedníci bez kněžského svěcení. Toto tvrzení je však zcela mylné, neboť oni pouze doporučovali ve svých listech (*libelli pacis*) veřejné hříšníky biskupovi, aby je smířil s církví. Sami osobně nikdy hříchy neodpouštěli.²⁰⁸ Na mylná tvrzení protestantů odpovídá Tridentský koncil, když prohlašuje svátost smíření za jednu ze sedmi svátostí ustanovených Kristem a stanoví, že udělování této svátosti je samotným Kristem svěčeno výhradně biskupům a kněžím. Protože primárním udělovatelem každé svátosti je sám Kristus, udělují platně svátosti také kněží, kteří jsou ve stavu těžkého hříchu. Koncil dále stanoví, že moc rozhřešit je mocí soudní a nikoli jakousi službou, která pouze ohlašuje odpuštění hříchů na základě víry kajícího.²⁰⁹ O nutnosti vyznání koncil učí: „Církev vždy chápala, že od Pána bylo ustanoveno také úplné vyznání hříchů, které je silou božského zákona nezbytné pro všechny, kteří po křtu upadli do hříchu, protože náš Pán Ježíš Kristus, když vystupoval ze země na nebesa, zanechal kněze, své vlastní zástupce, jako představené a soudce, před něž mají být přineseny všechny smrtelné hříchy, do nichž věřící upadli, aby oni mocí klíčů vynesli rozsudek o odpuštění nebo zadržení hříchů.“²¹⁰

Jednoznačně vyhlášené učení církve na Tridentském koncilu a aplikování koncilních ustanovení do života církve bylo příčinou toho, že praxe vyznávání hříchů před jáhnem či laikem zcela zanikla. Zásadním důvodem byla možnost zneužití této praxe k obhajobě protestantského učení popírající nutnost kněžského svěcení k udělení svátosti smíření. Od Tridentského koncilu bylo považováno úmyslné vyslechnutí svátostného vyznání a udělení rozhřešení osobou bez kněžského svěcení za trestný čin. Viník byl pokládán za

²⁰⁷ viz LEV X., *constitutio Exsurge Domine*, in: GASPARRI Pietro, *Codicis iuris canonici fontes*, Vol. I, n. 76, Typis Polyglottis Vaticanis Romae 1947, s. 131.

²⁰⁸ srov. CYPRIAN, *De sacramento poenitiae*, epist. XII, in: BOUCHARD Johannes, *Veterum patrum theologia universa*, Tom. X, Florentiae 1791, s. 98.

²⁰⁹ viz DOKUMENTY TRIDENTSKÉHO KONCILU, 14. zasedání, hlava 9, *O udělování této svátosti a o rozhřešení*, Krystal Praha 2015, s. 109–110.

²¹⁰ Tamtéž, hlava 5, s. 107.

hříšníka a heretika.²¹¹ Důvodem bylo, jak uvádí papež Klement VIII. (1592-1605), znevážení samotné svátosti, oklamání a pohoršení věřících.²¹²

Církev důsledně hájí nedotknutelnost svátosti smíření, a proto trestný čin vyslechnutí svátosti smíření a udělení rozhřešení osobou bez kněžského svěcení je obsažen spolu s přísnými tresty za tento delikt ve všech následujících právních úpravách dodnes (viz kán. 1378 §2 2°).

Shrnutí

Církev vždy hájila skutečnost, že moc klíčů byla svěřena pouze apoštolům, kteří ji následně předali svým nástupcům biskupům a jejich pomocníkům kněžím. Pokud se tedy již ve spisech církevních otců setkáváme s možností, že jáhen byl oprávněn podat eucharistii kajícímu hříšníku v nebezpečí smrti, jednalo se o přijetí do církevního společenství kajícího hříšníka, který již vykonal veřejné pokání, a nikoli o svátostné smíření. Soukromé vyznání hříšců jáhnům ve starověku nenacházíme, a to i přesto, že soukromé vyznání tajných hříšců knězi bylo již tehdy zcela běžnou praxí. V období středověku se díky zavedení zpovědi „ze zbožnosti“ klade velký důraz na vyznání. Teologové tohoto období schvalují praxi vyznání před bližním, je-li kající v nebezpečí smrti a není-li přítomen kněz, avšak pokaždé zdůrazňují, že se nejedná o svátostné smíření. Kritika a odmítnutí této praxe přichází až v nauce Dunse Scota, který již neklade podstatu svátosti smíření ani do pokání jako ve starověku, ani do vyznání jako ve středověku, nýbrž do knězem uděleného rozhřešení. Ačkoli tato praxe přetrvávala i nadále, díky různým mylným naukám postupně upadala, až v období reformace a po Tridentském koncilu zcela zanikla.

Na základě uvedených skutečností je nutno konstatovat, že vyznání učiněné před jáhnem nebo laikem nikdy nebylo svátostí a nikdy tak nebylo církví chápáno, a proto takové vyznání nepůsobilo *ex opere operato*. Jednalo se pouze o prostředek ke vzbuzení lítosti, a proto takové vyznání působilo pouze *ex opere operantis*. Tento zvyk pramenící ze zbožnosti a touhy po smíření s Bohem byl prakticky pouze vzbuzením dokonalé lítosti v nebezpečí smrti, kdy nebylo možno vykonat svátostné vyznání. V takovém případě byli

²¹¹ ŘEHOŘ XIII., *constitutio Officii nostri*, in: GASPARRI Pietro, *Codicis iuris canonici fontes*, Vol. I, n. 145, Typis Polyglottis Vaticanis Romae 1947, s. 256.

²¹² KLEMENT VII., *constitutio Etsi alias*, in: GASPARRI Pietro, *Codicis iuris canonici fontes*, Vol. II, n. 188, Typis Polyglottis Vaticanis Romae 1948, s. 357.

jáhen či laik fakticky v pozici těch, kteří potřebnému člověku pouze pomáhali vzbudit dokonalou lítost, aby mohl dosáhnout odpuštění hříchů, které ovšem pramenilo z takto vzbuzené lítosti a nikoli ze svátosti smíření.

Jakkoli se praxe svátostného smíření během dějin církve vícekrát změnila úměrně situaci, ve které se církev v jednotlivých obdobích nacházela, v základu je tato praxe stále stejná. To se týká také úlohy jáhnů případně laiků. Také dnes stejně jako ve starověku je jáhen oprávněn podat eucharistii umírajícímu, který je smířen s Bohem. Stejně jako v období středověku mohou jáhen i laik umírajícímu pomoci zpytovat svědomí a vzbudit dokonalou lítost, pokud není dosažitelný kněz.

2. Zpovědník pověřený církví

Pověření zpovídat je nezbytné oprávnění udělené knězi k tomu, aby mohl udělovat svátost smíření. Samo kněžské svěcení k tomu nestačí. Zákonodárce jednoznačně stanoví, že k platnému rozhřešení od hříchů se vyžaduje, aby udělovatel kromě moci z přijatého kněžského svěcení měl pověření (*facultas*) vůči věřícím, kterým uděluje rozhřešení (kán. 966 §1). Biskupové a kněží mají z Božího ustanovení právo svazovat a rozsvazovat (viz Jan 20,23), to znamená především odpouštět, popřípadě zadržet hříchy. Zpovědník proto musí být ustanoven soudcem nad konkrétními dušemi.

Kodex kanonického práva z roku 1917 užíval k označení oprávnění kněze zpovídat termín jurisdikce (*potestas iurisdictionis*).²¹³ Dřívější normy předpokládaly, že zpovědník musí být vybaven mocí řídicí.²¹⁴ Toto označení se týkalo vnitřního i vnějšího fóra. Dekret *Presbyterorum ordinis* II. vatikánského koncilu hovoří o posvátné moci (*potestas ordinis*), kterou kněží přijímají svěcením a na základě této moci vykonávají pro lid veřejně Kristovým jménem kněžskou funkci.²¹⁵ Kodex kanonického práva z roku 1983 odděluje v církvi moc ze svěcení (*potestas ordinis*) a moc řídicí (*potestas regiminis*). Moc řídicí je veřejná moc vedení lidu k dosažení cíle, kterým je spása člověka. Tato moc je v církvi z božského ustanovení a jejími nositeli mohou být pouze ti, kdo přijali svátost svěcení (kán. 129). Zpovědník podle aktuálně platných norem, aby mohl vykonávat svoji službu, není vybaven mocí řídicí, nýbrž pouze pověřením ke zpovídání, které se označuje jako trvalé pověření (*facultas habitualis*).²¹⁶ Poprvé byl tento termín vzhledem k oprávnění zpovídat užit již v roce 1974 v *Rituale Romanum*.²¹⁷ „Smyslem zavedení tohoto termínu je přesněji označit a odlišit vnitřní svátostné fórum, ve kterém se svátost smíření na rozdíl od jiných projevů jurisdikce odehrává.“²¹⁸ Kněz nezískává pověřením ke zpovídání novou moc. Pověřením ke zpovídání se aktualizuje možnost vykonávat v rámci udílení svátosti smíření moc, kterou kněz přijal s kněžským svěcením. Díky tomuto pověření může být moc plynoucí z přijatého svěcení (*potestas ordinis*) platně užitá

²¹³ CIC 1917 kánony 871–872.

²¹⁴ viz například FOLTYNOVSKÝ Josef, *Duchovní správa, Lidové závody tiskařské Olomouc* 1936, s. 143.

²¹⁵ II. Vatikánský koncil, *dekret Presbyterorum ordinis*, čl. 2, Dokumenty DVK, Zvon Praha 1995, s. 307.

²¹⁶ srov. ADAMOWICZ Leszek, *Zakres uprawnień spowiednika według prawa powszechnego Kościoła łacińskiego i prawa wspólnego katolickich Kościołów wschodnich*, Polihymnia Lublin 2001, s. 82.

²¹⁷ RITUALE ROMANUM, *Ordo peenitentiae*, Typis Polyglottis Vaticanis 1974, art. 9, s. 16.

²¹⁸ TRETERA Rajmund Jiří, HORÁK Záboj, *Církevní právo*, Leges Praha 2016, s. 229.

ve prospěch konkrétního penitenta, který žádá o rozhřešení.²¹⁹ Bez tohoto oprávnění by zpovědník udílel rozhřešení neplatně.

2.1. Získání oprávnění zpovídat

2.1.1. Oprávnění zpovídat udělené samým právem (kán. 967 §1)

2.1.1.1 Papež

Samým právem (*ipso iure*) je oprávnění zpovídat uděleno především papeži, který může toto oprávnění užívat bez jakéhokoli omezení, ať již s ohledem na konkrétní území nebo na konkrétní osoby (srov. kán. 967 §1).²²⁰ „Tato skutečnost vychází z podstaty papežského úřadu jakožto nejvyšší autority v církvi.“²²¹ To plyne z ustanovení samotným Kristem, jenž řekl apoštolu Petrovi: „Ty jsi Petr, skála, a na té skále zbuduji svou církev a brány pekelné ji nepřemohou. Tobě dám klíče od nebeského království. Cokoli svážeš na zemi, bude svázáno na nebi a cokoli rozvážeš na zemi, bude rozvázáno na nebi“ (Mt 16,18-19). Z tohoto ustanovení plyne skutečnost papežského primátu neboli nejvyšší moci v církvi. „Biskup římské církve, v němž setrvává úřad, který Pán udělil jedině Petrovi, prvnímu z apoštolů, a který přechází na jeho nástupce, je hlavou sboru biskupů, zástupcem Krista a pastýřem celé církve zde na zemi; a proto z důvodu svého nejvyššího úřadu má nejvyšší, plnou, bezprostřední a obecnou řádnou moc v církvi, kterou může vždy svobodně vykonávat“ (kán. 331). Nikdo jiný takovou moc v církvi nemá a papež také nikomu nepodléhá. Tuto moc papež vykonává nad celou církví i nad jednotlivými partikulárními církvemi (kán. 333 §1). „Z toho plyne, že pravomoci papeže podléhají všichni věřící a všechny jejich hříchy.“²²²

²¹⁹ srov. JAKUBIAK Tomasz, *Upoważnienie do słuchania spowiedzi wg kodeksu prawa kanonicznego z 1983 roku*, in: *Warszawskie Studia Teologiczne* 25 (2012) 2, s. 36.

²²⁰ srov. ALTHAUS Rüdiger, *Das Sakrament der Busse*, in: MK, s. 967/1

²²¹ JAKUBIAK Tomasz, *Upoważnienie do słuchania spowiedzi według Kodeksu prawa kanonicznego z 1983 roku*, in: *Warszawskie Studia Teologiczne* 25 (2012) 2, s. 38.

²²² PASTUSZKO Marian, *Uprawnienie do sprawowania sakramentu pokuty i pojednania (kanony 966–975 i kan. 144 §§1–2)*, in: *Prawo kanoniczne* 37 (1994) 3–4, s. 204.

2.1.1.2. Kardinálové

Stejně jako papeži je oprávnění zpovídat uděleno samým právem kardinálům. Také oni mohou využívat toto oprávnění bez jakéhokoli omezení, ať vzhledem k osobám nebo k místu udílení svátosti smíření. Toto oprávnění plyne z členství v kardinálském kolegiu bez ohledu na stupeň přijatého svěcení.²²³ V případě, že by kardinál byl zbaven své kardinálské hodnosti nebo se jí zřekl, ztrácel by tím samým také svoje oprávnění zpovídat spojené s kardinálskou hodností. Jednalo-li by se o kardinála nositele biskupského svěcení, byl by nadále oprávněn zpovídat kdekoli všechny věřící z titulu biskupského svěcení. Jednalo-li by však se o kardinála nositele pouze kněžského svěcení, ztratil by tím oprávnění zpovídat. Pokud by mu nebyl svěřen úřad, ze kterého plyne pověření zpovídat, musel by mu oprávnění zpovídat udělit místní ordinář jeho inkardinace nebo místa pobytu (srov. kán. 969 §1). Na rozdíl od dřívější právní úpravy (kán. 239 §1 CIC 1917) nový kodex již neobsahuje ustanovení o oprávnění kardinálů promíjet v rámci udílení svátosti smíření nápravné tresty vyhrazené Apoštolskému stolci.

2.1.1.3. Biskupové

Oprávnění zpovídat je samým právem svěřeno také biskupům. Od okamžiku přijetí biskupského svěcení (nikoli od okamžiku jmenování) získává biskup samým právem oprávnění zpovídat všechny věřící po celém světě. To je zásadní změna, kterou zákonodárce zakotvil v nové právní úpravě, protože podle dřívějšího ustanovení mohl diecézní biskup zpovídat pouze na území své diecéze. Na jiném území mohl udílet svátost smíření samým právem pouze svým podřízeným (kán. 881 §2 CIC 1917). Světícím biskupům nebyla zpovědní jurisdikce udělená samým právem ani na území diecéze, kde byli ustanoveni. Oprávnění zpovídat platně a dovoleně každého věřícího na celém světě udělil všem biskupům bez ohledu na jejich úřad již papež Pavel VI. 30. listopadu 1963.²²⁴

2.1.2. Oprávnění zpovídat plynoucí z úřadu

Oprávnění zpovídat plyne z těch úřadů, s nimiž je bezprostředně spojena péče o spásu

²²³ Jedná se o svátost svěcení kněžstva v kněžském nebo biskupském stupni. Viz kán. 351 §1.

²²⁴ srov. PAVEL VI, *MP Pastorale munus*, AAS 55 (1964), 5–12.

duší, kdy je dispozice nositele úřadu udělovat svátostné rozhřešení naprostou nutností. Zákonodárce výslovně stanovuje, z jakých úřadů plyne pro nositele oprávnění zpovídat: místní ordinář, kanovník penitenciář, farář a ti, kteří jsou na místě faráře (kán. 968 §1). Z důvodu úřadu mají pověření udělovat svátost smíření svým podřízeným a jiným, kteří ve dne v noci pobývají v domě, také představení řeholních společností nebo společností apoštolského života, jestliže jsou duchovenské papežského práva, a jestliže podle norem stanov mají tyto představení výkonnou moc (kán. 968 §2).

2.1.3. Oprávnění zpovídat udělené církevním představeným

Oprávnění zpovídat může knězi udělit místní ordinář popřípadě představený řeholní společnosti nebo společnosti apoštolského života (kán. 969). Nikdo jiný knězi udělit oprávnění zpovídat nemůže.

2.1.3.1. Oprávnění zpovídat udělené místním ordinářem

Jedině místní ordinář je příslušný, aby kterémukoliv knězi udělil pověření k udílení svátosti smíření kterýmkoliv věřícím (kán. 969 §1). Místním ordinářem se rozumějí papež, diecézní biskup a ti kteří spravují úřad, který právo klade na roveň diecéznímu biskupovi,²²⁵ dále ti, kdo prozatímně stojí v čele místní církve (administrátor diecéze, apoštolský proprefekt, apoštolský provikář) a také osoby, které mají v místních církvích řádnou obecnou výkonnou moc, což jsou generální a biskupský vikář.²²⁶

Místní ordinář může udělit pověření zpovídat kterémukoli knězi, to znamená diecéznímu nebo členu řeholní společnosti. Řeholní kněží ovšem mohou dovoleně užít toto pověření jen se souhlasem, alespoň předpokládaným, svého představeného. Kněz, který získal od místního ordináře oprávnění zpovídat, může zpovídat všechny věřící, kteří se nacházejí na území, které je svěřeno tomuto ordináři. „Oprávnění zpovídat všechny věřící na celém světě uděluje knězi pouze místní ordinář jeho inkardinace nebo místa trvalého (nikoli

²²⁵ Kán. 368: „Místními církvemi, v nichž a z nichž je jedna a jediná katolická církev, jsou především diecéze, jimž, pokud není zřejmý opak, jsou naroveň postaveny: územní prelatura a územní opatství, apoštolský vikariát apoštolská prefektura a natrvalo zřízená apoštolská administratura.“

²²⁶ srov. KRUKOWSKI Józef, *Szafarz sakramentu pokuty*, in: *Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego*, Tom III/2, Pallottinum Poznań 2010, s. 154.

dočasného) pobytu.²²⁷

Místní ordinář, jenž uděluje pověření zpovídat, musí dodržet stanovené podmínky. Pověření se uděluje pouze knězi, který byl uznán za vhodného k udílení svátosti smíření (kán. 970). V případě, že se jedná o kněze, který není ordináři podřízen, musí být toto pověření projednáno s ordinářem tohoto kněze (kán. 971). Avšak nesplnění těchto podmínek, mimo případ fyzické či morální nemožnosti, nemá za následek neplatnost uděleného pověření zpovídat, nýbrž pouze jeho nedovolenost.²²⁸

2.1.3.2. Oprávnění zpovídat udělené řeholním představeným

Řeholním představeným, který je oprávněn udělit knězi pověření zpovídat, je představený duchovenské společnosti papežského práva, který má podle norem stanov výkonnou moc (kán. 968 §2). Nemusí se jednat o vyššího řeholního představeného. „Může se jednat o představeného jednotlivého řeholního domu, pokud splňuje výše uvedené podmínky.“²²⁹

Také řeholní představený je oprávněn udělit pověření zpovídat kterémukoliv knězi. Může se tedy jednat o kněze téže nebo jiné řehole, popřípadě o kněze diecézního. Ovšem rozsah takto uděleného pověření je značně omezen. Kněz, který obdržel pověření zpovídat od příslušného řeholního představeného, může platně zpovídat pouze ty osoby, které jsou tomuto představenému podřízeny (kán. 968 §2).²³⁰ V takovém případě může kněz zpovídat (pod sankcí neplatnosti) pouze osoby podřízené představenému, který pověření udělil a také ty, kteří přebývají trvale (dnem i nocí) v domech této řehole bez ohledu na důvod přebývání. „Podmínkou je, že přebývání je trvalé.“²³¹ Například diecézní kněz bez trvalého pověření zpovídat bude jistý čas pobývat v některém klášteře. Řeholní představený udělí tomuto knězi pověření zpovídat a na jeho základě může kněz zpovídat členy komunity a například zaměstnance, kteří bydlí trvale v klášteře. Jeho pověření

²²⁷ PASTUSZKO Marian, *Uprawnienie do sprawowania sakramentu pokuty i pojednania(kanony 966–975 i kan. 144 §§1–2)*, in *Prawo kanoniczne* 37 (1994) 3–4, s. 216.

²²⁸ srov. KRUKOWSKI Józef, *Szafarz sakramentu pokuty*, in: *Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego*, Tom III/2, Poznań 2010, s. 156–157.

²²⁹ PASTUSZKO Marian, *Uprawnienie do sprawowania sakramentu pokuty i pojednania(kanony 966–975 i kan. 144 §§1–2)*, in *Prawo kanoniczne* 37 (1994) 3–4, s. 221.

²³⁰ srov. KRUKOWSKI Józef, *Szafarz sakramentu pokuty*, in: *Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego*, Tom III/2, Poznań 2010, s. 155.

²³¹ PASTUSZKO Marian, *Uprawnienie do sprawowania sakramentu pokuty i pojednania(kanony 966–975 i kan. 144 §§1–2)*, in *Prawo kanoniczne* 37 (1994) 3–4, s. 221.

zpovídat se vztahuje pouze na ty osoby, nad kterými má představený výkonnou moc.²³² Nemůže proto již zpovídat hosty kláštera, popřípadě jiné osoby, které v klášteře pobývají dočasně nebo přicházejí jako poutníci nebo věřící, kteří se účastní bohoslužeb.

2.2. Ztráta zpovědní fakulty

Biskupové získávají oprávnění zpovídat s přijetím biskupského svěcení, mohou zpovídat na celém světě a toto oprávnění nemohou ztratit. Ztráta oprávnění zpovídat se proto týká pouze kněží. Ztráta oprávnění zpovídat může nastat z důvodu ztráty církevního úřadu, s nímž je oprávnění *ipso iure* spojeno, nebo z důvodu odvolání oprávnění ze strany místního ordináře, popřípadě příslušného řeholního představeného, který knězi toto oprávnění udělil.²³³ Dále ke ztrátě oprávnění zpovídat dochází ztrátou včlenění do diecéze nebo ztrátou kanonického bydliště (kán. 975).

2.2.1. Ztráta úřadu

Jedná se o ztrátu takových úřadů, které jsou vyjmenované v kánonu 968 §1, s nimiž je spojeno udělení oprávnění zpovídat *vi officii*.²³⁴ V případě ztráty úřadu ztrácí jeho nositel všechna práva i povinnosti spojené s tímto úřadem. Ke ztrátě úřadu může dojít z těchto příčin: uplynutí předem stanovené doby, dovršení právem stanoveného věku, zřeknutí se úřadu, přeložení na jiný úřad, zbavení nebo odstranění z úřadu (kán. 184 §1). Samým právem je z úřadu odstraněn ten, kdo pozbyl duchovní stav, kdo veřejně odpadl od katolické víry nebo od společenství církve a také duchovní, který uzavřel manželství, i když pouze civilní (kán. 194 §1).

Jestliže by kněz ztratil některý z uvedených úřadů, pozbyl by spolu s úřadem také oprávnění zpovídat po celém světě,²³⁵ ovšem pouze v tom případě, pokud by knězi nebylo uděleno jeho místním ordinářem trvalé oprávnění zpovídat. Pokud by kněz získal od

²³² srov. KRUKOWSKI Józef, *Szafarz sakramentu pokuty*, in: *Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego*, Tom III/2, Pallottinum Poznań 2010, s. 155.

²³³ srov. JAKUBIAK Tomasz, *Upoważnienie do słuchania spowiedzi wg kodeksu prawa kanonicznego z 1983 roku*, in: *Warszawskie Studia Teologiczne* 25 (2012) 2, s. 49.

²³⁴ Kán. 968§ 1 „Z důvodu úřadu má pověření k udílení svátosti smíření pro své území místní ordinář, kanovník penitenciář, rovněž farář a jiní, kteří jsou na místě faráře.“

²³⁵ srov. PASTUSZKO Marian, *Uprawnienie do sprawowania sakramentu pokuty i pojednania(kanony 966–975 i kan. 144 §§1–2)*, in *Prawo kanoniczne* 37 (1994) 3–4, s. 234.

místního ordináře trvalé oprávnění k udílení svátosti smíření, měla by ztráta úřadu za následek pouze ztrátu specifických oprávnění plynoucích z konkrétního úřadu, například kanovníka penitenciáře (kán. 508 §1).

2.2.2. Odvolání místním ordinářem

Pouze místní ordinář je oprávněn udělit kterémukoli knězi trvalé oprávnění zpovídat. Takto udělené oprávnění umožňuje knězi udílet svátost smíření všem věřícím na celém světě. V případě, že oprávnění odejme místní ordinář, v jehož diecézi je kněz inkardinován, nebo zde má trvalé bydliště, a který knězi toto oprávnění udělil, ztrácí kněz oprávnění zpovídat na celém světě.²³⁶

Jiný místní ordinář nemůže knězi odejmout trvalé oprávnění zpovídat, protože mu toto oprávnění neudělil. Může však knězi zakázat zpovídat na svém území. „V takovém případě by kněz nemohl zpovídat pouze na území tohoto ordináře.“²³⁷ Nejednalo by se tedy o ztrátu pověření zpovídat, nýbrž pouze o omezení zpovědníkových pravomocí.

Může nastat situace, že knězi bylo uděleno trvalé oprávnění zpovídat od více místních ordinářů. Pokud by oprávnění zpovídat odejmul ordinář inkardinace nebo trvalého pobytu, ztrácí kněz oprávnění zpovídat na celém světě, ale může zpovídat na území toho ordináře, který mu rovněž udělil trvalé oprávnění. V opačné situaci, kdy oprávnění odejme místní ordinář, na jehož území nemá kněz ani trvalé bydliště a ani není do jeho diecéze inkardinován, ztrácí kněz oprávnění zpovídat pouze na území tohoto ordináře.²³⁸

Analogická situace nastává u řeholníků v případě, pokud pověření zpovídat odvolá vyšší řeholní představený. V takovém případě ztrácí kněz pověření zpovídat členy řeholní společnosti všude. Jestliže pověření odvolá jiný vyšší představený, ztrácí kněz pověření zpovídat pouze ty členy řeholní společnosti, kteří jsou tomuto představenému podřízeni (kán. 974 §4).²³⁹ To ovšem za předpokladu, že knězi udělil pověření zpovídat pouze vyšší řeholní představený. Nejedná se tedy o situaci, kdy řeholníkovi udělil oprávnění zpovídat místní ordinář.

²³⁶ srov. RINCÓN-PÉREZ Tomás, *De sacramento paenitentiae*, in: *Kodex prawa kanonicznego, komentarz*, Wolters Kluwer Polska Kraków 2011, s. 732.

²³⁷ JAKUBIAK Tomasz, *Upoważnienie do słuchania spowiedzi wg kodeksu prawa kanonicznego z 1983 roku*, in: *Warszawskie Studia Teologiczne* 25 (2012) 2, s. 51.

²³⁸ srov. PASTUSZKO Marian, *Uprawienie do sprawowania sakramentu pokuty i pojednania (kanony 966–975 i kan. 144 §§1–2)*, in: *Prawo kanoniczne* 37 (1994) 3–4, s. 230–231.

²³⁹ srov. RINCÓN-PÉREZ Tomás, *De sacramento paenitentiae*, in: *Kodex prawa kanonicznego, komentarz*, Kraków 2011, s. 732

K odvolání pověření zpovídat může dojít pouze ze závažného důvodu (kán. 974 §1). O závažnosti stejně jako o samotném odvolání oprávnění rozhoduje církevní představený, který je oprávněn odejmout pověření zpovídat. Vzhledem k důsledkům pro službu kněze a pro dobro věřících musí být důvody skutečně závažné, především v případě faráře, popřípadě kanovníka penitenciáře, „protože odvolání oprávnění zpovídat jim znemožňuje výkon jejich úřadu“.²⁴⁰ Pokud by bylo pověření zpovídat odvoláno bez závažné příčiny, bylo by toto odvolání nedovolené, protože odporuje ustanovení kánonu 974 §1, avšak platné.²⁴¹ Kněz, který by byl tímto rozhodnutím poškozen, může podat hierarchický rekurz, který v souladu s kánonem 1736 §1 bude působit odklad provedení rozhodnutí. „Současný kodex tuto skutečnost sice výslovně neuvádí, ale uváděl ji kánon 880 §1 CIC 1917 a tato skutečnost vychází ze zásady *salus animarum suprema lex*.“²⁴²

2.2.3. Exkardinace

Na základě ustanovení kánonu 975 ztrácí kněz pověření zpovídat také exkardinací. Jedná se o administrativní akt, na jehož základě je kněz vyčleněn z jedné místní církve a včleněn do jiné.²⁴³ Exkardinace nabývá účinnosti teprve včleněním do jiné místní církve (kán. 267 §2). Tato skutečnost plyne z ustanovení, že kněží nesmějí být bez včlenění (kán. 265). *Ipsa iure* dochází k exkardinaci trvalým včleněním duchovního do řeholní společnosti (kán. 268 §2).

Ztráta pověření zpovídat z důvodu exkardinace není totéž jako odvolání tohoto pověření místním ordinářem. V takovém případě kněz ztrácí oprávnění zpovídat na celém světě. Avšak došlo-li k exkardinaci a dřívější místní ordinář neodvolal pověření ke zpovídaní, může kněz zpovídat na jeho území také v případě, že by v nové diecézi pověření zpovídat nezískal.²⁴⁴ Aby nedocházelo k obtížím v duchovní správě, je proto nutné, aby nový místní ordinář knězi udělil pověření zpovídat zároveň s včleněním do své diecéze. A to především v situaci, kdy kněz (například nemocný nebo důchodce) v nové diecézi

²⁴⁰ PASTUSZKO Marian, *Uprawnienie do sprawowania sakramentu pokuty i pojednania(kanony 966–975 i kan. 144 §§1–2)*, in: *Prawo kanoniczne* 37 (1994) 3–4, s. 228.

²⁴¹ srov. JAKUBIAK Tomasz, *Upoważnienie do słuchania spowiedzi wg kodeksu prawa kanonicznego z 1983 roku*, in: *Warszawskie Studia Teologiczne* 25 (2012) 2, s. 51.

²⁴² RINCÓN-PÉREZ Tomás, *De sacramento paenitentiae*, in: *Kodex prawa kanonicznego, komentarz*, Wolters Kluwer Polska Kraków 2011, s. 732.

²⁴³ Viz kánony 265–272.

²⁴⁴ srov. JAKUBIAK Tomasz, *Upoważnienie do słuchania spowiedzi wg kodeksu prawa kanonicznego z 1983 roku*, in: *Warszawskie Studia Teologiczne* 25 (2012) 2, s. 51.

neobdržel žádný úřad, ze kterého by plynulo oprávnění zpovídat všechny věřící.

2.2.4. Ztráta kanonického bydliště

Na základě ustanovení kánonu 975 ztrácí kněz trvalé pověření zpovídat také ztrátou trvalého bydliště. Nejedná se o každou změnu trvalého pobytu. V případě změny trvalého bydliště na území téhož místního ordináře, který knězi pověření udělil, ke ztrátě pověření nedochází. Tato situace nastává například při přeložení kněze do jiné farnosti téže diecéze. Aby však došlo změnou trvalého pobytu ke ztrátě oprávnění zpovídat, musí se jednat:

- 1: o přesídlení kněze na území jiného místního ordináře,
- 2: o přesídlení s úmyslem již se na své původní místo nevrátit (kán. 106).

Obě uvedené skutečnosti musí být naplněny zároveň. Z toho vyplývá, že kněz působící na území jiné diecéze například z důvodu výpomoci, kdy se počítá s jeho návratem zpět, neztrácí kanonické trvalé bydliště, a proto také neztrácí pověření zpovídat. A to ani v případě, kdyby na území jiné diecéze působil více jak pět let (srov. kán. 102 §1).²⁴⁵

Ustanovení o ztrátě pověření zpovídat z důvodu ztráty trvalého bydliště se týká v praxi nejčastěji řeholníků. Řeholníci ztrácejí své trvalé bydliště zároveň s jejich přeložením do jiného řeholního domu nacházejícího se mimo území místní církve, na jejímž území se nachází řeholní dům, do kterého doposud oficiálně náleželi. Za termín, kdy dochází ke ztrátě trvalého bydliště a zároveň pověření zpovídat, se považuje den, ke kterému je rozhodnutí představeného účinné.²⁴⁶

2.3. Doplnění zpovědní fakulty

Při obecném omylu co do skutku nebo práva a také v případě kladné a důvodné pochybnosti co do práva nebo skutku doplňuje církev (*supplet Ecclesia*) výkonnou moc řízení jak pro vnější, tak pro vnitřní obor (kán. 144 §1). „Účelem doplnění výkonné moci je předcházení neplatnosti právního jednání.“²⁴⁷ Jedná se o zákonnou delegaci, ve které

²⁴⁵ srov. JAKUBIAK Tomasz, *Upoważnienie do sluchania spowiedzi wg kodeksu prawa kanonicznego z 1983 roku*, in: *Warszawskie Studia Teologiczne* 25 (2012) 2, s. 52.

²⁴⁶ srov. ADAMCZEWSKI Witold, *Ważniejsze kwestie prawne dotyczące sprawowania sakramentu pokuty*, w: Zygmunta PERZ (red.), *Grzech i nawrócenie a sakrament pokuty*, Warszawa, 1999, s. 233.

²⁴⁷ GÓRECKI Edward, *Obecné normy Kodexu kanonického práva Jana Pavla II., část II., Matice cyrilometodějská Olomouc* 1994, s. 48.

církev automaticky doplňuje chybějící výkonnou moc řídicí pro vnější i vnitřní obor. „Na základě takto udělené delegace je právní jednání od počátku platné.“²⁴⁸ Uvedené ustanovení se netýká moci zákonodárné nebo soudní. Týká se všech úkonů moci řídicí, ať vlastní nebo delegované, a také trvalých pověření mocí řídicí (*facultates habituales*) pro obor vnější i vnitřní.²⁴⁹ Doplnění výkonné moci (*Ecclesia suplet*) je právním institutem specifickým pro kanonické právo, vyjadřujícím základní princip kanonického práva: *Suprema lex salus animarum* (viz kán. 1752).²⁵⁰

2.3.1. Obecný omyl

Omyl je chybný úsudek o nějaké věci. Tento úsudek vede poznávací činnost k mylným předpokladům, na jejichž základě pak úsudek neodpovídá skutečnosti.

V případě obecného omylu (*error communis*) se jedná o situaci, ve které se mylný úsudek týká všech nebo alespoň většiny členů určitého církevního společenství.²⁵¹ „Omyl spočívá v tom, že ti, vůči nimž má být výkonná moc užita, mylně soudí, že ten, kdo hodlá úkon moci řídicí vykonat, tuto moc skutečně má.“²⁵² Církevní společenství, kterého se může obecný omyl týkat, nemusí mít oficiální charakter, například diecéze, farnost, provincie nebo klášter. „Konkrétní společenství může být složeno například z věřících, kteří se účastní bohoslužby při nějaké mimořádné příležitosti.“²⁵³ Může se tedy jednat o skupinu složenou z jakýchkoli věřících. Omyl, kterému podléhá jedna osoba nebo jen několik lidí, je omylem partikulárním (*error particularis*), který je právně bezvýznamný. Obecný omyl může být skutkový nebo právní. Skutkový omyl je neshodou mezi představou člověka a nějakou právně významnou skutečností. Skupina věřících se například mylně domnívá, že kněz, sedící ve zpovědnici, má pověření zpovídat, zatímco on ve skutečnosti toto pověření nemá.

Omyl právní je neshodou mezi představou člověka a ustanovením práva. Nejčastěji

²⁴⁸ DOHNALIK Jan, *Znaczenie zasady „supplet ecclesia,“ od kan. 209 kpk z 1917 roku do kan. 144 obecnego kpk – interpretacja i aplikacja*, in: *Prawo Kanoniczne* 60 (2017) 4, s. 28.

²⁴⁹ srov. ARRIETA Juan Ignacio, *De potestate regiminis*, in: *Kodex prawa kanonicznego, komentarz*, Wolters Kluwer Polska Kraków 2011, s. 163.

²⁵⁰ srov. HRDINA Antonín Ignác, SZABO Miloš, *Teorie kanonického práva*, Karolinum Praha 2018, s. 303.

²⁵¹ srov. PASTUSZKO Marian, *Uprawnienie do sprawowania sakramentu pokuty i pojednania (kanony 966–975 i kan. 144 §§1–2)*, in: *Prawo kanoniczne* 37 (1994) 3–4, s. 236–237.

²⁵² ARRIETA Juan Ignacio, *De potestate regiminis*, in: *Kodex prawa kanonicznego, komentarz*, Kraków 2011, s. 163.

²⁵³ SOCHA Hubert, *Allgemeine Normen*, in: *MK*, s. 144/3.

uváděný příklad opět souvisí se svátostí smíření. „Omyl spočívá v mylné představě penitentů, podle které k udílení této svátosti knězi stačí kněžské svěcení (*potestas ordinis*), zatímco ustanovení práva vyžaduje navíc pověření k udílení svaté zpovědi, které by kněz ve skutečnosti neměl.“²⁵⁴

Ustanovení kánonu 144 §1 se týká všech úkonů moci řídicí. Druhý paragraf tohoto kánonu výslovně stanoví, že ustanovení tohoto kánonu se použije také u trvalých pověření k udílení svátostí. Oprávnění zpovídat je doplněno za následujících okolností:

1. Kněz získal oprávnění zpovídat pouze na určité období a tento čas již vypršel, což není veřejně známé. Příkladem může být farní vikář, který byl na konci kalendářního roku pověřen úkolem zpovídat na první pátek v lednu následujícího roku, a který si krátce před tím uvědomí, že jeho pověření zpovídat skončilo 31. prosince minulého roku. V případě, že je čas změnit zpovědníka, popřípadě vyžádat si od místního ordináře nové pověření, je třeba tak učinit. „Pokud již čas není, je pověření zpovídat takovému knězi doplněno.“²⁵⁵
2. Oprávnění zpovídat je doplněno všem kněžím, kteří mají trvalou funkci ve farnosti, a z nějakého důvodu, který jiným není znám, nemají aktuálně udělené oprávnění zpovídat.
3. Farářům a všem, kteří jsou jim v právu postaveni na roveň, když nemají oprávnění zpovídat z příčiny, která není veřejně známá.²⁵⁶

2.3.2. Kladná a důvodná pochybnost

Pochybností se rozumí nejistota, zda někdo výkonnou moc potřebnou k předmětnému úkonu má, či nemá. Přitom pochybnost kladná (*dubium positivum*), je taková, která se opírá alespoň o nějaké rozumné důvody ve prospěch domněnky, že osoba tuto moc má. „Jsou-li tyto důvody převažující, lze současně hovořit o pochybnosti důvodné (*dubium probabile*). Pokud by se pochybnost neopírala o žádný důvod, jednalo by se o pochybnost negativní (*dubium negativum*), která je právně bezvýznamná.“²⁵⁷

Rozdíl oproti obecnému omylu spočívá v tom, že právo zde uděluje výkonnou moc pod podmínkou (*sub conditione*), to znamená pro případ, že by osoba výkonnou moc skutečně

²⁵⁴ HRDINA Antonín Ignác, SZABO Miloš, *Teorie kanonického práva*, Karolinum Praha 2018, s. 302.

²⁵⁵ DOHNALIK Jan, *Znaczenie zasady „supplet ecclesia,“ od kan. 209 kpk z 1917 roku do kan. 144 obecnego kpk – interpretacja i aplikacja*, in: *Prawo Kanoniczne* 60 (2017) 4, s. 36.

²⁵⁶ srov. PASTUSZKO Marian, *Uprawnienie do sprawowania sakramentu pokuty i pojednania(kanony 966–975 i kan. 144 §§1–2)*, in *Prawo kanoniczne* 37 (1994) 3–4, s. 239.

²⁵⁷ HRDINA Antonín Ignác, SZABO Miloš, *Teorie kanonického práva*, Karolinum Praha 2018, s. 303.

neměla, „zatímco u obecného omylu je jisté, že osoba výkonou moc nemá“.²⁵⁸ Další rozdíl spočívá v tom, že pochybnost se týká pouze osoby, která je nositelem výkonné moci (například zpovědník), jedná se tedy o jednotlivce, zatímco v případě obecného omylu se jedná o omyl většiny nebo všech členů některého církevního společenství.

Stejně jako u obecného omylu může být také kladná důvodná pochybnost právní nebo skutková. Doplnění výkonné moci se samozřejmě týká obou případů.

O kladnou důvodnou pochybnost co do práva se jedná tehdy, pokud si nositel moci není jist tím, zda mu k vykonání konkrétního úkonu přísluší nezbytné oprávnění na základě norem, podle nichž se řídí udělení i užití výkonné moci. „Tato pochybnost může spočívat v tom, že ustanovení práva je nejasné nebo jej kanonisté vykládají různě. Může se také zakládat na chybném pochopení právní normy ze strany nositele výkonné moci.“²⁵⁹

Vzhledem k osobě zpovědníka se může jednat o následující případy právní kladné důvodné pochybnosti:

1. Existence práva – Jedná se pochybnost, zda existuje konkrétní právní norma. Například pochybnost, zda je nutné vyznávat také vážnější okolnosti hříchu.
2. Trvání práva – Zde se pochybnost netýká existence právní normy, nýbrž skutečnosti, zda norma ještě platí, popřípadě zda nebyla udělena dispenz (například u postu).
3. Rozsah práva – Zde se nepochybuje ani o existenci právní normy ani o její stálé platnosti, nýbrž o tom, jaký je její rozsah, zda tento konkrétní případ náleží do této normy či nikoli.²⁶⁰

„Kladná důvodná pochybnost co do skutku se týká například situace, ve které si nositel moci není jist, zda mu přísluší pro nějaký právní akt potřebné pověření na základě předpisů.“²⁶¹ V souvislosti s udělením svátosti smíření se bude jednat například o pochybnost, zda spáchaný hřích je skutečně těžký, zda se penitent dopustil hříchu ve stavu plné přičitatelnosti, zda je penitent dostatečně disponovaný k přijetí rozhřešení, popřípadě zda již uplynulo období, na které bylo oprávnění zpovídat knězi uděleno. Dále sem náleží pochybnost o tom, zda se kněz nachází stále na území ordináře, který mu udělil oprávnění zpovídat.²⁶²

²⁵⁸ GÓRECKI Edward, *Obecné normy Kodexu kanonického práva Jana Pavla II.*, část II., Matice cyrilometodějská Olomouc 1994, s. 49.

²⁵⁹ SOCHA Hubert, *Allgemeine Normen*, in: MK, s. 144/5.

²⁶⁰ srov. PASTUSZKO Marian, *Uprawnienie do sprawowania sakramentu pokuty i pojednania(kanony 966–975 i kan. 144 §§1–2)*, in *Prawo kanoniczne* 37 (1994) 3–4, s. 241.

²⁶¹ GÓRECKI Edward, *Obecné normy Kodexu kanonického práva Jana Pavla II.*, část II., Matice cyrilometodějská Olomouc 1994, s. 49.

²⁶² srov. PASTUSZKO Marian, *Uprawnienie do sprawowania sakramentu pokuty i pojednania(kanony 966–975 i kan. 144 §§1–2)*, in *Prawo kanoniczne* 37 (1994) 3–4, s. 241.

2.3.3. Podmínky doplnění výkonné moci

První nezbytnou podmínkou je skutečnost, že ten, jemuž má být výkonná moc doplněna, je schopen výkonou moc v konkrétním případě mít. Typickým příkladem je opět udílení svátosti smíření. Zpovědníkem může být pouze kněz či biskup (kán. 965). Doplnění výkonné moci se proto v souvislosti s udílením svátosti smíření netýká laiků a jáhnů, kteří pověření ke zpovídání obdržet nemohou. Moc ze svěcení církev nikdy nedoplňuje a ani doplnit nemůže.²⁶³ Pokud by tedy ve zpovědnici seděl jáhen nebo laik a předstíral udílení svátosti smíření, nejen že není možné mu chybějící pověření doplnit, ale nejedná se o svátost, a zároveň taková osoba upadá do interdiktů, a jedná-li se o duchovního (jáhna) do suspenze *latae sententiae* (kán. 1378 §2).

Pro úplnost dodejme, že doplnění výkonné moci pro udílení svátosti smíření se netýká také biskupů. Ovšem nikoliv proto, že by pověření zpovídat nemohli obdržet jako jáhnové a laici, nýbrž proto, že oprávnění zpovídat je jim uděleno samým právem z titulu přijetí biskupského svěcení (kán. 967 §1). Doplnění výkonné moci pro udělování svátosti smíření se proto týká pouze nositelů kněžského svěcení.

Vzhledem ke kněžím tak vzniká otázka, zda je dovoleno záměrně zapříčinit obecný omyl? „Zásadně platí, že odpověď je kladná, pokud existuje vážná příčina, přiměřená prospěchu církevního společenství nebo skupiny věřících.“²⁶⁴ V případě, že se nejedná o prospěch věřících, dopouští se kněz hříšného jednání, které je zároveň trestným činem podle kánonu 1378 §2, 2°. Zákonodárce zde stanoví, že do trestu interdiktů nebo, jde-li o duchovního, do suspenze *latae sententiae* upadá ten, kdo nemůže udílet svátostné rozhřešení, a přesto je neplatně uděluje, nebo vyslechne svátostné vyznání hříšců.²⁶⁵ Je jisté, že o uvedený trestný čin se bude jednat pokaždé, když udílení svátosti smíření předstírá jáhen nebo laik. U kněze však by tato možnost připadala v úvahu pouze tehdy, pokud by zpovídal bez pověření k udílení svátosti smíření. Ovšem v případě, že by kněz z vážného důvodu zapříčinil obecný omyl a využil by tak doplnění výkonné moci (pověření ke zpovídání), žádnému trestu nepodléhá.²⁶⁶ Vážný důvod může být jak na straně církevního společenství, tak na straně nositele výkonné moci (zpovědníka). Ze

²⁶³ Tamtéž s. 244.

²⁶⁴ KUBÍČEK Petr, *Il ministro del sacramento della penitenza sotto un profilo canonico-teologico contemporaneo*, Roma 2002, s. 88.

²⁶⁵ Tento trestný čin je vyhrazen Kongregaci pro nauku víry. Viz CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDEI, *Normae de delictis Congregationi pro Doctrina Fidei reservatis seu Normae de delictis contra fidem necnon de gravioribus delictis*, AAS 102 (2010), s. 422.

²⁶⁶ srov. RINCÓN-PÉREZ Tomás, *Sakrament pokuty*, in: *Kodex prawa kanonicznego, komentarz*, Wolters Kluwer Polska Kraków 2011, s. 728.

strany společenství věřících se může jednat o prospěch celého společenství, popřípadě jeho jednotlivých členů. Ze strany kněze se může jednat o předcházení pohoršení nebo ztráty dobré pověsti.

V případě obecného omylu je dovoleno knězi zpovídat v těchto situacích:

1. Penitent nutně musí přistoupit ke svatému přijímání, například v době velikonoční, nebo před prvním svatým přijímáním, popřípadě za účelem získání odpustků.
2. Existuje nebezpečí pohoršení věřících, pokud by kněz nezpovídal.
3. Existuje obava, že penitent, který odejde bez přijetí svátosti smíření, bude muset na tuto svátost čekat dlouhou dobu.
4. Farní vikář může zpovídat, i když si uvědomil, že již uplynulo období, na které mu bylo uděleno oprávnění zpovídat, je-li v té chvíli přítomno tolik penitentů, že farář sám není schopen všechny vyzpovídat.
5. Zpovědník může dokončit zpověď, pokud si během ní uvědomil, že jeho oprávnění zpovídat již uplynulo.²⁶⁷

Pokud by se stalo, že při existenci obecného omylu některý věřící ví o chybějícím pověření zpovídat, smí ze spravedlivého důvodu využít danou situaci a sám také přijmout rozhodnutí od kněze, kterému je oprávnění doplněno na základě obecného omylu. V takovéto situaci je dostačující, když je využití této možnosti pro věřícího nezbytné nebo jen užitečné a jiný zpovědník není bez obtíží k dosažení.²⁶⁸

V případě kladné a důvodné pochybnosti opravňuje k dovolenému použití zásady *Ecclesia suplet potestatem* každá rozumná příčina. Dle mínění některých kanonistů je již sama pochybnost příčinou doplnění oprávnění.²⁶⁹ V praxi to znamená, že kněz, který má kladnou a důvodnou pochybnost o tom, zda má oprávnění zpovídat, může beze všeho platně a dovoleně zpovídat. Může se jednat například o pochybnost, zda se zpovědník ještě nachází na území, kde je oprávněn zpovídat, popřípadě o pochybnost, zda již uplynula doba, na kterou bylo knězi oprávnění zpovídat uděleno.

Pokud by však kněz věděl, že oprávnění zpovídat nemá (například z důvodu času nebo místa), nejedná se již o pochybnost, nýbrž o jistotu, a v takovém případě mu oprávnění zpovídat doplněno není.²⁷⁰ Zpovídat by mohl jedině v případě obecného omylu.

²⁶⁷ srov. PASTUSZKO Marian, *Uprawnienie do sprawowania sakramentu pokuty i pojednania (kanony 966–975 i kan. 144 §§1–2)*, in *Prawo kanoniczne* 37 (1994) 3–4, s. 243.

²⁶⁸ srov. SOCHA Hubert, *Allgemeine Normen*, in: MK, s. 144/7.

²⁶⁹ srov. PASTUSZKO Marian, *Uprawnienie do sprawowania sakramentu pokuty i pojednania (kanony 966–975 i kan. 144 §§1–2)*, in *Prawo kanoniczne* 37 (1994) 3–4, s. 243.

²⁷⁰ srov. SOCHA Hubert, *Allgemeine Normen*, in: MK, s. 144/6.

Například kněz, který ví, že se nachází na území, kde již není oprávněn zpovídat, je žádán věřícími o udělení svátosti smíření, když tito věřící kněze znají z území, kde běžně zpovídá.

3. Obecné pravomoci zpovědníka

Obecné pravomoci zpovědníka jsou takové, které náleží každému knězi, který uděluje svátost smíření. Tyto pravomoci plynou z pověření kněze platně a dovoleně zpovídat bez ohledu na to, jakým způsobem bylo knězi toto pověření uděleno. Nejedná se proto pouze o pověření řádné, plynoucí z ustanovení práva nebo z udělení místním ordinářem (viz kán. 966 §2), nýbrž také o pověření doplněné samým právem v případě obecného omylu nebo kladné a důvodné pochybnosti (kán. 144). Stejně tak sem náleží oprávnění zpovídat udělené každému knězi v případě nebezpečí smrti penitenta (kán. 976). Obecné pravomoci se do značné míry překrývají s povinnostmi zpovědníka. Kněz je například povinen udělit rozhřešení penitentovi, který splnil všechny předpoklady k tomu, aby mohl získat odpuštění hříchů (srov. kán. 980).²⁷¹ Avšak zároveň je zpovědník oprávněn posoudit, zda jsou tyto předpoklady splněny či nikoli.

3.1. Místo udílení svátosti smíření

První skutečností, kterou je zpovědník oprávněn rozhodnout a která nastupuje ještě před zahájením svátosti smíření, je místo, kde bude svátost udělována. Zpovědník je oprávněn posoudit, zda nastaly podmínky k tomu, aby svátost smíření mohla být udělena mimo zpovědnici, popřípadě také mimo kostel či kapli, pokud o to penitent žádá, nebo pokud se jedná o jakoukoli mimořádnou okolnost.

Vlastním místem pro udílení svátosti smíření je kostel nebo kaple (kán. 964 §1). Důvodem tohoto ustanovení je skutečnost, že udělování každé svátosti je liturgickým úkonem. Liturgické úkony však nejsou úkony soukromé, nýbrž jsou činnostmi celé církve pod vedením biskupů (srov. SC 26). Jednotlivých členů církve se liturgické úkony týkají různým způsobem podle rozdílnosti co do svěcení, úkolů a skutečné účasti (viz kán. 837 §1). „Nejedná se proto při udílení svátosti smíření o soukromé jednání mezi penitentem a zpovědníkem, nýbrž o úkon mající svátostný a eklesiální význam: odpuštění hříchů Bohem a smíření s církví.“²⁷² Veřejný charakter liturgie plyne ze skutečnosti, že liturgické úkony koná celá církev. „Kristus jakožto Hlava církve a také všechny údy tohoto

²⁷¹ srov. KRUKOWSKI Józef, *Sakrament pokuty*, in: Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego, Pallottinum Poznań 2011, s. 164.

²⁷² ALTHAUS Rüdiger, *Ort des Bekenntnisses*, in: MK, s. 964/3.

mystického těla obětují tyto bohoslužebné úkony Otci.²⁷³ Proto je vlastním místem udílení svátostí posvátný prostor (srov. kán. 1205).

Avšak vlastním místem k udílení svátostí smíření není pouze kostel či kaple, nýbrž také zpovědnice, která je právě v kostele či kapli umístěna.²⁷⁴ Oproti dřívějšímu ustanovení (kán. 909 CIC 1917) je oprávnění vydávat normy ohledně náležitostí zpovědnice svěřeno jednotlivým biskupským konferencím (kán. 964 §2).²⁷⁵ Zákonodárce pouze stanoví, že zpovědnice musí být na viditelném místě opatřená mřížkou, aby ji mohli svobodně využít věřící, kteří si to přejí. Předpisy České biskupské konference stanoví, že zpovědní místnost nebo zpovědnice má umožnit věřícím jak anonymní, tak otevřený způsob zpovědi. Jedná se o prostory zvukově izolované, vybavené křížem a dvěma židlemi, klekátkem a přepážkou. Zpovědní místnost má být přístupná přímo z lodi kostela (prostoru pro věřící) a je vhodné ji napojit na adorační kapli.²⁷⁶

Biskupské konference však musí ve svých rozhodnutích dodržet ustanovení zákonodárce o viditelném místě zpovědnice a jejím vybavení mřížkou. Obě tyto podmínky mají umožnit penitentům snadný a soukromý, popřípadě anonymní přístup ke svátosti smíření.²⁷⁷ Zatímco zpovědník nutně nemusí znát penitentovu totožnost, aby mohl udělit svátost smíření, pro penitenta může být anonymita naopak nezbytnou podmínkou k vykonání svátostného vyznání. Z toho důvodu zákonodárce stanoví, že zpovědnice se musí nacházet na viditelném místě.²⁷⁸ Penitent, který by musel nejprve zjišťovat nebo se dokonce ptát, kde je zpovědnice, by tím ztratil svoje právo přistoupit ke svaté zpovědi nepoznán.²⁷⁹ Biskupské konference také nemohou nijak omezit právo penitenta svobodně využít zpovědnici. To je právo penitenta, avšak není to jeho povinnost. Plyne to ze závěru ustanovení kánonu 964 §2, kde se uvádí možnost svobodně využít zpovědnice, pokud si to penitent přeje. Penitent tedy může využít zpovědnice, ale nemusí. „Je možné zpovídat se tváří v tvář, nebo přes mřížku zpovědnice.“²⁸⁰ Konečné rozhodnutí však náleží

²⁷³ TEJERO Eloy, *De Ecclesiae munere sanctificandi*, in: Kodeks prawa kanonicznego, komentarz, Wolters Kluwer Polska Krakow 2011, s. 645.

²⁷⁴ viz GIGLIONI Paolo, *Svátosti Krista a církve*, Karmelitánské nakladatelství Kostelní Vydří 1996, s. 122.

²⁷⁵ srov. RINCÓN-PÉREZ Tomás, *Sakrament pokuty*, in: Kodex prawa kanonicznego, komentarz, Wolters Kluwer Polska Kraków 2011, s. 726.

²⁷⁶ ČBK, *Koncepce úprav liturgického prostoru*, Sekretariát ČBK Praha 2002, s. 7.

²⁷⁷ srov. KRUKOWSKI Józef, *Sakrament pokuty*, in: Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego, Pallottinum Poznań 2011, s. 149.

²⁷⁸ srov. BENEDIKT XVI., posynodální apoštolská exhortace *Sacramentum caritatis*, art. 21, české vydání: Paulínky Praha 2007, s. 26.

²⁷⁹ srov. PASTUSZKO Marian, *Miejsce sprawowania sakramentu pokuty i pojednania (kán. 964 §§1–3)*, in: Prawo kanoniczne 41 (1999), 3–4, s. 99.

²⁸⁰ viz JAN PAVEL II., *Promluva ke členům Apoštolské penitenciárie*, In: AUGUSTYN Józef (ed.), OPATRŇ Aleš (ed.), *Umění zpovídat*, Karmelitánské nakladatelství Kostelní Vydří 2010, s. 14.

zpovědníkovi, jak potvrzuje odpověď Papežské rady pro výklad legislativních textů z roku 1998.²⁸¹ Zpovědník je ze spravedlivého důvodu a mimo případ nutnosti oprávněn trvat na tom, že svátost smíření bude udělovat ve zpovědnici opatřené mřížkou. Za uvedených okolností je toto oprávnění knězi uděleno také tehdy, pokud si penitent přeje přistoupit ke svátosti smíření mimo zpovědnici. Důvody pro toto rozhodnutí kněze mohou být různé, například ochrana před podezřelou osobou nebo ochrana samotné svátosti smíření tím, že její udělování bude oddělené od lidí přítomných v kostele.²⁸² Právo zpovědníka rozhodnout o udílení svátosti smíření ve zpovědnici stojí v rozporu s právem penitenta být vyzpovídán mimo zpovědnici. Řešením tohoto konfliktu norem je ustanovení předpokládající spravedlivý důvod pro tato rozhodnutí. Spravedlivý důvod je každá rozumná příčina. „Je to tedy méně než závažný důvod, nutnost nebo dokonce nebezpečí smrti.“²⁸³ Pokud má penitent spravedlivý důvod být vyzpovídán mimo zpovědnici, je kněz povinen jeho přání vyhovět. Avšak má-li zároveň kněz spravedlivý důvod trvat na udílení svátosti smíření ve zpovědnici, má toto právo přednost. Důvodem je ustanovení kánonu 964 §3 o zpovědnici jakožto vlastním místě pro udílení svátosti smíření a také zmíněné rozhodnutí Papežské rady pro výklad legislativních textů, které toto právo kněze potvrzuje také v případě opačného přání penitenta. Základem pro upřednostnění práva zpovědníka je skutečnost, že zpovědník konající v osobě a mocí Krista (*in persona et virtute Christi*) je odpovědný za řádné udílení svátosti. Jedná se tedy nikoli pouze o případnou ochranu zpovědníka, nýbrž především o ochranu samotné svátosti, její důstojnosti, důvěryhodnosti a nedotknutelnosti.²⁸⁴

Pokud je možno zpovídat mimo zpovědnici, je třeba také položit otázku, zda je možno zpovídat mimo kostel nebo kapli, tedy mimo posvátný prostor určený k bohoslužbě. Je to zajisté možné a také se tak často děje, avšak onen spravedlivý důvod musí být závažnější, než je v případě žádosti o zpověď mimo zpovědnici.²⁸⁵ „I když tedy posvátný prostor zůstává vlastním místem pro udílení svátosti smíření, je zřejmé, že pastorační důvody mohou opravňovat ke slavení svátosti smíření na různých místech.“²⁸⁶ K těmto důvodům

²⁸¹ PONTIFICIUM CONSILIIUM DE LEGUM TEXTIBUS INTERPRETANDIS, *Responsio ad propositum dubium*, 7. VIII 1998, AAS 90 (1998), s. 711.

²⁸² srov. KRUKOWSKI Józef, *Sakrament pokuty*, in: *Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego*, Pallottinum Poznań 2011, s. 149.

²⁸³ PASTUSZKO Marian, *Miejsce sprawowania sakramentu pokuty i pojednania (kán. 964 §§1–3)*, in: *Prawo kanoniczne* 41 (1999), 3–4, s. 101.

²⁸⁴ srov. KACPRZYK Wiesław, *Prawo do intymności a sakrament pokuty w KPK z 1983 roku*, in: *Roczniki nauk prawnych*, Tom. XVI (2006), nr. 2, s. 278.

²⁸⁵ srov. PASTUSZKO Marian, *Miejsce sprawowania sakramentu pokuty i pojednania (kán. 964 §§1–3)*, in: *Prawo kanoniczne* 41 (1999), 3–4, s. 102.

²⁸⁶ JAN PAVEL II., *MP Misericordia Dei*, AAS 94 (2002), s. 459.

může náležet například zdravotní indispozice penitenta. Je jisté, že osoba na invalidním vozíku nemůže přijmout svátost smíření ve zpovědnici. Pokud by nebylo možné kvůli většímu počtu lidí v kostele garantovat penitentovi soukromí a diskrétnost jeho vyznání, a zároveň by tak byla ohrožena i nedotknutelnost samotné svátosti, jsou splněny podmínky k udílení svátosti smíření nejen mimo zpovědnici, nýbrž také mimo posvátný prostor. Obdobná situace nastane, bude-li penitent trpět závažnější poruchou sluchu.²⁸⁷ Mimo posvátný prostor se svátost smíření uděluje také při větším množství penitentů při různých příležitostech, jako jsou například poutě a podobné pastorační aktivity.²⁸⁸ Stejně tak jsou splněny podmínky pro udílení svátosti smíření mimo zpovědnici, popřípadě také mimo posvátný prostor, pokud se penitent vyznává prostřednictvím tlumočnicka v souladu s ustanovením kánonu 990 o zabránění pohoršení a zneužití.²⁸⁹

V literatuře je možné se setkat s tvrzením, že zpovědník je oprávněn dovoleně zpovídat mimo zpovědnici pouze tehdy, pokud je pro to spravedlivý důvod ze strany penitenta, nikoliv ze strany zpovědníka.²⁹⁰ Kánon 964 §3 však takové ustanovení neobsahuje. Jako důvod pro zpověď mimo zpovědnici je uvedena spravedlivá příčina (*iusta de causa*) bez jakéhokoli omezení. Spravedlivá příčina pro udílení svátosti smíření mimo zpovědnici proto může být jak na straně penitenta, tak také zpovědníka. Nanejvýš je možné připustit, že závažnost důvodu bude odlišná. Zatímco ze strany penitenta již pouhá prosba o přijetí svátosti smíření mimo zpovědnici je považována za dostatečný důvod,²⁹¹ u zpovědníka se nebude jednat o pouhé přání, nýbrž o konkrétní důvod, kterým bude například různé zdravotní omezení. Navíc spravedlivý důvod ze strany penitenta bude také jeho přání zpovídat se u kněze, kterému je z jakéhokoli důvodu obtížné či dokonce nemožné udělovat svátost smíření ve zpovědnici.

Zpovědník jakožto udělovatel rozhoduje také o času udílení svátosti smíření. V tomto případě musí kněz zohlednit duchovní prospěch věřících a jejich právo na přijetí svátosti (kán. 213).²⁹² Podle ustanovení instrukce *Eucharisticum mysterium* je možné zpovídat bez omezení kterýkoli den v jakémkoli období liturgického roku. Instrukce zdůrazňuje,

²⁸⁷ srov. PASTUSZKO Marian, *Miejsce sprawowania sakramentu pokuty i pojednania (kán. 964 §§1–3)*, in: Prawo kanoniczne 41 (1999), 3–4, s. 99.

²⁸⁸ srov. tamtéž, s. 102.

²⁸⁹ srov. ZUBERT Bronislaw Wenanty, *Sacramentale sigillum inviolabile est*, in: Pro iure et vita, Wybor pism B. W. Zuberta OFM, red. E. Szczot, Lublin 2005, s. 646.

²⁹⁰ srov. PASTUSZKO Marian, *Miejsce sprawowania sakramentu pokuty i pojednania (kán. 964 §§1–3)*, in: Prawo kanoniczne 41 (1999), 3–4, s. 102.

²⁹¹ srov. KRUKOWSKI Józef, *Sakrament pokuty*, in: Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego, Pallottinum Poznań 2011, s. 149.

²⁹² srov. RINCÓN-PÉREZ Tomás, *Sakrament pokuty*, in: Kodex prawa kanonicznego, komentarz, Wolters Kluwer Polska Kraków 2011, s. 727.

že svátost smíření má být udílána s ohledem na duchovní prospěch věřících mimo mši svatou, aby jim tak byla umožněna účast na mši svaté.²⁹³ Totéž ustanovení nacházíme také v obřadech pokání.²⁹⁴ Tato situace samozřejmě nastane pouze tehdy, pokud je přítomno více kněží. Ti mohou, pokud prospěch věřících nevyžaduje nebo nedoporučuje něco jiného, mši svatou koncelebrovat (viz kán. 902). Duchovní prospěch věřících bude nejen nutnost sloužit pro ně další mši svatou,²⁹⁵ nýbrž také udílení svátosti smíření. Z tohoto důvodu upřesňuje Kongregace pro bohoslužbu a svátosti, že je možné se zpovídat také během mše svaté a stanoví, že je nezbytné, aby během koncelebrace byl alespoň jeden kněz k dispozici věřícím, kteří by chtěli svátost smíření.²⁹⁶

3.2. Posouzení tlumočnicka

Také tato pravomoc náležící zpovědníkům nastupuje ještě před udílením svátosti smíření. Zákodárce umožňuje, aby se penitent vyznal ze svých hříchů pomocí tlumočnicka (kán. 990). Tato situace nastane tehdy, pokud zpovědník a penitent nemohou v potřebné míře komunikovat v jednom konkrétním jazyce. Zde se zcela samozřejmě jedná nikoli pouze o cizí jazyk, nýbrž také o znakovou řeč.²⁹⁷ Možnost vyznat hříchy prostřednictvím tlumočnicka je oprávněním penitenta, proto zpovědník nesmí tuto možnost bez závažného důvodu odmítnout,²⁹⁸ a to ani v souvislosti se skutečností, že se zpověď s pomocí tlumočnicka nekoná ve zpovědnici.²⁹⁹ Závažným důvodem, jak plyne z ustanovení kánonu 990, bude zneužití či pohoršení, které by mohlo vzniknout v souvislosti s využitím tlumočnicka.³⁰⁰

Zneužití se týká samotné svátosti smíření a spočívalo by v porušení povinnosti zachovat

²⁹³ CONGREGATIO DE CULTU DIVINO ET DISCIPLINA SACRAMENTORUM, *Instructio Eucharisticum mysterium*, AAS 59 (1967), s. 560–561.

²⁹⁴ RITUALE ROMANUM, *Ordo poenitentiae*, art. 13, české vydání: Sekretariát České liturgické komise, *Obřady pokání*, Praha 1982, s. 12.

²⁹⁵ viz ALTHAUS Rüdiger, *Einzel – und Konzelebration*, in: MK, s. 902/4.

²⁹⁶ viz CONGREGATIO DE CULTU DIVINO ET DISCIPLINA SACRAMENTORUM, *Quaenam sunt dispositiones*, Notitiae 37 (2001), s. 260.

²⁹⁷ srov. ALTHAUS Rüdiger, *Dolmetscher*, in: MK, s. 990/1.

²⁹⁸ srov. KRUKOWSKI Józef, *Sakrament pokuty*, in: Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego, Pallottinum Poznań 2011, s. 174.

²⁹⁹ srov. ALTHAUS Rüdiger, *Dolmetscher*, in: MK, s. 990/2.

³⁰⁰ Podmínku vyloučení pohoršení a zneužití svátosti při využití služby tlumočnicka nacházíme již v odpovědi Kongregace pro šíření víry (Propaganda fide) z roku 1630 patriarchovi z Konstantinopole. Kongregace zdůrazňuje, že věřící, kteří si to přejí, se mohou vyzpovídat prostřednictvím tlumočnicka a patriarcha není oprávněn jim v tom bránit. Viz GASPARRI Pietro, *Codicis iuris canonici fontes*, Vol. VII, n. 4444, Typis Polyglottis Vaticanis Romae 1935, s. 6.

tajemství (*secretum*) o všech skutečnostech, které tlumočnick z takto vykonaného vyznání hříchů poznal (viz kán. 983 §2). Rozsah této povinnosti u tlumočnicka a zpovědníka je zcela identický.³⁰¹ Stejnou odpovědnost má samozřejmě také každý, kdo by se z jakýchkoli důvodů cokoli z vyznání dověděl. Cokoli někdo poznal pouze ze svátostného vyznání, je povinen vždy a za všech okolností uchovat v naprosté tajnosti.³⁰² V podobné situaci jako tlumočnick se nacházejí ti, kteří jakkoli pomáhali penitentovi s vyznáním, (například zdravotnický personál). Také oni znají nejen obsah vyznání, nýbrž vše, co při udílení svátosti smíření zaznělo bez ohledu na to, zda se jednalo o slova penitenta či zpovědníka. Proto jsou tyto osoby vázány povinností zachovat tajemství (*secretum*) v celém rozsahu stejně jako zpovědník.³⁰³

Pohoršení se týká věřících, kteří by z důvodu využití tlumočnicka byli odůvodněně pohoršení. Důvodem k tomu může být nejen nezvyklý způsob udílení svátosti smíření, nýbrž především nevhodná osoba tlumočnicka. Pohoršení z důvodu neobvyklého způsobu zpovědi je možno snadno předejít udělením svátosti smíření na vhodném místě mimo zpovědnici, popřípadě také mimo kostel,³⁰⁴ aby ostatní věřící nebyli s touto formou zpovědi nijak konfrontováni. Závažnější je situace týkající se vhodnosti tlumočnicka. Tlumočnickem může být prakticky jakákoli osoba, která je schopna tento úkol řádně splnit. Nejedná se samozřejmě o profesionálního tlumočnicka. Není důležité jeho vyznání, vzdělání nebo věk, protože se podílí pouze na realizaci zpovědi.³⁰⁵ Nijak tedy neovlivňuje samotné vyznání penitenta ani reakce zpovědníka. Iniciativa za účelem využití pomoci tlumočnicka má vycházet od penitenta. „Ten také vybírá dle svého mínění vhodnou osobu, která bude jeho vyznání tlumočit.“³⁰⁶ Je jisté, že penitent bude více důvěřovat osobě, kterou zná a kterou také doporučí. Zpovědník proto nemusí tlumočnicka znát.³⁰⁷ Vzhledem k tomu, že zpovědník hovořící cizím jazykem nebude nejspíše znát ani samotného penitenta, je nezbytné, aby zpovědník pečlivě posoudil schopnosti a vlastnosti

³⁰¹ viz ZUBERT Bronislaw Wenanty, *Sacramentale sigillum inviolabile est*, in: Pro iure et vita, Wybor pism B. W. Zuberta OFM, red. E. Szczot, Lublin 2005, s. 647.

³⁰² srov. KRUKOWSKI Józef, *Sakrament pokuty*, in: Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego, Pallottinum Poznań 2011, s. 167.

³⁰³ srov. ALTHAUS Rüdiger, *Beichtgeheimnis*, in: MK, s. 983/4.

³⁰⁴ srov. ZUBERT Bronislaw Wenanty, *Sacramentale sigillum inviolabile est*, in: Pro iure et vita, Wybor pism B. W. Zuberta OFM, red. E. Szczot, Lublin 2005, s. 646.

³⁰⁵ srov. ALTHAUS Rüdiger, *Dolmetscher*, in: MK, s. 990/2.

³⁰⁶ KRUKOWSKI Józef, *Sakrament pokuty*, in: Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego, Pallottinum Poznań 2011, s. 174.

³⁰⁷ Zpovědník může penitentovi sám doporučit vhodnou osobu tlumočnicka, pokud penitent nikoho nemá k dispozici. Je však nezbytné, aby osoba tlumočnicka byla dobře známa buď penitentovi, nebo zpovědníkovi.

tlumočnicka.³⁰⁸ Jedná se především o schopnost řádně přeložit to, co bude řečeno. Tlumočnick musí mít důvěru penitenta a zpovědník nesmí mít proti jeho službě žádné námítky. Tlumočnick také musí být ochoten přijmout závazek absolutní mlčenlivosti a musí být schopen tuto povinnost naplnit.³⁰⁹ Kromě posouzení schopností tlumočnicka je zpovědníkovým úkolem také pečlivé poučení o závazku mlčenlivosti, především čeho se týká, a také o skutečnosti, že neexistuje žádný důvod, který by ospravedlňoval porušení tohoto závazku.³¹⁰ K tomu náleží také poučení o trestech, se kterými je spojeno porušení povinnosti zachovat tajemství (*secretum*). Tlumočnick a stejně tak každý, kdo zná obsah svátostného vyznání, bude v případě porušení této povinnosti potrestán spravedlivým trestem včetně exkomunikace (kán. 1388 §2). Toto nezbytné poučení tlumočnicka, které musí být vykonáno před zahájením zpovědi, je v pravomoci kněze, který bude tuto svátost udílet.³¹¹

Je nezbytné doplnit, že zpověď s pomocí tlumočnicka nepředpokládá pouze situaci, ve které penitent a zpovědník nemohou komunikovat v jednom jazyce (případně znakové řeči), nýbrž také situaci, kdy penitent sice ovládá stejný jazyk jako zpovědník, ale z jakéhokoli důvodu, nejspíše na základě zdravotních obtíží, není schopen mluvit.³¹² Zde se tedy nebude jednat o tlumočnicka ve vlastním slova smyslu, nýbrž o prostředníka. S tím souvisí také možnost zpovídat se písemně, pokud je penitent němý, nebo je pro něj ústní vyznání fyzicky obtížné či nemožné.³¹³ Tato možnost je jistě pro penitenta snáze přijatelná než pomoc prostředníka. Kromě fyzické nemožnosti může tato situace nastat také tehdy, pokud by penitent díky velkému studu nebyl schopen konkrétní hříchy pojmenovat,³¹⁴ nebo v nebezpečí, kdy nezbytné hlasitější vyznání kvůli špatnému sluchu zpovědníka uslyší osoby stojící blízko zpovědnice. „Koná-li se vyznání písemnou formou, doporučuje se, aby penitent před rozhřešením alespoň uvedl: Vyznávám se z hříchů, které jsem napsal.“³¹⁵

³⁰⁸ srov. KUTYNIA Piotr, *Tajemnica i sekret spowiedzi. Perspektywa ekumeniczna – kanoniczna*, in: *Studia Oecumenica* 15 (2015), s. 337.

³⁰⁹ srov. ALTHAUS Rüdiger, *Dolmetscher*, in: MK, s. 990/2.

³¹⁰ viz SYRYJCZYK Jerzy, *Ochrona tajemnicy spowiedzi w swietle kanonicznego prawa karnego*, in: *Prawo kanoniczne* 44 (2001), 1–2, s. 117.

³¹¹ srov. KRUKOWSKI Józef, *Sakrament pokuty*, in: *Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego*, Poznań 2011, s. 174–175.

³¹² srov. PASTUSZKO Marian, *Chrześcijanin jako penitent (kanony 987–991)*, in: *Prawo kanoniczne* 39 (1996), 3–4, s. 148.

³¹³ srov. CAPELLO Felix, *Tractatus canonico-moralis, De sacramentis*, vol. II, De ponitentia, Ponificia Università Gregoriana Taurini – Romae 1953.

³¹⁴ viz PASTUSZKO Marian, *Chrześcijanin jako penitent (kanony 987–991)*, in: *Prawo kanoniczne* 39 (1996), 3 – 4, s. 148.

³¹⁵ FOLTYNOVSKÝ Josef, *Duchovní správa*, Lidové závody tiskařské Olomouc 1936, s. 130.

Zpověď s pomocí tlumočníka je zcela mimořádný způsob udílení, a proto nikdo není vázán povinností se takto vyznávat a nemůže být k tomu nucen.³¹⁶ Neznalost společného jazyka náleží ke skutečnostem, které jsou příčinou morální nemožnosti učinit úplné vyznání (viz kán. 960).³¹⁷ V takové situaci není penitent vázán touto povinností, a proto je oprávněn své vyznání vynechat. Zpovědník by měl penitenta o jeho oprávnění informovat. V takovém případě je penitent povinen vyznat všechny takto odpuštěné těžké hříchy v následující svátosti smíření, aby mohly být bezprostředně odpuštěny mocí klíčů.³¹⁸

„Pokud penitent přesto trvá na vyznání prostřednictvím tlumočníka, zpovědník není oprávněn tuto žádost odmítnout.“³¹⁹ Předpokladem pro toto vyznání bude nutnost na straně penitenta přijmout svátost smíření. Pokud by taková nutnost nenastala, není důvod konat svátostné vyznání mimořádným způsobem a zpovědník může penitenta odkázat na jiného kněze, u kterého se bude moci řádně vyzpovídat, i když třeba později.³²⁰ Nutnost přijmout svátost smíření bude pocházet nejen z touhy po smíření s Bohem v případě spáchání těžkého hříchu (viz kán. 960), nýbrž také z církevního nařízení, které stanoví povinnost vyznat se být jen z lehkých hříchů. Tato situace může nastat například při velikonoční svaté zpovědi,³²¹ popřípadě také při úsilí o získání plnomocných odpustků,³²² pokud by penitent neměl možnost v blízké době přijmout svátost smíření u zpovědníka, který ovládá stejný jazyk. Nutnost přijmout svátost smíření nastává také v případě nebezpečí smrti penitenta.³²³

3.3. Uložení pokání

Pokání neboli zadostiučinění, je integrální součástí svátosti smíření.³²⁴ Zpovědník jakožto

³¹⁶ srov. PASTUSZKO Marian, *Chrześcijanin jako penitent (kanony 987-991)*, in: *Prawo kanoniczne* 39 (1996), 3–4, s. 148.

³¹⁷ srov. ALTHAUS Rüdiger, *Dolmetscher*, in: MK, s. 990/2.

³¹⁸ viz TRIDENTSKÝ KONCIL, *Učení o svatých svátostech pokání a posledního pomazání*, 14. zasedání, hlava 5, in: *Dokumenty Tridentského koncilu*, Krystal Praha 2015, s. 107.

³¹⁹ KRUKOWSKI Józef, *Sakrament pokuty*, in: *Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego*, Poznań 2011, s. 174.

³²⁰ srov. ALTHAUS Rüdiger, *Dolmetscher*, in: MK, s. 990/2.

³²¹ srov. PASTUSZKO Marian, *Pojednanie penitenta z Bogiem i Kościołem (kan. 960)*, in: *Prawo kanoniczne* 42 (1999), 1–2, s. 51.

³²² viz ENCHIRIDION INDULGENTIARUM, P 20 §1, české vydání: *Matice cyrilometodějská Olomouc* 2000, s. 17.

³²³ srov. PASTUSZKO Marian, *Pojednanie penitenta z Bogiem i Kościołem (kan. 960)*, in: *Prawo kanoniczne* 42 (1999), 1–2, s. 51.

³²⁴ srov. RINCÓN-PÉREZ Tomás, *Sakrament pokuty*, in: *Kodex prawa kanonicznego, komentarz*, Wolters

udělovatel svátosti je proto nejen oprávněn, nýbrž také povinen penitentovi pokání uložit. Povinností penitenta je naopak pokání přijmout, to znamená projevit ochotu sám uložené pokání vykonat.³²⁵ Pravomocí zpovědníka tak zůstává posouzení situace penitenta a rozhodnutí o druhu a výši pokání. Zpovědník ukládá pokání podle druhu a počtu hříchů s přihlédnutím k situaci konkrétního penitenta (viz kán. 981). Tato skutečnost plyne z účelu pokání, kterým je „dobrovolné snášení trestu uloženého zpovědníkem na kompenzování nespravedlnosti, která byla hříchem způsobena Bohu, bližnímu, dále na zabránění budoucích hříchů a na odčinění časných trestů, které zůstávají po odpuštění hříchu ve svátosti smíření“.³²⁶

Pokání má být vzhledem k osobě penitenta spasitelné. To znamená, že konkrétní skutek jej má chránit před novým upadnutím do hříchu, činí jej do budoucna obezřetnějším, odstraňuje časné tresty a potlačuje zlé náklonnosti.³²⁷ „Jako pokání je vhodné uložit modlitbu, úkon sebezáporu, zvláště úkony služby bližním a skutky milosrdenství, jimiž se zdůrazňuje skutečnost, že hřích a jeho odpuštění má také stránku sociální.“³²⁸ Skutky pokání jsou projevem osobního závazku začít nový život, který penitent na sebe bere před Bohem. „Proto se tyto skutky nemají omezovat jen na nějaké formule, ale spíše mají být obsaženy v díle úcty, lásky, milosrdenství a nápravy.“³²⁹ Z tohoto důvodu se také nikdy neukládá jako pokání zákaz účasti na mši svaté, nebo zákaz přijímání svátosti oltářní, což by bylo v přímém rozporu se spasitelným významem pokání.³³⁰

Pokání je nezbytnou součástí svátosti smíření. Pokud by nebylo vykonáno z důvodu opomenutí, svátost je sice neúplná, avšak platná.³³¹ Neplatnost svátosti by byla zapříčiněna odmítnutím pokání již během udílení svátosti smíření. Pokud by tak penitent učinil tajně, je udělené rozhřešení neplatné. Jestliže by toto odmítnutí vyslovil, nemůže obdržet rozhřešení. Zpovědník se má pokusit přivést penitenta ke změně smýšlení.³³² Kdo by odmítal vykonat za spáchané hříchy odpovídající pokání, jehož splnění je v jeho

Kluwer Polska Kraków 2011, s. 735.

³²⁵ srov. CAPELLO Felix, *Tractatus canonico-moralis*, De Sacramentis, vol. II, De Poenitentia, n. 22, Pontificia Università Gregoriana Roma 1950, s. 19.

³²⁶ SKOBLÍK Jiří, *Nova et vetera pro zpovědníka*, Karolinum Praha 1999, s. 60.

³²⁷ viz FOLTYNOVSKÝ Josef, *Duchovní správa*, Lidové závody tiskařské Olomouc 1936, s. 140.

³²⁸ RITUALE ROMANUM, *Ordo poenitentiae*, art. 18, české vydání: *Obřady pokání*, Česká liturgická komise Praha 1982, s. 13.

³²⁹ JAN PAVEL II., Posynodální apoštolská adhortace *Reconciliatio et poenitentia*, čl. 31, české vydání: *Zvon* Praha 1996, s. 78.

³³⁰ srov. SKOBLÍK Jiří, *Nova et vetera pro zpovědníka*, Karolinum Praha 1999, s. 61.

³³¹ Tamtéž, s. 60.

³³² srov. STAWNIAK Henryk, *Wybrane funkcje szafarza sakramentu pokuty – aspekt prawny*, in: *Seminarze* 24 (2007), s. 77.

možnostech, popřípadě by odmítal napravit škodu, kterou způsobil, ten nelituje svých hříchů. Lítost jakožto ošklivost nad hříchem a bolest duše spolu s předsevzetím v budoucnu už nehřešit je pro odpuštění hříchů nezbytná.³³³ „V takovém případě není možné rozhřešení udělit.“³³⁴

3.3.1. Zpovědník a pokání

Pokání má být vhodné (kán. 981), to znamená, že musí být přizpůsobené situaci konkrétního penitenta, a proto musí reflektovat jak množství a druh hříchů, tak také faktické možnosti penitenta uložené pokání vykonat. Zpovědník ukládá pokání při každém udílení svátosti smíření. Jakožto udělovatel svátosti je povinen vykonat vše, co ke svátosti náleží. Pokání je integrální součástí svátosti smíření, a proto kněz uděluje pokání také tehdy, zpovídal-li se penitent pouze z lehkých hříchů, popřípadě z hříchů vyznaných již dříve svátosti smíření, které jsou také dostatečnou materií svátosti smíření.³³⁵ V takovém případě udělí zpovědník lehčí pokání. „Za lehčí pokání se považuje například třikrát Zdravas Maria, jednou Otčenáš, nebo některý z úkonů víry, naděje a lásky.“³³⁶ Za větší počet hříchů bude také pokání poněkud větší úměrně množství hříchů. „Nejedná se však mezi počtem hříchů a počtem úkonů vykonaných jako pokání o úměrnost v matematickém smyslu. To znamená, že by za deset hříchů bylo nutné udělené pokání desetkrát opakovat. Je dostačující, když se za více hříchů uloží větší pokání než za jeden hřích.“³³⁷ V případě těžkých hříchů udělí zpovědník pokání těžší. Důvodem je povinnost zpovědníka usilovat při udílení svátosti smíření o Boží čest a spásu duší (viz kán. 978). Boží čest byla těžkým hříchem více znevážena, a proto také pokání musí být těžší. S těžkým hříchem je spojeno více časných trestů, které musí penitent odčinit. Z toho důvodu ve prospěch spásy duše ukládá zpovědník větší pokání.³³⁸ Za větší pokání se považuje například celý růženec, křížová cesta, litanie ke všem svatým, kající

³³³ viz GIGLIONI Paolo, *Svátosti Krista a církve*, Karmelitánské nakladatelství Kostelní Vydří 1996, s. 111.

³³⁴ PALUCH Krzysztof, *Obowiązki i zadania spowiednika*, in: *Symposium 20* (2016), n. 1, s. 20.

³³⁵ srov. PASTUSZKO Marian, *Chrześcijanin jako penitent (kanony 987–991)*, in: *Prawo kanoniczne 39* (1996), 3–4, s. 116–117.

³³⁶ SKOBLÍK Jiří, *Nova et vetera pro zpovědníka*, Karolinum Praha 1999, s. 61.

³³⁷ PASTUSZKO Marian, *Posługa szafarza sakramentu pokuty i pojednania w zwyczajnych okolicznościach (kanony: 978, 979, 980 i 981)*, in: *Prawo kanoniczne 38* (1995) 3–4, s. 77.

³³⁸ srov. JANCZEWSKI Zbigniew, *Sprawowanie sakramentu pokuty i pojednania w świetle prawa kanonicznego i liturgicznego z uwzględnieniem specyfiki warunków polskich*, in: *Prawo Kanoniczne 49* (2006) 1–2, s. 183.

žalmy,³³⁹ popřípadě také pout' na svatá místa, půst nebo větší almužna.³⁴⁰

Zpovědník při ukládání pokání musí zohlednit situaci a možnosti konkrétního penitenta, který má povinnost pokání vykonat, a proto je nezbytné, aby pokání bylo uloženo jasně, konkrétně a úměrně penitentovým možnostem. Uzná-li tedy zpovědník za vhodné uložit pokání, u kterého si není jist, zda je v možnostech penitenta toto pokání vykonat, musí se zeptat, zda je to možné. Pokud to možné není, nahradí pokání jiným vhodným skutkem, nebo penitentovi vysvětlí, jak uložené pokání vykonat.³⁴¹

Pokání má být nejen trestem (*opus vindicativum*), nýbrž také prostředkem posvěcení (*opus salutare*) a lékem (*opus medicinale*). Z tohoto důvodu je vhodné uložit takové pokání, které spočívá v úkonu zbožnosti, který je opakem penitentových hříchů. „Například při netrpělivosti desátek růžence: Který pro nás nesl těžký kříž, při hříchu proti čistotě bolestný růženec, za provinění proti pokoře připojení střelné modlitby: Ježíši tichý srdce pokorného ...“³⁴² Zpovědník je oprávněn udělit menší pokání tehdy, jsou-li možnosti penitenta jakýmkoli způsobem omezené. Jedná se především o nemoc, postižení a stáří. Pokání se neuděluje pouze osobám v bezvědomí nebo v agonii.³⁴³ Zpovědník není pánem, nýbrž služebníkem Božího odpuštění.³⁴⁴ Musí proto posoudit nejen závažnost hříchů, nýbrž také aktuální možnosti penitenta (srov. kán. 978 §1) a vzhledem k nim uložit pokání podle výše uvedených zásad. Za nepřiměřené se považuje pokání uložené na celý život, dlouhotrvající, pro konkrétního penitenta velmi komplikované nebo příliš těžké, či odporující lidské přirozenosti.³⁴⁵ Neukládá se veřejné pokání za tajný hřích. Postní úkon se neukládá dětem, těžce pracujícím nebo nemocným. Almužna se neukládá dětem, chudým nebo těm, kteří spravují peníze společně, například manželé. Pout' se neukládá těm, kterým to neumožňuje zaměstnání, jiné povinnosti nebo zdraví. Nikdy se neukládá pokání, které by mohlo být příčinou znevážení penitenta (srov. kán. 220), nebo které by penitenta odrazovalo od přijímání svátosti smíření do budoucna.³⁴⁶

Zpovědník může udělit tak zvané trestní pokání. Jedná se o podmíněčné pokání, které má

³³⁹ srov. SKOBLÍK Jiří, *Nova et vetera pro zpovědníka*, Karolínium Praha 1999, s. 61.

³⁴⁰ srov. FOLTYNOVSKÝ Josef, *Duchovní správa*, Lidové závody tiskařské Olomouc 1936, s. 141.

³⁴¹ Například poskytnutí informací kde penitent najde uloženou modlitbu, jak vykonat konkrétní úkon zbožnosti a podobně.

³⁴² FOLTYNOVSKÝ Josef, *Duchovní správa*, Lidové závody tiskařské Olomouc 1936, s. 141.

³⁴³ srov. PASTUSZKO Marian, *Posługa szafarza sakramentu pokuty i pojednania w zwyczajnych okolicznościach (kanony: 978, 979, 980 i 981)*, in: Prawo kanoniczne 38 (1995) 3–4, s. 79.

³⁴⁴ srov. KKC 1466.

³⁴⁵ srov. CAPELLO Felix, *Tractatus canonico--moralis*, De Sacramentis, vol. II, *De Poenitentia*, n. 244, Pontificia Università Gregoriana Taurini -- Romae 1953, s. 292.

³⁴⁶ srov. PASTUSZKO Marian, *Posługa szafarza sakramentu pokuty i pojednania w zwyczajnych okolicznościach (kanony: 978, 979, 980 i 981)*, in: Prawo kanoniczne 38 (1995) 3–4, s. 78.

penitent vykonat pokaždé, když se dopustí určitého provinění. Takové pokání může být vhodné, avšak nikdy nemá být udělováno samo, nýbrž vždy má být spolu s ním uloženo také pokání, které je penitent povinen vykonat bez ohledu na spáchání konkrétního hříchu. Důvodem je integrita svátosti. Pokud by se penitent nedopustil provinění, se kterým je podmíněčné pokání spojeno, nevykonal by žádné pokání a svátost by tak byla neúplná. Trestní pokání je vhodné pro věřící toužící po větší dokonalosti a uděluje se jen za menší provinění jako prostředek k jejich odstranění. Za těžké hříchy se neukládá.³⁴⁷ Zpovědník musí mít při ukládání pokání na paměti zachování dobré pověsti penitenta, to znamená, že pokání nesmí formou ani obsahem prozrazovat konkrétní hřích.³⁴⁸ To se týká především závažnějších tajných provinění.³⁴⁹ Právo na dobrou pověst je přirozeným právem každého člověka a nikomu není dovoleno toto právo nezákonně poškodit (kán. 220). Z uvedeného ustanovení plyne nejen jednoznačný závěr, že právo na dobrou pověst je nedotknutelné, nýbrž také skutečnost, že v případě, ve kterém to žádá spravedlnost, ochrana práv jiných osob nebo společnosti či církve, se již nejedná o nezákonné porušení tohoto práva, a proto je viník povinen napravit svoje jednání veřejně.³⁵⁰ Vzhledem k pokání se bude nejčastěji jednat o povinnost vrátit či nahradit odcizenou nebo zničenou věc, stejně tak odčinit škodu na dobré pověsti druhého. Tato povinnost náhrady plyne ze spravedlnosti a je úkonem směnné spravedlnosti, která spočívá v obnovení rovnosti tím, že nespravedlivě odňatá či poškozená věc bude vrácena.³⁵¹ Svatý Augustin jasně uvádí, že „hřích není odpuštěn, dokud není vráceno to, co bylo odňato“.³⁵² Povinnost náhrady jakožto obnovení spravedlnosti je obsaženo v právní zásadě pocházející z římského práva, která stanoví, že nikdo nesmí mít prospěch ze svého protiprávního jednání (*Nemo turpitudinem suam allegare potest*).³⁵³

³⁴⁷ srov. FOLTYNOVSKÝ Josef, *Duchovní správa*, Lidové závody tiskařské Olomouc 1936, s. 142.

³⁴⁸ srov. SKOBLÍK Jiří, *Nova et vetera pro zpovědníka*, Karolinum Praha 1999, s. 61.

³⁴⁹ První normu zakazující veřejné pokání a trest za tajný hřích stanoví již VII. koncil v Kartágu roku 419, cap. V, viz MANSI Johannes Dominicus, *Sacrorum concilium nova et amplissima colectio*, Tom. IV, Florencie 1760, s. 438.

³⁵⁰ srov. HERVADA Javier, *De christifidelibus*, in: *Kodeks prawa kanonicznego komentarz*, Wolters Kluwer Polska Kraków 2011, s. 213.

³⁵¹ viz AKVINSKÝ Tomáš, *Teologická summa*, II--II, otázka 62, čl. 2, Krystal Olomouc 1938, s. 508.

³⁵² AUGUSTIN, *Epistola ad Macedonium*, in: PL, 33, vyd. Jacques Paul Migne, Paris 1865, s. 662.

³⁵³ viz BARTOLUS DE SAXOFERRATO, *In II. Partem Digesti Veteris Commentaria*, De iureiurando, Basileae 1588, s. 88.

3.3.2. Penitent a pokání

Penitent je povinen vykonat pokání sám (kán. 981). Z povahy věci plyne, že za vlastní hříchy musí zadostiučinit sám penitent a nikdo jiný.³⁵⁴ Tato skutečnost se týká také nemocných. Pokud je penitent schopen vykonat alespoň malé pokání, musí mu zpovědník uložit skutek, který odpovídá jeho možnostem. Jestliže je penitent příliš slabý, uloží mu zpovědník malé pokání a pomůže mu je vykonat. Tato možnost bude spočívat například v předříkání slov modlitby, ke kterým se nemocný připojí podle svých možností byť jen tím, že doplní pouze „Amen“. „Penitent, který nemůže mluvit, projeví pokání například kajícím bitím v prsa nebo políbením kříže.“³⁵⁵

Pokání má být vykonáno co nejdříve vzhledem k penitentovým možnostem. Tento požadavek plyne z integrity svátosti, a proto se předpokládá alespoň morální jednota s udílením ostatních podstatných úkonů svátosti. Druhý důvod je čistě praktický, možnost zapomenutí uloženého skutku, popřípadě opomenutí vykonat pokání, bude-li odkládáno. Pokud penitent zapomněl pokání vykonat, má je vykonat jakmile si vzpomene.³⁵⁶ Zpovědník může stanovit dobu, během které má být pokání vykonáno, a penitent, přijal-li toto pokání, je povinen je v určeném čase vykonat. Například pouť na svatá místa během jednoho měsíce, četba Písma svatého spojeného s liturgickým obdobím do konce tohoto období a podobně. Pokud by penitent nedodržel stanovený čas, je lépe vykonat pokání později, než je nevykonat vůbec.³⁵⁷ Uložený čas není konstitutivní součástí svátosti smíření, nýbrž pouze doplňuje či upřesňuje konkrétní pokání, které již nezbytně k integritě svátosti náleží. Vykonal-li tedy penitent určené pokání později díky opomenutí, nenese žádné následky. Vykonal-li však pokání později úmyslně, jedná se již o provinění.

Penitent je oprávněn požádat o změnu uloženého pokání, jestliže není v jeho silách uložený skutek vykonat. Pokud penitent tuto skutečnost zjistí až po přijetí svátosti smíření, má požádat téhož zpovědníka o změnu konkrétního úkonu. Může tak učinit také mimo udílení svátosti smíření.³⁵⁸ Pokud by penitent žádal o změnu pokání jiného

³⁵⁴ srov. KRUKOWSKI Józef, *Sakrament pokuty*, in: Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego, Pallottinum Poznań 2011, s. 166.

³⁵⁵PASTUSZKO Marian, *Posługa szafarza sakramentu pokuty i pojednania w zwyczajnych okolicznościach (kanony: 978, 979, 980 i 981)*, in: Prawo kanoniczne 38 (1995) 3–4, s. 79.

³⁵⁶ srov. FOLTYNOVSKÝ Josef, *Duchovní správa*, Lidové závody tiskařské Olomouc 1936, s. 142.

³⁵⁷ srov. PASTUSZKO Marian, *Posługa szafarza sakramentu pokuty i pojednania w zwyczajnych okolicznościach (kanony: 978, 979, 980 i 981)*, in: Prawo kanoniczne 38 (1995) 3–4, s. 79.

³⁵⁸ srov. SKOBLÍK Jiří, *Nova et vetera pro zpovědníka*, Karolinum Praha 1999, s. 61.

zповědníka, může tak učinit pouze v rámci udílení svátosti smíření. Důvodem je podstata udělování svátostí, ke které náleží vždy pouze jeden udělovatel konkrétní svátosti. Jeden kněz tedy vyslechne vyznání hříchů, uloží pokání a udělí rozhřešení. Nemůže se stát, aby jednotlivé úkony nezbytné k udílení svátosti konalo více kněží. „Pokud by například zповědník zemřel před udělením rozhřešení nebo byl fyzicky indisponován a nemohl by udílení svátosti dokončit, je nezbytné vykonat celou svátost smíření znovu před jiným knězem.“³⁵⁹ Penitent sám si úkon pokání změnit nesmí. Jestliže by uložené pokání zapomněl, má se zeptat zповědníka, který mu pokání připomene. Může se tak stát i mimo rámec svátosti. Pokud by již zповědník sám nevěděl, uloží pokání nové. Jestliže by zповědník zapomněl pokání uložit a kající se po chvíli vrátí, není zapotřebí se znovu zpovídat, protože zповědník uloží pokání dodatečně. Pokud si již zповědník na vyznání nevzpomíná, není nutné je opakovat, nýbrž stačí jakkoli vyznání připomenout.³⁶⁰ Z podstaty pokání plyne, že má být vykonáno v milosti posvěcující. Spáchal-li penitent mezi rozhřešením a vykonáním pokání těžký hřích, například při opomenutí nebo odkládání pokání, svátost byla sice platná a úplná, avšak odpuštění časných trestů zbylých po této zповědi nenastává tak dlouho, dokud trvá stav těžkého hříchu. To znamená do okamžiku vzbuzení dokonalé lítosti nebo do další svátosti smíření.³⁶¹

3.4. Rozhřešení

Udělené rozhřešení je formou svátosti smíření, neboť právě při vyslovení slov absoluace dochází k odpuštění hříchů.³⁶² V církvi latinského obřadu jsou podstatná slova: „Udělují ti rozhřešení ve jménu Otce i Syna i Duchu Svatého,“ (*Ego te absolvo a peccatis tuis in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti*).³⁶³ Modlitba „Bůh Otce veškerého milosrdenství“ předcházející absoluční formulí je součástí udělování rozhřešení, a proto je kněz povinen také tato slova vyslovit, pokud tomu nebrání závažnost situace. Totéž se týká modliteb, které jsou spojeny s absoluční formulí při udílení svátosti smíření podle

³⁵⁹ PASTUSZKO Marian, *Kaplan szafarzem sakramentu pokuty*, in: *Prawo kanoniczne* 31 (1988), 3–4, s. 67–68.

³⁶⁰ srov. FOLTÝNOVSKÝ Josef, *Duchovní správa*, Lidové závody tiskařské Olomouc 1936, s. 142–143.

³⁶¹ srov. WOLF Václav, *Syntéza víry*, Matice cyrilometodějská Olomouc 2003, s. 127–128.

³⁶² viz TRIDENTSKÝ KONCIL, *Učení o svatých svátostech pokání a posledního pomazání*, 14. zasedání, hlava 3, in: *Dokumenty Tridentského koncilu*, Krystal Praha 2015, s. 104.

³⁶³ WOLF Václav, *Syntéza víry*, Matice cyrilometodějská Olomouc 2003, s. 158.

rituálu před rokem 1970.³⁶⁴ Pokud je svátost smíření udělována v mimořádných okolnostech, kdy nedostatek času neumožňuje vyslovit všechny modlitby, stačí vyslovit esenciální část svátostné formule, kterou tvoří slova: „Uděluji ti rozhřešení ve jménu Otce i Syna i Ducha Svatého.“³⁶⁵ Vztažení ruky a znamení kříže, které koná zpovědník nad penitentem při slovech absoluce, nenáleží k podstatě svátosti, proto také může být ze závažných důvodů vynecháno.³⁶⁶ V běžných podmínkách je nezbytné toto znamení vykonat jakožto předepsanou součást udílení svátosti (srov. kán. 846). Zpovědník, který by znamení kříže stejně tak i předepsané modlitby bezdůvodně vynechal, dopouští se provinění ve smyslu ustanovení kánonu 1389 §2 spočívající v zaviněném opomenutí církevní služby.³⁶⁷

Zpovědník uděluje svátost smíření podle vlastního obřadu (viz kán. 846 §2), pokud není vybaven oprávněním (*facultas*) vysluhovat svátosti také v jiném obřadu. Vzhledem k tomu, že penitent je oprávněn zpovídat se u kteréhokoli řádně ustanoveného zpovědníka včetně kněze jiného obřadu (viz kán 991), může nastat situace, ve které penitent nebude znát modlitby včetně rozhřešení, které zpovědník užívá. Je vhodné, aby zpovědník na tuto skutečnost upozornil, pokud si není jistý, zda penitent obřad zná. V podmínkách církve v České republice může tato situace nastat, bude-li se věřící náležící k východní církvi byzantského obřadu (řeckokatolické) zpovídat u kněze latinského obřadu, či naopak. Tato situace bude složitější, protože věřící náležící k latinské církvi většinou východní obřady neznají a kněží Apoštolského exarchátu mohou udělovat rozhřešení ve staroslověštině.³⁶⁸

Zatímco penitent je v případě nutnosti oprávněn vykonat svátostné vyznání písemně nebo gesty, slova rozhřešení musí být zpovědníkem skutečně vyslovena vzhledem ke konkrétnímu penitentovi. Nemůže být tedy rozhřešení uděleno písemnou formou nebo gestem.³⁶⁹ Takové rozhřešení by bylo neplatné. Důvodem je skutečnost, že hříchy, které jsou materií, nemusí být explicitně vysloveny. Materie svátostí nikdy nespočívá ve slovech. „Materií je buď nějaká hmotná podstata (voda, olej) nebo nějaký úkon (pokání,

³⁶⁴ srov. RINCÓN-PÉREZ Tomás, *Sakrament pokuty*, in: Kodex prawa kanonicznego, komentarz, Wolters Kluwer Polska Kraków 2011, s. 718, viz též BENEDIKT XVI., motu proprio *Summorum Pontificum*, art. 9, §1, AAS 99 (2007), s. 781.

³⁶⁵ SKOBLÍK Jiří, *Nova et vetera pro zpovědníka*, Karolinum Praha 1999, s. 63.

³⁶⁶ viz AKVINSKÝ Tomáš, *Teologická summa*, III, otázka 84, čl. 4, Bohovědné učiliště řádu dominikánského Olomouc 1937, s. 890.

³⁶⁷ srov. SYRYJCZYJ Jerzy, *Kanoniczne prawo karne, część szczególna*, Wydawnictwo Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego Warszawa 2003. s. 136.

³⁶⁸ viz HANUŠ Milan (ed.) *Sbírka platných právních norem*, Apoštolský exarchát Řeckokatolické církve ČR Praha 2011, s. 73.

³⁶⁹ srov. WOLF Václav, *Syntéza víry*, Matice cyrilometodějská Olomouc 2003, s. 158.

manželský souhlas).³⁷⁰ Formou je ovšem vždy slovo doprovázející materii svátosti, a proto není možné svátost udělit bez vyslovení svátostné formy, konkrétně slov rozhřešení ve svátosti smíření. Svatý Augustin uvádí příklad ohledně křtu: „Odstraníš-li slovo, co je pak voda jiného než voda? Přistoupí-li k živlu (k materii) slovo, vzniká svátost (*Accedit verbum ad elementum et fit Sacramentum*).“³⁷¹ V návaznosti na toto vyjádření platí vzhledem ke svátosti smíření, že odstraníme-li slovo, tedy rozhřešení, zůstanou hříchy jakožto materie svátosti sami, to znamená neodpuštěné.

Aby mohl zpovědník udělit vhodné pokání a následně platné rozhřešení, musí znát materii svátosti, to znamená vyznané hříchy a také dispozici penitenta. Pokud z vykonaného vyznání není materie nebo dispozice zcela zřejmá, je zpovědník oprávněn klást penitentovi otázky, které doplní neúplné či nedokonalé vyznání, popřípadě vyjasní dispozici penitenta. Otázky se budou týkat především okolností hříchů, aby bylo zcela zřejmé, o jak závažná provinění se jedná.³⁷² Zpovědník klade otázky s opatrností a uvážením s ohledem k okolnostem a věku penitenta (viz kán. 989). Jediné, na co se zpovědník nesmí nikdy ptát, je jméno spoluviníka. Pokud by tak učinil, je penitent oprávněn jeho jméno zatajit, aniž by to mělo jakýkoli vliv na průběh svátosti smíření. „Pro udílení svátosti je jméno spoluviníka zcela zbytečné.“³⁷³ V případě, že jméno spoluviníka uvede sám penitent, zpovědník po dalších podrobnostech pátrat nesmí a všechny poznané informace podléhají zpovědní pečeť. Není proto možné tyto informace použít ani *pro foro externo* například k napomenutí spoluviníka, ani *pro foro interno* například při zpovědi spoluviníka. Před ním musí zpovědník jednat, jako by o ničem nevěděl.³⁷⁴ Otázky ohledně jména a jiných skutečností týkajících se spoluviníků odsoudil velice přísně již papež Benedikt XIV. (1740-1758) a nazval tuto praxi zvrácenou a odporující právu.³⁷⁵ Nutno ještě doplnit, že se nejedná pouze o spoluviníka v hříchu proti šestému přikázání Desatera (viz kán. 977), nýbrž o spoluviníka v páčání jakéhokoli hříchu bez výjimky.

³⁷⁰ DOGMATIKA, Zpracováno dle L. Otta, VI. díl, *De sacramentis*, I, Matice cyrilometodějská Olomouc 1993, s. 5.

³⁷¹ AUGUSTIN, *In Joannis evangelium tractatus*, LXXX, 3, in: MIGNE Jacques Paul, PL, Tom. 35, Paris 1878–1890, s. 1340.

³⁷² viz STAWNIAK Henryk, *Wybrane funkcje szafarza sakramentu pokuty – aspekt prawny*, in: Seminarze 24 (2007), s. 74.

³⁷³ PASTUSZKO Marian, *Posługa szafarza sakramentu pokuty i pojednania w zwyczajnych okolicznościach (kanony: 978, 979, 980 i 981)*, in: Prawo kanoniczne 38 (1995) 3–4, s. 51.

³⁷⁴ srov. PASTUSZKO Marian, *Obowązki szafarza sakramentu pokuty i pojednania*, in: Prawo kanoniczne 39 (1996) 1–2, s. 28.

³⁷⁵ BENEDIKT XIV., konstituce *Ad eradicandum*, in: Gaspari Pietro, *Codicis iuris canonici fontes*, vol. II, n. 373, Romae 1948.

Pokud zpovědník nepochybuje o dispozici penitenta, je povinen rozhřešení udělit (viz kán. 980). Je tedy nutné, aby měl zpovědník morální jistotu ohledně počtu a závažnosti hříchů, stejně tak ohledně dispozice penitenta. Jestliže tuto jistotu nemá, je povinen si ji získat. K tomu slouží především otázky, které je oprávněn penitentovi za tímto účelem položit. Pokud se zpovědník domnívá, že penitent něco závažného zamlčuje, může se jej obezřetně zeptat.³⁷⁶ „Popře-li penitent tuto skutečnost, je třeba mu věřit.“³⁷⁷ Zpovědník nemusí mít absolutní jistotu (*certitudo moralis stricta*), která vylučuje jakoukoli možnost omylu. K rozhodnutí o splnění všech podmínek pro udělení rozhřešení stačí jistota relativní (*certitudo moralis lata*), která teoreticky připouští menší nedokonalosti v dispozici penitenta.³⁷⁸ Úkolem zpovědníka je platné udělení svátosti konkrétnímu penitentovi. Jeho povinností je hájit jak platnost a integrálnost svátosti, tak také dobro penitenta.³⁷⁹ Proto musí mít morální jistotu, že může rozhřešení udělit. Musí být tedy přesvědčen, že rozhřešení bude platné a penitent tak dosáhne odpuštění hříchů. Pokud tomu tak je, nejen že zpovědník může udělit rozhřešení, nýbrž je to jeho povinností (viz kán. 980).³⁸⁰ Tato povinnost plyne z práva věřících na přijetí svátostí prostřednictvím posvátných služebníků podle ustanovení kánonu 213 a také z ustanovení kánonu 843, který zakazuje posvátným služebníkům odmítnout věřícím udělení svátostí, pokud o ně vhodně žádají, jsou náležitě připraveni a právo jim přijetí svátostí nezakazuje.³⁸¹ Z uvedených skutečností plyne, že povinnost udělit rozhřešení řádně disponovanému penitentovi pochází ze spravedlnosti. Mezi zpovědníkem a penitentem dochází k jakési smlouvě (*ex quasi contractu*). Pokud penitent splnil všechny své závazky, je závazkem zpovědníka udělit rozhřešení.³⁸²

Aby zpovědník mohl udělit rozhřešení, musí znát alespoň jeden hřích, ze kterého se penitent zpovídal. Tato skutečnost je zcela zásadní. Kde není materie, nemůže být uděleno svátostné rozhřešení. Tato situace může nastat například při zpovědi během mše svaté, kdy například kvůli hlasité hře varhan je ve zpovědnici špatně slyšet, popřípadě pokud by

³⁷⁶ viz STAWNIAK Henryk, *Wybrane funkcje szafarza sakramentu pokuty – aspekt prawny*, in: Seminarze 24 (2007), s. 75.

³⁷⁷ SKOBLÍK Jiří, *Nova et vetera pro zpovědníka*, Karolinum Praha 1999, s. 69.

³⁷⁸ srov. JANCZEWSKI Zbigniew, *Sprawowanie sakramentu pokuty i pojednania w świetle prawa kanonicznego i liturgicznego z uwzględnieniem specyfiki warunków polskich*, in: Prawo Kanoniczne 49 (2006) 1–2, s. 184.

³⁷⁹ srov. PALUCH Krzysztof, *Obowiązki i zadania spowiednika*, in: Sympozjum 20 (2016), 1, s. 15.

³⁸⁰ srov. KRUKOWSKI Józef, *Sakrament pokuty*, in: Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego, Pallottinum Poznań 2011, s. 164.

³⁸¹ viz ALTHAUS Rüdiger, *Pflicht zur Lossprechung*, in: MK, s. 980/1.

³⁸² srov. CAPELLO Felix, *Tractatus canonico-moralis, De Sacramentis*, vol. II, *De Poenitentia*, n. 513, Pontificia Università Gregoriana Taurini – Romae 1953, s. 292.

vyčerpaný zpovědník nevnímal penitentovo vyznání.³⁸³ Pokud by taková situace nastala, musí zpovědník požádat penitenta, aby zopakoval vyznání alespoň nejzávažnějších provinění. Jestliže roztržitý penitent odejde ze zpovědnice dříve, než mu bylo děleno rozhřešení, má jej zpovědník tiše zavolat zpět.³⁸⁴ Pokud to není možné z důvodu přítomnosti jiných osob v blízkosti zpovědnice, nebo je již penitent vzdálený, udělí zpovědník rozhřešení na dálku. „To může učinit také tehdy, pokud již penitenta nevidí, stačí, když ví, že je v přítomnosti kostele.“³⁸⁵

Zpovědník jakožto služebník Boží spravedlnosti a milosrdenství je povinen učinit vše, co je v jeho možnostech, aby se penitent mohl skrze svátostné rozhřešení smířit s Bohem. Kněz udělující jakoukoli svátost činí tak v osobě a mocí Krista (*in persona ac virtute Christi*), a vůlí Krista je posvěcení lidí (viz 1 Sol 4,3). Avšak přesto mohou nastat situace, ve kterých kněz udělit rozhřešení nemůže.

3.4.1. Odložení rozhřešení

Odložení rozhřešení je oprávněním zpovědníka, které se v praxi využívá velice zřídka. Důvodem je předpoklad na straně penitenta vrátit se znovu po určitém čase ke konkrétnímu zpovědníkovi a teprve pak přijmout rozhřešení. „To předpokládá určitou vyšší úroveň duchovního života penitenta a stálé duchovní vedení ze strany konkrétního zpovědníka.“³⁸⁶ Pokud by tyto předpoklady nebyly splněny, lze odůvodněně předpokládat, že penitent již znovu k přijetí svátosti smíření nepřistoupí. Z tohoto důvodu, pokud má zpovědník pochybnosti o dispozici penitenta, je lepší využít všechny možnosti k tomu, aby penitent získal náležitou dispozici a mohl tak rozhřešení platně přijmout.³⁸⁷

Prvním důvodem odložení rozhřešení je ochrana samotné svátosti, to znamená odpovědnost zpovědníka za její platné udělení. Tento důvod je spojen s nedokonalou dispozicí penitenta, který ani po pečlivém poučení ze strany zpovědníka neprojevuje dostatečnou lítost či ochotu vykonat pokání. Tato situace nastane nejspíše tehdy, pokud

³⁸³ srov. FOLTYNOVSKÝ Josef, *Duchovní správa*, Lidové závody tiskařské Olomouc 1936, s. 131.

³⁸⁴ srov. SKOBLÍK Jiří, *Nova et vetera pro zpovědníka*, Karolinum Praha 1999, s. 69.

³⁸⁵ FOLTYNOVSKÝ Josef, *Duchovní správa*, Lidové závody tiskařské Olomouc 1936, s. 204.

³⁸⁶ PASTUSZKO Marian, *Posługa szafarza sakramentu pokuty i pojednania w zwyczajnych okolicznościach (kanony: 978, 979, 980 i 981)*, in: *Prawo kanoniczne* 38 (1995) 3–4, s. 61.

³⁸⁷ srov. CAPELLO Felix, *Tractatus canonico-moralis*, De Sacramentis, vol. II, *De Poenitentia*, n. 514, Pontificia Università Gregoriana Taurini – Romae 1953, s. 514.

penitent přichází ke svátosti smíření jen ze zvyku nebo tradice, například před velikonoce, popřípadě před sňatkem nebo při jiné významné příležitosti.³⁸⁸ Penitent svoje hříchy sice vyznává, avšak pouze mechanicky bez dostatečné lítosti. V takovém případě nastává situace, kdy odložení rozhřešení nesplní svůj účel, spíše bude vzhledem k osobě penitenta i vzhledem k samotné svátosti zcela kontraproduktivní, a proto je na místě při zvážení konkrétních okolností rozhřešení odmítnout nebo udělit podmíněné rozhřešení,³⁸⁹ o čemž bude pojednáno níže. V praxi tak bude nejčastějším důvodem k odložení rozhřešení z důvodu nedostatečné dispozice povinnost nahradit závažnou škodu, kterou penitent svým jednáním způsobil. Škodu je jistě možné nahradit až po přijetí rozhřešení, avšak ve výjimečných případech, jedná-li se o závažnou škodu způsobenou veřejně, je vhodné, aby byla nahrazena ještě před rozhřešením. Tato situace nastane především s ohledem na možné pohoršení věřících, kteří by viděli přistupovat ke svatému přijímání osobu, o které ví, že dosud způsobenou závažnou škodu nenahradila.³⁹⁰ Druhým důvodem pro odložení rozhřešení je dobro penitenta. Jedná se tedy o zcela odlišnou situaci než v předchozím případě. Zde se předpokládá vhodná a dostačující dispozice penitenta, avšak s ohledem na přínos v duchovním životě mu bude rozhřešení na krátkou dobu odloženo. „Zpovědník musí být přesvědčen, že je tímto způsobem možno dosáhnout pro penitenta většího dobra, a penitent musí s tímto řešením souhlasit, popřípadě o ně sám žádat.“³⁹¹ Bez přání či souhlasu penitenta není možné rozhřešení odložit. Nelze ani teoreticky předpokládat duchovní užitek pro penitenta, který možnost odložení pokání odmítá. Obě uvedené podmínky, jak přesvědčení zpovědníka o prospěchu pro penitenta, tak penitentův souhlas, musí být při odložení rozhřešení splněny.³⁹²

Duchovním užitekem pro penitenta na základě odloženého rozhřešení může být „lepší poznání vlastního provinění, větší lítost nad hříchy, snazší vykonání nápravy spáchaných škod, důslednější úsilí o nápravu života, odstranění blízké příležitosti k hříchu nebo prohloubení kajícího smýšlení“.³⁹³ Z uvedených skutečností jasně vyplývá, že možnost

³⁸⁸ viz JANCZEWSKI Zbigniew, *Sprawowanie sakramentu pokuty i pojednania w świetle prawa kanonicznego i liturgicznego z uwzględnieniem specyfiki warunków polskich*, in: *Prawo Kanoniczne* 49 (2006) 1–2, s. 186.

³⁸⁹ srov. STAWNIAK Henryk, *Wybrane funkcje szafarza sakramentu pokuty – aspekt prawny*, in: *Seminarze* 24 (2007), s. 75.

³⁹⁰ srov. PALUCH Krzysztof, *Obowiązki i zadania spowiedníka*, in: *Symposium* 20 (2016), 1, s. 20.

³⁹¹ SKOBLÍK Jiří, *Nova et vetera pro zpovědníka*, Karolinum Praha 1999, s. 69.

³⁹² srov. CAPELLO Felix, *Tractatus canonico-moralis, De Sacramentis*, vol. II, *De Poenitentia*, n. 515, Pontificia Università Gregoriana Taurini – Romae 1953, s. 551.

³⁹³ STAWNIAK Henryk, *Wybrane funkcje szafarza sakramentu pokuty – aspekt prawny*, in: *Seminarze* 24 (2007), s. 76.

odložení rozhřešení se bude týkat penitenta, který žije řádně z víry a touží po pokroku v duchovním životě. Proto není třeba se obávat, že by znovu za zpovědníkem nepřišel, nebo že by odložení rozhřešení mohlo být pro něj jakkoli škodlivé. Avšak i přesto je nezbytné, aby se jednalo pouze o krátký čas. Může se jednat o půl hodiny například za účelem splnění nějakého úkonu zbožnosti, nebo o vyčkání do druhého dne, kdy bude kněz opět zpovídat a podobně, vždy s ohledem na situaci konkrétního penitenta. Jako maximální dobu pro odložení rozhřešení uvádějí autoři jeden týden.³⁹⁴

Pokud je penitent řádně disponován, nikdy nenastává nutnost odložení rozhřešení. Toto řešení zůstane vždy pouze možností závislou na uvážení zpovědníka a souhlasu penitenta. Zpovědník proto není nikdy povinen odložit rozhřešení disponovanému penitentovi, a ten není nikdy vázán povinností s odložením rozhřešení souhlasit.³⁹⁵

3.4.2. Podmínečné rozhřešení

Podmínečné rozhřešení může být řešením obtížné situace při udílení svátosti smíření, pokud není možné nedokonale disponovaného penitenta přivést k řádné dispozici a zpovědník je přesvědčen, že odložení či odmítnutí rozhřešení bude pro penitenta ke škodě. Jedná se o řešení situací, ve kterých zpovědník není přesvědčen ani o nutnosti odmítnout rozhřešení ani o dostatečné dispozici penitenta. Podmínečné rozhřešení není možné udělit pouze tehdy, pokud by hrozilo nebezpečí znevážení svátosti smíření. Jestliže takové nebezpečí nehrozí, může zpovědník tímto způsobem rozhřešení udělit. Tím penitent není zbaven rozhřešení, je-li jeho dispozice pochybná avšak přesto postačující, stejně tak nenastane škoda svátosti, která v případě nedostatečné dispozice nebyla díky podmínce „jsi-li disponován“ udělena.³⁹⁶ Existuje více důvodů opravňujících udělit podmíněčné rozhřešení. V konkrétní situaci však stačí, aby se na penitenta vztahoval pouze jediný důvod, a zpovědník je již oprávněn udělit rozhřešení pod podmínkou. Za důvod k udělení podmíněčného rozhřešení se považuje: 1. nebezpečí smrti penitenta, kdy pro něj může být toto podmíněčné rozhřešení poslední možností záchrany pro věčnost,³⁹⁷

³⁹⁴ viz PASTUSZKO Marian, *Posługa szafarza sakramentu pokuty i pojednania w zwyczajnych okolicznościach (kanony: 978, 979, 980 i 981)*, in: *Prawo kanoniczne* 38 (1995) 3–4, s. 61.

³⁹⁵ srov. Tamtéž, s. 60.

³⁹⁶ srov. STAWNIAK Henryk, *Wybrane funkcje szafarza sakramentu pokuty – aspekt prawny*, in: *Seminarze* 24 (2007), s. 76.

³⁹⁷ srov. PASTUSZKO Marian, *Posługa szafarza sakramentu pokuty i pojednania w zwyczajnych okolicznościach (kanony: 978, 979, 980 i 981)*, in: *Prawo kanoniczne* 38 (1995) 3–4, s. 58.

2. nebezpečí znevážení penitenta pokud vznikne podezření, že neobdržel rozhřešení, 3. penitent by musel opakovat svátost smíření u jiného zpovědníka, 4. nebezpečí, že odmítnutí či odložení rozhřešení bude příčinou toho, že penitent již v budoucnu ke svátosti smíření nepřistoupí, 5. jedná se o roční svátost smíření před velikonoce, 6. jedná se o svátost smíření před sňatkem, který má penitent v blízké době uzavřít, 7. penitent je osoba nízké duchovní úrovně a ke svátosti smíření přistupuje jen zřídka.³⁹⁸ Podmínečné rozhřešení má také místo v situaci, ve které zpovědník nemá možnost zjistit stav penitenta. To znamená, že zpovědník nebude mít jistotu, zda je penitent ještě živ či nikoli. V takovém případě uděluje rozhřešení s podmínkou: „Jsi-li živ, uděluji ti rozhřešení.“ Stejná situace nastane, pokud zpovědník nemůže zjistit, zda člověk vůbec může svátost smíření přijmout, zda je katolický křesťan, popřípadě zda je pokřtěn (srov. kán. 844 §4). Tyto případy nastanou v situaci, ve které penitent není schopen s knězem komunikovat a není přítomný někdo jiný, kdo by mohl stav penitenta jasně popsat.³⁹⁹ Pokud je v bezvědomí penitent, který si výslovně přál přijmout svátost smíření, rozhřešení se uděluje bez podmínky. „Nutnost podmínečného rozhřešení nastává tehdy, kdy penitent sice o svátost smíření výslovně nežádal, avšak z jeho dosavadního života lze oprávněně předpokládat, že by chtěl svátost smíření přijmout.“⁴⁰⁰

Podmínečné rozhřešení je moudré udělit také v situaci, kdy se penitent nachází v blízké příležitosti ke spáchání těžkého hříchu a neusiluje o změnu své situace, stejně tak v situaci, pokud penitent přistupuje lhostejně k závažným proviněním, nebo když upadá do stále stejných provinění.⁴⁰¹ Podle mínění mnohých autorů jsou tyto okolnosti dostačující k tomu, aby bylo penitentovi rozhřešení odloženo nebo odepřeno.⁴⁰² Toto tvrzení je nutné uznat za teoreticky zcela správné, avšak zpovědník je služebníkem nejen Boží spravedlnosti, nýbrž také milosrdenství (viz kán. 978 §1). Proto je povinen učinit vše pro to, aby mohl rozhřešení udělit. Pokud je alespoň nějaká známka dobré vůle penitenta, je vždy vhodnější při pochybné dispozici raději napřed pouze pohrozit odložením rozhřešení a udělit je podmínečně. Teprve při následující svátosti smíření,

³⁹⁸ srov. STAWNIAK Henryk, *Wybrane funkcje szafarza sakramentu pokuty – aspekt prawny*, in: Seminarze 24 (2007), s. 76

³⁹⁹ srov. PALUCH Krzysztof, *Obowiązki i zadania spowiednika*, in: Sympozjum 20 (2016), 1, s. 20.

⁴⁰⁰ SKOBLÍK Jiří, *Nova et vetera pro zpovědníka*, Karolinum Praha 1999, s. 80.

⁴⁰¹ srov. JANCZEWSKI Zbigniew, *Sprawowanie sakramentu pokuty i pojednania w świetle prawa kanonicznego i liturgicznego z uwzględnieniem specyfiki warunków polskich*, in: Prawo Kanoniczne 49 (2006) 1–2, s. 187.

⁴⁰² viz například PASTUSZKO Marian, *Posługa szafarza sakramentu pokuty i pojednania w zwyczajnych okolicznościach (kanony: 978, 979, 980 i 981)*, in: Prawo kanoniczne 38 (1995) 3–4, s. 60, viz též STAWNIAK Henryk, *Wybrane funkcje szafarza sakramentu pokuty – aspekt prawny*, in: Seminarze 24 (2007), s. 76.

bude-li opět pochybná, rozhřešení skutečně odepřít nebo odložit.⁴⁰³

3.4.3. Odmítnutí rozhřešení

Penitent je povinen přistoupit ke svátosti smíření řádně připraven. Tato příprava zahrnuje pečlivé zpytování svědomí, upřímnou lítost nad hříchy, která spočívá v odmítnutí hříchu a v předsevzetí se napravit (viz kán. 987). Pokud penitent splňuje tyto předpoklady, je zpovědník povinen udělit rozhřešení.⁴⁰⁴ Avšak může nastat situace, kdy zpovědník z různých důvodů rozhřešení udělit nemůže.

3.4.3.1. Neschopnost přijmout svátost

Zpovědník nemůže udělit rozhřešení, pokud penitent není schopen přijmout svátost. Jedná se v první řadě o situaci, kdy například z nevědomosti žádá o rozhřešení nepokřtěná osoba. Křest je vždy první ze svátostí, kterou člověk přijímá (viz kán. 842 §1). Křest je bránou ke svátostem (*ianua sacramentorum*), a proto není možné udělit před křtem jakoukoli jinou svátost (viz kán. 849).⁴⁰⁵

Dále nejsou schopni přijmout svátost smíření ti, kteří zatím nedosáhli věku užívání rozumu, za který je považován věk sedmi let (viz kán. 97 §2). Jedná se o právní domněnku (*iuris tantum*), která připouští jinou možnost. Proto je možné udělit svátost smíření také mladším dětem, jsou-li dostatečně zralé.⁴⁰⁶ Stejně tak nejsou schopni přijmout svátost smíření ti, kteří nemají užívání rozumu trvale (srov. kán. 99). Tyto osoby nejsou stejně jako malé děti schopné hříchu. Vzhledem k tomu, že hříchy spáchané po křtu jsou materií svátosti smíření, nelze udělit tuto svátost těm, kteří nemohou spáchat hřích (viz kán. 959).⁴⁰⁷ Těmto osobám se svátost smíření neuděluje ani v nebezpečí smrti. V souladu

⁴⁰³ viz FOLTYNOVSKÝ Josef, *Duchovní správa*, Lidové závody tiskařské Olomouc 1936, s. 186.

⁴⁰⁴ srov. JANCZEWSKI Zbigniew, *Sprawowanie sakramentu pokuty i pojednania w świetle prawa kanonicznego i liturgicznego z uwzględnieniem specyfiki warunków polskich*, in: *Prawo Kanoniczne* 49 (2006) 1–2, s. 184.

⁴⁰⁵ srov. STAWNIAK Henryk, *Wybrane funkcje szafarza sakramentu pokuty – aspekt prawny*, in: *Seminarze* 24 (2007), s. 76.

⁴⁰⁶ srov. DE FUENMAYOR Amadeo, *De personis fysis et iuridicis*, in: *Kodex prawa kanonicznego*, komentarz, Wolters Kluwer Polska Kraków 2011, s. 128.

⁴⁰⁷ srov. PASTUSZKO Marian, *Posługa szafarza sakramentu pokuty i pojednania w zwyczajnych okolicznościach (kanony: 978, 979, 980 i 981)*, in: *Prawo kanoniczne* 38 (1995) 3–4, s. 61.

s naukou církve se v takové situaci uděluje kromě svátosti nemocných také biřmování.⁴⁰⁸

3.4.3.2. Nedostatečná dispozice penitenta

Tato situace nastane, pokud penitent přistupuje ke svátosti smíření například přinucen někým jiným, ale sám odmítá vyznat své hříchy, pokud svých hříchů nelituje, nezáleží mu na rozhřešení, odmítá se vzdát blízké příležitosti ke hříchu, nechce přijmout těžší pokání za těžké hříchy, ačkoli je schopen pokání vykonat, odmítá odpustit křivdu, popřípadě nechce vrátit odcizenou věc nebo odčinit škodu na dobrém jménu druhého.⁴⁰⁹ „Stejně tak není možné udělit rozhřešení, pokud penitent žije ve stavu nespravedlivého hněvu či nenávisti a není ochoten tento stav opustit.“⁴¹⁰ Pokud taková situace nastane, je zpovědník povinen učinit vše, aby nedostatečnou dispozici penitenta změnil tak, aby penitent byl schopen díky vzbuzené lítosti získat odpuštění hříchů. Jestliže penitent sice změní svůj postoj, avšak jeho dispozice je stále pochybná, je namístě udělit rozhřešení pod podmínkou, jak bylo uvedeno výše. Avšak pokud penitent svůj postoj výslovně odmítá změnit, musí mu zpovědník rozhřešení odmítnout. Důvod k odmítnutí rozhřešení musí být tedy zcela jistý a nikoli pouze pochybný.⁴¹¹ Pokud by zpovědník přesto rozhřešení udělil, je takto udělené rozhřešení neplatné a jedná se jak ze strany penitenta, tak zpovědníka o svatokrádež. To znamená, že toto rozhřešení nepřinese penitentovi žádný užitek, naopak mu bude ke škodě.⁴¹² Zpovědník je povinen na tuto závažnou skutečnost penitenta upozornit, spolu s vybídnutím k přistoupení ke svátosti smíření znovu po pečlivém zpytování svědomí. Zároveň musí penitenta upozornit, aby nepřistupoval ke svatému přijímání. Zpovědník se může nad penitentem pomodlit nějakou modlitbu a na závěr udělit požehnání.⁴¹³ Pokud ovšem penitent, kterému bylo odepřeno rozhřešení, přesto přistoupí ke svatému přijímání, je kněz povinen mu svaté přijímání podat. Pokud by odepřel svaté přijímání tomu, komu přede mší svatou odepřel

⁴⁰⁸ viz KKC 1314.

⁴⁰⁹ viz FOLTYNOVSKÝ Josef, *Duchovní správa*, Lidové závody tiskařské Olomouc 1936, s. 185.

⁴¹⁰ PASTUSZKO Marian, *Posługa szafarza sakramentu pokuty i pojednania w zwyczajnych okolicznościach* (kanony: 978, 979, 980 i 981), in: *Prawo kanoniczne* 38 (1995) 3–4, s. 62.

⁴¹¹ srov. CAPELLO Felix, *Tractatus canonico-moralis, De Sacramentis*, vol. II, *De Poenitentia*, n. 516, Pontificia Università Gregoriana Taurini – Romae 1953, s. 524.

⁴¹² srov. PASTUSZKO Marian, *Posługa szafarza sakramentu pokuty i pojednania w zwyczajnych okolicznościach* (kanony: 978, 979, 980 i 981), in: *Prawo kanoniczne* 38 (1995) 3–4, s. 64.

⁴¹³ viz FOLTYNOVSKÝ Josef, *Duchovní správa*, Lidové závody tiskařské Olomouc 1936, s. 186.

rozhřešení, jednalo by se o nepřímé prozrazení zpovědního tajemství,⁴¹⁴ a povinnost zachování neporušitelnosti této svátostné pečeti má přednost před jakoukoli jinou právní či mravní normou, se kterou by byla v rozporu.⁴¹⁵

Penitenta, který není řádně disponovaný, nelze rozhřešit ani v nebezpečí smrti. Povinnost penitenta litovat hříchů a tím se obrátit k Bohu (viz kán. 987) platí bez výjimky vždy, tedy také v nebezpečí smrti. „Kde není obrácení, není možné hovořit o smíření.“⁴¹⁶

Zvlášť složitou otázkou je řešení situace osob trvale žijících ve stavu, který vylučuje přijetí svátostí. Kánon 915 stanoví, že ke svatému přijímání není možné připustit ty, kteří tvrdošíjně setrvávají ve zjevném těžkém hříchu. „Toto ustanovení se týká také těch, kteří přistupují ke svátosti smíření.“⁴¹⁷ Trvalé setrvávání v hříšném stavu neumožňuje udělit rozhřešení. Úsudek o stavu milosti sice spadá do pravomoci dotyčného člověka, protože se jedná o hodnocení svědomí, avšak v případech vnějšího jednání, které těžce, zřejmě a trvale odporuje mravní normě, není možné svátosti církve udělit.⁴¹⁸ Osoba žijící trvale v hříšném stavu nesplňuje podmínku odmítnutí hříchu (viz kán. 987). Tento stav neumožňuje přijetí posvěcující milosti jakožto plodu ospravedlnění. Z toho důvodu musí být podle ustanovení církve věřícím v této situaci svátosti odepřeny, protože je vyloučené platné přijetí svátosti smíření, na základě čehož což by ostatní svátosti, především eucharistie, byly přijaty svatokrádežně.⁴¹⁹

Jedná se například o členy sdružení, které brojí proti církvi (viz kán. 1374).⁴²⁰ Pokud je někdo členem takového sdružení, musí je opustit, to znamená, že musí ve svátosti smíření alespoň slíbit, že tak učiní. „V případě, že to není možné bez vážné škody, pokud svým členstvím nedává pohoršení a neohrožuje svůj náboženský život, může penitent ještě nějaký čas ve sdružení zůstat, dokud nenastane chvíle, kdy by mohl vystoupit bez závažné škody.“⁴²¹

⁴¹⁴ viz ALTHAUS Rüdiger, *Beichtwissen – Gebrauchsverbot*, in: MK, s. 984/2.

⁴¹⁵ srov. POLC V. Jaroslav, *Svatý Jan Nepomucký*, Zvon Praha 1993, s. 327.

⁴¹⁶ PASTUSZKO Marian, *Posługa szafarza sakramentu pokuty i pojednania w zwyczajnych okolicznościach* (kanony: 978, 979, 980 i 981), in: *Prawo kanoniczne* 38 (1995) 3–4, s. 64.

⁴¹⁷ Tamtéž, s. 62.

⁴¹⁸ srov. MARZOA Ángel, *De sanctissima Eucharistia*, in: *Kodex prawa kanonicznego, komentarz*, Kraków Wolters Kluwer Polska 2011, s. 680.

⁴¹⁹ viz JAN PAVEL II., *Ecclesia de eucharistia*, čl. 38, AAS 95 (2003), české vydání: Karmelitánské nakladatelství Praha 2003, s. 35.

⁴²⁰ viz CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDEI, *Declaratio de associationibus massonicis quarum principia habenda sunt inconciliabilia cum Ecclesiae doctrina ideoque eisdem adscriptio ab Ecclesia prohibita censetur*, AAS 76 (1984), s. 300.

⁴²¹ viz FOLTYNOVSKÝ Josef, *Duchovní správa*, Lidové závody tiskařské Olomouc 1936, s. 168.

3.4.3.3. Církevní tresty⁴²²

Nápravné tresty exkomunikace a interdikt zakazují přijímání i udílení svátostí (viz kán. 1331–1332). Nápravný trest suspenze zakazuje duchovnímu udílet všechny nebo jen některé úkony ze svátosti svěcení (viz kán. 1333). Pokud je penitent stížen nápravným trestem, zpovědník nemůže udělit rozhřešení. V takovém případě by bylo rozhřešení neplatné. Zatímco přijímání jiných svátostí by bylo platné avšak nedovolené, v případě svátosti smíření se jedná o výjimku. Penitent nemůže platně přijmout rozhřešení, dokud nebude zbaven trestu.⁴²³ Důvodem není nedostatek dispozice penitenta, který může svého jednání hluboce litovat, nýbrž skutečnost, že zpovědník není oprávněn prominout nápravné tresty. Výjimkou z tohoto ustanovení je nebezpečí smrti penitenta. V takové situaci je každý kněz samým právem oprávněn nejen udělit rozhřešení, nýbrž také prominout všechny nápravné tresty (viz kán. 976).

Nápravný trest nastupující bez rozhodnutí představeného (*latae sententiae*), jehož prominutí není vyhrazeno Apoštolskému stolci, a který dosud nebyl úředně prohlášen, je oprávněn ve svátosti smíření prominout kterýkoli biskup (kán 1355 §2), kanovník penitenciář (kán. 508 §1), popřípadě také kaplan v nemocnici, ve věznicí nebo při plavbě na moři (kán. 566 §2). Pouze na základě zvláštního pověření mohou toto oprávnění obdržet od Apoštolského stolce popřípadě vlastního ordináře také jiní kněží.⁴²⁴

Zákonodárce dovoluje všem zpovědníkům prominout *pro foro interno* dosud úředně neprohlášený nápravný trest exkomunikace a interdikt *latae sententiae* pouze tehdy, je-li pro viníka příliš těžké zůstat ve stavu těžkého hříchu až do doby, kdy příslušný představený promine trest (kán. 1357). V takovém případě se musí penitent do jednoho měsíce obrátit na příslušného představeného pod následkem znovuupadnutí do téhož trestu. V tomto případě je možno prominout také nápravný trest vyhrazený Apoštolskému stolci. Za těchto okolností je oprávnění prominout nápravný trest uděleno samým právem a může tak učinit každý kněz mající pověření udílet svátost smíření.⁴²⁵

Poněkud jiná situace nastane, bude-li nápravným trestem stížen zpovědník. Nápravný

⁴²² Podrobně pojednává o církevních trestech jakožto příčině odepření rozhřešení kapitola 7: Omezení pravomoci zpovědníka.

⁴²³ srov. SYRYJCZYK Jerzy, *Sankcje w Kościele*, Wydawnictwo Uniwersytetu Kardynała Wyszyńskiego Warszawa 2008, s. 220.

⁴²⁴ srov. NOWICKA Urszula, *Uprawnienia szafarza sakramentu pokuty i pojednania przy spowiedzi wiernego innego obrządku*, in: Seminarze, 30 (2011), s. 57.

⁴²⁵ srov. KRUKOWSKI Józef, *Sakrament pokuty*, in: Komentarz do kodeksu prawa kanonicznego, Tom III/2, Pallottinum Poznań 2011, s. 154.

trest knězi sice zakazuje udělování svátostí, avšak ve výjimečných situacích pro dobro penitenta se tento zákaz pozastavuje. Prvním případem je nebezpečí smrti penitenta. V této situaci nehraje roli, zda se jedná o trest *ferendae sententiae* nebo *latae sententiae*. Druhý případ nastane, pokud se jedná o nápravný trest *latae sententiae*, který dosud nebyl úředně prohlášen. Zákaz se pozastavuje v případě, pokud věřící žádá o udělení svátosti. Je dovoleno žádat z jakéhokoli spravedlivého důvodu (viz kán. 1335). Základem pro toto oprávnění je zásada plynoucí z přirozeného práva, že „není trestu bez trestného činu“ (*nulla poena sine crimine*). Věřící se nijak neprovinil, není proto možné, aby nesl následky provinění kněze.⁴²⁶

Odepření rozhřešení jedním zpovědníkem neváže automaticky ve všech případech jiného zpovědníka. Penitent, jemuž bylo odepřeno rozhřešení, se proto může obrátit na jiného kněze. Tato situace nastane především v případě prominutí nápravných trestů. Kněz, který není oprávněn prominout nápravný trest, nemůže udělit rozhřešení, a proto odkáže penitenta na jiného kněze, který je oprávněn trest prominout. V takovém případě je nutno vyznat znovu všechny hříchy, protože nebyly odpuštěny, a penitent musí zároveň uvést, že mu bylo odmítnuto rozhřešení a z jakých důvodů. Pokud zpovědník uzná změněnou dispozici penitenta za dostačující, popřípadě je oprávněn prominout nápravný trest, musí penitenta poučit, na základě čeho může rozhřešení udělit, když při předchozí svátosti smíření to nebylo možné. „Jedná se o to, aby penitent nezískal mylné přesvědčení, že každý kněz jedná podle vlastních kritérií, zatímco je každý zpovědník naopak povinen držet se věrně nauky učitelského úřadu církve a norem, stanovených příslušným představeným (viz kán. 978 §2).“⁴²⁷

3.5. Rozhřešení více penitentů současně (*absolutio generalis*)

Řádným způsobem, kterým se smířuje s Bohem a církví penitent, který si je vědom těžkého hříchu, je jednotlivé a úplné vyznání hříchů a rozhřešení (kán. 960). „Individuální a úplné vyznání hříchů zakončené individuálním rozhřešením není pouze řádným, nýbrž jediným řádným způsobem smíření s Bohem a církví.“⁴²⁸ Pouze fyzická nebo morální

⁴²⁶ srov. KUBÍČEK Petr, *Il ministro del sacramento della penitenza sotto un profilo canonico-teologico contemporaneo*, Pontificia università lateranense Roma 2002, s. 86.

⁴²⁷ PASTUSZKO Marian, *Posługa szafarza sakramentu pokuty i pojednania w zwyczajnych okolicznościach* (kanony: 978, 979, 980 i 981), in: *Prawo kanoniczne* 38 (1995) 3–4, s. 63.

⁴²⁸ RINCÓN-PÉREZ Tomás, *Sakrament pokuty*, in: *Kodex prawa kanonicznego, komentarz*, Wolters Kluwer Polska Kraków 2011, s. 721.

nemožnost omlouvá penitenta od povinnosti úplného vyznání, nebo umožňuje knězi udělit rozhřešení více věřícím najednou. Avšak tato oprávnění jsou dána pouze pro zcela mimořádné případy, ve kterých se jedná o velkou nouzi, která by zapříčinila závažnou škodu věřícím.⁴²⁹

Obřady pokání stanoví trojí formu udílení svátosti smíření. První je jednotlivé vyznání a jednotlivé rozhřešení každého z penitentů. Druhý způsob je stanovený pro více penitentů, kterým se po společné kající bohoslužbě uděluje svátost smíření jednotlivě.⁴³⁰ Tato forma je vhodná tehdy, pokud se shromáždí více věřících, aby přijali svátost smíření. Jedná se o udílení svátosti smíření například před velikonoce nebo při větších slavnostech, avšak vzhledem k individuálnímu udílení samotné svátosti, je tato forma shodná s první.⁴³¹ Třetí zcela odlišnou formou je udělení společného rozhřešení více penitentům zároveň.

3.5.1. Předpoklady pro udělení společného rozhřešení

Vzhledem ke skutečnosti, že tento způsob udílení svátosti smíření je zcela výjimečný, je možné jej využít pouze v mimořádných okolnostech a za přesně stanovených podmínek.⁴³² Z tohoto důvodu „nesmí nikdy společné rozhřešení vést k umenšení významu individuální svátosti smíření nebo k jejímu zanedbávání. Stejně tak není možné společné rozhřešení chápat jako alternativu k běžné praxi individuálního vyznání a rozhřešení.“⁴³³

3.5.1.1. Nebezpečí smrti (*periculum mortis*)

Pokud se více věřících, byť by byli pouze dva, nachází v nebezpečí smrti a nestačí-li čas knězi, aby vyslechl jednotlivé vyznání všech penitentů, je možné udělit společné

⁴²⁹ srov. JAN PAVEL II, MP *Misericordia Dei*, AAS 94 (2002), české vydání: Sekretariát ČBK Praha 2002, s. 5.

⁴³⁰ viz RITUALE ROMANUM, *Ordo poenitentiae*, art. 22, české vydání: *Obřady pokání*, Sekretariát České liturgické komise Praha 1982, s. 14.

⁴³¹ viz JAN PAVEL II., Apoštolská adhortace *Reconciliatio et poenitentia*, AAS 77 (1985), art. 32, české vydání: Zvon Praha 1996, s. 81.

⁴³² viz Tamtéž, art. 4, s. 7.

⁴³³ PASTUSZKO Marian, *Rownoczesne rozgrzeszenie wielu penitentów bez uprzedniej ich spowiedzi indywidualnej*, in: *Prawo kanoniczne* 31 (1988) 1–2, s. 77.

rozhřešení. Obě tyto podmínky, to znamená nebezpečí smrti a nedostatek času, musí být splněny zároveň. „Není-li jedna z těchto podmínek splněna, kněz není oprávněn udělit společné rozhřešení a věřící nejsou oprávněni o ně žádat.“⁴³⁴ Nebezpečí smrti předpokládá situaci, ve které je pravděpodobné, že věřící může zemřít. Nejedná se tedy jen o samo umírání (*articulum mortis*), nýbrž již o nebezpečí, že penitent může zemřít, aniž by byla vyloučena možnost vyléčení nebo záchrany.⁴³⁵ Zhodnocení situace a rozhodnutí, zda se jedná o nebezpečí smrti, náleží konkrétnímu knězi. „V této situaci není kněz povinen toto své rozhodnutí s kýmkoli konzultovat.“⁴³⁶ Pokud si kněz není jistý, zda nebezpečí smrti skutečně nastalo a nemá možnost tuto morální jistotu získat, jedná v souladu s nejvyšším zákonem spásy duší (*salus animarum suprema lex*) tak, jako by nebezpečí smrti nastalo. V takovém případě dochází k doplnění výkonné moci samým právem, neboť se jedná o obecný omyl co do skutku (kán. 144).⁴³⁷

V nebezpečí smrti je oprávněn platně a dovoleně udělovat svátost smíření každý platně vysvěcený kněz bez výjimky (viz kán. 976) a to všem věřícím. To znamená, že každý kněz, proto také například kněz propuštěný z duchovenského stavu, je oprávněn v nebezpečí smrti udělit společné rozhřešení.⁴³⁸

3.5.1.2. Závažná nutnost

Druhou situací umožňující udělení společného rozhřešení je vážná nutnost (*gravis necessitas*). „Jedná se o objektivně výjimečné situace, k nimž může dojít na misijních územích nebo ve společenství izolovaných věřících, které kněz může navštívit pouze jednou či několikrát do roka, nebo o situace, kdy to dovolují válečné, meteorologické či jiné podobné okolnosti.“⁴³⁹ Také vážná nutnost předpokládá nedostatek času, to znamená, že konkrétní kněz (nebo kněží) není schopen jednotlivě vyzpovídat množství penitentů.

⁴³⁴ RINCÓN-PÉREZ Tomás, *Sakrament pokuty*, in: Kodex prawa kanonicznego, komentarz, Wolters Kluwer Polska Kraków 2011, s. 724.

⁴³⁵ srov. KRYCH Radosław, *Nadzwyczajna forma sprawowania sakramentu pokuty i okoliczności jej celebracji*, in: Łódzkie Studija Teologiczne 28 (2019), 3, s. 140.

⁴³⁶ KRUKOWSKI Józef, *Sakrament pokuty*, in: Komentarz do kodeksu prawa kanonicznego, Tom III/2, Pallottinum Poznań 2011, s. 145.

⁴³⁷ viz ZABOROWSKI Marek, *Sprawowanie sakramentu pokuty i pojednania w niebezpieczeństwie śmierci*, in: Roczniki nauk prawnych, Tom. XVIII (2006), nr. 2, s. 284–285.

⁴³⁸ srov. KRYCH Radosław, *Nadzwyczajna forma sprawowania sakramentu pokuty i okoliczności jej celebracji*, in: Łódzkie Studija Teologiczne 28 (2019) 3, s. 140.

⁴³⁹ JAN PAVEL II, MP *Misericordia Dei*, AAS 94 (2002), art. 4, české vydání: Sekretariát ČBK Praha 2002, s. 7.

Aby nastala vážná nutnost, musí nemožnost přijmout svátost smíření řádným způsobem způsobit duchovní škodu věřících. Škoda spočívá v tom, že věřící budou bez vlastní viny delší čas bez svátostné milosti nebo svatého přijímání (kán. 961 §1 2°).⁴⁴⁰ Obě tyto podmínky, nedostatek času a duchovní škoda, musí být splněny zároveň. V opačném případě se o vážnou nutnost nejedná a není možné udělit společné rozhřešení. Nelze proto považovat za vážnou nutnost situaci, ve které věřící nemohou vykonat individuální vyznání v konkrétním čase pouze pro nedostatek kněží. „Pouhý vysoký počet kajících nestanoví dostatečnou nutnost nejen u příležitosti velké slavnosti či pouti, ale ani z důvodu turistiky či jiných podobných příčin způsobených současným nárůstem mobility osob.“⁴⁴¹ Z tohoto ustanovení vyplývá, že v běžných podmínkách stav vážné nutnosti nenastane, protože věřící, kteří sice nemohli přijmout svátost smíření od konkrétního zpovědníka na určitém místě a v určitém čase, mohou vyhledat jiného zpovědníka nebo přijmout svátost smíření v blízké době, čímž je vyloučena jakákoli vážná škoda.⁴⁴² Za dlouhou dobu, během níž by věřící museli být bez svátostné milosti nebo svatého přijímání, se považuje období alespoň jednoho měsíce.⁴⁴³

Rozhodnutí o tom, který způsob udělování svátosti smíření bude použit, zda individuální rozhřešení nebo společné, není ponecháno libovůli kněží ani věřících. „Kněží jsou vázáni povinností usnadnit věřícím praxi individuálního a úplného vyznání hříchů (viz kán. 986 §1), které je pro věřící nejen povinností, nýbrž také neporušitelným a nezcizitelným právem, nehledě k tomu, že jde o nezbytnou potřebu duše.“⁴⁴⁴ Oprávnění stanovit konkrétní případy, ve kterých jsou splněny podmínky pro udělení společného rozhřešení z důvodu závažné nutnosti, náleží diecéznímu biskupovi. Důvodem je skutečnost, že služba posvěcování je svěřena především biskupům jakožto nástupcům apoštolů, a to jak vzhledem k vykonávání a řízení této služby, tak také vzhledem k doзору nad liturgickým životem, pokud tuto službu koná někdo jiný (viz kán. 835). Z uvedeného ustanovení vyplývá, že v diecézi není kromě diecézního biskupa nikdo jiný oprávněn stanovit konkrétní případy, ve kterých je možno udělit společné rozhřešení. Toto oprávnění proto

⁴⁴⁰ srov. PASTUSZKO Marian, *Rownoczesne rozgrzeszenie wielu penitentów bez uprzedniej ich spowiedzi indywidualnej*, in: *Prawo kanoniczne* 31 (1988) 1–2, s. 65.

⁴⁴¹ JAN PAVEL II, *Motu proprio Misericordia Dei*, AAS 94 (2002), art. 4, české vydání: Sekretariát ČBK Praha 2002, s. 8.

⁴⁴² srov. KRYCH Radosław, *Nadzwyczajna forma sprawowania sakramentu pokuty i okoliczności jej celebracji*, in: *Łódzkie Studija Teologiczne* 28 (2019) 3, s. 140.

⁴⁴³ viz JAN PAVEL II, *Motu proprio Misericordia Dei*, AAS 94 (2002), art. 4, české vydání: Sekretariát ČBK Praha 2002, s. 8.

⁴⁴⁴ JAN PAVEL II., *Apoštolská adhortace Reconciliatio et poenitentia*, AAS 77 (1985), čl. 33, české vydání: Zvon Praha 1996, s. 85.

nenáleží světícímu (pomocnému) biskupovi, jinému ordináři (například generálnímu vikáři), faráři ani zpovědníkovi.⁴⁴⁵ Biskup při vydávání rozhodnutí o případech závažné nutnosti použije kritéria, na nichž se shodli členové biskupské konference (kán. 961 §2). Toto ustanovení plyne z nutnosti zajistit, aby diecéze na území jedné biskupské konference měly stejné nebo obdobné podmínky pro udílení společného rozhřešení.⁴⁴⁶ „Tato kritéria musí v okolnostech příslušných území ztělesňovat snahu o naprostou věrnost základním kritériím vyjádřeným všeobecnou církevní disciplínou, která se ostatně opírá o požadavky vycházející ze samotné svátosti smíření jakožto božského ustanovení.“⁴⁴⁷ Jedná se o ustanovení o nezbytnosti úplného svátostného vyznání všech těžkých hříchů spáchaných po křtu, aby tyto hříchy mohly být mocí klíčů odpuštěny.⁴⁴⁸ V případě společného rozhřešení však penitenti nevyznávají žádné své hříchy, což je v přímém protikladu s nutností úplného vyznání (viz kán. 960). Z tohoto důvodu nemůže být společné rozhřešení dovoleně uděleno, pokud neexistuje nebezpečí smrti nebo nenastala závažná nutnost.⁴⁴⁹ Avšak ani v těchto zcela mimořádných případech „nelze zapomínat, že se tento způsob nemůže stát běžnou formou“.⁴⁵⁰ Pokud se tak někde skutečně děje, jedná se o svévolné delikt ní jednání spočívající v neposlušnosti vůči Apoštolskému stolci, který jasně stanovuje podmínky společného rozhřešení (viz kán. 1371 2°). Důsledkem této neposlušnosti je „vážná újma na životě věřících a svatosti církve“.⁴⁵¹ Tato vážná újma spočívá v tom, že při nesplnění daných předpokladů, jak bude popsáno níže, nedochází při společném rozhřešení k odpuštění hříchů (viz kán. 962 §1). Tento stav stojí v naprostém rozporu s nejvyšším zákonem církve, kterým je spása duší (*salus animarum*, srov. kán. 1752).

Jakkoli je oprávnění rozhodnout o udělení společného rozhřešení vyhrazeno diecéznímu biskupovi, mohou nastat situace, ve kterých je kněz oprávněn tímto způsobem penitenty rozhřešit bez předchozího dovolení diecézního biskupa či naplnění podmínek, které

⁴⁴⁵ srov. KRYCH Radosław, *Nadzwyczajna forma sprawowania sakramentu pokuty i okoliczności jej celebracji*, in: Łódzkie Studija Teologiczne 28 (2019) 3, s. 145.

⁴⁴⁶ Tamtéž.

⁴⁴⁷ JAN PAVEL II, MP *Misericordia Dei*, AAS 94 (2002), čl. 5, české vydání: Sekretariát ČBK Praha 2002, s. 9.

⁴⁴⁸ viz TRIDENTSKÝ KONCIL, *Učení o svatých svátostech pokání a posledního pomazání*, 14. zasedání, hlava 5, in: Dokumenty Tridentského koncilu, Krystal Praha 2015, s. 107.

⁴⁴⁹ srov. PASTUSZKO Marian, *Rownoczesne rozgrzeszenie wielu penitentów bez uprzedniej ich spowiedzi indywidualnej*, in: Prawo kanoniczne 31 (1988) 1–2, s. 65.

⁴⁵⁰ JAN PAVEL II., Apoštolská adhortace *Recinciliatio et paenitentia*, art. 33, AAS 77 (1985), české vydání: Zvon Praha 1996, s. 84.

⁴⁵¹ JAN PAVEL II, MP *Misericordia Dei*, AAS 94 (2002), české vydání: Sekretariát ČBK Praha 2002, s. 5.

biskup stanovil.⁴⁵² Jedná se o stav závažné nutnosti, který biskup nepředvídá ve svém rozhodnutí. Stejný případ nastane, pokud diecézní biskup žádné rozhodnutí o případech závažné nutnosti nevydal.⁴⁵³ Jestliže taková situace vznikne a kněz nemá možnost obrátit se na diecézního biskupa,⁴⁵⁴ je oprávněn udělit penitentům společné rozhřešení.⁴⁵⁵ V takovém případě je kněz povinen co nejdříve informovat biskupa o vzniklé situaci závažné nutnosti a o tom, že udělil společné rozhřešení.⁴⁵⁶

3.5.2. Povinnosti věřících

Prvním předpokladem ze strany věřících je řádná dispozice. Penitent, který přijímá společné rozhřešení, musí být stejně disponovaný jako v případě individuálního vyznání. Také on musí zpytovat svědomí, nakolik to v případě nebezpečí smrti dovoluje čas, nutně musí litovat svých hříchů a mít předsevzetí již nehřešit (viz kán. 987). Nesplnění tohoto předpokladu činí takto udělené rozhřešení neplatným (viz kán. 962 §1).⁴⁵⁷ Zcela samozřejmě platnost společného rozhřešení závisí u každého penitenta na jeho vlastní dispozici. Pokud by tedy některý penitent nebyl disponovaný pro odpuštění hříchů, bude takto udělené rozhřešení neplatné pouze pro něj a nikoli pro ostatní.⁴⁵⁸ Společné rozhřešení proto neznamená příležitost jak uniknout vyznání těžkých hříchů, nebo skrýt nedostatek lítosti či předsevzetí. „Stejně tak nemohou platně přijmout rozhřešení penitenti, kteří žijí v trvalém stavu těžkého hříchu a nemají úmysl svoji situaci změnit.“⁴⁵⁹ Druhou podmínkou je předsevzetí vyznat při nejbližší možné příležitosti všechny těžké hříchy, které byly tímto společným rozhřešením odpuštěny. Také tato podmínka je

⁴⁵² srov. KRUKOWSKI Józef, *Sakrament pokuty*, in: Komentarz do kodeksu prawa kanonicznego, Tom III/2, Pallottinum Poznań 2011, s. 146.

⁴⁵³ V diecézích české a moravské církevní provincie nejsou stanoveny předpisy pro udělení společného rozhřešení.

⁴⁵⁴ Kněz se v takové situaci obrací v souvislosti s ustanovením kánonu 961 §2 na diecézního biskupa místa, kde má udělit společné rozhřešení a nikoli na svého vlastního biskupa.

⁴⁵⁵ srov. JANCZEWSKI Zbigniew, *Konieczność (necessitas) jako kategoria kanoniczna w prawie o sakramentach wtajemniczenia chrześcijańskiego i uzdrowienia w kodeksie z 1983 r.*, in: *Prawo kanoniczne* 58 (2015) č.1, s. 83–84.

⁴⁵⁶ viz RITUALE ROMANUM, *Ordo poenitentiae*, art 40, české vydání: *Obřady pokání*, Sekretariát České liturgické komise Praha 1982, s. 19.

⁴⁵⁷ srov. LECH Wojciech, *Określenie i sposoby sprawowania sakramentu pokuty w prawie kanonicznym*, in: *Roczniki nauk prawnych*, Tom XXVII (2017), nr. 1, s. 92.

⁴⁵⁸ srov. PASTUSZKO Marian, *Równoczesne rozgrzeszenie wielu penitentów bez uprzedniej ich spowiedzi indywidualnej*, in: *Prawo kanoniczne* 31 (1988) 1–2, s. 78.

⁴⁵⁹ JAN PAVEL II, *Motu proprio Misericordia Dei*, art. 7, AAS 94 (2002), české vydání: Sekretariát ČBK Praha 2002, s. 9.

nezbytná k platnosti uděleného rozhřešení (viz kán. 962 §1). Důvodem je božské ustanovení o nezbytnosti individuálního vyznání všech těžkých hříchů spáchaných po křtu.⁴⁶⁰

Jiná situace nastane tehdy, pokud penitent sice toto předsevzetí v okamžiku udělování společného rozhřešení učinil, avšak nakonec k individuální svátosti smíření nepřistoupil. Podle některých autorů uděluje církve v takovém případě věřícím milost smíření pouze podmíněčně.⁴⁶¹ S tímto tvrzením však nelze v žádném případě souhlasit. Svatý Tomáš Akvinský jasně uvádí: „Kdyby skrze milost a svátosti milosti nedocházelo k naprostému odpuštění hříchů, nýbrž s nějakou podmínkou do budoucnosti, znamenalo by to, že milost a svátosti milosti nejsou dostatečnou příčinou odpuštění hříchů.“⁴⁶² Učinit v okamžiku udělení společného rozhřešení předsevzetí o vyznání těžkých hříchů individuálně je nezbytnou podmínkou platnosti rozhřešení, „avšak vykonání tohoto předsevzetí nastupuje až po udělení společného rozhřešení, a proto nemůže být příčinou jeho neplatnosti“.⁴⁶³ Pokud jsou splněny všechny podmínky k platnosti společného rozhřešení v okamžiku jeho udělení, není možné odůvodněně pochybovat o odpuštění hříchů. A jsou-li hřichy odpuštěny, jsou odpuštěny všechny⁴⁶⁴ a jednou provždy.⁴⁶⁵ Penitent je povinen toto svoje předsevzetí splnit, nebrání-li mu závažná příčina. Tou může být například dlouhotrvající nemožnost přijmout svátost smíření individuálně. Pokud věřícímu žádná překážka nebrání a on přesto tuto svoji povinnost nesplní, neupadá zpět do stejných hříchů,⁴⁶⁶ nýbrž „páchá zcela nový hřích spočívající v porušení závažného příkazu církve o nutnosti vyznat těžké hřichy v individuální svátosti smíření“.⁴⁶⁷ Penitent je tedy vázán povinností vyznat při nejbližší příležitosti (*quam primum*) individuálně všechny těžké hřichy, které mu byly odpuštěny společným rozhřešením dříve, než přijme další společné rozhřešení (kán. 963). Pokud by penitent neměl možnost přijmout svátost

⁴⁶⁰ viz PASTUSZKO Marian, *Rownoczesne rozgrzeszenie wielu penitentów bez uprzedniej ich spowiedzi indywidualnej*, in: *Prawo kanoniczne* 31 (1988) 1--2, s. 79.

⁴⁶¹ viz SŁOWIKOWSKA Anna, *Uczestnictwo wiernych świeckich w liturgii Kościoła łacińskiego, Studium kanoniczne*, in: *Rczniki nauk prawnych* 25 (2015) 3, Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II. Lublin 2014, s. 121.

⁴⁶² AKVINSKÝ Tomáš, *Teologická summa*, III, otázka 88, čl. 1, Bohovědné učiliště řádu dominikánského Olomouc 1937, s. 928.

⁴⁶³ PASTUSZKO Marian, *Rownoczesne rozgrzeszenie wielu penitentów bez uprzedniej ich spowiedzi indywidualnej*, in: *Prawo kanoniczne* 31 (1988) 1--2, s. 80.

⁴⁶⁴ viz AKVINSKÝ Tomáš, *Teologická summa*, III, otázka 86, čl. 3, Bohovědné učiliště řádu dominikánského Olomouc 1937, s. 915.

⁴⁶⁵ Tamtéž, otázka 88, čl. 1, s. 928.

⁴⁶⁶ Tamtéž, s. 927.

⁴⁶⁷ JAKUBIAK Tomasz, *Rozgrzeszenie zbiorowe – aspekt prawny*, in: *Ateneum kapłańskie* 158 (2012) 3, s. 529--530.

smíření individuálně a opět by se nacházel v podmínkách, ve kterých je možné udělit společné rozhřešení, je oprávněn znovu přijmout rozhřešení touto formou, ačkoli těžké hříchy zatím individuálně nevyznal.⁴⁶⁸ Tato situace se může opakovat i vícekrát, avšak při individuální svátosti smíření, jejíž povinnost stále zůstává, pak musí penitent vyznat všechny těžké hříchy, které mu byly odpuštěny ve všech případech společného rozhřešení a nikoli pouze hříchy spáchané od posledního takto přijatého rozhřešení.

Penitent, kterému byly společným rozhřešením odpuštěny pouze lehké hříchy, není povinen přistoupit k individuální svátosti smíření. Pokud tedy tak neučiní, nedopouští se žádného provinění, protože lehké hříchy, jakkoli je vhodné je také vyznávat (viz kán. 988 §2), nejsou nezbytnou materií svátosti smíření, kterou tvoří pouze těžké hříchy spáchané po křtu.⁴⁶⁹ Avšak je vhodné také tohoto penitenta vybídnout k přijetí individuální svátosti smíření. Důvodem je nebezpečí podceňování nebo dokonce opomíjení řádných forem udílení svátosti smíření. Proto je nutné předcházet mylnému přesvědčení o volném rozhodování o způsobu udílení svátosti smíření a každému svévolnému výkladu.⁴⁷⁰

Vzhledem k závažnosti uvedených skutečností stanoví zákonodárce nutnost poučení penitentů o nezbytných požadavcích pro platné přijetí společného rozhřešení (kán. 962 §2). Poučení samo není k platnosti nezbytné a koná se v případě závažné nutnosti vždy, v případě nebezpečí smrti tehdy, pokud to umožňuje dostatek času. Toto poučení má velký význam především vzhledem k úmyslu penitentů přijmout svátostné rozhřešení. Společné rozhřešení je svátostí smíření stejně jako při řádném individuálním udělování svátosti, výjimku tvoří pouze způsob udílení, a proto je nutné splnit všechny předpoklady pro platné udělení i přijetí svátosti.⁴⁷¹ S poučením má být úměrně časovým možností spojeno také povzbuzení penitentů ke vzbuzení úkonu lítosti, aby tak penitenti mohli přijmout společné rozhřešení s co největším užitkem spočívajícím především ve vzbuzení dokonalé lítosti a odpuštění všech časných trestů.

S tím souvisí také zadostiučinění. Zpovědník ukládá penitentům zadostiučinění také v případě společného rozhřešení.⁴⁷² Věřící jsou povinni stejně jako při individuálním

⁴⁶⁸ srov. PASTUSZKO Marian, *Rownoczesne rozgrzeszenie wielu penitentów bez uprzedniej ich spowiedzi indywidualnej*, in: *Prawo kanoniczne* 31 (1988) 1–2, s. 81.

⁴⁶⁹ srov. PASTUSZKO Marian, *Rownoczesne rozgrzeszenie wielu penitentów bez uprzedniej ich spowiedzi indywidualnej*, in: *Prawo kanoniczne* 31 (1988) 1–2, s. 81.

⁴⁷⁰ viz JAN PAVEL II., Apoštolská adhortace *Recinciliatio et paenitentia*, art. 33, AAS 77 (1985), české vydání: Zvon Praha 1996, s. 84.

⁴⁷¹ srov. JAKUBIAK Tomasz, *Rozgrzeszenie zbiorowe – aspekt prawny*, in: *Ateneum kapłańskie* 158 (2012) 3, s. 523.

⁴⁷² srov. PASTUSZKO Marian, *Rownoczesne rozgrzeszenie wielu penitentów bez uprzedniej ich spowiedzi indywidualnej*, in: *Prawo kanoniczne* 31 (1988) 1–2, s. 80.

udílení svátosti rozhřešení přijmout a vykonat. Vykonání pokání bude záviset na možnostech konkrétních penitentů vzhledem k situaci, ve které bude společné rozhřešení udělováno.

Společné rozhřešení nenahrazuje povinnost věřících jedenkrát za rok přistoupit ke svátosti smíření. Tato povinnost spočívá ve vykonání vyznání hříchů při individuálním udílení svátosti smíření (viz kán. 989), nikoli pouze v jejich odpuštění bez vyznání, ke kterému dochází při společném rozhřešení.⁴⁷³ Důvodem je nutnost, pocházející z božského ustanovení, skutečně vyznat všechny těžké hříchy spolu s okolnostmi, aby mohly být mocí klíčů odpuštěny.⁴⁷⁴ Toto odpuštění hříchů však musí být přímé, to znamená na základě jejich vyznání, a nikoli pouze nepřímé, plynoucí ze společného rozhřešení bez vyznání hříchů.⁴⁷⁵ Společné rozhřešení jakožto zcela mimořádný způsob udílení svátosti smíření tento předpoklad nesplňuje, a proto po jeho přijetí je věřící stále vázán povinností vyznání hříchů při individuálním přijetí svátosti smíření alespoň jednou za rok (viz kán. 989).⁴⁷⁶

3.6. Exkurz: Nebezpečí smrti (*periculum mortis*)

Nebezpečí smrti jakožto právní skutečnost je dokonalou reflexí zásady *salus animarum suprema lex* (viz kán. 1752). Nastane-li toto nebezpečí, mění se, pokud je to potřeba, právní situace jak věřícího, který se v nebezpečí smrti nachází, tak také kněze jakožto udělovatele svátostí. Změna spočívá v odstranění všech překážek pozitivního práva, které brání knězi svátosti udělit a věřícímu svátosti přijmout. Účelem je umožnit každému věřícímu, který je v nebezpečí života, úplné smíření s Bohem a s církví, to znamená odstranění všech překážek, které by bránily jeho spáse.⁴⁷⁷ Proto pouze stav trvalé nekajivosti znamená v nebezpečí smrti situaci, ve které nelze svátosti udělit.

Je jisté, že člověk může zemřít kdykoli (srov. Mt 25,13), avšak tato skutečnost je záležitostí asketiky či spirituální teologie. Nebezpečí smrti v právním slova smyslu

⁴⁷³ srov. PASTUSZKO Marian, *Chrześcijanin jako penitent (kanony 987–991)*, in: Prawo Kanoniczne 39 (1996), 3–4, s. 144.

⁴⁷⁴ viz TRIDENTSKÝ KONCIL, *Učení o svatých svátostech pokání a posledního pomazání*, 14. zasedání, hlava 5, in: Dokumenty Tridentského koncilu, Krystal Praha 2015, s. 107.

⁴⁷⁵ srov. PASTUSZKO Marian, *Chrześcijanin jako penitent (kanony 987–991)*, in: Prawo Kanoniczne 39 (1996), 3–4, s. 144–145.

⁴⁷⁶ srov. PASTUSZKO Marian, *Rownoczesne rozgrzeszenie wielu penitentów bez uprzedniej ich spowiedzi indywidualnej*, in: Prawo kanoniczne 31 (1988) 1–2, s. 81–82.

⁴⁷⁷ srov. ALTHAUS Rüdiger, *Beichtbefundnis in Todesgefahr*, in: MK, s. 976/1.

nastává tehdy, pokud je možné na základě konkrétních skutečností odůvodněně dojít k závěru, že se konkrétní osoba nachází v ohrožení života.⁴⁷⁸

3.6.1. Pojem nebezpečí smrti

Nebezpečí smrti je nutno odlišit od samotného umírání (*articulum mortis*), to znamená od stavu, ve kterém je prakticky jisté, že člověk v blízké době zemře.⁴⁷⁹ Je zcela logické, že oprávnění týkající se nebezpečí smrti platí také v tomto mnohem závažnějším případě, avšak za nebezpečí smrti je považována již taková situace, ve které je pouze pravděpodobné, to znamená logicky odůvodněné, že konkrétní člověk může za daných okolností zemřít, aniž by však byla vyloučena možnost uzdravení z nemoci nebo záchranu ve vnějším nebezpečí.⁴⁸⁰ Zcela dostačuje opodstatněná obava, že konkrétní člověk může v nastalé situaci zemřít. Za takovou obavu je podle společného mínění kanonistů považována již ta situace, ve které jsou smrt i přežití stejně pravděpodobné.⁴⁸¹ Není rozhodující, jak dlouhou dobu tento stav trvá. Všechna oprávnění udělená pro případ nebezpečí smrti platí bez ohledu na cokoli po celou dobu existence tohoto nebezpečí. Z toho vyplývá, že kněz je oprávněn užít tato oprávnění ve prospěch věřících i vícekrát. V tomto se liší oprávnění daná pro nebezpečí smrti od doplnění výkonné moci na základě ustanovení kánonu 144. Toto doplnění je jednorázové, to znamená například „při udílení svátosti smíření nastupuje toto doplnění v okamžiku zahájení udílení svátosti a s jejím ukončením také končí“.⁴⁸²

Za nebezpečí smrti se naopak nepočítá stav nevyлéčitelně nemocného, který s touto chorobou může žít ještě jeden nebo dva roky.⁴⁸³ Rozhodnutí bude proto záviset na konkrétní dispozici věřícího. Pokud jeho stav umožňuje přijetí svátostí v řádu měsíců, nelze hovořit o nebezpečí smrti. Existuje-li naopak reálná možnost, že věřící může i přes

⁴⁷⁸ srov. KRYCH Radosław, *Nadzwyczajna forma sprawowania sakramentu pokuty i okoliczności jej celebracji*, in: Łódzkie Studija Telogiczne 28 (2019) 3, s. 140.

⁴⁷⁹ srov. LECH Wojciech, *Określenie i sposoby sprawowania sakramentu pokuty w prawie kanonicznym*, in: Roczniki nauk prawnych, Tom. XXVII (2017), nr. 1, s. 92.

⁴⁸⁰ srov. JAKUBIAK Tomasz, *Rozgrzeszenie zbiorowe – aspekt prawny*, in: Ateneum kapłańskie 158 (2012) 3, s. 525–526.

⁴⁸¹ viz PASTUSZKO Marian, *Chrześcijanin przyjmujący bierzmowanie*, in: Prawo kanoniczne 27 (1984) 1–2, s. 104.

⁴⁸² PASTUSZKO Marian, *Posługa szafarza sakramentu pokuty i pojednania w szczególnych okolicznościach: (kanony: 976, 977 i 982)*, in: Prawo kanoniczne 38 (1995) 1–2, s. 31.

⁴⁸³ srov. KRYCH Radosław, *Nadzwyczajna forma sprawowania sakramentu pokuty i okoliczności jej celebracji*, in: Łódzkie Studija Telogiczne 28 (2019) 3, s. 140.

delší prognózu v blízké době upadnout do bezvědomí, nebo je pravděpodobné, že se jeho stav brzy výrazně zhorší natolik, že si sám nebude moci zajistit přijetí svátostí, pak se již o nebezpečí smrti jedná. O tom, zda nastalo nebezpečí smrti, rozhoduje kněz na základě uvážení konkrétní situace. Ačkoliv kněz není povinen svoje rozhodnutí s kýmkoli konzultovat,⁴⁸⁴ musí mít s ohledem na platné a dovolené udílení svátostí morální jistotu, že se konkrétní věřící nacházejí v ohrožení života. V případě nemocných, pokud není nebezpečí zcela evidentní, je směrodatné vyjádření lékaře.⁴⁸⁵

Pokud si kněz není jistý, zda nebezpečí smrti skutečně nastalo, a nemá možnost jistotu získat, je oprávněn jednat tak, jako by toto nebezpečí existovalo.⁴⁸⁶ Tato skutečnost plyne z rozhodnutí o udílení svátostí nemocných, ve kterém je výslovně stanoveno, že je možné svátost udělit také v případě, pokud existuje rozumná domněnka, tedy pravděpodobnost, že nebezpečí smrti nastalo.⁴⁸⁷ Druhým důvodem je ustanovení kánonu 144 o doplnění výkonné moci v případě kladné a důvodné pochybnosti co do skutku.⁴⁸⁸ Kladná pochybnost (*dubium positivum*) je taková, která se opírá alespoň o nějaké rozumné důvody ve prospěch domněnky, že se skutečně jedná o nebezpečí smrti. Jsou-li tyto důvody převažující, lze současně hovořit o pochybnosti důvodné (*dubium probabile*).⁴⁸⁹ Za těchto okolností jsou splněny předpoklady pro doplnění výkonné moci a kněz smí (s ohledem na spásu duší vlastně musí) použít všechna oprávnění, která jsou zákonodárcem pro případ nebezpečí smrti stanovena.

Pokud by však věřící pouze předstíral nebezpečí smrti, které by ve skutečnosti neexistovalo, oprávnění náležící knězi samým právem v takovém případě udělena nejsou. Stejná situace by nastala, pokud by kněz zcela bez důvodu jednal jako v nebezpečí smrti.⁴⁹⁰ Oprávnění daná samým právem předpokládají skutečný stav, pro který jsou ustanovena, a proto bez jeho existence nenastupují. V tomto případě nelze také hovořit ani o doplnění výkonné moci pro případ omylu (viz kán. 144). Omyl, který je důvodem doplnění výkonné moci, musí být obecný (*error communis*). Jedná se tedy o situaci, ve

⁴⁸⁴ viz KRUKOWSKI Józef, *Sakrament pokuty*, in: Komentarz do kodeksu prawa kanonicznego, Tom III/2, Pallottinum Poznań 2011, s. 145.

⁴⁸⁵ srov. JAKUBIAK Tomasz, *Rozgrzeszenie zbiorowe – aspekt prawny*, in: Ateneum kapłańskie 158 (2012) 3, s. 526.

⁴⁸⁶ srov. PASTUSZKO Marian, *Posługa szafarza sakramentu pokuty i pojednania w szczególnych okolicznościach: (kanony: 976, 977 i 982)*, in: Prawo kanoniczne 38 (1995) 1–2, s. 28.

⁴⁸⁷ viz PIUS XI., Apoštolský list *Explorata res*, AAS 15 (1932), s. 105.

⁴⁸⁸ viz PASTUSZKO Marian, *Posługa szafarza sakramentu pokuty i pojednania w szczególnych okolicznościach: (kanony: 976, 977 i 982)*, in: Prawo kanoniczne 38 (1995) 1–2, s. 29.

⁴⁸⁹ viz HRDINA Antonín Ignác, SZABO Miloš, *Teorie kanonického práva*, Karolinum Praha 2018, s. 303.

⁴⁹⁰ srov. PASTUSZKO Marian, *Rownoczesne rozgrzeszenie wielu penitentów bez uprzedniej ich spowiedzi indywidualnej*, in: Prawo kanoniczne 31 (1988) 1–2, s. 63.

kteře se v dané záležitosti mýlí alespoň většina členů určitého společenství, pro které má nositel moci své oprávnění vykonávat. Avšak v případě předstírání nebezpečí smrti je uveden v omyl pouze kněz. Jedná se tedy o omyl partikulární (*error particularis*), který je právně bezvýznamný, to znamená, že nezakládá stav, ve kterém církve výkonnou moc doplňuje.⁴⁹¹

Všechny úkony, které je kněz oprávněn vykonat platně, avšak vykonával by je pouze na základě takto předstíraného nebezpečí, by byly nedovolené, protože jejich dovolenost předpokládá stav, který ve skutečnosti nenastal. Jedná se například o udělení společného rozhřešení více penitentům (viz kán. 961 §1 1°).⁴⁹² Pokud by však kněz v předstíraném nebezpečí smrti vykonal některý úkon, k jehož platnosti potřebuje zvláštní oprávnění, jeho úkony jsou neplatné. Jedná se například o kněze nemajícího oprávnění zpovídat, který by v předstíraném nebezpečí smrti udělil rozhřešení,⁴⁹³ nebo o situaci, ve které by kněz bez zvláštního oprávnění udělil svátost biřmování (viz kán. 882). Stejná situace by nastala vzhledem k prominutí nápravných trestů. Nenastalo-li nebezpečí smrti, oprávnění prominout nápravné tresty knězi samým právem uděleno není, a proto je případné prominutí trestů neplatné. Na základě neplatného prominutí nápravných trestů exkomunikace a interdiktu by také bylo neplatné případné rozhřešení, jehož platnost je na prominutí těchto nápravných trestů závislá.⁴⁹⁴

3.6.2. Příčiny nebezpečí smrti

Za nebezpečí smrti je považováno každé ohrožení života bez ohledu na příčinu, která je způsobila. Může se tedy jednat o vnitřní příčiny, mající původ přímo v osobě konkrétního člověka, kterého se toto nebezpečí týká. Mezi tyto příčiny náleží například nemoc, zranění, obtížný porod nebo stáří.⁴⁹⁵ Stejně tak se jedná o ohrožení života, pokud nemocný musí podstoupit vážnou operaci.⁴⁹⁶

⁴⁹¹ srov. HRDINA Ignác Antonín, *Kanonické právo*, Aleš Čeněk Plzeň 2011, s. 152.

⁴⁹² srov. KRYCH Radosław, *Nadzwyczajna forma sprawowania sakramentu pokuty i okoliczności jej celebracji*, in: *Łódzkie Studija Teologiczne* 28 (2019) 3, s. 140.

⁴⁹³ srov. PASTUSZKO Marian, *Posługa szafarza sakramentu pokuty i pojednania w szczególnych okolicznościach: (kanony: 976, 977 i 982)*, in: *Prawo kanoniczne* 38 (1995) 1–2, s. 29.

⁴⁹⁴ srov. SYRYJCZYK Jerzy, *Sankcje w Kościele*, Wydawnictwo Iniwersytetu Kardynała Wyszyńskiego Warszawa 2008, s. 220.

⁴⁹⁵ viz PASTUSZKO Marian, *Posługa szafarza sakramentu pokuty i pojednania w szczególnych okolicznościach: (kanony: 976, 977 i 982)*, in: *Prawo kanoniczne* 38 (1995) 1–2, s. 28.

⁴⁹⁶ srov. KRYCH Radosław, *Nadzwyczajna forma sprawowania sakramentu pokuty i okoliczności jej celebracji*, in: *Łódzkie Studija Teologiczne* 28 (2019) 3, s. 139.

Vnější příčiny nebezpečí smrti nejsou závislé na stavu jednotlivých osob. Ohrožení života v takovém případě zapříčinila vnější okolnost v místě a čase, kde se konkrétní osoby nacházejí. Jedná se například o ohrožení života v souvislosti s přírodní katastrofou, jakou je zemětřesení, výbuch sopky nebo povodeň. „Dále sem náleží letecké neštěstí, ztroskotání lodí, autonehoda, požár, únik jedovatého plynu nebo epidemie.“⁴⁹⁷ Není důležitá okolnost, která je příčinou neštěstí, zásadní je skutečnost, že některá osoba, bez ohledu na počet, je v nebezpečí, že v nastalé situaci může zemřít. Mezi vnější příčiny vzniku nebezpečí smrti náleží také pravomocný rozsudek stanovující trest smrti.⁴⁹⁸

Zvláštní situací obsahující větší počet vnějších příčin a zároveň množství různých okolností je válečný stav popřípadě jiný ozbrojený konflikt. Sám válečný stav obecně nepůsobí nebezpečí smrti. Avšak ten, kdo byl během války povolán do vojska, se nachází v situaci, kterou církevní právo již chápe jako nebezpečí smrti. Stejně tak se jedná o osoby v zajateckých táborech.⁴⁹⁹ Zatímco těchto osob se týká nebezpečí smrti po celou dobu, po kterou trvá jejich služba v armádě nebo jejich zajetí, tak v odlišné situaci jsou ti, kterým hrozí nebezpečí smrti například z důvodu bombardování nebo leteckých útoků. Po dobu těchto útoků se všichni, kdo jsou jimi ohroženi, nacházejí v nebezpečí smrti.⁵⁰⁰ Pokud byl útok ukončen, ustalo také nebezpečí smrti, avšak s dalším útokem toto nebezpečí opět nastává. Podle reskriptu Apoštolské penitenciárie z období II. světové války se jednalo o nebezpečí smrti již tehdy, pokud bylo možné letecké útoky předvídat.⁵⁰¹ Znamená to, že vzhledem k situaci konkrétních osob je během ozbrojených konfliktů pro některé nebezpečí smrti trvalé, pro jiné krátkodobé, avšak s možností opakování.

3.6.3. Historický přehled

Již v nejstarších dobách nacházíme v církvi ustanovení, která se týkají udílení svátostí věřícím v nebezpečí smrti. Zcela v souladu se zásadou *salus animarum suprema lex* byla vždy aplikace právních ustanovení v ohrožení života mírnější, aby věřící mohl svátosti

⁴⁹⁷ JAKUBIAK Tomasz, *Rozgrzszenie zbiorowe – aspect prawny*, in: *Ateneum kapłańskie* 158 (2012) 3, s. 526.

⁴⁹⁸ srov. KRYCH Radosław, *Nadzwyczajna forma sprawowania sakramentu pokuty i okoliczności jej celebracji*, in: *Łódzkie Studija Teologiczne* 28 (2019) 3, s. 140.

⁴⁹⁹ viz PENITENTIARIA APOSTOLICA, *Dubium De militibus in statu bellicae convocationis*, AAS 7 (1915), s. 282.

⁵⁰⁰ viz SACRA CONGREGATIO CONSISTORIALIS, *Index facultatum*, AAS 31 (1939), s. 111.

⁵⁰¹ PENITENTIARIA APOSTOLICA, *Dubium circa absolutionem generali modo impertiendam militibus*, AAS 32 (1940), s. 571.

přijmout a dosáhnout tak smíření s Bohem i církví.⁵⁰²

Nejdříve byla tato mírnější praxe užívána v souvislosti se svátostí křtu. Katechumenům, kteří byli v ohrožení života, býval zkracován katechumenát, aby byla vyloučena možnost, že zemřou nepokřtěni.⁵⁰³ Stejně tak byl křest v ohrožení života udělován těm, kteří o něj projeví zájem, aniž by zatím byli přijati mezi katechumeny. Křest býval udílen v každém nebezpečí života, například během pronásledování nebo při bouři na moři.⁵⁰⁴ Důvodem je nutnost křtu ke spáse z božského ustanovení (viz Mk 16,16).⁵⁰⁵

Následně byla řešena otázka udílení svátosti smíření a přijímání eucharistie v nebezpečí smrti. Otázka byla spojena s řešením situace těch křesťanů, kteří během pronásledování odpadli od víry, popřípadě obdrželi potvrzení úřadů o tom, že vykonali předepsané pohanské obětní obřady.⁵⁰⁶ Jakkoli byla již ve starověku běžně udílána svátost smíření soukromě knězem,⁵⁰⁷ ukončení veřejného pokání ukládaného za zvlášť závažná provinění konal slavnostním způsobem biskup, nejčastěji na Zelený čtvrtek.⁵⁰⁸ Z této běžné praxe však byly udělovány výjimky v případě ohrožení života penitentů. Za těchto okolností mohl rozhřešit i přijmout veřejné kajícíníky zpět do církevního společenství kněz. Pokud nemohli biskup ani kněz přijmout zpět do církevního společenství penitenta, který již přijal rozhřešení, mohl tento úkon v nebezpečí smrti vykonat z pověření biskupa také jáhen a následně podat svaté přijímání.⁵⁰⁹

Zpočátku však praxe nebyla zcela jednotná. Ještě na počátku čtvrtého století zakazovaly některé synody (například v Elvíře roku 306)⁵¹⁰ podávat svaté přijímání umírajícím, kteří spáchali zvlášť závažné hříchy. Záležitost rozhodl závazně pro celou církev Nicejský koncil (325), který praxi smíření s Bohem a následné podání viatika v nebezpečí smrti nazývá „starým a kanonickým zákonem.“⁵¹¹ Pokud tedy koncil dovoluje těm, kterým

⁵⁰² srov. PASTUSZKO Marian, *Szafarz sakramentu bierzmowania*, in: *Prawo kanoniczne* 33 (1990) 1–2, s. 126.

⁵⁰³ KONCIL V ELVÍŘE, *De catechumena, si graviter aegrotaverit*, cap. XI, in: Philiphus Labbé, Gabriel Cossart, *Sacrosancta consilia ad Regiam editionem exacta*, Tom. I, Venetiis 1728, s. 993.

⁵⁰⁴ srov. ŽÁK František, *Soustavná věrouka*, Tom. III, O svátostech, Dědictví sv. Jana Nepomuckého Praha 1925.

⁵⁰⁵ srov. ŠPAČEK Richard, *Katolická věrouka, díl III, O milosti, svátostech a dokonání*, Dědictví sv. Prokopa Praha 1922, s. 242–243.

⁵⁰⁶ viz CYPRIAN Z KARTÁGA, *Liber de lapsis*, cap. XXVIII, in: Migne Jacques Paul, PL, Tom. 4, Paris 1878–1890, s. 488–489.

⁵⁰⁷ viz např. Tamtéž, s. 488, ORIGENES, *In Leviticum homilia II*, in: MIGNE Jacques Paul, PG, Tom. 12, s. 418.

⁵⁰⁸ viz INOCENC I., *Epistola XXV*, kapitola VII, in: Migne Jacques Paul, PL, Tom. 20, s. 559.

⁵⁰⁹ viz CYPRIAN Z KARTÁGA, *Epistula XII*, in: BOUCHARD Johannes, *Veterum patrum theologia universa*, Tom. X, cap. IV, Florentiae 1791, s. 98.

⁵¹⁰ KONCIL V ELVÍŘE, *Placuit inter nos*, cap. I, in: MANSI Johannes Dominicus, *Sacrorum concilium nova et amplissima colectio*, Tom. II, Florencie 1759, s. 5–6.

⁵¹¹ NICEJSKÝ KONCIL, kánon XII, in: MANSI Johannes Dominicus, *Sacrorum concilium nova et*

hrozí smrt, podat svaté přijímání, je zcela logické, že tím bylo také dáno dovolení udělit těmto penitentům rozhršení, které je nezbytným předpokladem pro přijetí svatého přijímání po spáchání těžkého hříchu.⁵¹²

Zatímco křest, eucharistie a svátost smíření jsou pro spásu duše zásadní a svátost nemocných je pro stav ohrožení života přímo určena (viz kán. 1004 §1), ostatní svátosti nejsou ke spáse nezbytně nutné (*necessitate medii*), nýbrž pouze „působí k dokonalosti spásy“.⁵¹³ Svátosti biřmování, svěcení kněžstva a manželství jsou nezbytné pro život jednotlivých věřících a také celé církve, avšak ke spáse jednotlivých věřících není jejich přijetí nutné ani z božského ani církevního nařízení (*necessitate praecepti*).⁵¹⁴ Z tohoto důvodu nebyla otázka udílení těchto svátostí v nebezpečí smrti řešena dlouhé období nijak podrobně.

Důležitá je také skutečnost, že zatímco u svátostí křtu, eucharistie a smíření bylo nebezpečí smrti chápáno široce, to znamená, že se jednalo o ohrožení života z jakékoli příčiny, u těchto svátostí se uvažovalo o jejich udělení pouze při umírání (*in articulo mortis*). Svatý Tomáš uvádí například o svátosti biřmování: „Tato svátost se má udělovat umírajícím, aby se ukázali dokonalými při vzkříšení.“⁵¹⁵ Tento postoj nacházíme ještě o mnoho později v ustanovení o oprávnění biskupů udělit v nebezpečí smrti dispenz od manželské překážky. Dispenz bylo možno udělit pouze nemocným v nejzávažnějším nebezpečí smrti (*aegrotos in gravissimo mortis periculo*).⁵¹⁶ Posun v této záležitosti v souvislosti s manželstvím znamenal ustanovení obsažené v Kodexu kanonického práva z roku 1917 (kán. 1043 CIC 1917). V tomto ustanovení již nacházíme při udělení dispenze od manželských překážek široký výklad nebezpečí smrti, to znamená bez omezení příčiny, která toto nebezpečí způsobila. Zákonodárce pouze stanovil, že se musí jednat o akutní nebezpečí smrti (*urgente mortis periculo*). „Toto ustanovení prospívalo také zdravým osobám, jsou-li vydány nebezpečí smrti, například ženám před těžkým porodem, vojákům povoláním na frontu nebo těm, kdo se starají o nemocné stížené nakažlivou nemocí. Stačí, že v nebezpečí smrti se nachází jedna strana, ačkoli sama není

amplissima colectio, Tom. II, Florencie 1759, s. 674.

⁵¹² viz PASTUSZKO Marian, *Posługa szafarza sakramentu pokuty i pojednania w szczególnych okolicznościach: (kanony: 976, 977 i 982)*, in: Prawo kanoniczne 38 (1995) 1–2, s. 37.

⁵¹³ AKVINSKÝ Tomáš, *Teologická summa*, III, otázka 72, čl. 1, Bohovědné učiliště řádu dominikánského Olomouc 1937, s. 703.

⁵¹⁴ srov. ŠPAČEK Richard, *Katolická věrouka, díl III, O milosti, svátostech a dokonání*, Dědictví sv. Prokopa Praha 1922, s. 242–243.

⁵¹⁵ AKVINSKÝ Tomáš, *Teologická summa*, III, otázka 72, čl. 8, Bohovědné učiliště řádu dominikánského Olomouc 1937, s. 714.

⁵¹⁶ SACRA CONGREGATIO SANCTI OFFICII, *Litterae ad Ordinarios locorum quoad dispensationes matrimoniales*, ASS 20 (1887), s. 543.

přímo stížena manželskou překážkou.⁵¹⁷

U svátosti manželství byla tedy otázka příčiny nebezpečí smrti rozhodnuta v první kodifikaci církevního práva, avšak zcela jiná byla situace při udílení svátosti biřmování. Kodex kanonického práva sice stanovil, že „nikomu není dovoleno opominout přijetí této svátosti, ačkoliv není nutným prostředkem ke spáse“ (viz kán. 787 CIC 1917), avšak udělovatelem byl pouze biskup jakožto řádný udělovatel. Mimořádnými udělovateli byli kardinálové a opati, apoštolští vikáři a prefekti na svěceném území a také kněží, kteří k udílení biřmování obdrželi zvláštní indult Apoštolského stolce (viz kán. 782 CIC 1917). O udílení této svátosti v nebezpečí smrti je zmínka pouze v ustanovení o biřmování dětí, kterým je možno v případě nebezpečí smrti udělit tuto svátost před dosažením sedmého roku života (kán. 788 CIC 1917). Biskupové a ti, kterým bylo uděleno oprávnění biřmovat, udíleli sice tuto svátost také těm, kteří byli v ohrožení života, ti však v praxi neměli vzhledem ke značně omezenému počtu udělovatelů žádná zvláštní oprávnění přijmout svátost biřmování oproti těm, kteří se v nebezpečí smrti nenacházeli.⁵¹⁸ Změna přišla po II. světové válce, během níž zahynulo velké množství mladých lidí, kterým v daných podmínkách nebylo možné udělit svátost biřmování. Oprávnění biřmovat v nebezpečí smrti bylo uděleno všem farářům a těm, které právo klade na stejnou úroveň.⁵¹⁹ Avšak na základě tohoto oprávnění nebylo možno biřmovat každého, kdo se nacházel v nebezpečí smrti, nýbrž pouze ty, kterým toto nebezpečí hrozilo z důvodu závažné choroby (*ex gravi morbo vero mortis periculo*).⁵²⁰ Za závažnou chorobu bylo samozřejmě považováno také vážné zranění. Stejná ustanovení obsahovaly také další dokumenty Apoštolského stolce, ačkoliv již postupně rozšiřují oprávnění jak vzhledem k udělovateli, tak také vzhledem k příjemci biřmování. V dekretu *Post latum* je například uděleno oprávnění biřmovat misionářům, avšak v nebezpečí smrti opět pouze tehdy, pokud je zapříčiněno vážnou chorobou.⁵²¹ Obdobné ustanovení se nachází také v motu proprio *Pastorale munus* z roku 1964, které uděluje oprávnění biřmovat kaplanům v nemocnicích, věznicích a pěstounských ústavech, avšak stále s ohledem na ustanovení dřívějších dokumentů v souvislosti s udílením svátosti v nebezpečí smrti.⁵²² Tato

⁵¹⁷ PEJŠKA Josef, *Církevní právo*, svazek III, Theologický ústav v Obořišti Praha 1934, s. 117.

⁵¹⁸ srov. PASTUSZKO Marian, *Szafarz sakramentu bierzmowania*, in: *Prawo kanoniczne* 33 (1990) 1–2, s. 111.

⁵¹⁹ CONGREGATIO DE CULTU DIVINO ET DISCIPLINA SACRAMENTORUM, *Decretum Spiritus Sancti munera*, AAS 38 (1946), s. 349–354.

⁵²⁰ Tamtéž, art. 2, s. 352.

⁵²¹ CONGREGATIO DE PROPAGANDA FIDE, *Decretum Post latum*, AAS 40 (1948), s. 41.

⁵²² viz PAVEL VI., *Motu proprio Pastorale munus*, art. 13, AAS 56 (1964), s. 8.

ustanovení jsou obsažena také v Obřadech biřmování, kde se výslovně uvádí: „Pokud nemocný věřící upadne do nebezpečí smrti, ať je vybudnut, aby před svatým přijímáním přijal také posilu svátosti biřmování.“⁵²³ Jakkoli je biřmování stále udělováno podle těchto obřadů, ustanovení o udělení biřmování v nebezpečí smrti pouze z důvodu nemoci již platné není. Kodex kanonického práva z roku 1983 takové ustanovení výslovně neuvádí (viz kán. 883 3°)⁵²⁴ a nepřevzal je ani Katechismus katolické církve, který stanoví: „Pokud je křesťan v nebezpečí smrti, má mu udělit biřmování kterýkoli kněz. Církev totiž chce, aby žádné z jejích dětí, i těch nejmenších, neodešlo z toho světa, aniž by bylo zdokonaleno skrze Ducha svatého darem plnosti Kristovy.“⁵²⁵ Tato situace je obdobná s ustanovením, které v nebezpečí smrti uděluje oprávnění biřmovat těm kněžím, „kteří nejsou stíženi žádnou censurou nebo církevním trestem“.⁵²⁶ Také toto ustanovení nový Kodex kanonického práva nepřevzal. Z uvedených skutečností proto vyplývá, že v nebezpečí smrti bez ohledu na jeho příčinu je oprávněn biřmovat každý kněz bez výjimky. Toto ustanovení vychází ze stejného principu, kterým se řídí kánon 976, který dovoluje každému knězi udělit rozhřešení věřícímu v nebezpečí smrti. Právě tak může v nebezpečí smrti každý kněz bez výjimky biřmovat každého pokřtěného, který dosud tuto svátost nepřijal (viz kán. 889 §1).⁵²⁷

3.6.4. Svátost smíření v nebezpečí smrti

K platnému udělení svátosti smíření je nutné kromě kněžského svěcení, které je zcela nezbytným předpokladem,⁵²⁸ také pověření vůči věřícím, kterým se tato svátost uděluje (kán. 966 §1). Kromě papeže náleží toto oprávnění samým právem kardinálům a biskupům. Z toho důvodu bude při zachování všech ustanovení rozhřešení udělené těmito osobami vždy platné, jakkoli u biskupů může být za určitých okolností nedovolené (viz kán. 967 §1). Jiná situace je u kněží, kteří bez tohoto oprávnění udílejí svátost smíření

⁵²³ RITUALE ROMANUM, *Ordo confirmationis*, art. 52, české vydání: *Obřady biřmování*, Sekretariát České liturgické komise Praha 1974, s. 36.

⁵²⁴ viz ALTHAUS Rüdiger, *Firmung*, in: MK, s. 883/6.

⁵²⁵ KKC 1314.

⁵²⁶ RITUALE ROMANUM, *Ordo confirmationis*, art. 7, české vydání: *Obřady biřmování*, Sekretariát České liturgické komise Praha 1974, s. 16.

⁵²⁷ srov. PASTUSZKO Marian, *Szafarz sakramentu bierzmowania*, in: *Prawo kanoniczne* 33 (1990), 1–2, s. 114.

⁵²⁸ viz HRDINA Antonín Ignác, *Kanonické právo*, Aleš Čeněk Plzeň 2011, s. 227.

neplatně.⁵²⁹ V nebezpečí smrti je však toto oprávnění samým právem uděleno každému knězi bez výjimky (kán. 976). V této situaci je proto pověření zpovídat uděleno všem platně vysvěceným kněžím bez ohledu na jakékoli další okolnosti.⁵³⁰ Platně a dovoleně tak rozhřešuje kněz, který neobdržel pověření zpovídat, stejně tak kněz stížený jakýmkoli kanonickým trestem bez ohledu na to, zda se jedná o trest nastupující bez rozhodnutí představeného (*latae sententiae*) nebo trest stanovený soudem či příslušným představeným (*ferendae sententiae*). Stejně oprávnění náleží knězi, který je stížený iregularitou či překážkou k výkonu kněžské služby. Rozhřešení uděluje platně a dovoleně také kněz propuštěný z duchovenského stavu, protože nelze zbavit platně vysvěceného kněze moci této svátosti (kán. 1388 §2).⁵³¹ V nebezpečí smrti je možné, není-li přítomen katolický kněz, přijmout svátost smíření také od schizmatického kněze, to znamená kněze náležícího do některé východní nekatolické církve. Je však nutno splnit některé podmínky. Musí být vyloučeno nebezpečí pohoršení, také nebezpečí, že nekatolický kněz bude penitenta svádět k odpadu od víry, a musí být pravděpodobné, že kněz udělí svátost smíření platně.⁵³²

V nebezpečí smrti uděluje platně a dovoleně svátost smíření kněz, kterému to právo v běžných okolnostech zakazuje, také v přítomnosti či dostupnosti jiného kněze, který pověření zpovídat obdržel řádným způsobem (kán. 976). Toto ustanovení zohledňuje různé situace, ve kterých se věřící nechce či nemůže zpovídat u kněze majícího řádné pověření. Stejně tak může být jakákoli překážka na straně tohoto kněze, a proto zákonodárce odstraňuje všechny možné překážky, které by mohly bránit spáse věřícího, který se nachází v nebezpečí smrti.⁵³³

Zákonodárce uděluje všem kněžím bez výjimky nejen oprávnění platně a dovoleně rozhřešit věřícího v nebezpečí smrti, nýbrž také oprávnění prominout všechny nápravné tresty, to znamená trest exkomunikace, interdiktu a suspenze (viz kán. 1331-1333). Důvodem je skutečnost, že nelze platně udělit rozhřešení, pokud penitent nezískal prominutí trestu zakazujícího přijímat svátosti (exkomunikace a interdikt). „Příčinou

⁵²⁹ viz RINCÓN-PÉREZ Tomás, *Sakrament pokuty*, in: Kodex prawa kanonicznego, komentarz, Wolters Kluwer Polska Kraków 2011, s. 727.

⁵³⁰ srov. KRUKOWSKI Józef, *Sakrament pokuty*, in: Komentarz do kodeksu prawa kanonicznego, Tom III/2, Pallottinum Poznań 2011, s. 160.

⁵³¹ srov. ZABOROWSKI Marek, *Sprawowanie sakramentu pokuty i pojednaniaw niebezpieczeństwie śmierci*, in: Roczniki nauk prawnych, Tom. XVIII (2006), nr. 2, s. 285.

⁵³² SACRA CONGREGATIO SANCTI OFFICII, *Responsum ad dubia 30.6. 1886*, in: GASPARRI Pietro, *Codicis iuris canonici fontes*, Vol. IV, n. 798, Typis polyglotis Vaticanis Romae 1951, s. 251.

⁵³³ srov. PASTUSZKO Marian, *Posługa szafarza sakramentu pokuty i pojednania w szczególnych okolicznościach: (kanony: 976, 977 i 982)*, in: Prawo kanoniczne 38 (1995) 1–2, s. 37.

neplatnosti rozhršení v této situaci je skutečnost, že zpovědník mající pouze obecné pověření zpovídat, není oprávněn prominout nápravný trest a následně udělit rozhršení.⁵³⁴ Avšak v nebezpečí smrti je oprávnění prominout všechny nápravné tresty uděleno samým právem všem kněžím bez výjimky spolu s pověřením platně a dovoleně zpovídat. Všichni kněží jsou na základě tohoto ustanovení oprávněni prominout všechny nápravné tresty.⁵³⁵ Jedná se tedy jak o tresty nastupující bez rozhodnutí představeného (*latae sententiae*) úředně vyhlášené či nevyhlášené, tak také o tresty stanovené soudem či příslušným představeným (*ferendae sententiae*). Vzhledem k tomu, že zákonodárce výslovně stanoví oprávnění prominout jakékoli nápravné tresty, znamená to, že v nebezpečí smrti se toto oprávnění týká také trestů, jejichž prominutí je v běžných okolnostech vyhrazeno Apoštolskému stolci.⁵³⁶

Pokud byl věřícímu takto prominut nápravný trest *ferendae sententiae* nebo úředně prohlášený trest *latae sententiae* popřípadě trest vyhrazený Apoštolskému stolci, je věřící povinen, pomine-li nebezpečí smrti, obrátit se na příslušného představeného nebo kněze, který má oprávnění tyto tresty prominout a splnit jeho příkazy (viz kán. 1357 §3).⁵³⁷ Povinnost rekursu musí věřící splnit ve lhůtě jednoho měsíce po uzdravení, a to pod následkem znovuupadnutí do téhož trestu, pokud by penitent tuto povinnost bez závažných důvodů v dané lhůtě nesplnil (viz kán. 1357 §2).⁵³⁸ Lhůta jednoho měsíce se počítá od uzdravení nebo od okamžiku, kdy pomínulo vnější nebezpečí smrti. Vzhledem k uzdravení je poměrně obtížné stanovit termín, kterým lhůta jednoho měsíce začíná. Podle obecného mínění kanonistů se jedná o dobu, kdy již člověk může plnit svoje každodenní povinnosti.⁵³⁹

Vzhledem k této povinnosti rekursu se mínění kanonistů liší. Podle některých autorů je tato povinnost stejná jako při prominutí nápravných trestů v naléhavém případě, to znamená ve lhůtě jednoho měsíce a pod následkem znovuupadnutí do téhož trestu (srov. kán. 1357 §2).⁵⁴⁰ Podle jiných autorů je věřící sice vázán touto povinností, avšak nikoli

⁵³⁴ SYRYJCZYK Jerzy, *Sankcje w Kościele*, Wydawnictwo Iniwersytetu Kardynała Wyszyńskiego Warszawa 2008, s. 220.

⁵³⁵ Toto oprávnění se netýká pořádkových trestů.

⁵³⁶ srov. KRUKOWSKI Józef, *Sakrament pokuty*, in: Komentarz do kodeksu prawa kanonicznego, Tom III/2, Pallottinum Poznań 2011, s. 160.

⁵³⁷ Podrobně o povinnosti rekursu pojednává kapitola o prominutí trestů v naléhavém případě.

⁵³⁸ srov. SYRYJCZYK Jerzy, *Sankcje w Kościele*, Wydawnictwo Iniwersytetu Kardynała Wyszyńskiego Warszawa 2008, s. 308.

⁵³⁹ srov. CAPPELLO Felix, *Tractatus canonico – moralis de censuris iuxta Codicem Iuris Canonici*, ed. 4, Pontificia Università Gregoriana Taurini–Romae 1950, s. 102.

⁵⁴⁰ viz GÓRALSKI Wojciech, *Uwalnianie od kar w świetle nowego Kodeksu prawa kanonicznego*, in: Studia Płockie 13 (1985), s. 54.

ve lhůtě jednoho měsíce.⁵⁴¹ Toto mínění se opírá o skutečnost, že kánon 1357 §3 lhůtu jednoho měsíce neuvádí. Tento důvod by se mohl zdát opodstatněný v souvislosti s ustanovením o zužujícím výkladu zákonů stanovujících trest nebo omezujících svobodný výkon práv (viz kán 18), avšak toto mínění nelze akceptovat. V tom případě by se penitenta netýkala ani skutečnost znovuupadnutí do téhož trestu, která také není v kánonu 1357 §3 výslovně uvedena, avšak tuto skutečnost autor nepopírá. Hlavním důvodem ve prospěch opačného mínění je samo znění zákona, ve kterém se výslovně uvádí, že uzdravení mají stejnou povinnost rekursu (*eodem onere recurrendi tenentur*). Věřící tedy nemá pouze povinnost obrátit se na příslušného představeného jako v naléhavém případě, nýbrž stejnou povinnost, to znamená se všemi stanovenými podmínkami.⁵⁴² Také v tomto případě může věřící splnit tuto povinnost osobně nebo prostřednictvím zpovědníka, který při řízení neuvádí jméno penitenta (kán. 1357 §2). Tato povinnost se netýká věřících, kterým byl v nebezpečí smrti prominut dosud neprohlášený nápravný trest *latae sententiae*, který není vyhrazen Apoštolskému stolci.⁵⁴³

Oprávnění udělená kněžím pro případ smrti se vztahují na všechny penitenty. Kněz je proto oprávněn udělit rozhřešení popřípadě prominout nápravný trest také spoluviníku v hříchu proti šestému přikázání Desatera a to také v situaci, je-li přítomen jiný kněz. Mimo nebezpečí smrti je rozhřešení spoluviníka v hříchu proti čistotě samým právem neplatné (kán. 977). V tomto ustanovení je rozdíl oproti předchozí právní úpravě, podle které mohl kněz v nebezpečí smrti rozhřešit spoluviníka v hříchu proti čistotě pouze v případě nutnosti, to znamená tehdy, pokud nebyl přítomen jiný kněz.⁵⁴⁴ Pokud by jej rozhřešil mimo případ nutnosti, bylo takové rozhřešení sice platné, avšak nedovolené (viz kán. 884 CIC 1917). Zpovědník upadal do testu exkomunikace *latae sententiae* (kán. 2367 CIC 1917) a zároveň do iregularity k výkonu moci ze svěcení (kán. 985 7° CIC 1917).

Aktuálně platná ustanovení již žádná omezení neobsahují. Každý platně vysvěcený kněz je proto bez jakýchkoli omezení oprávněn udělit platně a dovoleně rozhřešení všem

⁵⁴¹ srov. CALABRESE Antonio, *Dirito penale canonico*, LEV, Città del Vaticano 2006, s. 242–243.

⁵⁴² srov. LÜDICKE Klaus, *Strafrecht*, in: Münsterischer Kommentar zum CIC, Essen seit 1984, s. 1357/5, srov. též SYRYJCZYK Jerzy, *Sankcje w Kościele*, Wydawnictwo Uniwersytetu Kardynała Wyszyńskiego Warszawa 2008, s. 308.

⁵⁴³ srov. DE PAOLIS Velasio, CITO Davide, *Le sanzioni nella Chiesa*, Urbaniana University Press Roma 2001, s. 269.

⁵⁴⁴ Ustanovení CIC 1917 ohledně rozhřešení spoluviníka v hříchu proti čistotě jsou převzata prakticky doslova z konstituce papeže Benedikta XIV., který usiloval odstranit vše, co by mohlo jakkoli znevážit svátost smíření. Viz BENEDIKT XIV., Apoštolská konstituce *Sacramentum poenitentiae*, §4, in: Benedicti XIV. opera omnia, Tom. XV, Bullarium, Tom. I, n. XX, Typographia Aldina Prati 1845, s. 64–65.

penitentům, stejně tak je oprávněn prominout bez omezení jakýkoli nápravný trest. Z toho plyne, že jedinou překážkou k udělení rozhřešení katolickému křesťanu,⁵⁴⁵ který dosáhl užívání rozumu,⁵⁴⁶ je v nebezpečí smrti pouze stav trvalé nekajícínosti.

3.6.5. Udělování svátostí nekatolíkům

Svátosti Nového zákona, ustanovené Ježíšem Kristem a svěřené církvi, jsou, jako úkony Krista a církve, znamením a prostředky, jimiž se vyjadřuje a posiluje víra, vzdává pocta Bohu a uskutečňuje posvěcení lidí; proto velmi přispívají k vytváření, posilování a projevování církevního společenství; proto při jejich udělování musí mít posvátní služebníci i ostatní křesťané velkou úctu a náležitou pečlivost (kán 840). K této pečlivosti náleží také skutečnost, že za běžných okolností není možné udělovat svátosti nekatolickým křesťanům a katolický křesťan nesmí přijímat svátosti od nekatolických udělovatelů. Za mimořádných okolností při dodržení stanovených podmínek je však možné svátosti udělit nekatolíkům a stejně tak od nekatolických udělovatelů svátosti přijmout (viz kán. 844).⁵⁴⁷

3.6.5.1. Východní nekatolické církve

Katoličtí udělovatelé udělují v běžných okolnostech svátosti dovoleně pouze katolickým křesťanům bez ohledu na příslušnost k církvi *sui iuris*,⁵⁴⁸ kteří je stejně tak mohou dovoleně přijímat pouze od katolických udělovatelů (kán. 844 §1). V nebezpečí smrti je však situace jiná. Jak bylo uvedeno výše, katolický křesťan může v takovém případě přijmout rozhřešení také od schizmatického kněze. Podle ustanovení kánonu 844 §2 může v případě nutnosti katolický křesťan, pokud mu fyzická nebo mravní nemožnost brání obrátit se na katolického udělovatele, přijmout od nekatolických udělovatelů nejen

⁵⁴⁵ Nepokřtěnému nelze platně udělit rozhřešení. To se týká také katechumenů. Viz SACRA CONGREGATIO SANCTI OFFICII, *An catechumeni*, in: GASPARRI Pietro, *Codicis iuris canonici fontes*, Vol. IV, n. 1035, Typis Polyglottis Vaticanis Romae 1951, s. 343.

⁵⁴⁶ Děti a osoby nemající trvale užívání rozumu nejsou schopni spáchat hřích. Z toho důvodu jim nelze udělovat rozhřešení.

⁵⁴⁷ viz PONTIFICIUM CONSILIUM AD CHRISTIANORUM UNITATEM FOVENDAM, *Directorium oecumenicum noviter compositum*, art. 129, AAS 85 (1993), české vydání: Sekretariát ČBK Praha 1995, s. 62.

⁵⁴⁸ viz kán. 923 a 991.

rozhršení, nýbrž také eucharistii a svátost nemocných. To vše za předpokladu, že v církvi tohoto udělovatele jsou svátosti udělovány platně. Toto ustanovení se týká především východních odloučených církví, které mají apoštolskou posloupnost a platnost svátostí je zaručena.⁵⁴⁹

Podobně také katolický udělovatel uděluje dovoleně svátost smíření, svátost nemocných a eucharistii členům východních církví, které nejsou v plném společenství s katolickou církví. Předpokladem pro dovolenost je prosba člena této církve o udělení svátosti a jeho řádná připravenost (viz kán. 844 §3). Prosba musí být zcela dobrovolná, proto je vyloučen jakýkoli nátlak či přesvědčování ze strany katolického udělovatele. Připravenost spočívá v řádné disponovanosti k přijetí svátosti, například lítost při udělení svátosti smíření, zároveň však řádná disponovanost spočívá ve vyznávání katolické víry ohledně té svátosti, kterou má katolický kněz udělit.⁵⁵⁰ „Tyto normy se týkají všech pravoslavných církví, které považují konstantinopolský patriarchát za své duchovní centrum, a dále všech starých východních církví. Jsou to: koptská, etiopská, arménská, syrská, asyrská.“⁵⁵¹ V praxi v české a moravské církevní provincie se bude toto ustanovení týkat členů pravoslavné církve, ve které není pochyb o apoštolské posloupnosti a platném udělení svátostí, a proto je chápána spolu s ostatními pravoslavnými církvemi jako skutečná partikulární církev.⁵⁵² K dovolenému udělení svátostí členům těchto církví musí být splněny všechny stanovené podmínky. „Pokud by jedna z těchto podmínek chyběla, není možné udělit svátosti členům těchto církví. To znamená, že pravoslavný věřící nemůže žádat o udělení svátostí katolického kněze, pokud má možnost přijmout tytéž svátosti od svého udělovatele.“⁵⁵³

Zákonodárce umožňuje udělit svátosti také členům jiných církví, které jsou, pokud jde o svátosti, ve stejné situaci jako východní odloučené církve. Rozhodnutí Apoštolského stolce je základem pro dovolenost udělení svátostí členům těchto církví. Pokud by se jednalo o člena církve, která není kladena na roveň východním církvím, není možné těmto věřícím udělovat svátosti dovoleně.⁵⁵⁴ Výjimku tvoří nebezpečí smrti, kdy je možné

⁵⁴⁹ viz CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDEI, *Declaratio Dominus Iesus*, art. 17, AAS 92 (2000), české vydání: Sekretariát ČBK Praha 2000, s. 21.

⁵⁵⁰ srov. TEJERO Eloy, *De Ecclesiae munere sanctificandi*, in: Kodeks prawa kanonicznego, komentarz, Wolters Kluwer Polska Krakow 2011, s. 655.

⁵⁵¹ ČBK, *Společenství ve svátostech s křesťany jiných církví*, část A, II, Sekretariát ČBK Praha 2002, s. 4.

⁵⁵² viz CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDEI, *Declaratio Dominus Iesus*, art. 17, české vydání: Sekretariát ČBK Praha 2000, s. 21.

⁵⁵³ PASTUSZKO Marian, *Udzielanie sakramentów braciom oddzielonym (kan. 884 §§ 1–5 KPK 1983)*, in: *Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne* 34 (2001), s. 210.

⁵⁵⁴ srov. KRZYWDA Józef, *Sakramenty*, in: *Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego*, Tom III/2, Pallottinum Poznań 2011, s. 30.

v souladu s ustanovením kánonu 844 §4 udělovat svátosti také ostatním křesťanům při splnění stanovených podmínek.

3.6.5.2. Ostatní křesťané

V nebezpečí smrti je katolický udělovatel oprávněn udělit svátosti smíření, nemocných a eucharistii také ostatním křesťanům, kteří nejsou v plném společenství s katolickou církví (kán. 844 §4). Výše uvedená ustanovení kánonu 844 §§2 a 3 se týkají členů východních odloučených církví, proto se označení ostatní křesťané (*ceteri christianes*) uvedené v §4 vztahuje na odloučené křesťany v západní církvi, to znamená na členy protestantských církví a anglikánů.⁵⁵⁵ Jedná se ovšem také o všechny tzv. národní církve, v České republice Československá církev husitská, a také o starokatolické církve.⁵⁵⁶ „Apoštolský stolec nezařadil starokatolické církve, pokud jde o svátosti na úroveň východních církví pro velkou církevní a pastorální rozdílnost (místních) starokatolických církví, dále proto, že značné procento starokatolických kněží tvoří ti, kteří k ní konvertovali z církve katolické (od nich je katolickým věřícím dovoleno přijímat svátosti pouze v nebezpečí smrti) a konečně proto, že v poslední době udělila starokatolická církev kněžské a biskupské svěcení ženám.“⁵⁵⁷

Zatímco u členů odloučených východních církví je nezbytnou podmínkou dobrovolná prosba o udělení svátostí a řádná příprava, kterou lze u těchto křesťanů vzhledem k jejich životu ze svátostí předpokládat, tak u ostatních odloučených křesťanů je situace složitější. Z toho důvodu je nutné splnit více podmínek, aby bylo možné těmto křesťanům svátosti udělit.⁵⁵⁸

I. Nebezpečí smrti

Pokud se nekatolický věřící (mimo východní odloučené církve) octne v nebezpečí smrti,

⁵⁵⁵ srov. PASTUSZKO Marian, *Udzielanie sakramentów braciom oddzielonym (kan. 884 §§ 1–5 KPK 1983)*, in: *Śląskie Studia Historyczno–Teologiczne* 34 (2001), s. 210–211.

⁵⁵⁶ Výjimku tvoří Polská národní katolická církev v USA a Kanadě, která je z rozhodnutí Apoštolského stolce v roce 1993 ve stejné situaci jako východní církve. Viz *Joint declaration unity*, Massachusetts 17.5. 2006, dostupné: <https://www.usccb.org/committees/ecumenical–interreligious–affairs/joint–declaration–unity>, zobrazeno 3.10. 2020.

⁵⁵⁷ ČBK, *Společenství ve svátostech s křesťany jiných církví*, část A, II, Sekretariát ČBK Praha 2002, s. 4.

⁵⁵⁸ srov. ZABOROWSKI Marek, *Sprawowanie sakramentu pokuty i pojednaniaw niebezpieczeństwie śmierci*, in: *Roczniki nauk prawnych*, Tom. XVIII (2006), nr. 2, s. 287.

je katolický kněz při splnění všech následujících podmínek oprávněn udělit svátosti také jemu. O tom, zda nastalo nebezpečí smrti, rozhoduje samotný udělovatel svátostí.⁵⁵⁹ Kromě stavu nebezpečí smrti je oprávněn katolický udělovatel udělit svátosti ostatním křesťanům, pokud se jedná z rozhodnutí diecézního biskupa nebo biskupské konference o jinou naléhavou závažnou nutnost (kán. 844 §4). Bez tohoto rozhodnutí nelze nekatolíkům udělit svátosti dovoleně.⁵⁶⁰ Směrnice České biskupské konference uvádějí jako závažnou naléhavou nutnost mimo nebezpečí smrti tyto situace: a) nemožnost způsobená pronásledováním, žalářem, službou v armádě, pobytem v nemocnicích a sociálních ústavech, jestliže není dosažitelný udělovatel z vlastní církve, b) situace v diaspoře, kdy nekatolický křesťan cítí opravdovou potřebu svátostné posily a nemůže jí dosáhnout, protože udělovatel z jeho vlastní církve je nedostupný nebo jen s velikou obtíží. Uvedené svátosti je možné s dovolením ordináře udělit v těchto případech vážné duchovní potřeby: a) slavení smíšeného sňatku, b) mimořádná událost v manželství, jako je křest dětí, první svaté přijímání dětí, významné výročí svatby, pohřební mše za zemřelého člena rodiny, c) upevnění života milosti a víry v konfesně smíšených rodinách (výjimečně, v případě skutečně vážné potřeby), d) je-li žadatel svou vírou a orientací katolík, ale vážné okolnosti mu brání, aby uskutečnil formální přestup do katolické církve.⁵⁶¹ Ve všech těchto případech musí mít udělovatel k dovolenosti povolení svého ordináře ať obecné pro předem stanovené případy nebo speciální pro jeden konkrétní případ.

II. Nedosažitelnost vlastního udělovatele

Jedná se o situaci například v nemocnici nebo ve věznici, kdy z důvodu omezených možností pohybu a komunikace nemá nekatolický křesťan možnost obrátit se na svého udělovatele. Nedosažitelnost může být fyzická a morální. Fyzická je zapříčiněná nejčastěji chorobou nebo také faktickou nedostupností vlastního udělovatele. Morální nemožnost nastává již tehdy, pokud by spojení s vlastním udělovatelem bylo možné

⁵⁵⁹ viz ZUBERT Wenanty Bronislaw, *Interkomunia w świetle nowego Kodeksu*, in: *Prawo kanoniczne* 31 (1988) 1–2, s. 26.

⁵⁶⁰ srov. PASTUSZKO Marian, *Udzielanie sakramentów braciom oddzielonym (kan. 884 §§ 1–5 KPK 1983)*, in: *Śląskie Studia Historyczno–Teologiczne* 34 (2001), s. 211.

⁵⁶¹ viz ČBK, *Společenství ve svátostech s křesťany jiných církví*, část B, čl. 1 a 2, Sekretariát ČBK Praha 2002, s. 7–8.

pouze se značným úsilím nebo s velikými výdaji.⁵⁶²

III. Osobní prosba

Nekatolický křesťan musí o udělení svátostí žádat sám z vlastního rozhodnutí. Toto rozhodnutí musí být nejen dobrovolné, nýbrž musí být také zapříčiněno nemožností obrátit se s prosbou o udělení svátostí na vlastního udělovatele.⁵⁶³

IV. Katolická víra

Nekatolík žádající katolického udělovatele o udělení svátostí musí vzhledem ke svátosti, kterou chce přijmout, vyznávat katolickou víru. Tato podmínka bude v praxi činit největší obtíže u věřících náležících do některé evangelické církve, protože v těchto společenstvích praxe svátostí není a nauka se zásadně liší.⁵⁶⁴ „O víře osoby, která má přijímat uvedené svátosti v katolické církvi, se uděluje přesvědčí rozhovorem. Víru je třeba hodnotit podle situace, například s přihlédnutím ke vzdělání a kulturnímu zakotvení dané osoby. V tomto smyslu se nepožaduje podrobná znalost dogmatické látky katolické církve ani teologické interpretace svátostí. U svátostí smíření a pomazání nemocných je nutným minimem přesvědčení o tom, že disponovanému člověku skutečně dávají to, co naznačují. Víra může být vyjádřena souhlasem s biblickými texty, které se tradičně dávají do souvislosti s těmito svátostmi: Jan 20,21–23 a Jak 5,14–15. Pro řádné přijímání eucharistie je potřebná minimálně víra přijímajícího, že je sám ukřižovaný a oslavený Pán Ježíš Kristus v eucharistii skutečně přítomný, že se dává jako dárce a dar pod způsoby chleba a vína, a tak buduje svoji církev. Je však žádoucí, aby tato víra zahrnovala i další učení o eucharistii a souhlas s podmínkami katolické církve při udělování této svátosti.“⁵⁶⁵

⁵⁶² srov. ZUBERT Wenanty Bronislaw, *Interkomunia w świetle nowego Kodeksu*, in: Prawo kanoniczne 31 (1988) 1–2, s. 26.

⁵⁶³ srov. KRZYWDA Józef, *Sakramenty*, in: Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego, Tom III/2, Pallottinum Poznań 2011, s. 31.

⁵⁶⁴ srov. ZUBERT Wenanty Bronislaw, *Interkomunia w świetle nowego Kodeksu*, in: Prawo kanoniczne 31 (1988) 1–2, s. 26.

⁵⁶⁵ ČBK, *Společenství ve svátostech s křesťany jiných církví*, část B, čl. 5, Sekretariát ČBK Praha 2002, s. 9.

V. Náležitá dispozice

Řádnou dispozici pro přijetí svátostí posuzuje udělovatel. „Před slavením svátostí je nutné upozornit žádajícího na obvyklé podmínky přijetí (svátost smíření před přijetím eucharistie při vědomí spáchaného těžkého hříchu, platné manželství a podobně) a zjistit, zdali jsou tyto podmínky splněny. Jeví-li se to po rozhovoru potřebné, připraví se na přijetí eucharistie svátostí smíření za předpokladu splnění ostatních podmínek. Látkou vyznání hříchů a zpovědního rozhovoru mají být morální otázky. Právní otázky je třeba řešit v souladu s tradicí, předpisy a zvyklostmi dané církve.“⁵⁶⁶

V praxi bude řešení této situace snazší u anglikánů popřípadě členů starokatolických církví, zatímco u věřících náležících do evangelických církevních společenství bude řešení mnohem náročnější vzhledem k absenci svátostné praxe a k odlišné nauce o svátostech. Avšak je důležité všechny obtíže překonat, protože „ustanovení církve o možnosti udílení svátostí nekatolíkům vychází z přesvědčení, že není možné odmítnout duchovní pomoc pokřtěné osobě, která se nachází v ohrožení života a nemá přístup k pramenům milosti ve vlastním církevním společenství“.⁵⁶⁷

⁵⁶⁶ Tamtéž.

⁵⁶⁷ ALTHAUS Rüdiger, *Heiligungsamt*, in: MK, s. 844/4.

4. Speciální pravomoci zpovědníka – trestní právo

Na rozdíl od obecných pravomocí, které při udílení svátosti smíření náleží každému udělovateli, jsou speciální pravomoci vyhrazeny pouze některým zpovědníkům, popřípadě plynou z konkrétní mimořádné situace penitenta.

4.1. Pojem trestu v kanonickém právu

Církev je podle tradičního pojetí dokonalou a nezávislou společností vybavenou vlastní veřejnou pravomocí.⁵⁶⁸ Jako taková má svůj vlastní cíl a také prostředky, jak tohoto cíle dosáhnout.⁵⁶⁹ Cílem církve je spása člověka, to znamená naplnění života člověka v Kristu, který církev ustanovil jakožto Boží lid nové smlouvy.⁵⁷⁰ Mezi prostředky k dosažení tohoto cíle náleží kromě prostředků pozitivních, jako je hlásání Kristovy nauky a služba posvěcování, také oprávnění trestat ty, kteří spáchali trestný čin. „Toto oprávnění bylo církvi uděleno od samotného Krista a zároveň plyne z jejího společenského uspořádání.“⁵⁷¹ Avšak církev je společnost také řádu nadpřirozeného, jak plyne z jejího ustanovení, prostředků i cíle,⁵⁷² a proto ukládání trestů musí odpovídat tomuto jejímu charakteru. Překážkou spásy je těžký hřích. Na vnitřním fóru (*in foro interno*) řeší církev tento rozpor mezi konkrétním skutkem a spásou člověka ve svátosti smíření, na vnějším fóru je pak tento skutek záležitostí trestního práva, pokud došlo k porušení zákona opatřeného trestní sankcí.⁵⁷³ Vlastní právo trestat věřící je tedy spojeno s odpovědností církve za spásu duší.⁵⁷⁴ Z tohoto důvodu je trest v kanonickém právu definován jako odnětí nějakého dobra k nápravě viníka a k potrestání trestného činu, uložené příslušnou církevní autoritou (kán. 2215 CIC 1917). Tridentský koncil ustanovuje, když vybízí biskupy k dohlížení na obnovu mravů: „Ať jsou pamětlivi toho, že jsou pastýři, ne hrdlořezi, a že mají stát v čele svých podřízených ne tak, aby nad nimi vládli, nýbrž aby

⁵⁶⁸ srov. PEJŠKA Josef, *Církevní právo*, díl I, nákladem vlastním Obořiště 1932, s. 156.

⁵⁶⁹ srov. ARIAS Juan, *Sankceje v kościele*, in: *Kodex prawa kanonicznego, komentarz*, Wolters Kluwer Polska Kraków 2011, s. 984.

⁵⁷⁰ srov. KUBALÍK Josef, *Theologia fundamentalis II, O církvi*, Karolinum Praha 1991, s. 10.

⁵⁷¹ KRUKOWSKI Józef, in: *Wierni chrześcijanie*, in: *Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego*, Tom II/1, Pallottinum Poznań 2005, s. 18.

⁵⁷² srov. KUBALÍK Josef, *Theologia fundamentalis II, O církvi*, Karolinum Praha 1991, s. 10.

⁵⁷³ srov. MYRCHA Marian Alfons, *Problem grzechu w karnym ustawodawstwie kanonicznym*, in: *Prawo kanoniczne* 29 (1986) 12, s. 44.

⁵⁷⁴ srov. SYRYJCZYK Jerzy, *Sankcje w Kościele*, Wydawnictwo Uniwersytetu Kardynała Wyszyńskiego Warszawa 2008, s. 43.

je milovali jako syny a bratry. A nechť se snaží, aby je zdržovali povzbuzováním a napomínáním od nedovoleného, aby nebyli nuceni trestat je náležitými tresty, když se dopustí provinění. Stane-li se však přesto, že ti se z lidské slabosti v něčem proviní, mají biskupové zachovat onen apoštolův příkaz, aby je přesvědčovali, zapřísahali a kárali se vši dobrotou a trpělivostí, jelikož často vůči těm, kteří mají být napraveni, zmůže více blahovůle než drsnost, více napomenutí než pohrůžka, více láska nežli moc. Bylo-li by však pro vážnost provinění zapotřebí prutu, je nutno užít tvrdosti s mírností, spravedlnosti s milosrdenstvím, přísnosti s vlídností, aby kázeň, pro lid blahodárná a nutná, byla zachovávána bez příkrosti, a ti, kteří byli pokáráni, aby se polepšili, anebo, nechtějí-li se napravit, aby ostatní byli blahodárným příkladem jejich potrestání odrazení od hříchů.⁵⁷⁵ Toto ustanovení Tridentského koncilu doslovně obsahoval také Kodex kanonického práva z roku 1917 (viz kán. 2214 §2 CIC 1917).

Tresty nemají pouze význam osobní, nýbrž slouží také k obnovení církevního pořádku.⁵⁷⁶ Jejich uložení také slouží k obnovení spravedlnosti a napravení pohoršení, které trestný čin způsobil (viz kán. 1341). Tresty tak mají kromě nápravy viníka také význam sociální, když chrání dobro církve jako společnosti tím, že jejich udělením se obnovuje řád, který byl porušen spácháním trestného činu.⁵⁷⁷

4.2. Rozdělení kanonických trestů

4.2.1. Podle účelu

Z hlediska účelu se tresty dělí na nápravné (*poenae medicales*) neboli cenzury, a pořádkové (*poenae expiatoriae*), které primárně směřují k obnovení právního řádu v církvi.⁵⁷⁸ Nápravné tresty, které směřují, jak už vyplývá z jejich názvu, k nápravě viníka, jsou exkomunikace (kán. 1331), interdikt (kán. 1332) a suspenze (kán. 1333-1334). Tyto tresty je možné udělit pouze na základě zatvrzelosti viníka, a proto je nutné k jejich platnému udělení předchodí napomenutí ze strany příslušného představeného a zároveň

⁵⁷⁵ TRIDENTSKÝ KONCIL, 13 zasedání, hlava 1, *O reformě*, Dokumenty Tridentského koncilu, latinský text a překlad do češtiny, Krystal Praha 2015, s. 94.

⁵⁷⁶ srov. HRDINA Ignác Antonín, *Kanonické právo*, Aleš Čeněk Plzeň 2011, s. 260.

⁵⁷⁷ srov. SYRYJCZYK Jerzy, *Sankcje w Kościele*, Wydawnictwo Uniwersytetu Kardynała Wyszyńskiego Warszawa 2008, s. 47.

⁵⁷⁸ srov. HRDINA Ignác Antonín, *Kanonické právo*, Aleš Čeněk Plzeň 2011, s. 269.

také nezbytná lhůta k nápravě (viz kán. 1347 §1). Nápravný trest nikdy nepřestane platit sám od sebe (například vykonáním trestu), nýbrž jej musí vždy prominout příslušná církevní autorita. Toto prominutí se uděluje tehdy, pokud viník upustil od své zatvrzelosti, to znamená, že lituje spáchaného skutku, náležitě napraví škodu a pohoršení nebo to alespoň vážně přislíbí (viz kán 1347 §2). Trvání nápravného trestu tak závisí na setrvání viníka v zatvrzelosti. „Proto není možné upadnout do nápravného trestu navždy, nebo na dobu určitou či neurčitou tak, že by délka setrvání v trestu byla závislá na vůli představeného.“⁵⁷⁹

Pořádkové tresty jsou zákaz nebo příkaz pobytu, zbavení moci, úřadu, úkolu, práva, privilegia a podobně, trestní přeložení na jiný úřad a propuštění z duchovenského stavu (viz kán. 1336 §1). „Výčet těchto trestů nemá v Kodexu kanonického práva vyčerpávající charakter, protože partikulární zákonodárství může stanovit také jiné pořádkové tresty, pokud jsou v souladu s nadpřirozeným cílem církve.“⁵⁸⁰ Pořádkové tresty nejsou vzhledem k ukládání ani prominutí závislé na zatvrzelosti viníka. Mohou tak být na rozdíl od cenzur uděleny na trvalo, na dobu určitou nebo neurčitou. Trest může zaniknout sám o sobě, například splněním skutku nebo uplynutím stanovené doby, popřípadě může být prominut církevní autoritou.⁵⁸¹ Pořádkové tresty byly v předchozí právní úpravě nazývány odvetnými tresty (*poenae vindicativae*). Současné označení zmírňuje toto poněkud negativní označení a užívá výraz „smírné“ či „usmiřující“ (*poenae expiatoriae*).⁵⁸² Toto označení pocházející od svatého Augustina⁵⁸³ však nic nemění na významu a účincích těchto trestů.⁵⁸⁴

Kromě nápravných a pořádkových trestů je možno také uložit trestní opatření (kán. 1339 §1) a trestní pokání (kán. 1340 §1). Trestní opatření spočívá v udělení důtky či napomenutí tomu, kdo je ve velmi blízké příležitosti ke spáchání trestného činu, nebo tomu, kdo je po provedeném šetření vážně podezřelý z jeho spáchání. Nejedná se pouze o otcovské či bratrské napomenutí (viz kán. 1341), nýbrž o napomenutí kanonické udělené příslušným představeným na vnějším fóru. „Toto napomenutí se jakožto trest liší

⁵⁷⁹ ARIAS Juan, *Sankceje v košciele*, in: Kodex prawa kanonicznego, komentarz, Wolters Kluwer Polska Kraków 2011, s. 986.

⁵⁸⁰ HRDINA Ignác Antonín, *Kanonické právo*, Aleš Čeněk Plzeň 2011, s. 270.

⁵⁸¹ srov. ARIAS Juan, *Sankceje v košciele*, in: Kodex prawa kanonicznego, komentarz, Wolters Kluwer Polska Kraków 2011, s. 986.

⁵⁸² srov. HRDINA Ignác Antonín, *Kanonické právo*, Aleš Čeněk Plzeň 2011, s. 270.

⁵⁸³ viz AUGUSTINUS Aurelius, *De civitate Dei*, cap. 21, čl. 13, české vydání: Karolinum Praha 2007, s. 357–358.

⁵⁸⁴ srov. ARIAS Juan, *Sankceje v košciele*, in: Kodex prawa kanonicznego, komentarz, Wolters Kluwer Polska Kraków 2011, s. 986.

od napomenutí uděleného za účelem potvrzení zatvrzelosti viníka před vyměřením nápravného trestu.⁵⁸⁵

Trestní pokání je kanonickým trestem ve vlastním slova smyslu, čímž se liší od svátostného pokání. Od jiných trestů se liší svým obsahem, který předpokládá vykonání nějakého úkonu víry, zbožnosti nebo křesťanské lásky (kán. 1340 §1).⁵⁸⁶ „Ke skutkům víry náleží například vykonání předepsaných modliteb nebo účast na liturgických obřadech. Skutkem zbožnosti může být účast na exerciciích, pouť nebo půst. K úkonům křesťanské lásky náleží například almužna nebo pomoc nemocným či starým lidem.“⁵⁸⁷ Trestní pokání může být jak tajné, tak také veřejné. Rozhodnutí však není vyhrazeno příslušnému představenému, „ačkoliv uložení trestního pokání je vždy úkonem veřejného práva, neboť se jedná o úkon kompetentní církevní autority na vnějším fóru“.⁵⁸⁸ Charakter trestního pokání závisí na skutečnosti, zda je trestný čin veřejně známý či nikoli. Za tajný trestný čin nelze, v souladu s praxí církve již od prvních staletí, udělit veřejné pokání (viz kán. 1340 §2).⁵⁸⁹

4.2.2. Podle účinnosti

Z hlediska účinnosti se tresty dělí na ukládané (*ferendae sententiae*) a tresty nastupující bez rozhodnutí představeného (*latae sententiae*), které nastupují *ipso facto* vykonáním konkrétního trestného činu, ke kterému je tato sankce výslovně stanovena v zákoně (viz kán. 1314).

Tresty *ferendae sententiae* jsou účinné až po provedeném trestním řízení. Toto řízení probíhá především soudní cestou, avšak je možné trest udělit také správním rozhodnutím, pokud spravedlivé důvody brání provedení soudního řízení. Mezi spravedlivé příčiny náleží například nutnost vykonat řízení v krátké době, malá známost trestného činu, vyloučení pohoršení nebo ztráty dobré pověsti viníka.⁵⁹⁰ Trestní opatření a trestní pokání

⁵⁸⁵ SYRYJCZYK Jerzy, *Sankcje w Kościele*, Wydawnictwo Uniwersytetu Kardynała Wyszyńskiego Warszawa 2008, s. 247–248.

⁵⁸⁶ srov. ARIAS Juan, *Sankcje v kościele*, in: *Kodex prawa kanonicznego, komentarz*, Wolters Kluwer Polska Kraków 2011, s. 1009.

⁵⁸⁷ SYRYJCZYK Jerzy, *Sankcje w Kościele*, Wydawnictwo Uniwersytetu Kardynała Wyszyńskiego Warszawa 2008, s. 255.

⁵⁸⁸ Tamtéž, s. 256–257.

⁵⁸⁹ srov. ARIAS Juan, *Sankcje v kościele*, in: *Kodex prawa kanonicznego, komentarz*, Wolters Kluwer Polska Kraków 2011, s. 1009.

⁵⁹⁰ srov. SYRYJCZYK Jerzy, *Niektóre gwarancje sprawedliwego wymiaru kar w Kodeksie prawa kanonicznego z 1983 r.*, in: *Prawo kanoniczne* 34 (1991) 3–4, s. 149–150.

mohou být uloženy správním rozhodnutím v kterémkoliv případě (viz kán. 1342 §1). Správním rozhodnutím však nemohou být uloženy trvalé pořádkové tresty, například propuštění z duchovenského stavu (kán. 1342 §2, viz též kán. 290 1°).

Tresty nastupující bez rozhodnutí představeného (*latae sententiae*) jsou především nápravné tresty. Pokud zákon stanoví za některý zvláště závažný trestný čin (viz kán. 1318) nápravný trest nastupující bez rozhodnutí představeného, upadá viník do tohoto trestu *ipso facto* spácháním stanoveného trestného činu, avšak pouze tehdy, pokud se jednalo o úmyslný čin bez jakékoli polehčující okolnosti (viz kán. 1324 §3). Také v případě trestů *latae sententiae* předpokládá zákonodárce předchozí napomenutí (srov. kán. 1347 §1). Nejedná se však o kanonické napomenutí, které uděluje příslušný představený v případě trestů *ferendae sententiae*, nýbrž o napomenutí zákonné (*monitio a lege*), které zákonodárce vložil do textu trestního zákona. Pokud viník o tomto zákonném napomenutí věděl a přesto vykonal s plnou trestní odpovědností uvedený trestný čin, upadá *ipso facto* do stanoveného nápravného trestu.⁵⁹¹

4.2.3. Podle doby trvání trestů

Tresty mohou být dočasné nebo trvalé. Dočasný charakter náleží především nápravným trestům, které není možné udělit natrvalo, protože jejich trvání je závislé na zatvrzelosti viníka. Nápravný trest není možné prominout, pokud zatvrzelost trvá. Ačkoli tedy tyto tresty nejsou ze své podstaty udělovány natrvalo, doba jejich trvání může být dle chování viníka velmi dlouhá, v krajním případě až do jeho smrti. Pořádkové tresty je možno udělit na dobu určitou nebo neurčitou. Délka trvání trestů může být uvedena přímo v zákoně,⁵⁹² nebo je stanovena rozsudkem. Trvalé tresty postihují viníka navždy a následky těchto trestů jsou zásadně ireversibilní. Příkladem je především nejpřísnější z nich, trest propuštění z duchovenského stavu (viz kán. 1336 §1 5°).⁵⁹³

⁵⁹¹ srov. SYRYJCZYK Jerzy, *Sankcje w Kościele*, Wydawnictwo Uniwersytetu Kardynała Wyszyńskiego Warszawa 2008, s. 277.

⁵⁹² Například kánon 1383 stanoví zákaz udílet svátost svěcení po dobu jednoho roku biskupovi, který nezákonně udělil svátost svěcení v kněžském nebo jáhenském stupni sobě nepodřízené osobě bez pověřovací listiny.

⁵⁹³ srov. HRDINA Ignác Antonín, *Kanonické právo*, Aleš Čeněk Plzeň 2011, s. 268.

4.2.4. Podle druhu sankce

Sankce je podstatnou součástí trestního zákona podle zásady *nullum crimen sine lege*. Pokud není k zákonu sankce připojena, nejedná se o trestní zákon.⁵⁹⁴ Sankce může být určitá nebo neurčitá. Určitá sankce je u konkrétního trestného činu výslovně stanovena zákonem.⁵⁹⁵ Neurčitá sankce je ponechána na rozhodnutí soudce popřípadě příslušného církevního představeného, který stanoví podle svého uvážení některý z kanonických trestů. V textu zákona je formulace: „budiž potrestán spravedlivým trestem (*iusta poena puniatur*)“.

Sankce může být fakultativní nebo obligatorní. Fakultativní sankci může soudce s přihlédnutím k okolnostem uložit, avšak nemusí (srov. kán. 1343 a 1344). V textu zákona je formulace: „může být potrestán (*puniri potest*)“.⁵⁹⁶ Obligatorní sankci soudce uložit musí. Zákon v takovém případě stanoví: „budiž potrestán (*puniatur*)“.⁵⁹⁷

4.3. Prominutí trestů

Kromě prominutí příslušným představeným zaniká trest také uplynutím doby, na kterou byl stanoven, a také promlčením, pokud ve zvláštních případech není tato možnost vyloučena (viz kán. 1362 §1 1°). Trest zaniká také smrtí viníka. „Kodex kanonického práva sice o této právní události nečiní zmínku, nicméně je zcela evidentní, že smrtí odsouzeného zaniká právo i možnost výkonu pravomocně uloženého trestu. Kodex totiž nezná (na rozdíl od českého trestního práva) tresty s majetkovou újmou, kdy například povinnost zaplatit peněžitý trest přechází na dědice jakožto *pasivum* dědictví.“⁵⁹⁸

⁵⁹⁴ Typickým příkladem je kánon 210, který stanoví, že všichni křesťané jsou povinni vést svatý život a přispívat tak k růstu církve a k jejímu neustálému posvěcování. Jakkoli je jisté, že jednání v rozporu s tímto ustanovením je mravně zlé, vzhledem k chybějící sankci se nejedná o trestní zákon a nedodržení této normy nelze postihovat trestněprávní cestou.

⁵⁹⁵ Například do trestu suspenze upadá každý, nezákonně přijal svátost svěcení (viz kán. 1383).

⁵⁹⁶ Například kánon 1393 stanoví, že spravedlivým trestem může být potrestán ten, kdo porušil povinnosti, které mu vznikly následkem trestu.

⁵⁹⁷ Například kánon 1392, který stanoví, že duchovní nebo řeholní osoby, které provozují obchod nebo činnost, kterou zakazují ustanovení kánonů, bude potrestán podle závažnosti trestného činu.

⁵⁹⁸ HRDINA Ignác Antonín, *Kanonické právo*, Aleš Čeněk Plzeň 2011, s. 274.

4.3.1. Prominutí uložených trestů

Trest mohou prominout ti, kteří jsou oprávněni udělit dispenz od zákona, který je opatřen trestní sankcí (kán. 1354 §1). Toto ustanovení plyne ze zásady: kdo může vykonat více, může také méně (*argument a maiore ad minus*). „Sankce je pouze částí zákona. Pokud je někdo oprávněn dispensovat od zákona jako takového, je tím samým oprávněn prominout také trest, který je tímto zákonem stanoven.“⁵⁹⁹ Kromě toho mohou prominout trest také další osoby, které jsou výslovně uvedené v konkrétním trestním zákoně (kán. 1354 §2). Pokud je prominutí trestu vyhrazeno Apoštolskému stolci, nemůže být uděleno nikým jiným, s výjimkou těch, kterým Apoštolský stolec toto oprávnění výslovně udělil (srov. kán. 1354 §3 a 1355 §1).

Jestliže prominutí trestu není vyhrazeno Apoštolskému stolci, je oprávněn uložený nebo úředně prohlášený trest stanovený zákonem prominout ordinář, který ustanovil soud, nebo který uložil trest rozhodnutím. V tomto případě se jedná jak o ordináře místa, tak také o personálního ordináře.⁶⁰⁰ Trest může prominout také ordinář místa (viz kán. 134 §1-2), kde se viník zdržuje, avšak po projednání s ordinářem, který ustanovil soud nebo trest uložil rozhodnutím (kán. 1355). Pokud projednání brání mimořádné okolnosti, může ordinář místa pobytu viníka prominout trest bez této konzultace. Podmínka projednání není nutná k platnosti prominutí trestu, avšak ordinář, který úmyslně opomenul tuto konzultaci, jedná nedovoleně.⁶⁰¹ „Na základě projednání situace může ordinář místa pobytu viníka lépe poznat důvody, které vedly k vyměření konkrétního trestu, může také posoudit, zda tyto důvody pominuly nebo trvají i nadále, a tak získat jistotu, že je skutečně možné trest prominout.“⁶⁰² Podmínka projednání nepředpokládá nutně shodné stanovisko obou ordinářů.⁶⁰³

Trest stanovený příkazem (srov. kán. 1319 §1) bez ohledu na to, zda se jedná o trest *latae* nebo *ferendae sententiae*, pokud příkaz nebyl vydán Apoštolským stolcem, může prominout ordinář místa, na němž se viník zdržuje. Jedná-li se o trest uložený nebo úředně

⁵⁹⁹ SYRYJCZYK Jerzy, *Sankcje w Kościele*, Wydawnictwo Uniwersytetu Kardynała Wyszyńskiego Warszawa 2008, s. 293.

⁶⁰⁰ viz ARIAS Juan, *Sankcje v kościele*, in: *Kodex prawa kanonicznego, komentarz*, Wolters Kluwer Polska Kraków 2011, s. 1017.

⁶⁰¹ srov. DE PAOLIS Velasio, CITO Davide, *Le sanzioni nella Chiesa*, Urbaniana University Press Roma 2001.

⁶⁰² ARIAS Juan, *Sankcje v kościele*, in: *Kodex prawa kanonicznego, komentarz*, Wolters Kluwer Polska Kraków 2011, s. 1017.

⁶⁰³ srov. SYRYJCZYK Jerzy, *Sankcje w Kościele*, Wydawnictwo Uniwersytetu Kardynała Wyszyńskiego Warszawa 2008, s. 298.

prohlášený, může jej prominout také ordinář, který ustanovil soud k uložení či úřednímu prohlášení trestu, nebo který trest uložil či úředně prohlásil rozhodnutím (viz kán. 1356 §1). Také v tomto případě se nejedná pouze o místní ordináře, nýbrž také o ordináře personální.⁶⁰⁴ Stejně jako při prominutí trestu stanoveného zákonem je ordinář, který hodlá prominout trest stanovený příkazem, povinen se poradit s tím, kdo příkaz udělil, pokud tomu nebrání mimořádné okolnosti (kán. 1356 §2).

4.3.2. Prominutí trestů *latae sententiae*

Trest nastupující bez rozhodnutí představeného (*latae sententiae*) stanovený zákonem a dosud úředně neprohlášený, pokud není vyhrazen Apoštolskému stolci, může prominout ordinář svým podřízeným a také těm, kteří se zdržují na jeho území, nebo tam spáchali trestný čin (kán. 1355 §2). Svým podřízeným může ordinář prominout tento trest kdekoli. Toto oprávnění náleží nejen místnímu ordináři, nýbrž také personálnímu ordináři, to znamená také představeným řeholních společností a společností apoštolského života.⁶⁰⁵

4.3.3. Prominutí trestů ve svátosti smíření

V rámci udílení svátosti smíření je možno prominout pouze tresty *latae sententiae*. Nápravné tresty exkomunikace a interdikt zakazují viníkovi přijímat všechny svátosti, tedy včetně svátosti smíření (srov. kán. 1331 a 1332). K ostatním svátostem může viník opět přistoupit pouze na základě přijetí svátosti smíření, avšak jejímu platnému přijetí brání kanonický trest, který musí být nejdříve prominut.⁶⁰⁶ Z tohoto důvodu zákonodárce umožňuje za určitých podmínek prominout trest také v rámci udílení svátosti smíření.⁶⁰⁷

⁶⁰⁴ srov. ARIAS Juan, *Sankcje v kościele*, in: *Kodex prawa kanonicznego, komentarz*, Wolters Kluwer Polska Kraków 2011, s. 1017.

⁶⁰⁵ srov. GÓRALSKI Wojciech, *Uwalnianie od kar w świetle nowego Kodeksu Prawa Kanonicznego*, in: *Studia Płockie* 13 (1985), s. 54.

⁶⁰⁶ srov. SYRYJCZYK Jerzy, *Sankcje w Kościele*, Wydawnictwo Uniwersytetu Kardynała Wyszyńskiego Warszawa 2008, s. 220.

⁶⁰⁷ srov. HAERING Stefan, REES Wilhelm, SCHMITZ Heribert, *Handbuch des katholischen Kirchenrechts*, Friedrich Pustet Regensburg 2015, s. 1611.

4.3.3.1. Biskup

Oprávnění prominout trest ve svátosti smíření náleží především biskupům (1355 §2) bez ohledu na úřad, který zastávají. Toto oprávnění tedy biskup přijímá nikoli s převzetím církevního úřadu, nýbrž s přijetím biskupského svěcení (srov. kán. 375 §2), z čehož plyne, že nositeli tohoto oprávnění jsou také titulární a emeritní biskupové.⁶⁰⁸ Naopak nemohou takto prominout trest ti, kteří byli jmenováni či jakožto zvolení potvrzeni papežem (viz kán. 377 §1), avšak dosud nepřijali biskupské svěcení.⁶⁰⁹ Toto stanovisko zastává většina kanonistů,⁶¹⁰ avšak podle některých autorů náleží toto oprávnění knězi již od okamžiku jmenování biskupem.⁶¹¹ Toto tvrzení ovšem nelze přijmout, protože je v rozporu s ustanovením kánonu 375 §2, který výslovně uvádí, že biskupové přijímají službu posvěcování, učení a řízení biskupským svěcením, kterým se knězi uděluje plnost svátosti kněžství. Nejedná se tedy o pouze o pověření, nýbrž o ontologickou dispozici, protože „biskupské svěcení uděluje potřebnou milost Ducha svatého a vtiskuje posvátné znamení“.⁶¹² Tato záležitost byla předmětem diskusí během II. vatikánského koncilu. Zatímco nikdo nezpochybňoval skutečnost, že biskupskou konsekrací je udělena moc ze svěcení (*potestas ordinis*), tak někteří koncilní otcové uváděli, že moc řídicí (*potestas regiminis*) je kandidátu udělena zároveň se jmenovací bulou.⁶¹³ Toto stanovisko vychází z důsledného avšak mylného oddělení vnějšího a vnitřního fóra jakožto dvou odlišných mocí v církvi. Příčinou rozšíření tohoto tvrzení známého již ve středověku byla nepřesná interpretace prohlášení Tridentského koncilu, který stanovil jakožto dvě nutné podmínky pro platné udělení svátosti smíření moc ze svěcení (*potestas ordinis*) a moc řídicí (*potestas iurisdictionis*).⁶¹⁴ Toto ustanovení vedlo mnohé autory ke striktnímu rozdělení oborů výkonné moci a následně k tvrzení, že moc na vnitřním fóru se týká pouze svědomí

⁶⁰⁸ srov. DE PAOLIS Velasio, CITO Davide, *Le sanzioni nella Chiesa*, Urbaniana University Press Roma 2001, s. 173.

⁶⁰⁹ srov. STOKŁOSA Marek, *Uwolnienie penitentów z kar kościelnych w zakresie wewnętrznym sakramentalnym*, Sympozjum 20 (2016) 2, s. 100.

⁶¹⁰ viz např. DE PAOLIS Velasio, CITO Davide, *Le sanzioni nella Chiesa*, Urbaniana University Press Roma 2001, s. 268, STOKŁOSA Marek, *Uwolnienie penitentów z kar kościelnych w zakresie wewnętrznym sakramentalnym*, Sympozjum 20 (2016) 2, s. 102.

⁶¹¹ viz CHIAPPETTA Luigi, *Il codice di diritto canonico. Commento giuridico-pastorale*, Vol. II, Edizioni Dehoniane Bologna 2011, s. 686, ADAMOWICZ Leszek, *Zakres uprawnień spowiednika według prawa powszechnego Kościoła łacińskiego i prawa wspólnego katolickich Kościołów wschodnich*, Polihymnia Lublin 2001, s. 192.

⁶¹² LG 21.

⁶¹³ viz. KRUKOWSKI Józef, *Biskupi*, in: *Komentarz do kodeksu prawa kanonicznego*, Tom III/2, Pallottinum Poznań 2011, s. 231.

⁶¹⁴ viz TRIDENTSKÝ KONCIL, *Učení o svatých svátostech pokání a posledního pomazání*, 14. zasedání, hlava 7, in: *Dokumenty Tridentského koncilu*, Krystal Praha 2015, s. 110–111.

a svátosti smíření, zatímco moc na vnějším fóru se týká veřejných skutečností v církvi.⁶¹⁵ Někteří kanonisté 19. století došli pod vlivem právního pozitivizmu až k extrémnímu stanovisku, podle kterého moc na vnitřním fóru není mocí ve vlastním smyslu slova, protože tu je možno vykonávat pouze na vnějším fóru.⁶¹⁶ Důvodem pro tyto interpretace bylo mimo jiné také označení vnitřního fóra jakožto oboru svědomí (*forum internum seu conscientiae*).⁶¹⁷ Z toho důvodu také někteří kanonisté zpochybňovali výkon moci pro vnitřní obor. Podle jejich názoru se nejedná o moc ve smyslu právním, nýbrž pouze o moc ve smyslu morálním.⁶¹⁸ Toto velmi provizorní řešení je zcela nepřijatelné, protože rozsah moci pro vnitřní obor není možné omezit výhradně na záležitost morální teologie.⁶¹⁹ Po promulgování Kodexu kanonického práva v roce 1917 se autoři vrací k rozdělení dvou mocí v církvi, avšak již s poněkud mírnějším pojetím tohoto rozdílu. Na moc řídicí pohlíží již také z hlediska způsobu jejího vykonávání. Podle těchto autorů slouží moc pro vnější obor k řízení věřících, nakolik tito náleží do společenství církve. Tato moc se vztahuje ke společnému dobru, jelikož se uskutečňuje ve společenství církve. Moc ve vnitřním oboru slouží k řízení věřících ve vztahu k Bohu, je vykonávána tajným způsobem a uskutečňuje se ve svědomí věřících. Týká se soukromého dobra, konkrétně v záležitostech svědomí, například v odpuštění hříchů.⁶²⁰ Během první poloviny 20. století převážilo mezi kanonisty pojetí jediné výkonné moci v církvi, která se vztahuje jak k vnějšmu, tak také k vnitřnímu oboru, a náleží do téhož právního řádu církve, která v obou oborech vykonává moc přijatou od Krista.⁶²¹ Toto stanovisko potvrdil také II. vatikánský koncil, když zdůraznil ekleziální charakter výkonné moci pro vnitřní obor: „Ti, kteří přistupují ke svátosti smíření, dostávají od Božího milosrdenství odpuštění urážek, kterých se proti Bohu dopustili, a zároveň se usmiřují s církví, kterou zranili svými hříchy a která svou láskou, příkladem a modlitbou pracuje na jejich obrácení.“⁶²² Z toho vyplývá, že se při udílení svátosti smíření nejedná pouze o moc pocházející z božského ustanovení, nýbrž

⁶¹⁵ srov. MYRCHA Marian Alfons, *Problem grzechu w karnym ustawodawstwie kanonicznym*, in: *Prawo kanoniczne* 29 (1986) 1–2, s. 44.

⁶¹⁶ srov. ŻUROWSKI Marian, *Problem władzy i powierzania urzędów w Kościele katolickim*, Wydawnictwo Apostolstwa Modlitwy Kraków 1984, s. 78.

⁶¹⁷ viz kán. 196 CIC 1917.

⁶¹⁸ srov. DE PAOLIS Velasio, D'AURIA Andrea, *Le norme generali di Diritto Canonico. Commento al Codice di Diritto Canonico*, Urbaniana University Press Roma 2008, s. 427.

⁶¹⁹ srov. DZIERON Ginter, *Zakresy sprawowania władzy rządzenia w kanonicznym porządku prawnym*, in: *Roczniki nauk prawnych* 23 (2018) 3, s. 182.

⁶²⁰ srov. ŻUROWSKI Marian, *Problem władzy i powierzania urzędów w Kościele katolickim*, Wydawnictwo Apostolstwa Modlitwy Kraków 1984, s. 79.

⁶²¹ srov. MYRCHA Marian Alfons, *Problem grzechu w karnym ustawodawstwie kanonicznym*, in: *Prawo kanoniczne* 29 (1986) 1–2, s. 48.

⁶²² LG 11.

také o činnost jménem církve. „Svátost smíření je zaměřena nejen ke smíření s Bohem, nýbrž také s církví, z čehož plynou účinky čistě ekleziální, ačkoliv sama svátost je vykonána ve vnitřním oboru.“⁶²³ Rozlišení se tak týká pouze způsobu vykonávání této moci.

Každý biskup je při udílení svátosti smíření oprávněn prominout všechny tresty *latae sententiae* stanovené zákonem, dosud úředně neprohlášené, které nejsou vyhrazeny Apoštolskému stolci.⁶²⁴ Toto oprávnění se nevztahuje pouze na nápravné tresty, nýbrž také na pořádkové tresty *latae sententiae*. „Jedná se o jediný případ, kdy je možné na vnitřním svátostném fóru (*in foro interno sacramentali*) prominout nejen nápravné tresty, nýbrž také tresty pořádkové.“⁶²⁵ Povahu trestů nastupujících bez rozhodnutí představeného však mohou mít pouze ty pořádkové tresty, které zakazují výkon určitého práva, nikoli ty, které práva zbavují (viz kán. 1336 §2).⁶²⁶ Avšak v souvislosti s výrazným snížením počtu trestů *latae sententiae* v současném trestním právu, což bylo jednou ze zásad reformy kanonického trestního práva po II. vatikánském koncilu,⁶²⁷ nový kodex pořádkové tresty *latae sententiae* prakticky nezná. Jediným případem je ustanovení kánonu 1383, který stanoví pořádkový trest zákazu udílení svátosti svěcení po dobu jednoho roku pro biskupa, který udělil svátost svěcení sobě nepodřízené osobě bez pověřovací listiny (viz kán. 1015 §1).⁶²⁸ Avšak ani v tomto případě nemůže jiný biskup prominout tento trest ve svátosti smíření, to znamená pro vnitřní svátostný obor, protože se jedná o veřejný trestný čin.⁶²⁹ „K naplnění skutkové podstaty dochází v okamžiku vykonání liturgických úkonů vyžadovaných k platnému udělení kněžského nebo jáhenského svěcení.“⁶³⁰ Pokud by biskup, který se tohoto trestného činu dopustil, chtěl prominout trest před uplynutím stanovené doby jednoho roku, musí žádat o prominutí pro vnější obor. Bude-li žádat o prominutí biskup, který nemá nad sebou jiného ordináře

⁶²³ MYRCHA Marian Alfons, *Problem grzechu w karnym ustawodawstwie kanonicznym*, in: *Prawo kanoniczne* 29 (1986) 1–2, s. 49–50.

⁶²⁴ Toto oprávnění biskupům udělil již Pavel VI. v motu proprio *Patorale munus*, II n. 4, viz AAS 56 (1964), s. 12.

⁶²⁵ GÓRALSKI Wojciech, *Uwalnianie od kar w świetle nowego Kodeksu Prawa Kanonicznego*, in: *Studia Płockie* 13 (1985), s. 54.

⁶²⁶ Jedná se o zákaz vykonávání moci, úřadu, úkolu, práva, privilegia, zmocnění, výhody, titulu, vyznamenání.

⁶²⁷ srov. SYRYJCZYK Jerzy, *Sankcje w Kościele*, Wydawnictwo Uniwersytetu Kardynała Wyszyńskiego Warszawa 2008, s. 26, viz též *Communicationes* 1 (1969), s. 84–85.

⁶²⁸ srov. DE PAOLIS Velasio, CITO Davide, *Le sanzioni nella Chiesa*, Urbaniana University Press Roma 2001, s. 184.

⁶²⁹ viz LÜDICKE Klaus, *Strafrecht*, in: MK, s. 1336/3.

⁶³⁰ SYRYJCZYK Jerzy, *Kanoniczne prawo karne, część szczególna*, Wydawnictwo Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego Warszawa, s. 117.

(například diecézní biskup: kán. 381 §1 nebo nuncius: kán. 363), musí svoji žádost předložit Apoštolskému stolci, ačkoliv prominutí tohoto trestu není Apoštolskému stolci výslovně vyhrazeno.⁶³¹ Z uvedených skutečností vyplývá, že oprávnění biskupů prominout pořádkový trest *latae sententiae* v rámci udílení svátosti smíření se může týkat pouze trestů stanovených partikulárními trestními zákony (viz kán. 1315 §1). Vzhledem ke skutečnosti, že tresty se stanovují jen v té míře, v jaké jsou opravdu nutné k lepšímu zachování církevní kázně (kán. 1317), a tresty *latae sententiae* se stanovují pouze za závažnější trestné činy, které nemohou být účinně postihovány uloženými tresty (kán. 1318), je zřejmé, že oprávnění biskupů prominout pořádkový trest v rámci svátosti smíření zůstává pouze na teoretické úrovni.

Zákonodárce uděluje toto oprávnění biskupům pouze vzhledem k trestům stanoveným zákonem, z čehož plyne, že biskup není oprávněn ve svátosti smíření prominout žádný trest stanovený příkazem (srov. kán. 1319 §1).⁶³²

4.3.3.2. Ordinář

Zákonem stanovený nápravný trest *latae sententiae*, který není vyhrazen Apoštolskému stolci a dosud není úředně prohlášen, může prominout také ordinář. Vzhledem k ustanovení o oprávnění biskupů se zde jedná o ordináře, kteří nejsou nositeli biskupského svěcení (viz kán. 368).⁶³³ Toto oprávnění není vyhrazeno pouze pro vnější fórum (*pro foro externo*), a proto může ordinář prominout tento trest také při udílení svátosti smíření.⁶³⁴ Ordinář je oprávněn trest prominout svým podřízeným kdekoli. Toto ustanovení se týká jak místního, tak také personálního ordináře. Místní ordinář je navíc oprávněn trest prominout také těm, kteří se zdržují na jeho území nebo tam spáchali trestný čin (kán. 1355 §2). Oprávnění ordináře, který není biskupem, plyne nikoli z přijatého svěcení, nýbrž ze svěřeného úřadu. Vzhledem k tomu, že se nejedná o moc ze svěcení, nýbrž o řádnou výkonnou moc, může ordinář v rámci svého oprávnění tuto moc

⁶³¹ srov. LÜDICKE Klaus, *Strafrecht*, in: MK, s. 1336/3.

⁶³² srov. SYRYJCZYK Jerzy, *Sankcje w Kościele*, Wydawnictwo Uniwersytetu Kardynała Wyszyńskiego Warszawa 2008, s. 299.

⁶³³ Ordinářem je kromě osob stojících v čele místních církví také osoba, která má v místní církvi řádnou obecnou výkonnou moc. Jedná se o generální a biskupské vikáře. Ordináři jsou také vyšší představení duchovenských řeholních společností papežského práva a duchovenských společností apoštolského života papežského práva (kán. 134 §1).

⁶³⁴ srov. STOKŁOSA Marek, *Uwolnienie penitentów z kar kościelnych w zakresie wewnętrznym sakramentalnym*, Sympozjum 20 (2016) 2, s. 104.

delegovat jiné osobě jak pro jednotlivé jednání, tak pro všechny případy (viz kán. 137 §1).⁶³⁵

4.3.3.3. Kanovník penitenciář

Kanovník penitenciář je oprávněn prominout nápravný trest *latae sententiae*, který nebyl dosud úředně prohlášen a jehož prominutí není vyhrazeno Apoštolskému stolci. Toto oprávnění může kanovník penitenciář využít pouze v rámci udílení svátosti smíření. Pokud penitenciář zpovídá na území diecéze, ve které mu byl tento úřad svěřen, je oprávněn prominout tyto tresty všem, kterým uděluje svátosti smíření. Zpovídá-li mimo území diecéze, je oprávněn prominout tresty pouze diecézanům, to znamená těm, kteří mají na území jeho diecéze trvalé nebo přechodné kanonické bydliště (viz kán. 102).⁶³⁶ Oprávnění kanovníka penitenciáře se nevztahuje na nápravné tresty *latae sententiae* stanovené příkazem, na nápravné tresty úředně prohlášené nebo uložené a také na pořádkové tresty.⁶³⁷ Toto své pověření nemůže penitenciář nikomu delegovat (kán. 508 §1). „Z důvodu vyloučení konfliktu mezi vnitřním svátostným fórem a vnějším fórem nelze úřad kanovníka penitenciáře spojit s úřadem generálního a biskupského vikáře (kán. 478 §2). Z povahy věci plyne, že úřad penitenciáře nelze spojit také s úřadem soudního vikáře (kán. 391 §2 a 1420 §1-2).“⁶³⁸

4.3.3.4. Kaplan

Oprávnění prominout nápravný trest *latae sententiae*, který není dosud úředně prohlášen a jehož prominutí není vyhrazeno Apoštolskému stolci, náleží také kaplanům v nemocnicích, věznicích a při námořních plavbách (kán. 566 §2). Toto oprávnění náleží kaplanům pouze v rámci jejich ustanovení.⁶³⁹ To znamená, že kaplan není oprávněn tyto

⁶³⁵ srov. ARIAS Juan, *Sankceje v kościele*, in: *Kodex prawa kanonicznego, komentarz*, Wolters Kluwer Polska Kraków 2011, s. 1017.

⁶³⁶ srov. PAWLUK Tadeusz, *Prawo kanoniczne według kodeksu Jana Pawła II*, Tom II, Warmińskie wydawnictwo diecezjalne Olsztyn 2010, s. 224–225

⁶³⁷ srov. GÓRALSKI Wojciech, *Uwalnianie od kar w świetle nowego Kodeksu Prawa Kanonicznego*, in: *Studia Płockie* 13 (1985), s. 54.

⁶³⁸ KRUKOWSKI Józef, *Kapituly kanoników*, in: *Komentarz do kodeksu prawa kanonicznego*, Tom III/2, Pallottinum Poznań 2011.

⁶³⁹ srov. GÓRALSKI Wojciech, *Uwalnianie od kar w świetle nowego Kodeksu Prawa Kanonicznego*, in: *Studia Płockie* 13 (1985), s. 54.

tresty prominout, pokud se nenachází v zařízení, které je svěřeno jeho péči. Oprávnění kaplana se však týká nejen osob, které v daných zařízeních přebývají dlouhodobě (nemocní, vězni), nýbrž také zaměstnanců a návštěv. Tato skutečnost plyne z ustanovení kaplanů, které je spojeno s konkrétním místem, a nikoli s konkrétní skupinou osob.⁶⁴⁰ Kaplanům, kterým byla svěřena pastorační péče o jiné společenství (viz kán. 564), náleží sice všechna pověření, která vyžaduje řádná pastorační péče (viz kán. 566 §1), avšak oprávnění prominout nápravný trest *latae sententiae* jim nenáleží.

4.3.3.5. Každý kněz

Podle ustanovení apoštolského listu *Misericordia et misera* náleží každému knězi, který uděluje svátost smíření, oprávnění prominout nápravný trest exkomunikace *latae sententiae* za dokonáný potrat (srov. kán. 1398). Podle ustanovení Kodexu kanonického práva mohl trest za tento trestný čin prominout ordinář, popřípadě ten, komu ordinář toto oprávnění delegoval. Papež František udělil toto oprávnění všem kněžím.⁶⁴¹

4.3.4. Přehled skutkových podstat a testů

S výjimkou biskupů, kteří mohou ve svátosti smíření prominout také pořádkový trest, se toto oprávnění vztahuje na nápravné tresty *latae sententiae* dosud úředně neprohlášené, jejichž prominutí není vyhrazeno Apoštolskému stolci. Podle ustanovení obsaženého v Kodexu kanonického práva je možné v rámci udílení svátosti smíření prominout tresty za tyto trestné činy:

a/ Exkomunikace:

1. odpad od víry, blud nebo rozkol (1364 §1), 2. dokonáný potrat (kán. 1398),

b/ Interdikt:

1. fyzické násilí proti biskupovi, duchovní navíc upadá do trestu suspenze *latae sententiae* (kán. 1370 §2), 2. pokus (*attentatio*) o sloužení mše svaté bez kněžského svěcení (kán. 1378 §2 1°), 3. pokus (*attentatio*) udělit svátostné rozhřešení a vyslechnutí svátostného vyznání (kán. 1378 §2 2°), 4. nepravdivé obvinění zpovědníka z trestného činu svádění

⁶⁴⁰ srov. STOKŁOSA Marek, *Uwolnienie penitentów z kar kościelnych w zakresie wewnętrznym sakramentalnym*, Sympozjum 20 (2016) 2, s. 108.

⁶⁴¹ PAPEŽ FRANTIŠEK, apoštolský list *Misericordia et misera*, n. 12, AAS 108 (2016), s. 1319–1320.

k hříchu proti čistotě v rámci svátosti smíření (kán. 1390 §1), 5. pokus (*attentatio*) o uzavření manželství řeholníkem s věčnými sliby, který není duchovním (kán. 1394 §1).

4.4. Prominutí trestů ve svátosti smíření v naléhavém případě (*casus urgens*, kán. 1357)

Kodex kanonického práva z roku 1983 oproti předchozí právní úpravě výrazně snížil počet samočinných trestů (*latae sententiae*), což bylo jedním z hlavních požadavků při revizi kodexu z roku 1917.⁶⁴² Na základě toho byla v nové kodifikaci upravena také možnost prominutí nápravných trestů v rámci udílení svátosti smíření. Samočinné tresty byly v dřívější kodifikaci buď vyhrazeny konkrétní církevní autoritě, která byla oprávněna trest prominout, nebo tyto tresty nebyly vyhrazené. Nevyhrazené tresty mohl prominout *pro foro interno sacramentali* každý zpovědník (kán. 2253 §1 CIC 1917). To se odráželo také v dřívější formě svátosti smíření (viz kán. 2250 CIC 1917), ve které bylo obsaženo před odpuštěním hříchů také prominutí nápravných trestů.⁶⁴³ Současná právní úprava se od předcházející zásadně liší. Zpovědník, který nemá zvláštní oprávnění, nemůže samočinné tresty prominout. Výjimkou je zcela samozřejmě nebezpečí smrti kajícíka (*periculum mortis*). V takovém případě je každý kněz oprávněn rozhřešit všechny kajícíky, a to od kterýchkoliv nápravných trestů a hříchů (kán. 976). Druhou situací, kdy může kterýkoli zpovědník⁶⁴⁴ prominout samočinný nápravný trest, je tak zvaný naléhavý případ (*casus urgens*).

4.4.1. Naléhavý případ – pojem

Za naléhavý případ je považována situace, ve které je pro penitenta tvrdé setrvat ve stavu těžkého hříchu po dobu nutnou k tomu, aby příslušný církevní představený prominul jeho trest. Toto je jediný důvod naléhavého případu podle aktuálně platné právní úpravy. Kodex kanonického práva z roku 1917 považoval za naléhavý případ také situaci, ve které

⁶⁴² srov. *Communicationes* 1 (1969), s. 84–85.

⁶⁴³ *Dominus noster Jesus Christus te absolvat, et ego auctoritate ipsius te absolvo ab omni vinculo excommunicationis, (suspensionis) et interdicti in quantum possum et tu indiges. Deinde ego te absolvo a peccatis tuis, in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti. Amen*, in: *KLEINES RITUALE nach der ausserordentlichen Form des römischen Ritus*, Thalwil 2013, s. 40.

⁶⁴⁴ Zde se nejedná o každého kněze jako v případě nebezpečí smrti, nýbrž pouze o kněze, který obdržel oprávnění zpovídat, a v rozsahu tohoto pověření je oprávněn prominout nápravný trest v naléhavém případě (viz kán. 966–969).

zachování trestu nebylo navenek možné bez nebezpečí vážného pohoršení nebo ztráty dobré pověsti (kán. 2254 §1 CIC 1917). Toto ustanovení nový kodex nepřevzal.⁶⁴⁵ To však neznamená, že by zákonodárce již nezohledňoval uvedené skutečnosti ve prospěch viníka. Povinnost podrobit se trestu *latae sententiae*, pokud nebyl úředně prohlášen a není obecně znám v místě, kde se viník nachází, se pozastavuje zcela nebo zčásti v té míře, nakolik viník nemůže trest dodržet bez uvedených nebezpečí (kán. 1352 §2). „Odpadá tak otázka prominutí trestu ve svátosti smíření, protože v nebezpečí pohoršení a ztráty dobré pověsti je povinnost podrobit se trestu pozastavena mocí samého práva a na základě toho není viníkovi zabráněno přistoupit ke svátostem.“⁶⁴⁶

Jedinou skutečností, na jejímž základě je zpovědníkovi samým právem delegována pravomoc prominout nápravný trest, je stav svědomí penitenta. Viník stížený nápravným trestem exkomunikace nebo interdiktu nemůže získat odpuštění hříchů ve svátosti smíření, dokud mu nebude prominut trest. Stejně tak nemůže přistupovat k ostatním svátostem. Vzhledem k tomu, že tresty *latae sententiae* postihují jen nejtěžší delikty (viz kán. 1318), které byly spáchány úmyslně bez jakékoli polehčující okolnosti (srov. kán. 1321 §1), je zřejmé, že každé takové jednání je zároveň těžkým hříchem.⁶⁴⁷ Tento stav může být pro kajícího hříšníka velkou zátěží ve svědomí, a to je důvodem, proč zákonodárce uděluje zpovědníkům tuto pravomoc.⁶⁴⁸

4.4.1.2. Tresty, kterých se toto oprávnění týká

Oprávnění, které zákonodárce uděluje zpovědníkovi v ustanovení kánonu 1357, se týká výhradně nápravných trestů, avšak pouze těch, které nastoupily mocí samého práva (*latae sententiae*). Tyto tresty navíc nesmí být úředně deklarované církevní autoritou. Zpovědník v naléhavém případě nemůže také prominout tresty *fedendae sententiae* a tresty pořádkové. Oprávnění udělené v tomto kánonu nezahrnuje suspenzi, přestože se jedná o nápravný trest. Důvodem je skutečnost, že suspenze, týkající se pouze duchovních, nezakazuje přijímání svátostí, nýbrž pouze jejich udělování (kán. 1333

⁶⁴⁵ srov. GÓRALSKI Wojciech, *Władza spowiednika w zakresie odpuszczania grzechów i kar według nowego Kodeksu Prawa Kanonicznego*, in: *Prawo Kanoniczne* 27 (1984) 3–4, s. 84.

⁶⁴⁶ SYRYJCZYK Jerzy, *Sankcje w Kościele*, Warszawa 2008, s. 304.

⁶⁴⁷ srov. JAN PAVEL II., Apoštolská exhortace *Reconciliatio et paenitentia*, art. 17, Praha 1996, s. 37–43.

⁶⁴⁸ srov. ARIAS Juan, *Sankcje w kościele*, in: *Kodex prawa kanonicznego, komentarz*, Kraków 2011, s. 1019.

§1).⁶⁴⁹

Smyslem tohoto oprávnění je umožnit kajčnickovi získat milost posvěcující a díky ní také smíření s Bohem i s církví, protože ten, kdo upadl do nápravného trestu *latae sententiae*, nemůže získat ve svátosti smíření odpuštění hříchů, dokud mu nebude nápravný trest prominut.⁶⁵⁰

Zpovědník je v tomto případě oprávněn udělit prominutí také těch nápravných trestů *latae sententiae*, které jsou vyhrazeny Apoštolskému stolci. To je rozdíl oproti oprávnění kanovníka penitenciáře, popřípadě kaplana v nemocnicích, věznicích a při námořních plavbách (viz kán. 566 §2), jejichž pravomoc plynoucí z úřadu se týká pouze těch trestů, které Apoštolskému stolci vyhrazeny nejsou. Další rozdíl spočívá v tom, že kanovník penitenciář může ze svého úřadu prominout uvedené tresty na území diecéze komukoli, ale mimo území diecéze pouze diecézanům (kán. 508 §1). Stejně tak pravomoc kaplana je omezena pouze na nemocnici, vězení nebo námořní plavbu. Ačkoliv se oprávnění udělené kaplanovi nevztahuje pouze na ty, kteří v konkrétních zařízeních dlouhodobě přebývají, ale také například na zaměstnance těchto institucí, mimo toto své pověření kaplan není oprávněn nápravné tresty prominout.⁶⁵¹ Oprávnění udělené zpovědníkovi pro naléhavý případ vychází z rozsahu pověření k udělení svátosti smíření. V rámci uděleného pověření může zpovědník v naléhavém případě prominout samočinný nápravný trest všem věřícím, které je oprávněn zpovídat. Jestliže je knězi uděleno pověření zpovídat samým právem nebo vlastním ordinářem (viz kán. 966 a 967), na jehož základě může kněz zpovídat všechny věřící na celém světě, je také oprávněn v naléhavém případě prominout samočinný, neprohlášený nápravný trest exkomunikace a interdiktu při udělení svátosti smíření všem penitentům na celém světě.⁶⁵²

4.4.1.2.1. Věřící východních církví *sui iuris*

Knězi, kterému bylo uděleno pověření zpovídat, je dovoleno v rámci tohoto pověření udílet svátost smíření také věřícím, kteří náleží k některé z východních církví *sui iuris*

⁶⁴⁹ srov. CICCOLA Giovanni, TARGOŃSKI Frantisek, *Poradnik spowiednika*, Bratni Zew Kraków 1999, s. 89.

⁶⁵⁰ srov. ARIAS Juan, *Sankceje v kościele*, in: *Kodex prawa kanonicznego, komentarz*, Wolters Kluwer Polska Kraków 2011, s. 1019.

⁶⁵¹ srov. LÜDICKE Klaus, *Strafrecht*, in: *MK*, s. 1357/3.

⁶⁵² srov. KRUKOWSKI Józef, *Szafarz sakramentu pokuty*, in: *Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego*, Tom III/2, Pallottinum Poznań 2010, s. 154.

(viz kán. 991). Avšak oprávnění prominout nápravný trest *latae sententiae* udělené zpovědníkům pro naléhavý případ se na věřící východních církví *sui iuris* nevztahuje.⁶⁵³ Důvodem je skutečnost, že Kodex kánonů východních církví neobsahuje ustanovení o trestech *latae sententiae*. Podle norem kodexu pro východní církve je viník vázán trestem vždy až po jeho uložení rozsudkem nebo trestním výnosem (kán. 1408 CCEO). Věřící východní církve *sui iuris* tedy nemohou upadnout do samočinného nápravného trestu (*latae sententiae*), proto nelze vzhledem k nim aplikovat pověření plynoucí z ustanovení kánonu 1357.⁶⁵⁴

Pokud kněz latinské církve uděluje svátost smíření věřícímu východní církve *sui iuris* a ten se vyznává ze spáchání trestného činu spojeného s nápravnými tresty, mohou v praxi nastat tři situace:

1. Viník nebyl doposud odsouzen. V tomto případě je kněz oprávněn udělit rozhřešení, protože viník žádnému testu nepropadl, a proto mu není zabráněno v přijetí svátostného rozhřešení při splnění všech povinností kajícíka.
2. Viníkovi byl již vyměřen trest velké exkomunikace (kán. 1434 §1 CCEO). V takovém případě kněz nemůže udělit rozhřešení, protože není oprávněn prominout trest zakazující přijímání svátostí (viz kán. 1420 CCEO).⁶⁵⁵
3. Viník byl sice odsouzen, ale byl potrestán pouze menším trestem. V tomto případě není penitentovi zabráněno přistoupit ke svátosti smíření a může platně přijmout rozhřešení. Jiný trest, mimo velké exkomunikace, totiž nezakazuje viníkovi přistoupit ke svátosti smíření. Trest malé exkomunikace (kán. 1431 §1 CCEO) někdy bývá uváděn jako ekvivalent k trestu interdiktů v latinském právu,⁶⁵⁶ avšak tento trest zakazuje viníkovi pouze přijímat Božskou Eucharistii. „S trestem interdiktů, který zakazuje přijímání všech svátostí, lze tedy trest malé exkomunikace srovnat pouze ve vztahu k zákazu přijetí svátostí.“⁶⁵⁷ Proto je možné viníkovi potrestanému jiným trestem, než je velká exkomunikace, udělit svátostné rozhřešení.

Tato problematika se může zdát pro zpovědníky složitá, neboť se od nich požaduje znalost

⁶⁵³ viz APOŠTOLSKÝ EXARCHÁT ŘECKOKATOLICKÉ CÍRKVE V ČR, *Sbírka platných právních norem*, Praha 2011, s. 74.

⁶⁵⁴ srov. DVORÁČEK Jiří, *Východní kanonické právo*, Apoštolský exarchát řeckokatolické církve a Institut sv. Kosmy a Damiána Praha 2014, s. 140.

⁶⁵⁵ srov. ADAMOWICZ Leszek., *Zakres uprawnień spowiednika według prawa powszechnego Kościoła łacińskiego i prawa wspólnego katolickich Kościołów wschodnich*, Polihymnia Lublin 2001, s. 311.

⁶⁵⁶ srov. např. DVORÁČEK Jiří, *Východní kanonické právo*, Apoštolský exarchát řeckokatolické církve a Institut sv. Kosmy a Damiána Praha 2014, s. 141.

⁶⁵⁷ ARIAS Juan, *Sanckceje v kościele*, in: *Kodex prawa kanonicznego, komentarz*, Wolters Kluwer Polska Kraków 2011, s. 1003.

legislativy obou kodexů.⁶⁵⁸ Avšak v praxi při udílení svátosti smíření věřícím z některé východní církve *sui iuris* není situace tak obtížná, protože trest velké exkomunikace zakazující přijetí svátostí se uděluje za stejné delikty jako trest exkomunikace v latinském právu. Pro praxi by tak měla zpovědníkům stačit dobrá znalost předpisů práva latinské církve, která se při udílení svátosti smíření předpokládá (viz kán. 978 §2), a alespoň orientační přehled o právu východních církví vzhledem k zákazu přijímat svátosti a tedy také k případnému omezení zpovědníkových pravomocí.

4.4.2. Tresty a konkrétní skutkové podstaty

V naléhavém případě je každý zpovědník oprávněn prominout samočinné nápravné tresty (exkomunikace a interdiktu, nikoli suspenze) bez ohledu na vyhrazení trestu církevní autoritě. Pro přehled zde uvedeme jednotlivé tresty spolu s konkrétními trestnými činy.

4.4.2.1. Exkomunikace

Exkomunikace *latae sententiae* vyhrazená Apoštolskému stolci postihuje tyto trestné činy:

1. Fyzické napadení papeže (kán. 1370 §1), 2. znesvěcení eucharistických způsob (kán. 1367), 3. rozhřešení spoluviníka v hříchu proti šestému přikázání Desatera (kán. 1378 §1), 4. vysvěcení biskupa bez papežského pověření (kán. 1382), 5. přímé porušení zpovědního tajemství (kán. 1388 §1), 6. přímé i nepřímé porušení tajemství konkláve,⁶⁵⁹ 7. udělení kněžského svěcení ženě.⁶⁶⁰

Exkomunikace *latae sententiae* nevyhrazená Apoštolskému stolci postihuje tyto trestné činy:

1. Odpad od víry, hereze, schizma (kán. 1364 §1), 2. provedení potratu (kán. 1398).

Vzhledem k trestu exkomunikace za vykonaný potrat došlo v pokodexové normotvorbě k zásadní změně. Na základě ustanovení uvedeného v apoštolském listu *Misericordia et*

⁶⁵⁸ viz NOWICKA Urszula, *Uprawnienia szafarza sakramentu pokuty i pojednania przy spowiedzi wiernego innego obrządku*, in: Seminarze, 30 (2011), s. 58.

⁶⁵⁹ JAN PAVEL II., Apoštolská konstituce *Universi Dominici gregis*, AAS 88 (1996), s. 305-343.

⁶⁶⁰ CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDEI, *Decreto generale circa il delitto di attentata ordinazione sacra di una donna*, Enchiridion Vaticanum 24 (2007), s. 1249-1250.

misera je všem kněžím uděleno oprávnění vyplývající z jejich služby⁶⁶¹ rozhřešovat ty, kdo se dopustili hříchu potratu.⁶⁶² Je-li kněžím uděleno oprávnění rozhřešit, vyplývá z toho, že mohou (v praxi vlastně musí) také prominout nápravný trest exkomunikace *latae sententiae* za tento delikt, bez čehož by nebylo možné rozhřešení udělit. Kněz tedy před udělením rozhřešení udělí penitentovi prominutí nápravného trestu. Užije k tomu formule uvedené v Obřadech pokání: „Z pravomoci, která mi byla svěřena, vás zbavuji trestu exkomunikace. Ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého. Amen.“⁶⁶³

Na základě této změny se již na trest exkomunikace *latae sententiae* za vykonaný potrat nevztahuje ustanovení o prominutí nápravných trestů nevyhrazených Apoštolskému stolci (viz kán. 1355 §2 a 1356 §1). Ordináři v mnohých zemích sice již dříve delegovali kněžím pravomoc prominout trest exkomunikace za dokonaný potrat (stejně tak také za delikty apostaze, hereze a schizmatu), avšak pouze za stanovených podmínek.⁶⁶⁴ Ohledně zmíněného deliktu a trestu tak vznikla zcela nová situace, která v Kodexu kanonického práva z roku 1983 není obsažena. Trest exkomunikace *latae sententiae* za dokonaný potrat se octl na úrovni nerezervovaných nápravných trestů (*nemini reservatae*), které byly obsaženy v Kodexu kanonického práva z roku 1917 (kán. 2253 °1), k jejichž prominutí *pro foro interno sacramentali* byl oprávněn každý zpovědník.⁶⁶⁵

4.4.2.2. Interdikt

Trest interdiktu *latae sententiae* postihuje tyto trestné činy:

1. Fyzické napadení biskupa; je-li pachatelem duchovní, upadá navíc do trestu suspenze *latae sententiae* (kán. 1370 §2),
2. sloužení mše bez kněžského svěcení (kán. 1378 §2 °1),
3. udílení rozhřešení osobou, která platně rozhřešit nemůže (kán. 1378 §2 °2),
4. nepravdivé obvinění zpovědníka z hříchu proti šestému přikázání Desatera (kán. 1390 §1),
5. uzavření manželství řeholníkem s doživotními sliby (kán. 1394 §2).

⁶⁶¹ Jedná se pouze o ty kněze, kteří mají oprávnění udělovat rozhřešení. Nejedná se o stejnou situaci jako v případě nebezpečí smrti. Toto oprávnění se proto nevztahuje na kněze v nápravném trestu, propuštěné z duchovenského stavu, popřípadě kněze bez oprávnění zpovídat.

⁶⁶² PAPEŽ FRANTIŠEK, Apoštolský list *Misericordia et misera*, AAS 108 (2016), čl. 12, s. 1319–1320.

⁶⁶³ RITUALE ROMANUM, *Ordo poenitentiae*, české vydání: *Obřady pokání*, Česká liturgická komise Praha 1982, s. 152.

⁶⁶⁴ Například při zpovědi za období delší než jeden rok. Viz též ACAP 06/92, s. 32n.

⁶⁶⁵ viz TOMAN Josef, *Censury a zpovědnice*, vlastním nákladem Brno 1926, s. 62.

4.4.3. Postup v naléhavém případě

4.4.3.1. Předpoklady ze strany penitenta

Zpovědník může využít své oprávnění prominout nápravný trest pouze tehdy, splňuje-li penitent předpoklady nezbytné k prominutí nápravného trestu a odpuštění hříchu. Předpoklady pro odpuštění hříchů jsou stejné jako v běžném případě. Penitent musí odmítat spáchané hříchy, musí mít předsevzetí se napravit, a tím se obrací k Bohu (kán. 987). V praxi to znamená, že naléhavý případ může nastat pokaždé, je-li penitent nacházející se v nápravném trestu *latae sententiae* řádně disponován.⁶⁶⁶ Podle všeobecně přijímaného mínění kanonistů postačuje pro vznik naléhavého případu skutečnost, že penitent projevuje touhu po smíření s Bohem ve svátosti smíření.⁶⁶⁷

4.4.3.1.1. Předpoklady k prominutí nápravného trestu

Nápravný trest je možno prominout pouze viníkovi, který zanechal zatvrzelosti. Tomu, kdo se takto změnil, nemůže být prominutí odepřeno (kán. 1358 §1). Nápravný trest nepřestává zavazovat tehdy, když se viník napravitel a zanechal zatvrzelosti. To jsou pouze nezbytné předpoklady, bez jejichž splnění není možné nápravný trest prominout.⁶⁶⁸ Nápravný trest přestává zavazovat viníka pouze tehdy, když mu byl tento trest prominut církevní autoritou.

U nápravných trestů *ferendae sententiae* je zatvrzelost předpokladem pro jejich vyměření po předchozím napomenutí a poskytnutí vhodné lhůty k nápravě (kán. 1347 §1). V případě těchto trestů je předchozí úřední napomenutí ordinářem podmínkou platnosti vyměření trestu. To znamená, že viník, který uposlechne napomenutí a zanechá svého jednání, nemůže být potrestán nápravným trestem.

Ovšem povaha trestů *latae sententiae* je odlišná. Tresty *latae sententiae* stanoví zákonodárce jen za spáchání některých úmyslných trestních činů, které buď mohou způsobit závažnější pohoršení, nebo nemohou být účinně postihovány tresty, jejichž

⁶⁶⁶ Tamtéž, s. 63.

⁶⁶⁷ srov. DE PAOLIS Velasio, CITO Davide, *Le sanzioni nella Chiesa*, in: *Commento al Codice di Diritto Canonico*, Libro VI, Urbaniana University Press Roma 2003, s. 270.

⁶⁶⁸ srov. SYRYJCZYK Jerzy, *Sankcje w Kościele*, Wydawnictwo Uniwersytetu Kardynała Wyszyńskiego Warszawa 2008, s. 309.

účinnost nastupuje až po odsuzujícím rozhodnutí (kán. 1318). Tyto tresty nastupují mocí samého práva v okamžiku spáchání trestného činu, ke kterému je v zákoně tato sankce výslovně připojena (kán. 1314). Vzhledem k trestům *fedendae sententiae* je zde několik zásadních rozdílů. Trest *latae sententiae* byl již uložen zákonodárcem a nastupuje *ipso facto* spácháním trestného činu uvedeného v zákoně. Trestu *latae sententiae* proto nelze uniknout. Proti upadnutí do tohoto trestu není možné podat odvolání. Tresty *latae sententiae* postihují i tajné trestné činy, zatímco soudní či správní cestou lze trestat jen trestné činy veřejné.⁶⁶⁹

Také při upadnutí do trestu *latae sententiae* se předpokládá zatvrzelost a napomenutí. Zatvrzelost spočívá v tom, že viník úmyslně spáchá trestný čin, k němuž je uvedený trest v zákoně stanoven a viník o tomto trestu ví (srov. kán. 1324). Za oficiální napomenutí je zde chápáno samo uvedení trestu v zákoně. Jedná se o právní napomenutí (*monitio a iure*), ve kterém zákonodárce vzhledem k závažnosti některých trestných činů stanoví samočinný trest již v samotném zákoně, a tak varuje před spácháním uvedeného trestného činu, když jednoznačně stanoví, že nápravný trest nastoupí *ipso facto* porušením zákona.⁶⁷⁰

Aby mohl být nápravný trest prominut, musí viník upustit od své zatvrzelosti. Tak jako je zatvrzelost předpokladem pro vyměření nápravného trestu, tak je upuštění od zatvrzelosti nezbytným předpokladem k prominutí tohoto trestu.⁶⁷¹ Projevem upuštění od zatvrzelosti je kajícnost, upřímná lítost nad spáchaným skutkem, touha po smíření s Bohem a napravení škody a pohoršení.

4.4.4. Povinnosti zpovědníka

Pozice zpovědníka je v této situaci velice zodpovědná. Kromě znalosti trestných činů, za které je vyměřen nápravný trest *latae sententiae*, je nutná také znalost postupu v naléhavém případě, aby penitent, který vyznává závažný trestný čin, mohl získat prominutí trestu, odpuštění hříchů, a tak se smířit s Bohem i církví. „Možnost prominutí nápravného trestu touto cestou může sám zpovědník penitentovi doporučit, pokud vidí,

⁶⁶⁹ srov. SYRYJCZYK Jerzy, *Wymiar kar "latae sententiae" w świetle przepisów Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 roku*, in: *Prawo kanoniczne* 28 (1985) 3–4, s. 43.

⁶⁷⁰ srov. SYRYJCZYK Jerzy, *Sankcje w Kościele*, Wydawnictwo Iniwersytetu Kardynała Wyszyńskiego Warszawa 2008, s. 277.

⁶⁷¹ srov. ARIAS Juan, *Sankcje v kościele*, in: *Kodex prawa kanonicznego, komentarz*, Kraków 2011, s. 1012.

že je pro penitenta těžké zůstat delší dobu bez možnosti přijímat svátosti a také, že penitent splňuje podmínky k prominutí nápravného trestu i k odpuštění hříchů.⁶⁷²

4.4.4.1. Posouzení situace penitenta

Má-li zpovědník prominout nápravný trest a udělit rozhřešení, musí být přesvědčen o tom, že penitent upřímně lituje svých hříchů, má předsevzetí se napravit a upustil od své zatvrzelosti. Zpovědník také musí posoudit závažnost konkrétního trestného činu a rozhodnout, zda penitent upadl do nápravného trestu či nikoli. Vzhledem ke skutečnosti, že některé trestné činy mohou spáchat také laici,⁶⁷³ lze předpokládat, že viník vždy nemusí znát podrobnosti týkající se deliktního jednání. Je tedy povinností zpovědníka zjistit podrobnosti o situaci penitenta (srov. kán. 979).⁶⁷⁴

Při posuzování upadnutí do trestu *latae sententiae* je na místě velká obezřetnost. Zpovědník musí prozkoumat všechny podmínky pro nastoupení trestu, zvláště pachatelovu znalost přestoupeného zákona a připojené sankce, kanonickou trestnost a zatvrzelost, se kterou daný trestný čin konal. Penitent nemá být upozorňován na církevní trest, který snad ani nevznikl.⁶⁷⁵ Otázky zpovědníka proto musí směřovat ke zjištění okolností, za kterých byl trestný čin spáchán, ať již penitent sám uvádí, že do daného trestu upadl nebo se vyznává z konkrétního hříchu, aniž by se o trestu zmínil. Zpovědník by proto měl znát ustanovení kánonů 1323 a 1324, kde jsou stanoveny podmínky pro beztrestnost a pro sníženou trestní odpovědnost. V souvislosti s tresty *latae sententiae*, které je možno v naléhavém případě prominout, je důležité ustanovení, že v případě existence některé polehčující okolnosti, nikdy nenastupuje trest *latae sententiae* (kán. 1324 §3). Tyto tresty nastupují pouze tehdy, je-li trestný čin vykonán plně dobrovolně a úmyslně. Uvedené polehčující okolnosti proto vylučují upadnutí do samočinného nápravného trestu.⁶⁷⁶ Pokud se na penitenta některá z polehčujících okolností vztahuje,

⁶⁷² CICCOLA Giovanni, TARGOŃSKI Frantisek, *Poradnik spowiednika*, Bratni zew Kraków 1999, s. 88.

⁶⁷³ Fyzické napadení papeže (kán. 1370 §1), znesvěcení eucharistických způsob (kán. 1367), odpad od víry, hereze, schizma (kán. 1364 §1), provedení potratu, fyzické napadení biskupa (kán. 1370 §2), sloužení mše bez kněžského svěcení (kán. 1378 §2 °1), udílení rozhřešení osobou, která platně rozhřešit nemůže (kán. 1378 §2 °2), nepravdivé obvinění zpovědníka z hříchu proti šestému přikázání Desatera (kán. 1390 §1).

⁶⁷⁴ srov. KRUKOWSKI Józef, *Szafarz sakramentu pokuty*, in: *Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego*, Tom III/2, Poznań 2010, s. 163.

⁶⁷⁵ srov. LÜDICKE Klaus, *Strafrecht*, in: MK, s. 1357/4.

⁶⁷⁶ srov. ARIAS Juan, *Sankceje v kościele*, in: *Kodex prawa kanonicznego, komentarz*, Kraków 2011, s. 996–997.

neupadl do nápravného trestu a zpovědník mu může bez jakéhokoli omezení udělit rozhřešení.

4.4.4.2. Povinnost rekuru

Pokud se prokáže, že penitent skutečně upadl do nápravného trestu *latae sententiae* a tento trest dosud nebyl úředně prohlášen, a pro penitenta je tvrdé v tomto stavu setrvat, je zpovědník oprávněn tento trest (popřípadě tresty) prominout, pokud penitent splňuje podmínky jak pro odpuštění hříchů tak prominutí nápravného trestu.

Při prominutí uloží zpovědník penitentovi povinnost pod následkem znovuupadnutí do téhož nápravného trestu obrátit se do jednoho měsíce na příslušného představeného nebo kněze, který má zmocnění, a splnit jeho příkazy (kán. 1357 §2). „Zpovědník je povinen penitentovi sdělit, kdo je v jeho případě příslušnou církevní autoritou. Zpovědník by měl také zjistit, zda je penitent prakticky schopen splnit povinnost obrátit se na příslušného představeného nebo na zplnomocněného kněze.“⁶⁷⁷

Nutno zdůraznit, že „na příslušného představeného nebo pověřeného kněze se penitent obrací pouze pro příkazy, které má splnit, nikoli se žádostí o prominutí trestu, protože trest byl již prominut zpovědníkem ve svátosti smíření“.⁶⁷⁸ Avšak tresty takto odpuštěné byly odpuštěny pouze pro vnitřní obor, viník se na tuto skutečnost nemůže mimo svátost smíření odvolávat. Proto musí, hrozí-li mu trestní stíhání kvůli spáchanému trestnímu činu, usilovat o prominutí trestu také ve vnějším oboru podle kán. 1354–1356. Prominutí ve vnitřním oboru je však na prominutí v oboru vnějším nezávislé,⁶⁷⁹ proto může zpovědník prominout trest a také udělit rozhřešení.

V případě, že je pro penitenta z jakéhokoli důvodu obtížné či nemožné obrátit se na kompetentního představeného osobně, umožňuje zákonodárce podat rekurz prostřednictvím zpovědníka (kán. 1357 §2). Zpovědník kontaktuje písemnou formou příslušného představeného, přičemž neuvádí jméno kajícníka. V žádosti musí zpovědník uvést konkrétní trestný čin, zároveň statut penitenta, zda se jedná o laika, kněze, řeholníka nebo člena institutu zasvěceného života či společnosti apoštolského života a také název této církevní instituce. Také uvádí případné pokyny, které penitent obdržel při prominutí

⁶⁷⁷ STOKŁOSA Marek, Uwolnienie penitentów z kar kościelnych w zakresie wewnętrznym sakramentalnym, Sympozjum 20 (2016) 2, s. 110.

⁶⁷⁸ SYRYJCZYK Jerzy, *Sankcje w Kościele*, Warszawa 2008, s. 306.

⁶⁷⁹ srov. LÜDICKE Klaus, *Strafrecht*, in: MK, s. 1357/3.

trestu a případné okolnosti spojené s nápravou pohoršení a vzniklé škody.⁶⁸⁰

Situace, ve které místo penitenta žádá o příkazy zpovědník, předpokládá další setkání, při kterém zpovědník seznámí penitenta s rozhodnutím představeného. Vzhledem k tomu, že se při následném setkání nejedná o prominutí trestu či odpuštění hříchů, nemusí se toto setkání uskutečnit v rámci udílení svátosti smíření, ačkoliv to někteří kanonisté předpokládají.⁶⁸¹ Po seznámení penitenta s příkazy představeného se dokument zničí.

Povinnost podat rekurz musí penitent splnit ve lhůtě jednoho měsíce. V případě, že penitent povinnost z vážných příčin nesplní, tato povinnost se pozastavuje do té doby, než překážka pomine. „Důvodem je skutečnost, že zákony čistě církevní, jakými jsou právě trestní zákony, nezavazují v případě nemožnosti je zachovat.“⁶⁸² Příčinou, proč penitent nemůže splnit tuto povinnost, může být skutečnost, že penitent o této povinnosti neví. To může být zapříčiněno tím, že zpovědník tuto povinnost opomenul uložit, což nemá vliv ani na platnost prominutí nápravného trestu ani na planost rozhřešení. Pokud tedy penitent o povinnosti podat rekurz neví nebo mu jiné důvody brání rekurz podat, například nemoc, neznalost, jakými cestami rekurz podat a kdo je adresátem rekurzu, platí prominutí trestu *in foro interno* neomezeně. V takovém případě lhůta jednoho měsíce neběží (srov. kán. 201 §2) a penitent proto ani po uplynutí této neupadá znovu do nápravného trestu. Pokud ovšem penitent o této povinnosti ví, nic nebrání jejímu splnění a on stanovenou lhůtu nedodrží, trest znovu ožívá.⁶⁸³

Do aktuální právní úpravy nebylo převzato ustanovení Kodexu kanonického práva z roku 1917 ohledně pravomoci zpovědníka v situaci, ve které penitent nebyl schopen splnit povinnost rekurzu. V takovém případě mohl sám zpovědník, s výjimkou deliktu *absolutio complicitis*, nejen prominout nápravný trest a udělit rozhřešení, ale také mohl sám udělit konkrétní příkazy s konečnou platností (kán. 2254 §3 CIC 1917). Toto oprávnění již zpovědníkům nenáleží. Zpovědník proto nemůže penitenta zprostit povinnosti podat rekurz, ani nemůže udělit příkazy sám.⁶⁸⁴

Jestliže se jedná o nápravný trest nevyhrazený Apoštolskému stolci, je možno se pro příkazy obrátit na ordináře místa trvalého pobytu penitenta nebo na ordináře místa, kde

⁶⁸⁰ viz STOKŁOSA Marek, *Uwolnienie penitentów z kar kościelnych w zakresie wewnętrznym sakramentalnym*, Sympozjum 20 (2016) 2, s. 11.

⁶⁸¹ srov. LÜDICKE Klaus, *Strafrecht*, in: MK, s. 1357/6.

⁶⁸² ARIAS Juan, *Sankcje v kościele*, in: Kodex prawa kanonicznego, komentarz, Wolters Kluwer Polska Kraków 2011, s. 1019.

⁶⁸³ srov. LÜDICKE Klaus, *Strafrecht*, in: MK, s. 1357/5.

⁶⁸⁴ srov. SYRYJCZYK Jerzy, *Sankcje w Kościele*, Wydawnictwo Uniwersytetu Kardynała Wyszyńskiego Warszawa 2008, s. 305.

byl trestný čin spáchán. Je možno se také obrátit na kteréhokoli biskupa, ovšem pouze při udílení svátosti smíření (kán. 1355 §2). Stejnou pravomoc má také kanovník penitenciář (kán. 508 §1). V případě, že by viník byl svěřen do péče kaplana ve věznici, v nemocnici nebo při mořské plavbě, může se obrátit také na tohoto kněze (kán. 566 §2). Ordinář může tuto pravomoc svěřit také dalším kněžím (srov. kán. 508 §2). V praxi to znamená, že bude-li se viník zpovídat u kněze, který nemá pravomoc prominout nápravný trest *latae sententiae*, může mu tento zpovědník v naléhavém případě trest prominout a uloží mu povinnost rekursu. Pokud by se ale viník zpovídal u některého zpovědníka oprávněného prominout nápravný trest *latae sententiae*, je tento zpovědník oprávněn v rámci udílení svátosti smíření nejen prominout trest a udělit rozhřešení, nýbrž také udělit konkrétní příkazy, které má penitent splnit. To se týká pouze trestů nevyhrazených Apoštolskému stolci. Tresty vyhrazené Apoštolskému stolci nemůže biskup, kanovník penitenciář, kaplan nemocnice či věznice prominout (mimo nebezpečí smrti penitenta, kán. 976). Mohou tak učinit pouze v naléhavém případě (jako ostatní zpovědníci), avšak zde jim již nenáleží oprávnění udělit příkazy a je proto nutné se obrátit na příslušnou autoritu,⁶⁸⁵ to znamená na Apoštolskou penitenciárii. Žádost se zasílá na adresu:

Sacra Penitenziaria Apostolica
Piazza Cancellaria Apostolica, 1
Corso Vittorio Emanuele
I-00186 ROMA
ITALIA

Apoštolský stolec může tuto pravomoc svěřit také dalším kněžím, jak se stalo například během roku milosrdenství (2015-2016).⁶⁸⁶

Zákonodárce nestanoví žádnou sankci za nesplnění příkazů, které představený či zmocněný kněz uloží, avšak penitent je vázán morální povinností tyto příkazy splnit. Nesplnění této povinnosti je tedy hříchem, avšak nikoli trestným činem. V praxi ovšem často příkazy udělené pro vnější obor obsahují ustanovení, že jejich nesplnění je pod sankcí znovuupadnutí do trestu.⁶⁸⁷

Kodex kanonického práva z roku 1917 stanovil, že nic nebrání tomu, aby penitent poté, co podal rekurs k příslušnému představenému, vyhledal jiného kněze majícího oprávnění

⁶⁸⁵ Tamtéž.

⁶⁸⁶ PAPEŽ FRANTIŠEK, bula *Misericordiae vultus*, ACTA České biskupské konference 10 (2015), s. 140–161.

⁶⁸⁷ srov. SYRYJCZYK Jerzy, *Sankcje w Kościele*, Wydawnictwo Iniwersytetu Kardynała Wyszyńskiego Warszawa 2008, s. 306.

trest prominout a přijal jeho příkazy, aniž by následně byl povinen vyplnit také příkazy, které udělil představený (kán. 2254 §2 CIC 1917). Současná právní úprava takové ustanovení neobsahuje a názory kanonistů se různí. Někteří autoři zastávají stanovisko, že dané ustanovení, i když nebylo novým kodexem převzato, je plně v souladu s duchem aktuální právní úpravy, a proto toto ustanovení platí také v současnosti.⁶⁸⁸ Jiní kanonisté naopak tvrdí, že toto ustanovení tím, že je nový kodex nepřevzal, již nelze aplikovat.⁶⁸⁹ Další autoři rozlišují prominutí *in foro interno et externo*. Pokud by penitent žádal prominutí trestu pouze *in foro interno*, může se obrátit na zplnomocněného kněze (*facultate praeditus*), který může *in foro interno* promíjet tresty s konečnou platností, tedy také s udělením konkrétních příkazů. Pokud by penitent chtěl dosáhnout prominutí trestu *in foro externo*, pak nemůže jinak, než se obrátit na příslušného představeného (kán. 1354-1356). Ani aplikace ustanovení v kánonu 2254 §2 CIC/1917 nevedla k žádnému jinému výsledku.⁶⁹⁰ Toto řešení lze považovat za nejlépe odůvodněné.

4.4.4.3. Uložení pokání a nápravy škody

Zpovědník, který promíjí nápravný trest, je povinen uložit penitentovi přiměřené pokání, a pokud je to naléhavé, také nápravu pohoršení a škody. Penitent musí slíbit, že pokání vykoná a škodu i pohoršení napraví. S ohledem na situaci konkrétního penitenta je možné nápravu škody a pohoršení vykonat později, pokud okamžité nápravě brání závažné překážky. V případě, že by penitent odmítal vzniklou škodu napravit, nemůže zpovědník prominout trest ani udělit rozhřešení. Náhrada škody plyne ze spravedlnosti,⁶⁹¹ vychází z lítosti nad spáchaným hříchem a je bezprostředně spojena s pokáním (zadostiučiněním). Pokání je integrální součástí svátosti smíření, proto penitent, který odmítá napravit vzniklou škodu, nemůže získat prominutí trestu ani přijmout rozhřešení.⁶⁹²

Vzhledem ke skutečnosti, že upadnutí do nápravného trestu *latae sententiae* je spojeno se spáchaním těžkého hříchu (srov. kán. 1318), musí být uložené pokání větší. Pouze z vážných důvodů, například zdravotních, uloží zpovědník také v tomto případě pokání

⁶⁸⁸ ARIAS Juan, *Sankceje v kościele*, in: Kodex prawa kanonicznego, komentarz, Wolters Kluwer Polska Kraków 2011, s. 1019.

⁶⁸⁹ NIGRO Francesco, *De sanctionibus in Ecclesia*, in: Commento al Codice di Diritto Canonico, Roma 1985, s. 358.

⁶⁹⁰ viz LÜDICKE Klaus, *Strafrecht*, in: MK, s. 1357/6.

⁶⁹¹ srov. KKC 1459.

⁶⁹² srov. PASTUSZKO Marian, *Posługa szafarza sakramentu pokuty i pojednania w zwyczajnych okolicznościach (kanony: 978, 979, 980 i 981)*, in: Prawo kanoniczne 38 (1995) 3–4, s. 62.

lehčí.⁶⁹³ Při ukládání pokání je nutno zohlednit závažnost a počet hříchů (kán. 981). Pokání musí brát v úvahu také osobní situaci penitenta a jeho duchovní dobro.⁶⁹⁴ „Proto nelze chápat pokání pouze jako cenu, kterou je nutno zaplatit za odpuštění hříchů a dosažení milosti, protože žádná lidská hodnota se nemůže vyrovnat tomu, co penitent získává jako plod nade vše cenné oběti Kristovy. Skutky pokání jsou známkou osobního závazku, který penitent na sebe bere před Bohem, začít nový život, který těžkým hříchem ztratil.“⁶⁹⁵ Obřady pokání stanoví, že druh i velikost pokání musí být přiměřené jednotlivým penitentům, aby každý napravil řád, který porušil, a aby byl léčen prostředkem zaměřeným právě na uzdravení jeho choroby.⁶⁹⁶

4.5. Exkurz: Vztah mezi vnějším a vnitřním oborem

Moc řídící (*potestas regiminis*), nazývaná také mocí jurisdikční (*potestas jurisdictionis*), kterou církev obdržela z božského ustanovení, náleží pouze nositelům svátosti svěcení (viz kán. 129 §1). Z toho plyne, že tuto moc je možno vykonávat nejen pro vnější obor (*pro foro externo*) na základě svěřeného církevního úřadu, nýbrž také pro obor vnitřní (*pro foro interno*). Vnitřní obor je svátostný (*forum internum sacramentale*), pokud je výkonná moc užita v rámci svátosti smíření, v opačném případě se jedná o vnitřní obor nesvátostný (*forum internum extrasacramentale*). „Hlavním kritériem rozdělení na vnitřní a vnější obor není charakter vztahů čili předmět výkonu moci, nýbrž veřejnost či utajení způsobu tohoto výkonu.“⁶⁹⁷ Toto rozdělení řídící moci je specifickým rysem církevního práva a v civilním zákonodárství se nenachází.⁶⁹⁸ Důvodem je skutečnost, že řízení společnosti nutně vyžaduje aplikování řídící moci pro vnější obor, aby jednotlivé právní úkony byly dokazatelné. Vnější obor je tedy vlastní oblastí pro výkon řídící moci, což platí také v církvi (srov. kán. 130).⁶⁹⁹ Avšak na rozdíl od civilního zákonodárství, které řídí pouze vnější vztahy ve společnosti, je moc řídící v církvi vykonávána také pro vnitřní obor, což plně odpovídá podstatě a cíli církve, kterým je spása jednotlivého

⁶⁹³ srov. FOLTYNOVSKÝ Josef, *Duchovní správa*, Lidové závody tiskařské Olomouc 1936. s. 141.

⁶⁹⁴ KKC 1460.

⁶⁹⁵ JAN PAVEL II., *Reconciliatio et poenitentia*, art. 31, III, AAS 77 (1985), s. 263.

⁶⁹⁶ RITUALE ROMANUM, *Ordo poenitentiae*, art. 6, české vydání: *Obřady pokání*, Česká liturgická komise Praha 1982, s. 9.

⁶⁹⁷ HRDINA Ignác Antonín, *Kanonické právo*, Aleš Čeněk Plzeň 2011, s. 147.

⁶⁹⁸ srov. MYRCHA Marian Alfons, *Problem grzechu w karnym ustawodawstwie kanonicznym*, in: *Prawo kanoniczne* 29 (1986) 1–2, s. 45.

⁶⁹⁹ srov. ARRIETA Juan Ignacio, *De potestate regiminis*, in: *Kodex prawa kanonicznego, komentarz*, Wolters Kluwer Polska Kraków 2011, s. 153.

člověka (srov. kán. 1752). Z toho důvodu je možné v konkrétních, právem stanovených případech vykonávat ve prospěch jednotlivých věřících moc řídící také tajným způsobem, to znamená pro vnitřní obor.⁷⁰⁰ V takovém případě není výkon moci veřejně prokazatelný, a proto se jedná pouze o výjimečné situace výslovně stanovené právem. Smyslem tohoto ustanovení je „duchovní prospěch a ochrana intimity citlivých oblastí života křesťanů“.⁷⁰¹ Typickým případem je prominutí nápravných trestů zakazujících přijímání svátostí udělené v rámci svátosti smíření (srov. kán. 1355 §2, 1357).

Avšak právě tento typický příklad ukazuje obtíže vztahu mezi vnitřním a vnějším fórem. Rozdíl nespočívá, jak již bylo uvedeno, v podstatě moci řídící, protože ta je pouze jedna,⁷⁰² nýbrž ve způsobu jejího vykonávání, a také v účincích pro jednotlivé obory. Zatímco výkon moci pro vnější obor má automaticky účinky také pro obor vnitřní,⁷⁰³ úkon moci pro vnitřní obor má účinky pro vnější obor pouze tehdy, jestliže to právo výslovně stanoví (viz kán. 130). To znamená, že účinky úkonu moci pro vnitřní obor nejsou běžně uznávané také pro obor vnější. Tato zásada plyne ze skutečnosti, že úkony pro vnitřní obor nejsou veřejné, a proto jsou fakticky nedokazatelné.⁷⁰⁴ Jedná-li se o vnitřní obor nepsvatostný (*forum internum extrasacramentale*), je možné v konkrétních případech odůvodnit úkon moci řídící také pro vnější obor. Příkladem je dispenz od tajných manželských překážek. Tuto dispenz je v nebezpečí smrti oprávněn udělit zpovědník nejen v rámci svátosti smíření, nýbrž také mimo udílení této svátosti (kán. 1079 §3). Udělení dispense, pouze pokud byla udělena pro nepsvatostný obor, je zaznamenáno v knize, která se uchovává v tajném archivu kurie (kán. 1082.) Účinky dispense se týkají nejen vnitřního oboru, pro který byla udělena, nýbrž také vnějšího oboru, protože umožňuje nupturientům uzavření manželství.⁷⁰⁵ Navíc stane-li se překážka později veřejnou, není již nutná jiná dispenz pro vnější obor (kán. 1082). Plně dostačuje dokument z tajného archivu, který potvrzuje, že dispenz již byla udělena pro vnitřní obor.⁷⁰⁶ Jiná situace nastane, pokud byla dispenz udělena v rámci svátosti smíření. V takovém případě nelze s ohledem na svátostnou pečeť (*sacramentale sigillum*) nic zveřejnit jakýmkoli způsobem (viz kán. 983). „Důkazním prostředkem pro vnější obor by

⁷⁰⁰ srov. MYRCHA Marian Alfons, *Problem grzechu w karnym ustawodawstwie kanonicznym*, in: *Prawo kanoniczne* 29 (1986) 1–2, s. 45.

⁷⁰¹ HRDINA Ignác Antonín, *Kanonické právo*, Aleš Čeněk Plzeň 2011, s. 147.

⁷⁰² srov. SOCHA Hubert, *Allgemeine Normen*, in: MK, s. 130/2.

⁷⁰³ srov. HRDINA Ignác Antonín, *Kanonické právo*, Aleš Čeněk Plzeň 2011, s. 147.

⁷⁰⁴ viz SOCHA Hubert, *Allgemeine Normen*, in: MK, s. 130/5.

⁷⁰⁵ srov. HRDINA Ignác Antonín, *Kanonické právo*, Aleš Čeněk Plzeň 2011, s. 147.

⁷⁰⁶ srov. DZIERON Ginter, *Zakresy sprawowania władzy rządu w kanonicznym porządku prawnym*, in: *Roczniki nauk prawnych* 23 (2018) 3, s. 187.

mohlo být prohlášení penitenta, které však nemusí být přijato.⁷⁰⁷

Podobná situace nastane, pokud byl v rámci svátosti smíření prominut trest *latae sententiae* (srov. např. kán. 1355 §2). „Pokud je tajný skutek, trest i jeho prominutí, není žádný rozpor mezi vnějším a vnitřním oborem a ten, komu byl takto trest prominut, může jednat tak, jako by mu byl trest prominut pro vnější obor,⁷⁰⁸ to znamená, že může veřejně užívat všechna práva členů církve, protože je již zbaven trestu a jednání na vnějším fóru nepůsobí žádné pohoršení.⁷⁰⁹ Složitá situace nastane tehdy, pokud je trest veřejný. V takovém případě penitent nemůže jednat na vnějším fóru jako ten, komu byl trest prominut, protože prominutí trestu není veřejně známé ani dokazatelné.⁷¹⁰ Dochází tak ke konfliktu mezi vnitřním a vnějším oborem, to znamená „mezi skutečností neznámou, která by na vnějším fóru měla být hodnocena jako pravdivá, a skutečností objektivní, kterou však nelze veřejně dokázat“.⁷¹¹ Prominutí pro vnitřní obor je faktické prominutí trestu a mělo by tedy být účinné také pro vnější obor. Pokud byl takto trest prominut, nepředpokládá se jiné prominutí.⁷¹² Například při prominutí trestu zpovědníkem v naléhavém případě (*casus urgens*, viz kán. 1357) má penitent povinnost obrátit se na příslušného představeného, avšak nikoli pro nové prominutí trestu, nýbrž pouze pro příkazy, které má splnit, protože trest již byl prominut ve svátosti smíření.⁷¹³

Po teoretické stránce neexistuje v ustanovení kodexu jasné řešení tohoto rozporu, protože znění zákona je oproti předchozí úpravě poněkud provizorní. Kodex kanonického práva z roku 1917 stanovil, že ten, komu byl prominut trest pro vnitřní obor, může jednat, jako by byl trest prominut také pro vnější obor, avšak za předpokladu, že je vyloučeno pohoršení. Představení však mohou trvat na nápravném trestu, pokud prominutí není prokázáno také pro vnější obor, nebo pokud není možné toto prominutí zákonně (*legitime*) předpokládat (viz kán. 2251 CIC 1917).⁷¹⁴ Pro vnější obor mohlo být prominutí

⁷⁰⁷ GÓRECKI Edward, *Obecné normy Kodexu kanonického práva Jana Pavla II.*, část II, Matice cyrilometodějská Olomouc 1994, s. 35.

⁷⁰⁸ SYRYJCZYK Jerzy, *Sankcje w Kościele*, Wydawnictwo Uniwersytetu Kardynała Wyszyńskiego Warszawa 2008, s. 299.

⁷⁰⁹ srov. TOMAN Josef, *Censury a zpovědnice*, vlastním nákladem Brno 1926–1930, s. 60.

⁷¹⁰ srov. LŮDICKE Klaus, *Strafrecht*, in: MK, s. 1357/3.

⁷¹¹ ERDŐ Peter, *Forum zewnętrzne i forum wewnętrzne w prawie kanonicznym*, in: Forum externum i forum internum w prawie kanonicznym. Między prawem i sumieniem, red. Ambroży. Skorupa, Wydawnictwo KUL Lublin 2006, s. 18.

⁷¹² srov. SYRYJCZYK Jerzy, *Sankcje w Kościele*, Wydawnictwo Uniwersytetu Kardynała Wyszyńskiego Warszawa 2008, s. 300.

⁷¹³ srov. STENSON Alex, *Penalties in the new Code: the role of the confessor*, in: The Jurist 43 (1983), s. 416.

⁷¹⁴ srov. DZIERON Ginter, *Zakresy sprawowania władzy rządzenia w kanonicznym porządku prawnym*, in: *Roczniki nauk prawnych* 23 (2018) 3, s. 187.

prokázáno tvrzením penitenta a potvrzením zpovědníka nebo výpovědí svědků o tom, že viník přistoupil ke svatě zpovědi. Více informací zpovědník ani svědkové nesmí uvést, protože vše ostatní včetně udělení rozhřešení či prominutí trestu podléhá zpovědnímu tajemství (*sacramentale sigillum*).⁷¹⁵ Zákonně předpokládané prominutí trestu vycházelo ze způsobu jednání viníka, který začal žít zbožně, přistoupil již ke svatému přijímání, napravil vzniklou škodu a podobně.⁷¹⁶ Jakkoli je toto ustanovení jasné, poměr mezi vnitřním a vnějším oborem tím nebyl zcela vyřešen, což vedlo v praxi k různým obtížím.⁷¹⁷

Během přípravných prací na novém Kodexu kanonického práva se postupovalo podle zásad, které stanovila biskupská synoda v roce 1967.⁷¹⁸ Trestního práva se týkala zásada redukování počtu trestů a jejich ukládání pouze pro vnější obor, aby se vyloučil rozpor mezi vnitřním a vnějším oborem. Proto také v původním schématu trestního práva z roku 1973 zcela chybělo ustanovení o prominutí trestů během svátosti smíření.⁷¹⁹ Text zákona vznikl až v roce 1977, protože kardinálové, kteří tvořili Papežskou komisi pro revizi Kodexu kanonického práva, zamítli pojem exkomunikace, jak byl v tomto schématu představen. Podle tohoto návrhu neměl trest exkomunikace vylučovat přijetí svátosti smíření a pomazání nemocných.⁷²⁰ Na základě tohoto rozhodnutí komise kardinálů pokládali konzultoři za nutné stanovit možnost prominutí trestů exkomunikace a interdiktu *latae sententiae* ve svátosti smíření, pokud tyto tresty nejsou úředně vyhlášeny. Schéma Kodexu kanonického práva z roku 1980 již toto ustanovení obsahovalo (kán. 1309) v prakticky doslovném znění, jak je obsaženo v kánonu 1357 §1 a 2 současného kodexu.⁷²¹ Teprve později byl připojen třetí paragraf stanovující stejnou povinnost rekursu pro ty, kterým byl nápravný trest *latae sententiae* prominut v nebezpečí smrti. Toto ustanovení mělo být základem pro lepší rozlišování vnitřního a vnějšího

⁷¹⁵ srov. PASTUSZKO Marian, *Obowązki szafarza sakramentu pokuty i pojednania*, in: Prawo kanoniczne 39 (1996) 1–2, s. 28.

⁷¹⁶ srov. TOMAN Josef, *Censury a zpovědnice*, vlastním nákladem Brno 1926–1930, s. 60.

⁷¹⁷ srov. MYRCHA Marian Alfons, *Problem grzechu w karnym ustawodawstwie kanonicznym*, in: Prawo kanoniczne 29 (1986) 1–2, s. 45.

⁷¹⁸ viz PONTIFICIA COMMISSIO CODICI IURIS CANONICI RECOGNOSCENDO, *Principia quae Codicis Iuris Canonici recognitionem dirigant*, in: Communicationes 1 (1969), s. 77–85.

⁷¹⁹ viz PONTIFICIA COMMISSIO CODICI IURIS CANONICI RECOGNOSCENDO, *Schema documenti quo disciplina sanctionum seu poenarum in ecclesia latina denuo ordinatur*, De poenarum cessatione, can. 38–47, in: Communicationes 48 (2016), s. 24–26.

⁷²⁰ viz PONTIFICIA COMMISSIO CODICI IURIS CANONICI RECOGNOSCENDO, *Schema documenti quo disciplina sanctionum seu poenarum in ecclesia latina denuo ordinatur*, can. 16 §1, in: Communicationes 48 (2016), s. 19.

⁷²¹ viz PONTIFICIA COMMISSIO CODICI IURIS CANONICI RECOGNOSCENDO, *Schema codicis iuris canonici*, LEV 1980, s. 295.

oboru.⁷²²

Kodex kanonického práva z roku 1983 nepřevzal (viz kán. 6 §1) ustanovení o prokázání nebo předpokladu prominutí trestu ve svátosti smíření také pro vnější obor (viz kán. 2251 CIC 1917), které je jediným možným řešením vztahu mezi vnitřním a vnějším oborem. Zároveň také nedošlo k naplnění záměru vyhradit trestní právo pouze pro vnější obor. Výsledkem je absence jednoznačné normy, která by stanovila konkrétní postup v případě, pokud byl veřejný trest *latae sententiae* prominut *pro foro interno sacramentali*. Nový kodex navíc uděluje oprávnění biskupům prominout ve svátosti smíření nejen nápravné, nýbrž také pořádkové tresty *latae sententiae* (viz kán. 1355 §2).⁷²³ Vznikla tak zcela odlišná situace oproti původnímu záměru reformy Kodexu kanonického práva. Nejen že nenastalo důsledné oddělení obou oborů, nýbrž bylo derogováno ustanovení, které řešilo vztah mezi těmito obory, a v důsledku oprávnění biskupů prominout také pořádkové tresty *latae sententiae* došlo naopak k jistému rozšíření oprávnění pro vnitřní obor svátostný. Nastalou situaci řeší kanonisté různými způsoby. Podle některých platí i nadále zásada obsažená v Kodexu kanonického práva z roku 1917, podle které ten, komu byl odpuštěn trest ve svátosti smíření, je oprávněn jednat, jako by mu byl trest prominut také na vnějším fóru. Nutnou podmínkou je vyloučení pohoršení.⁷²⁴ Jiní autoři uvádějí, že prominutí trestu ve svátosti smíření je vždy uděleno pouze pro vnitřní obor bez jakýchkoli účinků pro obor vnější.⁷²⁵ Toto řešení sice důsledně odděluje oba obory moci řídicí, avšak nerespektuje skutečnost, že penitent již prominutí trestu obdržel. Někteří autoři ve snaze vyřešit tuto situaci uvádějí řešení, které pouze potvrzuje nejednoznačnost právních norem v dané záležitosti. Podle těchto autorů je zpovědník oprávněn vydat potvrzení o prominutí trestu v rámci svátosti smíření, čímž údajně nedochází k porušení zpovědní pečeti.⁷²⁶ Toto zcela provizorní řešení nelze v žádném případě přijmout. Svátostná pečeť je nedotknutelná (*sigillum inviolabile*), to znamená, že není možné jakýmkoli způsobem cokoliv vyhradit z obsahu svátosti smíření (viz kán. 983). Nejedná se pouze o hříchy nebo o to, co řekl penitent, nýbrž také o vše, co řekl zpovědník.⁷²⁷ Kdyby bylo možné být v jednom jediném

⁷²² srov. LÜDICKE Klaus, *Strafrecht*, in: MK, s. 1357/2.

⁷²³ srov. SYRYJCZYK Jerzy, *Sankcje w Kościele*, Wydawnictwo Uniwersytetu Kardynała Wyszyńskiego Warszawa 2008, s. 299.

⁷²⁴ viz SYRYJCZYK Jerzy *Pojęcie ekskomuniki w świetle zadań pastoralnych Kościoła w Projekcie prawa karnego z 1973 r. oraz w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1983 r.*, in: *Prawo kanoniczne* 32 (1989) 1–2, s. 148–149.

⁷²⁵ viz LÜDICKE Klaus, *Strafrecht*, in: MK, s. 1355/3.

⁷²⁶ viz ARIAS Juan, *Sankcje w kościele*, in: *Kodex prawa kanonicznego, komentarz*, Wolters Kluwer Polska Kraków 2011, s. 1017.

⁷²⁷ srov. ALTHAUS Rüdiger, *Das Sakrament der Busse*, in: MK, s. 983/3.

případě něco z obsahu zpovědi vyzradit, již by se nejednalo o absolutní nedotknutelnost, která zpovědní pečeti podle ustanovení práva náleží. Tím by byli věřící kvůli strachu ze zveřejnění svých vin odrazováni od svátostného vyznání, jejich hříchy by tak nebyly odpuštěny, čímž by byl porušen nejvyšší zákon v církvi, kterým je spása duší (kán. 1752).⁷²⁸

V praxi nelze situaci řešit jinak, než podle zásady, kterou stanovil Kodex kanonického práva z roku 1917. Tato skutečnost plyne z ustanovení kánonu 6 §2, který jasně uvádí, že obsahují-li kánony nového kodexu dřívější právo, vykládají se s ohledem na kanonickou tradici. Ustanovení o prominutí trestů ve svátosti smíření je dřívějším právem (viz kán. 2251 CIC 1917) a vychází z bohaté kanonické tradice.⁷²⁹

Pokud je tedy tajný skutek, trest i jeho prominutí, nedochází ke konfliktu mezi vnitřním a vnějším oborem, a proto jsou účinky pro oba obory stejné. Trest je tajný tehdy, pokud o spáchaném trestném činu nebo alespoň o trestu za tento delikt neví nikdo kromě viníka nebo pouze několik málo osob, které tuto skutečnost nevyzradí.⁷³⁰ Pokud je trest veřejně známý, je možné jej ve svátosti smíření prominout, aby penitent při splnění ostatních předpokladů (viz kán. 1347 §2) mohl přistupovat ke svátostem, avšak na vnějším fóru není možné se na toto prominutí odvolávat⁷³¹ a tam, kde je trest veřejně známý, musí být zachovány jeho podmínky. To znamená, že viník nemůže ke svátostem přistoupit veřejně, mohl by je však přijmout tajně, nejspíše u kněze, který prominul trest. Veřejně je však možno přijmout svátosti pouze tam, kde trest není znám.⁷³² Pro definitivní řešení situace je v případě veřejně známého trestu nutno žádat příslušného církevního představeného o prominutí trestu také pro vnější obor. Je možno žádat o uznání prominutí trestu ve svátosti smíření. Pokud představený toto prominutí uzná, například díky svědectví jiných osob o vykonání zpovědi, nápravě života a podobně, má jeho prominutí deklaratorní charakter, protože pouze veřejnou formou prohlašuje to, co již bylo uskutečněno tajným způsobem. Toto řešení nejlépe odpovídá skutečnosti, protože prominutí pro vnitřní obor je akceptováno jako reálné zbavení trestu, a pro vnější obor je tak vydána pouze deklarace. Podobné ustanovení obsahuje také kánon 74, který umožňuje ústně udělenou

⁷²⁸ srov. PEKARČÍK Miloš, *Spovedné tajomstvo a spovedná tajnosť*, in: Tribunal 3 (2004) 1, s. 9.

⁷²⁹ viz například KLEMENT X., *constitutio Superna*, §7, in: GASPARRI Pietro, *Codicis iuris canonici fontes*, vol. I, n. 246, Typis polyglotis Vaticanis Romae 1947, s. 475, KLEMENT XII., *constitutio Admonet nos*, §3, in: GASPARRI Pietro, *Codicis iuris canonici fontes*, vol. I, n. 298, Typis polyglotis Vaticanis Romae 1947, s. 654.

⁷³⁰ viz TOMAN Josef, *Censury a zpovědnice*, vlastním nákladem Brno 1926–1930, s. 6.

⁷³¹ srov. LÜDICKE Klaus, *Strafrecht*, in: MK, s. 1357/3.

⁷³² srov. TOMAN Josef, *Censury a zpovědnice*, vlastním nákladem Brno 1926–1930, s. 60.

výhodu použít na vnitřním oboru, avšak s povinností prokázat ji pro vnější obor, kdykoliv je to zákonně požadováno.

Pokud však představený neuzná prominutí také pro vnitřní obor, například pro nedostatek či nevěrohodnost svědectví,⁷³³ pak udělené prominutí má charakter konstitutivní. To však je již v rozporu s faktem prominutí trestu ve svátosti smíření.⁷³⁴ Jestliže prominutí trestu zpovědníkem umožňuje penitentovi přístup ke svátostem, jedná se o faktický zánik trestu, a proto již není třeba jiného prominutí.⁷³⁵ Pro vnější obor plně dostačuje deklarace o prominutí trestu vydaná příslušným představeným za účelem vyloučení pohoršení. To by nastalo, pokud by v případě veřejně známého trestu exkomunikace viník, který obdržel prominutí trestu ve svátosti smíření, veřejně přistupoval ke svátostem.⁷³⁶

Shrnutí

Vzájemný vztah mezi vnějším a vnitřním oborem není v současné právní úpravě jednoznačně a definitivně vyřešen, a to i přesto, že to byla jedna ze zásad revize Kodexu kanonického práva po II. vatikánském koncilu.⁷³⁷ Během přípravných prací se ukázalo, že tato zásada je v definitivní podobě neuskutečnitelná. První schéma trestního práva z roku 1973 sice obsahovalo oddělení vnitřního a vnějšího oboru, avšak za cenu zásadní změny účinků trestu exkomunikace, která již neměla bránit v přijetí svatého přijímání a svátosti nemocných.⁷³⁸ Toto pojetí je však v rozporu s podstatou trestu exkomunikace, která jakožto nejprísnejší kanonický trest vylučuje viníka z církevního společenství (*ex communione*), to znamená, zabraňuje v užívání přirozených i nadpřirozených dober, tedy práv, která náleží členům církve.⁷³⁹ Dalším nedostatkem tohoto návrhu byla absence

⁷³³ Nová právní úprava již neobsahuje ustanovení o zákonném předpokladu o uděleném prominutí trestu *in foro interno sacramentali* (kán. 2251 CIC 1917).

⁷³⁴ srov. SYRYJCZYK Jerzy *Pojęcie ekskomuniki w świetle zadań pastoralnych Kościoła w Projekcie prawa karnego z 1973 r. oraz w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1983 r.*, in: Prawo kanoniczne 32 (1989) 1–2, s. 147.

⁷³⁵ srov. STENSON Alex, *Penalties in the new Code: the role of the confessor*, in: The Jurist 43 (1983), s. 416.

⁷³⁶ srov. SYRYJCZYK Jerzy *Pojęcie ekskomuniki w świetle zadań pastoralnych Kościoła w Projekcie prawa karnego z 1973 r. oraz w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1983 r.*, in: Prawo kanoniczne 32 (1989) 1–2, s. 149.

⁷³⁷ viz PONTIFICIA COMMISSIO CODICI IURIS CANONICI RECOGNOSCENDO, *Principia quae Codicis Iuris Canonici recognitionem dirigant*, n. 2, Typis Polyglottis Vaticanis 1967, s. 9.

⁷³⁸ PONTIFICIA COMMISSIO CODICI IURIS CANONICI RECOGNOSCENDO, *Schema documenti quo disciplina sanctionum seu poenarum in ecclesia latina denuo ordinatur*, can. 16 §1, in: Communicationes 48 (2016), s. 19.

⁷³⁹ srov. TOMAN Josef, *Censury a zpovědnice*, vlastním nákladem Brno 1926–1930, s. 7.

pastoračního a ekleziologického rozměru exkomunikace, což bylo v rozporu s další zásadou stanovenou pro revizi kodexu.⁷⁴⁰ Exkomunikace jakožto nápravný trest slouží k obrácení a napravení viníka, zatímco navrhované řešení tento aspekt zcela pomíjelo. Zároveň také nastalo omezení hříchu a trestu pouze na individuální rovinu, čímž je opomíjena skutečnost smíření s církví.⁷⁴¹ Na základě těchto rozporů byl návrh na změnu účinků exkomunikace zamítnut velkou většinou kardinálů, kteří tvořili Komisi pro revizi Kodexu kanonického práva.⁷⁴²

Řešením situace tak nutně musel být alespoň částečný návrat k právní úpravě Kodexu kanonického práva z roku 1917, ačkoli právě toto uspořádání trestního práva bylo předmětem kritiky především kvůli konfliktům mezi vnitřním a vnějším oborem, a nová kodifikace měla tyto rozpory odstranit.⁷⁴³ Za této situace to však nebylo možné, protože provizorní řešení schématu bylo zamítnuto, účinky exkomunikace tak zůstaly nezměněné, a proto bylo nutné s ohledem na pastorační rozměr trestního práva stanovit možnost prominutí trestů, především tajných, v rámci svátosti smíření.⁷⁴⁴ Důvodem je pastorační péče církve o duše. Pokud viník stížený trestem exkomunikace nebo interdiktu lituje svého skutku, popřípadě také napraví škodu nebo pohoršení, nemůže mu být upíráno právo na smíření s Bohem i s církví a přijímání nadpřirozených dober (viz kán. 1358 §1). „Kanonické předpisy tak z jedné strany v sobě odrážejí péči církve o spásu duší, když umožňují viníkovi přijímání milostí, pokud trest *latae sententiae* není ještě úředně prohlášen, z druhé strany odrážejí úmysl zákonodárce uchovat exkomunikaci charakter trestu a také zásadu, že prominutí trestu se uskutečňuje na vnějším oboru.“⁷⁴⁵ Z uvedených skutečností vyplývá závažný fakt, že zásady stanovené pro reformu trestního kanonického práva nejen nebyly, nýbrž také nemohly být dodrženy. Jediná zásada, která byla uskutečněna, je zásadní omezení počtu trestných činů obecně a omezení trestů *latae sententiae* na minimum, a to pouze za nejtěžší delikty (srov.

⁷⁴⁰ viz PONTIFICIA COMMISSIO CODICI IURIS CANONICI RECOGNOSCENDO, *Principia quae Codicis Iuris Canonici recognitionem dirigant*, n. 3, Typis Polyglottis Vaticanis 1967, s. 9.

⁷⁴¹ srov. SYRYJCZYK Jerzy *Pojęcie ekskomuniki w świetle zadań pastoralnych Kościoła w Projekcie prawa karnego z 1973 r. oraz w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1983 r.*, in: Prawo kanoniczne 32 (1989) 1–2, s. 134.

⁷⁴² 26 kardinálů hlasovalo proti návrhu, tři s návrhem souhlasili a jeden se zdržel hlasování. Viz *Communicationes* 9 (1977), s. 321.

⁷⁴³ viz PONTIFICIA COMMISSIO CODICI IURIS CANONICI RECOGNOSCENDO, *Principia quae Codicis Iuris Canonici recognitionem dirigant*, n. 2, Typis Polyglottis Vaticanis 1967, s. 9.

⁷⁴⁴ viz PONTIFICIA COMMISSIO CODICI IURIS CANONICI RECOGNOSCENDO, *Schema codicis iuris canonici*, can. 1309, LEV 1980, s. 295.

⁷⁴⁵ SYRYJCZYK Jerzy *Pojęcie ekskomuniki w świetle zadań pastoralnych Kościoła w Projekcie prawa karnego z 1973 r. oraz w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1983 r.*, in: Prawo kanoniczne 32 (1989) 1–2, s. 146.

kán.1318).⁷⁴⁶ Paradoxem reformy trestního práva je skutečnost, že tato jediná uskutečněná zásada přispěla v praxi, byť jen částečně, k realizaci také ostatních zásad. Díky zásadnímu omezení počtu trestných činů již nová kodifikace neobsahuje nevyhrazené nápravné tresty *latae sententiae*, které mohl ve svátosti smíření prominout každý zpovědník (srov. kán. 2253 CIC 1917). Tím je zcela zásadně omezena možnost konfliktu mezi vnitřním a vnějším oborem. Díky celkovému omezení trestů *latae sententiae* na minimum je zčásti také naplněna zásada uskutečňování trestního práva pouze ve vnějším oboru.

Z uvedených skutečností je zřejmé, že zásady revize trestního práva ve vztahu ke svátosti smíření nebyly sice zcela naplněny, avšak v praxi je díky výraznému omezení trestů konflikt mezi vnitřním a vnějším oborem natolik omezen, jakkoli ne zcela eliminován, že případy těchto konfliktů jsou zcela výjimečné. To je také důvodem, proč během tak dlouhé doby od promulgování Kodexu kanonického práva z roku 1983 nebyly vydány žádné normy upravující blíže vztah obou oborů, a proč tato otázka není důsledně vyřešena ani po teoretické, ani po praktické stránce.⁷⁴⁷

⁷⁴⁶ viz PONTIFICIA COMMISSIO CODICI IURIS CANONICI RECOGNOSCENDO, *Principia quae Codicis Iuris Canonici recognitionem dirigant*, n. 9, Typis Polyglottis Vaticanis 1967, s. 16.

⁷⁴⁷ srov. SYRYJCZYK *Jerzy Pojęcie ekskomuniki w świetle zadań pastoralnych Kościoła w Projekcie prawa karnego z 1973 r. oraz w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1983 r.*, in: *Prawo kanoniczne* 32 (1989) 1–2, s. 128.

5. Speciální oprávnění – dispenz

5.1. Dispenz od manželských překážek

5.1.1. Manželské překážky obecně

Manželské překážky (*impedimenta dirimentia*) jsou taková právní ustanovení, která, jsou-li skutkově naplněna, činí manželství neplatným. Překážka se může týkat obou snoubenců nebo pouze jednoho.⁷⁴⁸ Současná právní úprava zná již pouze zneplatňující neboli vylučující manželské překážky (*impedimenta dirimentia*), zatímco Kodex kanonického práva z roku 1917 obsahoval také zabraňující překážky (*impedimenta impediencia*). Tyto překážky neměly za následek neplatnost manželství, nýbrž pouze jeho nedovolenost (viz kán. 1036 §1 CIC).⁷⁴⁹ Ačkoli tedy současné manželské právo již zabraňující překážky neobsahuje, přesto může být uzavření manželství v některých konkrétních případech zakázáno, což má za následek pouze jeho nedovolené, nikoliv neplatné uzavření. Jedná se o osoby, které složily buď soukromý, nebo veřejný časný slib čistoty. Zakáz se týká také osob, které složily věčný slib čistoty v řeholním institutu, který není papežského práva (kán. 589), v sekulární společnosti (kán. 710), nebo ve společnosti apoštolského života (kán. 731). Tento zákaz platí za předpokladu, že složený slib stále trvá. Nedovoleně uzavírá manželství také ten, komu to z vážného důvodu zakázal místní ordinář (kán. 1077 §1). Nedovoleně uzavírá manželství katolík s pokřtěným nekatolíkem bez udělení licence (kán. 1124).⁷⁵⁰ Dovolení ordináře potřebuje, s výjimkou případu nutnosti, farář, aby mohl oddat: 1. osoby bez kanonického bydliště, 2. osoby, jejichž manželství nelze uznat nebo uzavřít podle norem světského práva, 3. toho, kdo je vázán přirozenými povinnostmi vůči jinému partnerovi nebo dětem vzešlým z předchozího spojení, 4. osoby, které veřejně prokazatelně odmítly katolickou víru, 5. toho, kdo je v nápravném kanonickém trestu, 6. nezletilé, o jejichž sňatku rodiče neví, nebo s ním rozumně nesouhlasí, 7. osoby, které uzavírají manželství prostřednictvím zástupce (viz kán. 1071 §1). Dovolení místního ordináře nebo vlastního faráře je nezbytné také k uzavření manželství mimo místo

⁷⁴⁸ srov. HRDINA Ignác Antonín, *Kanonické právo*, Aleš Čeněk Plzeň 2011, s. 243.

⁷⁴⁹ viz PEJŠKA Josef, *Církevní právo*, svazek III, Teologický ústav Obořiště 1934, s. 93.

⁷⁵⁰ srov. POLÁŠEK František, *Církevní manželské právo podle kanonického práva*, Česká katolická charita Praha 1990, s. 30.

kanonického bydliště (srov. kán. 1115).

5.1.2. Přehled manželských překážek

Manželské překážky je možno rozdělit podle mnoha různých hledisek, například podle původu, podle doby trvání,⁷⁵¹ popřípadě podle hodnot, ke kterým se vztahují (například lidská důstojnost, cíl a vlastnosti manželství atd.).⁷⁵² Tento přehled vychází z věcného rozdělení, podle kterého se manželské překážky dělí na čtyři skupiny:⁷⁵³

5.1.2.1. Překážky mající původ v osobě nupturientů (obou nebo pouze jednoho)

I. Překážka věku (*impedimentum aetatis minoris*, kán. 1083 §1) stanoví k platnému uzavření manželství minimální věk 16 let pro muže a 14 let pro ženu. Tento poměrně nízký věk plyne ze skutečnosti, že ustanovení kodexu platí pro církve latinského obřadu na celém světě, a proto je nezbytné zohlednit mnohé odlišné okolnosti, které jsou spojeny s uzavíráním manželství v různých kulturách. Biskupské konference mohou úměrně situaci na jejich území stanovit vyšší věk pro dovolené uzavření manželství (kán. 1083 §2).⁷⁵⁴

II. Překážka impotence (*impotentia coeundi*, kán. 1084) znamená neschopnost k souloži bez ohledu na to, o kterého z partnerů se jedná. Překážka může být relativní, tedy ve vztahu ke konkrétnímu partnerovi, nebo absolutní, tedy vůči každému. Tato neschopnost musí existovat v již okamžiku uzavírání manželství, pozdější vznik impotence manželství nezneplatňuje. Dále musí být tato neschopnost trvalá, to znamená neodstranitelná běžným způsobem. Za trvalou je považována již taková překážka, která by mohla být odstraněna pouze mimořádnými prostředky, které by však byly ohrožením zdraví nebo života (např. nebezpečná operace).⁷⁵⁵ Pokud je překážka impotence pochybná, ať pochybností právní nebo skutkovou, není překážkou k uzavření manželství. Pokud pochybnost trvá, nemůže

⁷⁵¹ srov. PEJŠKA Josef, *Církevní právo*, svazek III, Teologický ústav Obořiště 1934, s. 98.

⁷⁵² viz KAŠNÝ Jiří, *Manželství v západní tradici, soubor kanonických studií*, Jihočeská univerzita České Budějovice 2006, s. 47.

⁷⁵³ viz HRDINA Ignác Antonín, *Kanonické právo*, Aleš Čeněk Plzeň 2011, s. 243–245.

⁷⁵⁴ srov. POLÁŠEK František, *Církevní manželské právo podle kanonického práva*, Česká katolická charita Praha 1990, s. 35.

⁷⁵⁵ srov. GÓRALSKI Wojciech, *Malżeństwo*, in: *Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego*, Tom III/2, Pallottinum Poznań 2011, s. 283–284.

být manželství prohlášeno za neplatné z důvodu této překážky (kán. 1084 §2). „Manželskou překážkou naopak není neplodnost, avšak její podvodné zatajení může být důvodem prohlášení nulity manželství.“⁷⁵⁶

III. Překážka rozdílnosti náboženství (*disparitas cultus*, kán. 1086 §1) vzniká mezi katolickým křesťanem a nepokřtěným partnerem. Z textu uvedeného kánonu byla vypuštěna část, která vylučovala manželskou překážku tehdy, pokud katolická strana odpadla od víry formálním úkonem.⁷⁵⁷

5.1.2.2. Překážky, kdy alespoň jeden z partnerů není právně volný

I. Vázanost předchozím sňatkem (*impedimentum ligaminis*, kán. 1085 §1) být i nedokonaným zabraňuje uzavřít nové manželství. „Protože se manželství těší přízni práva (kán. 1060), je možno uzavřít nové manželství jen tehdy, je-li s jistotou známa (tj. úředně prohlášena) neplatnost nebo zánik předchozího manželství.“⁷⁵⁸ Tato překážka tak může zaniknout v následujících případech:

1: smrt jednoho z manželů,

2: papežská dispens od nedokonaného manželství,

3: privilegium paulinum,

4: privilegium petrinum,

5: prohlášení nulity manželství církevním soudem nebo diecézním biskupem,

6: prohlášení jednoho z manželů za mrtvého. Dekret prohlašující manžela za mrtvého je však platný jen tehdy, pokud odpovídá skutečnosti.⁷⁵⁹ Důvodem je ustanovení kánonu 1643, podle kterého se nikdy nestávají pravomocnými záležitosti kanonického stavu osob. V praxi to znamená, že uzavře-li nové manželství ten, jehož manželský partner byl na základě šetření prohlášen diecézním biskupem za mrtvého (viz kán. 1707 §1), avšak později se ukáže, že manžel je živý, „oživá“ původní manželství a na nově uzavřený sňatek se pohlíží jako na putativní (kán. 1061 §3).⁷⁶⁰

II. Překážka svátosti svěcení (*impedimentum sacri ordinis*, kán. 1087) vzniká přijetím svátosti svěcení kněžstva již v jáhenském stupni. Z toho vyplývá, že také trvalým jáhnům,

⁷⁵⁶ HRDINA Ignác Antonín, *Kanonické právo*, Aleš Čeněk Plzeň 2011, s. 243.

⁷⁵⁷ viz BENEDIKT XVI., *MP Omnium in mentem*, art. 3, AAS 102 (2010), s. 10.

⁷⁵⁸ HRDINA Ignác Antonín, *Kanonické právo*, Aleš Čeněk Plzeň 2011, s. 243–244.

⁷⁵⁹ srov. GÓRALSKI Wojciech, *Malżeństwo*, in: *Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego*, Tom III/2, Pallottinum Poznań 2011, s. 285.

⁷⁶⁰ viz HRDINA Ignác Antonín, SZABO Miloš, *Teorie kanonického práva*, Karolinum Praha 2018, s. 261.

kteří byli vysvěceni jako ženatí, pokud zaniklo jejich manželství, brání tato překážka v uzavření nového sňatku. Jediným řešením je udělení dispense od této překážky.⁷⁶¹

III. Překážka veřejného doživotního slibu čistoty (*impedimentum voti publici*, kán. 1088) plyne ze složení věčného slibu v řeholní společnosti (viz kán. 607 §2). Překážka tedy nevzniká složením soukromých nebo dočasných slibů, stejně tak slibů složených v sekulárních institutech nebo společnostech apoštolského života.⁷⁶²

5.1.2.3. Překážky, které jsou následkem trestného činu

I. Překážka únosu ženy (*impedimentum raptus*, kán. 1089) vzniká tehdy, je-li žena odvedena nebo zadržována za účelem uzavření manželství. Tato překážka je ze své podstaty nedispensovatelná, protože se jedná o donucení ke sňatku, to znamená vadu manželského souhlasu (viz kán. 1103). Sama však pomine, pokud se žena osvobozená z moci únosce a přebývající na místě pro ni bezpečném a svobodném sama dobrovolně rozhodne pro manželství.⁷⁶³ Překážka vzniká pouze z únosu či zadržování ženy proti její vůli za účelem uzavření manželství, bez ohledu na to, zda je únoscem sám muž, který chce uzavřít sňatek, nebo zda únos za tím účelem vykonal někdo jiný.⁷⁶⁴ Překážka nastává také tehdy, když nebylo za účelem únosu užito násilí. Plně dostačuje, bylo-li za účelem odvedení či zadržování užito výhrůžky, vydírání nebo podvodu. Pokud však žena odejde dobrovolně, například chce-li se vyhnout odporu rodičů, překážka únosu nevzniká.⁷⁶⁵ Zadržování nemusí být nutně na cizím či neznámém místě. Dostačuje zadržování v místě bydliště nebo na místě, kam žena přišla dobrovolně.⁷⁶⁶

Latinský kodex neobsahuje, na rozdíl od východního kodexu (viz kán. 806 CCEO), úpravu ohledně únosu muže ženou za účelem uzavření manželství. Z toho plyne, že pokud by nastal takový případ v latinské církvi, překážka k uzavření manželství nevzniká, manželství by však mohlo být prohlášeno za neplatné z důvodu absence manželského

⁷⁶¹ srov. HRDINA Ignác Antonín, *Kanonické právo*, Aleš Čeněk Plzeň 2011, s. 244.

⁷⁶² srov. KAŠNÝ Jiří, *Manželství v západní tradici, soubor kanonických studií*, Jihočeská univerzita České Budějovice 2006, s. 47.

⁷⁶³ srov. HRDINA Ignác Antonín, *Kanonické právo*, Aleš Čeněk Plzeň 2011, s. 244.

⁷⁶⁴ srov. GÓRALSKI Wojciech, *Malżeństwo*, in: Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego, Tom III/2, Pallottinum Poznań 2011, s. 289.

⁷⁶⁵ srov. KRAJCZYŃSKI Jan, *Przeszkody małżeńskie wynikające z godności osoby*, in: Prawo kanoniczne 55 (2012) 3, s. 53–72.

⁷⁶⁶ srov. GÓRALSKI Wojciech, *Malżeństwo*, in: Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego, Tom III/2, Pallottinum Poznań 2011, s. 289.

souhlasu podle kánonu 1103.⁷⁶⁷ Důvodem širšího obsahu této normy v Kodexu kánonů východních církví je nejen teoretická možnost, že také žena by mohla zorganizovat únos muže, avšak především východní kultura, mentalita a tradice.⁷⁶⁸ Odlišná situace by vznikla, pokud by katolika latinského obřadu unesla či zadržovala nepokřtěná žena nebo nekatolička. Za této situace překážka únosu nevzniká, protože latinský kodex muže před únosem nechrání, a uvedené osoby nejsou vázány čistě církevními ustanoveními (viz kán. 1). Pokud by však katolika latinského obřadu unesla žena náležící k některé z východních katolických církví *sui iuris*, překážka únosu nastává, protože žena je vázaná ustanovením kánonu 806 CCEO, a unesený muž, jakkoli podléhá právu latinskému, které jej proti únosu nechrání, je dotčen touto překážkou také jakožto osoba, vůči které byl trestný čin spáchán.⁷⁶⁹ O tom, že překážka únosu není zdaleka něčím mimořádným především v některých východních církvích *sui iuris*, svědčí autoři, kteří uvádějí, že z jednoho sta případů manželské nulity v aktech tribunálu Maronitské církve v Libanonu jich dvacet osm pochází z překážky únosu.⁷⁷⁰

II. Překážka zločinu (*impedimentum criminis*, kán. 1090) spočívá v usmrcení manželského partnera za účelem uzavřít jiné manželství. Překážka vzniká usmrcením buď vlastního manžela, nebo manžela osoby, se kterou je plánováno nové manželství. Překážka vzniká také mezi těmi, kteří fyzickou či morální součinností způsobí smrt manžela. „Tato překážka se vztahuje pouze na záměrnou vraždu s cílem uvolnit sebe nebo zamýšleného partnera k uzavření manželství. Náhodné zabití, například při autonehodě, by nenaplnilo skutkovou podstatu této překážky.“⁷⁷¹ Stejně tak překážka nevzniká, pokud partneři sice společně spáchali trestný čin vraždy, avšak nikoliv za účelem uzavření manželství.⁷⁷² Jakkoli se jedná o překážku církevního práva, její základ je v přirozené spravedlnosti podle zásady: „Nikdo nemůže mít prospěch ze svého protiprávního jednání“ (*nemo turpitudine suam allegare potest*).⁷⁷³ Jedná-li se tedy o překážku

⁷⁶⁷ srov. HRDINA Ignác Antonín, *Kanonické právo*, Aleš Čeněk Plzeň 2011, s. 244.

⁷⁶⁸ viz SALACHAS Dimitrios, *Il sacramento del matrimonio nel nuovo Diritto Canonico delle Chiese Orientali*, Edizioni Dehoniane Bologna 2003, s. 119.

⁷⁶⁹ srov. DVORÁČEK Jiří, *Východní kanonické právo*, Apoštolský exarchát řeckokatolické církve a Institut sv. Kosmy a Damiána Praha 2014, s. 107.

⁷⁷⁰ viz NOWICKA Urszula, *Przeszkody małżeńskie w perspektywie międzyobrzędkowej według KPK i KKKW*, in: *Ius Matrimoniale* 15 (2010), s. 9.

⁷⁷¹ KAŠNÝ Jiří, *Manželství v západní tradici, soubor kanonických studií*, Jihočeská univerzita České Budějovice 2006, s. 47.

⁷⁷² srov. GÓRALSKI Wojciech, *Małżeństwo*, in: *Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego*, Tom III/2, Pallottinum Poznań 2011, s. 290.

⁷⁷³ viz BARTOLUS DE SAXOFERRATO, *In II. Partem Digesti Veteris Commentaria*, De iureiurando, Basileae 1588, s. 88.

církevního práva, jsou touto překážkou vázáni pouze katoličtí křesťané (viz kán. 11). To znamená, že překážka nastává tehdy, pokud osoba, která páchá trestný čin vraždy, je katolíkem. V případě, že zločin páchají osoby společně (kán. 1090 §2), překážka vzniká tehdy, pokud je katolíkem alespoň jedna z nich.⁷⁷⁴ Překážka vzniká nejen bezprostředně z vraždy, nýbrž také z jakékoli morální spolupráce, kterou může být například příkaz, nabádání, vydírání a podobně.⁷⁷⁵ Jakožto relativní brání tato překážka uzavření manželství pouze s tím člověkem, kvůli kterému se dotyčný dopustil vraždy. „Překážka tak nebrání případnému pozdějšímu uzavření manželství s jinou osobou.“⁷⁷⁶

5.1.2.4. Překážky vyplývající z příbuzenství

I. Překážka pokrevního příbuzenství (*impedimentum consanguinitatis*, kán. 1091) vzniká mezi příbuznými v přímé nebo boční linii. V přímé linii pochází jedna osoba bezprostředně od druhé, a proto je v této linii tolik stupňů, kolik je generací, neboli osob, po odečtení společného předka (kán. 108 § 2). Příbuzenství v přímé linii zakládá neplatnost manželství ve všech stupních bez ohledu na to, zda se jedná o linii sestupnou (směrem od předků k potomkům) nebo vzestupnou (od potomků k předkům).⁷⁷⁷ V boční linii příbuzenství nepochází sice osoby jedna od druhé, ale mají společného předka, a tak je v této linii tolik stupňů, kolik je osob v obou liniích po odečtení společného předka (kán. 108 §3). „Při počítání stupňů v boční linii se sčítají zrození obou stran, například bratr a sestra jsou dvě zrození, tedy druhý stupeň. Neteř a strýc jsou třetí stupeň, bratrance a sestřenice jsou mezi sebou zpřízněni ve čtvrtém stupni boční linie.“⁷⁷⁸ V boční linii je příbuzenství manželskou překážkou až do čtvrtého stupně včetně. V případě pochybnosti, zda strany jsou pokrevně příbuzné v některém stupni přímé linie nebo ve druhém stupni boční linie, se nikdy nedovoluje uzavřít manželství (kán. 1091 §4).

II. Překážka švagrovství (*impedimentum affinitatis*, kán. 1092) vzniká z kanonicky

⁷⁷⁴ srov. DZIERŻON Ginter, *Przeszkoda występku (kan. 1090 §§ 1–2 KPK)*, in: *Ius Matrimoniale* 17 (2006), s. 79–89.

⁷⁷⁵ srov. GÓRALSKI Wojciech, *Malżeństwo*, in: *Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego*, Tom III/2, Pallottinum Poznań 2011, s. 290.

⁷⁷⁶ KAŠNÝ Jiří, *Manželství v západní tradici, soubor kanonických studií*, Jihočeská univerzita České Budějovice 2006, s. 47.

⁷⁷⁷ srov. NĚMEC Damián, *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*, Krystal Praha 2006, s. 66.

⁷⁷⁸ POLÁŠEK František, *Církevní manželské právo podle kanonického práva*, Česká katolická charita Praha 1990, s. 40.

platného (i nedokonaného) manželství mezi manželem a pokrevními příbuznými druhého manžela (viz kán. 109 §1). „Linie a stupně švagrovství se počítají stejně jako u pokrevního příbuzenství, takže manžel je s příbuznými svého partnera sešvagřen v té linii a v tom stupni, v jakém je jeho partner s nimi příbuzný (například snacha je s tchánem sešvagřena v prvním stupni přímé linie, u švagrů a švagrových jde o druhý stupeň boční linie atd.).“⁷⁷⁹ Překážka švagrovství v latinském právu zneplatňuje manželství pouze v přímé linii ve všech stupních, nikoliv tedy v boční linii. „Proto je možné, aby si více jednotlivých sourozenců z jedné rodiny vzalo jednotlivé sourozence z druhé rodiny.“⁷⁸⁰ Stejně tak je možné, aby žena uzavřela sňatek s bratrem svého zesnulého manžela, a muž je oprávněn uzavřít sňatek se sestrou své zesnulé ženy.⁷⁸¹ Kodex kánonů východních církví tyto možnosti vylučuje, protože stanoví překážku švagrovství také ve druhém stupni boční linie (kán. 809 CCEO).

III. Překážka veřejné počestnosti (*impedimentum publicae honestatis*, kán. 1093) vzniká z kanonicky neplatného manželství po začátku společného života partnerů nebo z veřejného či veřejně dokazatelného konkubinátu. Tato překážka zakládá neplatnost manželství v prvním stupni přímé linie mezi mužem a pokrevními příbuznými ženy a naopak. Počítání je tedy stejné jako v případě švagrovství. „Uzavře-li například vdova katolického vyznání, která má dceru z prvního manželství, druhý sňatek jen civilní formou (tedy kanonicky neplatný), vzniká překážka mezi jejím druhým mužem a její dcerou. Kdyby ovšem toto druhé manželství bylo platné, šlo by o překážku švagrovství.“⁷⁸² Pokud by překážka veřejné počestnosti pocházela z kanonicky neplatného manželství, které bylo později zplatněno, mění se tato překážka tím samym na překážku švagrovství.⁷⁸³

IV. Překážka zákonného příbuzenství (*impedimentum cognationis legalis*, kán. 1094) vzniká z osvojení (*adoptio*). Podle ustanovení kánonu 110 jsou děti, které byly adoptovány podle světského práva, považovány za děti osoby nebo osob, které je adoptovaly. Tato překážka brání v uzavření manželství takto zákonně příbuzných osob v přímé linii ve všech stupních a také ve druhém stupni boční linie. „V přímé linii

⁷⁷⁹ HRDINA Ignác Antonín, *Kanonické právo*, Aleš Čeněk Plzeň 2011, s. 245.

⁷⁸⁰ NĚMEC Damián, *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*, Krystal Praha 2006, s. 74.

⁷⁸¹ srov. KAŠNÝ Jiří, *Manželství v západní tradici, soubor kanonických studií*, Jihočeská univerzita České Budějovice 2006, s. 57.

⁷⁸² HRDINA Ignác Antonín, *Kanonické právo*, Aleš Čeněk Plzeň 2011, s. 245.

⁷⁸³ srov. NĚMEC Damián, *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*, Krystal Praha 2006, s. 74.

osvojení zneplatňuje manželství mezi těmito osobami: a/ osvojitel a osvojený, b/ pokrevní příbuzní osvojitele a osvojený, c/ osvojitel a pokrevní příbuzní osvojeného, d/ pokrevní příbuzní osvojitele a pokrevní příbuzní osvojeného. V boční linii vzniká překážka osvojení mezi osvojeným a dětmi osvojitele.⁷⁸⁴

Kodex kanonického práva z roku 1917 obsahoval ještě jednu manželskou překážku, a sice duchovní příbuzenství. Tato překážka vznikala mezi křtěncem a jeho kmotrem, a také mezi křtěncem a křtícím (viz kán. 768 CIC 1917). „Překážka měla za cíl respektovat duchovní vztahy mezi křesťany a pokud možno se vyhnout směšování a záměně různých typů vztahů mezi týmiž osobami.“⁷⁸⁵ Duchovní příbuzenství vznikalo také při svátosti biřmování mezi biřmovancem a kmotrem (nikoli již udělovatelem svátosti), avšak v tomto případě se nejednalo o manželskou překážku (viz kán. 797 CIC 1917).⁷⁸⁶ Kodex kanonického práva z roku 1983 tuto překážku nepřevzal (viz kán. 6), a proto nabytím účinnosti nového kodexu 27. listopadu 1983 tato překážka zanikla. Jakkoli se jedná již o poměrně dlouhou dobu, přesto je možné předpokládat, že by ve výjimečných případech mohla tato překážka být stále aktuální. Předpokladem je udělení svátosti křtu před nabytím účinnosti nového kodexu. Pokud by taková situace nastala, dispens od překážky, která má původ čistě v církevním právu, je oprávněn udělit místní ordinář.⁷⁸⁷ Tuto překážku však stále obsahuje Kodex kánonů východních církví, a to v širším rozsahu. Překážka duchovního příbuzenství nastává nikoli pouze mezi kmotrem a křtěncem, nýbrž také mezi kmotrem a rodiči křtěnce (viz kán. 811 §1 CCEO). To znamená mezi kmotrem a matkou křtěnce nebo mezi kmotrou a otcem křtěnce. Tato překážka plyne pouze z platného křtu bez ohledu na to, zda byl udělován slavnostně či soukromě.⁷⁸⁸ Pokud je křest udílen pod podmínkou, překážka duchovního příbuzenství nevzniká. Nastala by však, pokud by při podmíněčném křtu byl tentýž kmotr (kán. 811 §2 CCEO).

⁷⁸⁴ GÓRALSKI Wojciech, *Malżeństwo*, in: Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego, Tom III/2, Pallottinum Poznań 2011, s. 293–294.

⁷⁸⁵ KAŠNÝ Jiří, *Manželství v západní tradici, soubor kanonických studií*, Jihočeská univerzita České Budějovice 2006, s. 59.

⁷⁸⁶ srov. PEJŠKA Josef, *Církevní právo*, svazek III, Teologický ústav Obořiště 1934, s. 220.

⁷⁸⁷ Tamtéž, s. 222.

⁷⁸⁸ srov. NOWICKA Urszula, *Przeszkody małżeńskie w perspektywie międzyobrzędkowej według KPK i KKKW*, in: *Ius Matrimoniale* 15 (2010), s. 13.

5.1.3. Oprávnění dispenzovat za běžných okolností

Překážky mající základ v božském nebo přirozeném právu jsou absolutně nedispenzovatelné.⁷⁸⁹ Jedná se o překážku vázanosti předchozím sňatkem (*impedimentum ligaminis*, kán. 1085 §1) a překážku impotence (*impotentia coeundi*, kán. 1084 §1). Nelze také dispenzovat překážku pokrevního příbuzenství, a to ve všech stupních přímé linie a ve druhém stupni boční linie (kán. 1078 §3). Tato překážka pochází v přímé linii z přirozeného práva, a proto ji nelze dispenzovat.⁷⁹⁰ Mezi kanonisty však panuje absolutní shoda pouze vzhledem k prvnímu stupni přímé linie, zatímco vzhledem k ostatním stupňům již u mnohých autorů jistota chybí.⁷⁹¹ Podle některých pochází tato překážka také v ostatních stupních z přirozeného práva,⁷⁹² podle jiných z práva církevního.⁷⁹³ Podobná nejistota co do původu překážky se vyskytuje u mnohých autorů také vzhledem k druhému stupni boční linie.⁷⁹⁴ Zatímco podle jedné skupiny pochází tato překážka z přirozeného zákona, a je proto absolutně nedispenzovatelná,⁷⁹⁵ podle jiných autorů pochází překážka z práva církevního,⁷⁹⁶ popřípadě z práva přirozeného avšak „druhotného“,⁷⁹⁷ a proto je možné také v tomto případě udělit dispenz.⁷⁹⁸ Dispenz od překážky příbuzenství ve druhém stupni boční linie připouštěl také Tridentský koncil, který stanovil: „Ve druhém stupni necht' se nikdy nedispenzuje, leda by šlo o vysoká knížata a o důvod týkající se veřejného dobra.“⁷⁹⁹ Příčinou rozdílných stanovisek kanonistů je kromě absence propracovaných teologických principů⁸⁰⁰ také rozhodování Apoštolského stolce, který od této překážky v několika případech dispenz udělil. První případ se stal v roce 1916 v misiích. Misionáři požadovali po křtu manželů, aby

⁷⁸⁹ srov. HRDINA Ignác Antonín, *Kanonické právo*, Aleš Čeněk Plzeň 2011, s. 243.

⁷⁹⁰ srov. LÜDICKE Klaus, *Eherecht*, in: MK, s. 1091/4.

⁷⁹¹ srov. DZIERŻON Ginter, *Pochodzenie przeszkody pokrewieństwa w linii prostej i w drugim stopniu linii bocznej*, in: *Prawo Kanoniczne* 55 (2012), 3, s. 39.

⁷⁹² srov. LÜDICKE Klaus, *Eherecht*, in: MK, s. 1091/4.

⁷⁹³ viz GASPARRI Pietro, *Tractatus canonicus de matrimonio*, tom. 1, Typis Polyglotis Vaticanis 1932, s. 429.

⁷⁹⁴ srov. WEIGAND Rudolf, *Zur Problematik des Naturrechts: Inhalt, Erkennbarkeit, Veranderlichkeit, Dispensierbarkeit*, in: *Persona y Derecho* 25 (1991), s. 244.

⁷⁹⁵ viz např. SEBOTT Reinhold, *Das neue kirchliche Eherecht, Knecht Freiburg 2005, s. 103.*

⁷⁹⁶ viz např. PELLEGRINO Pietro, *Gli impedimenti relativi ai vincoli etici – giuridici tra le persone nel matrimonio canonico*, Giappichelli Torino 2000, s. 25.

⁷⁹⁷ srov. DZIERŻON Ginter, *Pochodzenie przeszkody pokrewieństwa w linii prostej i w drugim stopniu linii bocznej*, in: *Prawo Kanoniczne* 55 (2012), 3, s. 40.

⁷⁹⁸ srov. PELLEGRINO Pietro, *Gli impedimenti relativi ai vincoli etici – giuridici tra le persone nel matrimonio canonico*, Giappichelli Torino 2000, s. 25.

⁷⁹⁹ TRIDENTSKÝ KONCIL, *Dekret o uzavírání manželství*, 24. zasedání, hlava 5, in: *Dokumenty Tridentského koncilu*, Krystal Praha 2015, s. 211.

⁸⁰⁰ viz DZIERŻON Ginter, *Pochodzenie przeszkody pokrewieństwa w linii prostej i w drugim stopniu linii bocznej*, in: *Prawo Kanoniczne* 55 (2012), 3, s. 39–40.

podmínečně (*sub conditione*) obnovili svůj manželský souhlas, když před křtem uzavřeli civilní sňatek jakožto sourozenci. S tímto postupem nesouhlasil apoštolský prefekt, a proto předložil celou záležitost Apoštolskému stolci, který 13. prosince 1916 udělil dispenz od této překážky.⁸⁰¹ Druhý případ se stal v roce 1977. Papež Pavel VI. (1963-1978) udělil dispenz od překážky příbuzenství v druhém stupni boční linie sourozencům, kteří měli pouze společnou matku, avšak vyrůstali zcela odděleně, a proto nevěděli, že jsou příbuzní.⁸⁰² Z hlediska kanonického práva jsou velice důležité důvody, na základě kterých papež tuto dispenz udělil. Reskript uvádí, že z jedné strany hrály roli důvody pastorační, na druhé straně byly názory kanonistů, podle kterých se v takové situaci dispenz zásadně neuděluje, avšak v mimořádných situacích není vyloučeno vydání reskriptu, když překážka za daných okolností pochází z práva církevního a nikoli božského.⁸⁰³

Možnost udělit dispenz od překážky příbuzenství ve druhém stupni boční linie, byť pouze v mimořádných okolnostech, stojí v přímém rozporu s platným ustanovením, že dispenz od této překážky se nikdy neuděluje (viz kán. 1078 §3). Pokud již dispenz udělena byla, může být udělena znovu, především pokud se zdůvodnění opírá o původ překážky pouze v církevním právu. Ustanovení kánonu 1078 §3 se tak důsledně týká pouze příbuzenství v přímé linii ve všech stupních. Ačkoliv ani v tomto případě není mezi kanonisty shoda o původu překážky (kromě prvního stupně), o možnosti udělit dispenz se neuvažuje ani teoreticky.⁸⁰⁴

5.1.3.1. Apoštolský stolec

Apoštolskému stolci je vyhrazeno udělení dispense od manželských překážek přijetí svátosti svěcení (kán. 1087), veřejného doživotního slibu čistoty v řeholní společnosti papežského práva (kán. 1088) a zločinu (kán. 1078 §2).

Překážka plynoucí z přijetí svátosti svěcení vzniká v každém stupni této svátosti (viz kán.

⁸⁰¹ viz GASPARRI Pietro, *Tractatus canonicus de matrimonio*, tom. 1, Typis Polyglotis Vaticanis 1932, s. 432.

⁸⁰² srov. PELLEGRINO Pietro, *Gli impedimenti relativi ai vincoli etici – giuridici tra le persone nel matrimonyio canonico*, Giappichelli Torino 2000, s. 32.

⁸⁰³ PAVEL VI., *Reskript 12.1. 1977*, in: OCHOA Xaverius, *Leges Ecclesiae post Codicem iuris canonici editae*, tom. 5, n. 4488, sloupec 7288, Commentarium pro Religiosis Roma 1980.

⁸⁰⁴ srov. DZIERŻON Ginter, *Pochodzenie przeszkody pokrewieństwa w linii prostej i w drugim stopniu linii bocznej*, in: *Prawo Kanoniczne* 55 (2012), 3, s. 37–38.

1009 §1).⁸⁰⁵ Týká se tedy také trvalých jáhnů, kteří ovdověli a chtějí uzavřít nové manželství. Kongregace pro bohoslužbu a svátosti stanovila podmínky, za kterých je možno udělit trvalým jáhnům v dané situaci dispenz od této překážky. Jedná se o potřebu a naléhavost služby trvalých jáhnů v místní církvi. Dále je možno dispenz udělit, pokud uzavření manželství bude na prospěch péči o malé děti nebo staré rodiče v rodině trvalého jáhna (včetně stárnoucích rodičů první ženy).⁸⁰⁶ Nositelům kněžského svěcení se udílí tato dispenz pouze z nejzávažnějších důvodů a je vždy spojena se zákazem posvátné služby. Biskupům se tato dispenz v praxi neudílí.⁸⁰⁷

Překážka plynoucí z veřejného doživotního slibu čistoty v řeholní společnosti je sice teoreticky dispenzovatelná jakožto překážka pocházející z církevního práva, avšak v praxi se tato dispenz neuděluje. Důvodem je neslučitelnost života v řeholním společenství a zároveň v manželství.⁸⁰⁸ V praxi tak bude tato dispenz vždy spojena s odchodem z řeholní společnosti. Dovolání k vystoupení zahrnuje samým právem dispenz od složených slibů (viz kán. 692), čím zároveň zaniká manželská překážka plynoucí z těchto slibů.⁸⁰⁹

Překážka zločinu (kán. 1090) je relativní, to znamená, že brání uzavření manželství pouze s člověkem, kvůli kterému (nebo s kterým) se dotyčný dopustil vraždy manželského partnera. Avšak jedná se o překážku trvalou, která nepřestává platit následkem plynutí času, nebo lítostí a nápravou viníka, popřípadě odpykáním trestu. Vzhledem k tomu, že překážka pochází z církevního práva, je teoreticky možné ji dispenzovat, avšak v praxi se dispenz neuděluje, pokud je překážka veřejně známá.⁸¹⁰ Také v případě, je-li překážka tajná, se dispenz uděluje pouze ze závažných důvodů.⁸¹¹

⁸⁰⁵ Tato překážka se týká také nositelů podjáhenského svěcení, které je již spojeno se slibem celibátu, ačkoli samo je pouze svátostí. Viz PAVEL VI., *Motu proprio Ministeria quaedam*, AAS 64 (1972), s. 529–534.

⁸⁰⁶ CONGREGATIO PRO CULTO DIVINO ET DISCIPLINA SACRAMENTORUM, *Lettere circolaire Ce dicastere*, Prot. n. 263/97 (6.6. 1997), in: *Enchiridion Vaticanum XVI* (1997), n. 550–559.

⁸⁰⁷ srov. KAŠNÝ Jiří, *Manželství v západní tradici, soubor kanonických studií*, Jihočeská univerzita České Budějovice 2006, s. 52.

⁸⁰⁸ Tamtéž, s. 53.

⁸⁰⁹ srov. GÓRALSKI Wojciech, *Malżeństwo*, in: *Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego*, Tom III/2, Pallottinum Poznań 2011, s. 288.

⁸¹⁰ srov. KAŠNÝ Jiří, *Manželství v západní tradici, soubor kanonických studií*, Jihočeská univerzita České Budějovice 2006, s. 47.

⁸¹¹ srov. POLÁŠEK František, *Církevní manželské právo podle kanonického práva*, Česká katolická charita Praha 1990, s. 39.

5.1.3.2. Ordinář

Místní ordinář je oprávněn udělit dispenz od manželských překážek církevního práva, které nejsou vyhrazeny Apoštolskému stolci. Tuto dispenz je ordinář oprávněn udělit svým podřízeným kdekoliv a také těm, kteří pobývají na jeho území (kán. 1078 §1). Odečteme-li nedispenzovatelné překážky spolu s těmi, které jsou vyhrazeny Apoštolskému stolci, je místní ordinář oprávněn udělit dispenz od těchto překážek: 1. rozdílnost náboženství (kán. 1086 §1), 2. únos či zadržování (kán. 1089), 3. pokrevní příbuzenství, pouze však ve třetím a čtvrtém stupni boční linie (kán. 1091), 4. švagrovství (kán. 1092), 5. veřejná počestnost (kán. 1093), 6. osvojení (kán. 1094).

Pro úplnost je třeba doplnit pouze teoretickou možnost udělení dispensy od překážky věku. Vzhledem k tomu, že překážka pochází z církevního práva, je místní ordinář oprávněn udělit dispenz také v tomto případě.⁸¹² Překážka věku, jakkoli pochází z církevního práva, je však nepřímo spojena s přirozeným zákonem, který vyžaduje náležitou psychickou i fyzickou zralost kontrahentů.⁸¹³ Na tuto skutečnost se v historii pohlíželo různě. Podle zvyku na blízkém Východě mohly ženy vstoupit do manželství, když dosáhly dvanácti let, muži třinácti let. Římské právo stanovilo minimální věkovou hranici pro uzavření manželství dvanáct let u ženy a čtrnáct let u muže.⁸¹⁴ Důvodem byla skutečnost puberty, která je právě v tomto věku dosahována jak u ženy, tak u muže. Podle tehdejšího přesvědčení nemohly osoby před dosažením puberty uzavřít manželství, protože byly považovány za právně nezpůsobilé.⁸¹⁵ Graciánův dekret uvádí minimální věk pro uzavření manželství sedm let s ohledem na schopnost rozhodování a pochopení dané skutečnosti (*quod inter eos agitur*).⁸¹⁶ Kanonisté období středověku se však přiklonili k římské praxi a požadovali minimální věk dvanáct let u ženy a čtrnáct u muže s ohledem na dosažení puberty. Toto ustanovení platilo, dokud nevstoupil v platnost Kodex kanonického práva z roku 1917,⁸¹⁷ který zvýšil věkovou hranici na čtrnáct let

⁸¹² srov. KOT Marlana, *Udzielenie zezwolenia oraz dyspensy do zawarcia małżeństwa osobom dotkniętym przeszkodą wieku w prawie polskim i w prawie kanonicznym*, in: Biuletyn Stowarzyszenia Kanonistów Polskich 29 (2019) nr. 32. s. 98.

⁸¹³ srov. GÓRALSKI Wojciech, *Małżeństwo*, in: Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego, Tom III/2, Pallottinum Poznań 2011, s. 282.

⁸¹⁴ srov. KAŠNÝ Jiří, *Manželství v západní tradici, soubor kanonických studií*, Jihočeská univerzita České Budějovice 2006, s. 44.

⁸¹⁵ viz HRDINA Ignác Antonín, DOSTALÍK Petr, *Přehled římského práva soukromého*, Aleš Čeněk Plzeň 2013, s. 32.

⁸¹⁶ DECRETUM GRATIANI, pars secunda, causa XXX, questio II, In: Migne J. P. PL, Tom. 187, s. 1442.

⁸¹⁷ viz AICHNER Simon, *Compendium juris ecclesiastici*, Typis et sumtibus Wegerianis Brixinae 1900, s. 606.

u ženy a šestnáct let u muže (viz kán. 1067 §1 CIC 1917). Nedostatek věku mohl dispensovat pouze papež, pokud se nedostatek netýkal přirozeného zákona. To znamená, pokud osoby před dosažením stanoveného věku skutečně dosáhly potřebné psychické i fyzické zralosti.⁸¹⁸ Papež Pavel VI. (1963-1978) stanovil, že překážka věku je vyhrazena Apoštolskému stolci pouze tehdy, pokud nedostatek věku přesahuje jeden rok.⁸¹⁹ Toto ustanovení nový kodex nepřevzal, a proto oprávnění udělit dispens také od této překážky náleží místnímu ordináři.⁸²⁰

Avšak toto oprávnění zůstává pouze na teoretické úrovni, protože v praxi odporuje jak kanonickým, tak státním zákonům. Od kontrahentů se vyžaduje nejen fyzická zralost, kterou lze v nižším věku předpokládat, nýbrž také zralost psychická, kterou naopak v nižším věku předpokládat nelze, když stále častěji tato zralost chybí také u plnoletých osob.⁸²¹ Pro platnost manželského souhlasu se vyžaduje nejen znalost podstatných manželských práv a povinností, nýbrž také schopnost těmto povinnostem dostát (viz. kán. 1095). Při současném stavu rodin však mají (nejen) mladí lidé často velmi nedokonalé a mylné povědomí o manželství (kán. 1095 2°).⁸²² Na základě tohoto mylného poznání pak může vzniknout vada manželského souhlasu, protože vůle se neztotožňuje se skutečným obsahem manželské smlouvy, na základě zásady: „Není možné chtít něco, co předtím nebylo jasně poznáno (*nihil volitum nisi praecognitum*).⁸²³ Podobná situace je také vzhledem ke schopnosti převzít podstatné manželské povinnosti (kán. 1095 3°). Konzumní způsob života jednotlivců i rodin je příčinou neschopnosti převzít své role manželů a rodičů u stále většího počtu mladých lidí uzavírající církevní manželství.⁸²⁴ Za takové situace je udělení dispenze od překážky věku skutečně pouze teoretickou záležitostí.

Další obtíž pro případnou dispens je kolize se státním právem. Kánon 1071 §1 2° předpokládá, že manželství je uzavíráno také v souladu s ustanoveními státních zákonů,

⁸¹⁸ srov. PEJŠKA Josef, *Církevní právo*, svazek III, Teologický ústav Obořiště 1934, s. 162.

⁸¹⁹ PAVEL VI., *motu proprio Episcoporum muneribus*, nr. IX, 11, AAS 58 (1966), s. 471.

⁸²⁰ srov. HERVADA Javier, *De matrimonio*, in: *Kodeks prawa kanonicznego komentarz*, Wolters Kluwer Polska Kraków 2011, s. 791.

⁸²¹ srov. BOTEK Libor, *Psychické příčiny jako důvod neplatnosti manželství u církevního soudu v Olomouci v letech 1983–2013*, in: *Studia Theologica* 18 (2016) 1, s. 148.

⁸²² srov. KLIMEŠ Petr, *Psychické příčiny neplatnosti manželství*, Matice cyrilometodějská Olomouc 2004, s. 101.

⁸²³ viz. TOMÁŠ AKVINSKÝ, *Teologická summa*, část I, otázka LXXII, článek 3, Krystal Olomouc 1940, s. 725, srov. též KLIMEŠ Petr, *Psychické příčiny neplatnosti manželství*, Matice cyrilometodějská Olomouc 2004, s. 97.

⁸²⁴ srov. BOTEK Libor, *Psychické příčiny jako důvod neplatnosti manželství u církevního soudu v Olomouci v letech 1983–2013*, in: *Studia Theologica* 18 (2016) 1, s. 147–148.

kteří stanoví vyšší věk, a kánon 1072 ukládá pastýřům duši úkol odrazovat od uzavření manželství ty, kteří nedosáhli věku, v němž se podle zvyku dané země obvykle manželství uzavírá. Smyslem těchto ustanovení je z jedné strany ochrana samotného manželství, to znamená péče o to, aby manželství uzavíraly zralé osoby.⁸²⁵ Z druhé strany se jedná také o prospěch samotných manželů, jejichž práva jakožto občanů nejsou ve společnosti nijak omezena, jestliže jejich manželství je platné také podle norem státního práva.⁸²⁶ České zákony stanovují pro uzavření manželství věk minimálně osmnácti let, to znamená dosažení svéprávnosti. Ve výjimečných případech může soud povolit uzavření manželství nezletilému, který dovršil věk šestnácti let.⁸²⁷ Zákon o rodině stanovil, že manželství nevznikne, pokud bylo uzavřeno nezletilým mladším šestnácti let.⁸²⁸ Toto ustanovení však nový občanský zákoník, který derogoval zákon o rodině, nepřevzal, a navíc zavedl možnost nabýt svéprávnost jejím přiznáním soudem.⁸²⁹ Proto je teoreticky možné, aby soud ve výjimečných případech udělil svéprávnost osobě mladší šestnácti let, která by následně jakožto svéprávná mohla uzavřít manželství.⁸³⁰ Osoba, která již byla jednou prohlášena za svéprávnou, by tak mohla, například z důvodu ovdovění, uzavřít nový sňatek, při jehož uzavření by již vystupovala jako svéprávná. Stejná situace by nastala, pokud by osoba získala svéprávnost uzavřením manželství.⁸³¹ Za těchto okolností by musela být pro kanonickou platnost sňatku udělena místním ordinářem dispens od překážky věku.⁸³² Avšak také po stránce státně právních ustanovení zůstane tato možnost pouze na teoretické rovině, protože k přiznání svéprávnosti je nezbytné splnění konkrétních podmínek (např. schopnost se uživit), a také vzhledem k mezinárodní úmluvě, která stanoví jednotlivým státům povinnost stanovit minimální věk pro uzavření manželství.⁸³³

Nejpravděpodobněji tak může nastat situace, ve které soud přizná svéprávnost za účelem

⁸²⁵ srov. GÓRALSKI Wojciech, *Malżeństwo*, in: Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego, Tom III/2, Pallottinum Poznań 2011, s. 270.

⁸²⁶ srov. HERVADA Javier, *De matrimonio*, in: Kodeks prawa kanonicznego komentarz, Wolters Kluwer Polska Kraków 2011, s. 800.

⁸²⁷ viz Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník, § 672.

⁸²⁸ Zákon 94/1963 Sb., Zákon o rodině ve znění pozdějších předpisů, § 17a, odst. 2.

⁸²⁹ Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník, § 37.

⁸³⁰ srov. ŠVESTKA Jiří, DVOŘÁK Jan, FIALA Josef a kol., *Občanský zákoník: komentář*, svazek I, Wolters Kluwer Praha 2014, s. 185–186.

⁸³¹ srov. MELZER Filip, TĚGL Petr a kol., *Občanský zákoník, velký komentář*, svazek I, Leges Praha 2013, s. 392.

⁸³² Nejspíše pouze v případě muže, pro nějž je k platnosti stanoven věk šestnácti let, protože nelze předpokládat, že by soud udělil svéprávnost dívce mladší čtrnácti let (kán. 1083 §1), jakkoli je to teoreticky možné.

⁸³³ viz Zákon 124/1968 Sb., Vyhláška o Úmluvě o souhlasu k manželství, nejnižším věku pro uzavření manželství a registraci manželství, čl. 2.

uzavření manželství osobě starší šestnácti let, a místní ordinář udělí dispenz pro dovolené uzavření církevního sňatku, pokud biskupská konference stanovila vyšší věk, než jaký uvádí Kodex kanonického práva (viz. kán. 1083).

5.1.4. Oprávnění dispensovat v nebezpečí smrti

5.1.4.1. Ordinář

V případě nebezpečí smrti je místní ordinář oprávněn dispensovat jak od formy uzavření manželství, tak také od každé překážky pocházející z církevního práva, bez ohledu na to, zda se jedná o překážku veřejnou či tajnou. Jedinou výjimku tvoří překážka vzniklá z přijetí svátosti svěcení kněžstva, avšak pouze ve stupni kněžském a biskupském. V nebezpečí smrti je tedy místní ordinář oprávněn udělit dispenz také od překážky plynoucí z přijatého jáhenského svěcení.⁸³⁴ Tato oprávnění může ordinář využít vůči svým podřízeným kdekoliv a také vůči těm, kteří pobývají na jeho území, byť jen krátkodobě (kán. 1079 §1). Je nezbytné zdůraznit, že dispenz je možno udělit také v případě, kdy nebezpečí smrti hrozí pouze jednomu z kontrahentů.⁸³⁵

Řádnou formou manželství je vyjádření manželského souhlasu před oddávajícím místním ordinářem nebo farářem anebo před knězem nebo jáhnem od někoho z nich pověřeným a dvěma svědky (kán. 1108 §1). Vyjádření souhlasu se děje předepsanými slovy obsaženými v liturgických knihách. Pokud snoubenci (nebo pouze jeden z nich) nemohou mluvit, projeví manželský souhlas rovnocennými znameními (kán. 1104 §2), například použitím znakové řeči, popřípadě písemným prohlášením.⁸³⁶ Jakkoli je užití těchto prostředků zcela mimořádné, to znamená pouze v případě, nemohou-li snoubenci mluvit, nejedná se o mimořádnou formu uzavření manželství, a proto není nutné udělit dispenz od formy.⁸³⁷

Tato dispenz však může být nezbytná v nebezpečí smrti, kdy lze předpokládat mnohé

⁸³⁴ srov. NĚMEC Damián, *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*, Krystal Praha 2006, s. 79.

⁸³⁵ srov. GÓRALSKI Wojciech, *Malżeństwo*, in: Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego, Tom III/2, Pallottinum Poznań 2011, s. 277.

⁸³⁶ srov. JANCZEWSKI Zbigniew, *Materia i forma sakramentu małżeństwa*, in: *Ius Matrimoniale* 18 (2013), s. 16.

⁸³⁷ srov. MAJER Piotr, *Znaczenie kanonicznej formy zawarcia małżeństwa*, in: *Annales Canonici* 11 (2015), s. 138–139.

obtíže, které mohou bránit zachování předepsané formy uzavření manželství.⁸³⁸ „Sama forma není příčinou vzniku manželství, avšak je nezbytná k platnému uzavření manželství.“⁸³⁹ Proto je nutné udělit dispenz od formy, pokud ji v mimořádných okolnostech není možno zachovat. Jedná se především o povinnost projevit manželský souhlas před dvěma svědky, protože ohledně nedostupnosti oddávajícího pojednává kánon 1116 §1 1°, který umožňuje v nebezpečí smrti uzavřít manželství pouze před svědky.⁸⁴⁰ Lze si snadno představit, že v nebezpečí smrti může být obtížné zajistit přítomnost dvou svědků. Avšak není-li možno v krátké době zajistit dva svědky, je nepravděpodobné, že v této době bude možné dosáhnout od místního ordináře dispenz od formy, zvláště když se pro kontakt s ordinářem předpokládá pouze dopis nebo osobní setkání (viz kán. 1079 §4).⁸⁴¹ Lze proto předpokládat, že v případě nutnosti udělit dispenz od formy z důvodu nedostatku svědků udělí tuto dispenz oddávající kněz nebo jáhen (viz kán. 1079 §2), o čemž bude pojednáno níže.

Vzhledem k manželským překážkám náleží místnímu ordináři oproti běžným okolnostem oprávnění dispensovat také od překážek plynoucích z přijetí jáhenského svěcení, složení doživotního slibu čistoty a zločinu.

5.1.4.2. Farář a oddávající

Pokud není možné v nebezpečí smrti obrátit se na místního ordináře, je oprávněn udělit dispenz od formy a také ode všech překážek, které je ordinář v tomto případě oprávněn dispensovat, také farář,⁸⁴² oddávající duchovní,⁸⁴³ a také kněz nebo jáhen, který musí být přizván, je-li dosažitelný, k uzavírání manželství pouze před dvěma svědky (viz kán. 1116 §2).⁸⁴⁴ Jedná se o duchovního, který nemá delegaci k udílení svátosti manželství (viz kán.

⁸³⁸ srov. GÓRALSKI Wojciech, *Malżeństwo*, in: Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego, Tom III/2, Pallottinum Poznań 2011, s. 277.

⁸³⁹ MAJER Piotr, *Znaczenie kanonicznej formy zawarcia małżeństwa*, in: *Annales Canonici* 11 (2015), s. 139.

⁸⁴⁰ srov. LÜDICKE Klaus, *Eherecht*, in: MK, s. 1079/5.

⁸⁴¹ srov. GÓRALSKI Wojciech, *Dyspenza od formy zawarcia małżeństwa w świetle nowego Kodeksu prawa kanonicznego*, in: *Prawo kanoniczne* 31 (1988) 1–2, s. 91.

⁸⁴² Kromě faráře náleží toto oprávnění všem, které právo klade na úroveň faráře (viz kán. 516, 517, 540), toto oprávnění náleží také faráři vojenské farnosti (viz apoštolská konstituce *Spirituali Militum Curae*, art. 7).

⁸⁴³ Toto oprávnění náleží pouze duchovním (viz kán. 207 §1). Pokud oddává pověřený laik (kán. 1112 §1), oprávnění udělit dispenz mu nenáleží.

⁸⁴⁴ srov. GÓRALSKI Wojciech, *Malżeństwo*, in: Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego, Tom III/2, Pallottinum Poznań 2011, s. 278.

1111 §1§), a proto nemůže při sňatku vystupovat jako oddávající.⁸⁴⁵ Ustanovení o přítomnosti duchovního v takovém případě plyne především z nutnosti udělit dispenz od případných manželských překážek. Ani tak závažná situace, jakou je nebezpečí smrti, neruší platnost manželských překážek a snoubenci si jich nemusí být vědomi. Je tedy úkolem přítomného duchovního vykonat byť jen provizorní šetření, ze kterého bude zřejmé, jaká je situace snoubenců, a na základě těchto informací udělit dispenz od případných překážek.⁸⁴⁶ Dalším úkolem může být udělení dispensy od formy uzavření manželství, pokud okolnosti nedovolují předepsanou formu zachovat. „V krajním případě, není-li přítomna jiná osoba schopná být svědkem, je duchovní oprávněn udělit dispenz od formy a jediným svědkem může být on sám.“⁸⁴⁷ Duchovní, ačkoli není oddávajícím, může také vést obřad spojený s uzavíráním manželství (mše svatá, bohoslužba slova), může být nápomocný radou v této mimořádné situaci, například vzhledem ke způsobu vyjádření manželského souhlasu. Úkolem duchovního je také zprostředkování zápisu o udělené dispensi a uzavření manželství v příslušné farní knize oddaných (viz kán. 1081).⁸⁴⁸

5.1.4.3. Zpovědník

V případě nebezpečí smrti je oprávněn udělit dispenz od manželských překážek, avšak nikoli od formy uzavření manželství, také zpovědník. Jedná se o všechny manželské překážky církevního práva.⁸⁴⁹ Zpovědník je však oprávněn udělit dispenz jen pro vnitřní obor (*pro foro interno*) a pouze tehdy, pokud je překážka tajná (kán. 1079 §3). Dispenz může být udělena jak pro vnitřní obor svátostný (*sacramentale*), tak mimosvátostný (*extrasacramentale*). Jedná se o rozšíření pravomocí oproti předchozí úpravě, která přiznávala zpovědníkovi oprávnění udělit dispenz od manželských překážek pouze v rámci udílení svátosti smíření (viz kán. 1044 CIC 1917). Vzhledem k možnosti udělit dispenz také pro vnitřní obor nesusvátostný, znamená pojem zpovědník každého kněze,

⁸⁴⁵ Tamtéž, s. 88.

⁸⁴⁶ srov. ZABOROWSKI Marek, *Forma nadzwyczajna zawarcia małżeństwa*, in: *Ius Matrimoniale* 20 (2009), s. 124–125.

⁸⁴⁷ LŮDICKE Klaus, *Eherecht*, in: MK, s. 1116/8.

⁸⁴⁸ srov. ZABOROWSKI Marek, *Forma nadzwyczajna zawarcia małżeństwa*, in: *Ius Matrimoniale* 20 (2009), s. 126.

⁸⁴⁹ srov. GÓRALSKI Wojciech, *Małżeństwo*, in: *Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego*, Tom III/2, Pallottinum Poznań 2011, s. 278.

který obdržel oprávnění udílet svátost smíření (viz kán. 966-969).⁸⁵⁰ Tato změna byla zapříčiněna snahou během přípravných prací na novém kodexu důsledněji oddělit vnitřní a vnější obor, a také vyhradit výkonnou moc pouze pro vnější obor.⁸⁵¹ Pokud by zpovědník udělil dispenz v rámci svátosti smíření, tato dispenz nemůže být nijak prokázána pro vnější obor, ani se žádným způsobem její udělení nezaznamenává z důvodu zachování svátostné pečeti (srov. kán. 983 §1).⁸⁵² „V případě, že by se překážka stala později veřejnou, je nutné žádat o udělení nové dispenze platné pro vnější obor.“⁸⁵³ Pokud zpovědník udělil dispenz pro vnitřní obor nepsátostný, je povinností oznámit tuto skutečnost ordináři, aby dispenz mohla být zapsána v knize uchovávané v tajném archivu kurie. V tomto případě, stane-li se překážka později veřejnou, není zapotřebí nové dispenze, nýbrž dostačuje osvědčení z tajného archivu (viz kán. 1082). Pokud tedy snoubenci netrvají na zachování dispenze v tajnosti, je vhodnější s přihlédnutím k praktickým okolnostem udělit dispenz mimo svátost smíření.⁸⁵⁴

Oprávnění zpovědníka se týká pouze tajných překážek. Avšak v tomto případě se nejedná o striktní odlišení veřejných a tajných překážek ve smyslu kánonu 1074.⁸⁵⁵ Zpovědník je oprávněn udělit dispenz také tehdy, jestliže je překážka sice ve své podstatě veřejná, avšak fakticky je v daném případě tajná.⁸⁵⁶ „Rozdíl mezi tajnou a veřejnou překážkou nespočívá ve faktu rozhlášení, nýbrž v možnosti právní dokazatelnosti; rozhlášení faktu se nazývá virtuálně veřejné.“⁸⁵⁷ Jestliže tedy zpovědník odůvodněně předpokládá, že nedojde ke zveřejnění překážky, je oprávněn dispenz udělit.⁸⁵⁸ Pokud by se zpovědník na vnitřním oboru setkal s veřejnou překážkou, není oprávněn udělit dispenz pro vnitřní obor, tedy jakožto zpovědník, avšak může udělit dispenz pro vnější obor jakožto farář či oddávající popřípadě jako duchovní přítomný při uzavírání manželství mimořádnou formou (viz

⁸⁵⁰ srov. KRAJCZYŃSKI Jan, *Władza dyspensowania proboszcza i innego prezbitera lub diakona*, in: *Prawo Kanoniczne* 55 (2012) 4, s. 29–30.

⁸⁵¹ viz PONTIFICIA COMMISSIO CODICI IURIS CANONICI RECOGNOSCENDO, *De impedimentis in genere*, in: *Communicationes* 9 (1977), s. 249.

⁸⁵² srov. SVOBODA Jiří, *Zplatnění manželství v právu Katolické církve*, in: *Revue církevního práva* 30 (2005) 1, s. 28.

⁸⁵³ GÓRALSKI Wojciech, *Malżeństwo*, in: *Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego*, Tom III/2, Pallottinum Poznań 2011, s. 281.

⁸⁵⁴ srov. LŮDICKE Klaus, *Eherecht*, in: MK, s. 1079/6.

⁸⁵⁵ srov. HERVADA Javier, *De matrimonio*, in: *Kodeks prawa kanonicznego komentarz*, Wolters Kluwer Polska Kraków 2011, s. 793.

⁸⁵⁶ viz PONTIFICIA COMMISSIO AD CODICIS CANONES AUTHENTICAЕ INTERPRETANDOS, *De dispensationibus matrimonialibus*, AAS 20 (1928), s. 61.

⁸⁵⁷ SVOBODA Jiří, *Zplatnění manželství v právu Katolické církve*, in: *Revue církevního práva* 30 (2005) 1, s. 29.

⁸⁵⁸ viz GÓRALSKI Wojciech, *Malżeństwo*, in: *Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego*, Tom III/2, Pallottinum Poznań 2011, s. 278.

kán. 1116 §2).⁸⁵⁹ Stejná situace by nastala, pokud by zpovědník zjistil, že je nezbytné udělit dispenz od formy.⁸⁶⁰

K uvedenému oprávnění zpovědníka nutno doplnit, že na rozdíl od ostatních osob oprávněných udělit dispenz může zpovědník dispenzovat také tehdy, je-li ordinář dostupný.⁸⁶¹

5.1.5. Oprávnění dispenzovat v naléhavém případě

Za naléhavý případ je považována situace, kdy se manželská překážka odhalí, až když je již vše připraveno ke sňatku (*omnia parata ad nuptias*), a není možné bez nebezpečí vážné škody uzavření manželství odložit až do doby obdržení dispenze od příslušného představeného (kán. 1080 §1).

Za okamžik odhalení překážky se považuje chvíle, ve které se o existenci konkrétní překážky doví farář nebo místní ordinář, bez ohledu na to, zda některým osobám byla tato překážka známa již dříve.⁸⁶² Tato situace by měla být vyloučena úředním zjišťováním před sňatkem, které má potvrdit, že nic nebrání platnému a dovolenému uzavření manželství (viz kán. 1066). Stejně tak jsou všichni věřící povinni oznámit místnímu ordináři nebo faráři překážky, o kterých vědí (kán. 1069). Přesto však zákonodárce vychází vstřícně snoubencům a umožňuje udělit v této situaci dispenz od konkrétních překážek dostupným způsobem. Základem pro toto ustanovení je právo věřících na uzavření manželství a také úcta k lidské osobě nacházející se v obtížné situaci.⁸⁶³

Stav, ve kterém je vše připraveno ke sňatku, nutno chápat jako dokončení všech úředních, to znamená oficiálních zjišťování před sňatkem předepsaných biskupskou konferencí (viz kán. 1067).⁸⁶⁴ Dokument České biskupské konference stanoví, že bezprostřední příprava na uzavření manželství, jejíž součástí je také kanonické šetření, má začít pět měsíců před plánovaným datem svatby. To znamená „natolik včas i s přihlédnutím ke konkrétním

⁸⁵⁹ srov. LÜDICKE Klaus, *Eherecht*, in: MK, s. 1079/7.

⁸⁶⁰ srov. GÓRALSKI Wojciech, *Malżeństwo*, in: Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego, Tom III/2, Pallottinum Poznań 2011, s. 278.

⁸⁶¹ srov. LÜDICKE Klaus, *Eherecht*, in: MK, s. 1079/6.

⁸⁶² viz PONTIFICIA COMMISSIO AD CODICIS CANONES AUTHENTICAЕ INTERPRETANDOS, *Utrum ad normam can. 1045*, AAS 13 (1921), s. 178.

⁸⁶³ srov. GÓRALSKI Wojciech, *Poszanowanie godności osoby ludzkiej w kanonicznym prawie malżeńskim*, in: Prawo kanoniczne 40 (1997) 1–2, s. 46.

⁸⁶⁴ srov. HERVADA Javier, *De matrimonio*, in: Kodeks prawa kanonicznego komentarz, Wolters Kluwer Polska Kraków 2011, s. 798.

možnostem snoubenců, aby bylo možno reagovat na případné zjištěné překážky a snoubenci nebo osoba provádějící šetření se nedostali do trapných situací, zjistí-li se, že sňatek není možný“.⁸⁶⁵ Jestliže přes všechny tyto předpoklady, v praxi však spíše při jejich nedokonalém naplnění, dojde k odhalení překážky a není již možné sňatek odložit bez závažné škody, je oprávněn udělit dispenz místní ordinář popřípadě další osoby, jak bude uvedeno níže.

Vážnou škodou, kterou by způsobilo odložení sňatku na pozdější dobu, může být škoda morální nebo hmotná. „Morální škoda může spočívat například v podezírání či ztrátě dobrého jména snoubenců, dále se může jednat o vyzrazení tajemství při podání žádosti o dispenz.“⁸⁶⁶ Jakkoli se musí jednat o škodu závažnou, ať morální či hmotnou, naléhavý případ nastává již tehdy, hrozí-li odůvodněné nebezpečí vzniku této škody (kán. 1080 §1).

5.1.5.1. Ordinář

V naléhavém případě je místní ordinář oprávněn udělit dispenz od všech manželských překážek pocházejících z církevního práva s výjimkou překážky svátosti svěcení kněžstva ve všech stupních a také veřejného slibu čistoty v řeholní společnosti papežského práva (viz kán. 1080 §1 a 1078 §2 1°). Ordináři náleží oproti běžným okolnostem oprávnění udělit dispenz od překážky zločinu (kán. 1090).⁸⁶⁷ Vzhledem k tomu, že Apoštolský stolec neuděluje dispenz od této překážky, je-li veřejná, a v případě tajné překážky pouze z velmi vážných důvodů, je nezbytné také v naléhavém případě udělit dispenz pouze ve velmi vážných případech. Důvodem je nebezpečí pohoršení, které může na základě udělení dispenze vzniknout.⁸⁶⁸ Ordinář musí s přihlédnutím ke všem okolnostem upřednostnit buď právo věřících na uzavření manželství a dispenz udělit,⁸⁶⁹ nebo přirozenou spravedlnost, ze které vyplývá, že z protiprávního jednání nelze mít prospěch, a udělení dispenze odmítnout.⁸⁷⁰ Při rozhodování musí ordinář uvážit kromě

⁸⁶⁵ viz ČBK, *Směrnice ČBK pro přípravu na svátost manželství*, ČBK Praha 2017, s. 13–14.

⁸⁶⁶ GÓRALSKI Wojciech, *Malżeństwo*, in: *Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego*, Tom III/2, Pallottinum Poznań 2011, s. 279.

⁸⁶⁷ srov. LŮDICKE Klaus, *Eherecht*, in: MK, s. 1080/4.

⁸⁶⁸ srov. DZIERŻON Ginter, *Przeszkoda występku (kan. 1090 §§ 1–2 KPK)*, in: *Ius Matrimoniale* 17 (2006), s. 79–89.

⁸⁶⁹ viz GÓRALSKI Wojciech, *Poszanowanie godności osoby ludzkiej w kanonicznym prawie malżeńskim*, in: *Prawo kanoniczne* 40 (1997) 1–2, s. 46.

⁸⁷⁰ srov. POLÁŠEK František, *Církevní manželství podle kanonického práva*, Česká katolická charita Praha 1990, s. 38–39.

všech okolností také obecná ustanovení o dispenzi, kterou je možno udělit jen ze spravedlivého důvodu s ohledem na vážnost zákona, od něhož se dispenuje (viz kán. 90). Z tohoto důvodu bude zcela nezbytné rozhodovat každý případ individuálně.⁸⁷¹

5.1.5.2. Farář a oddávající

V naléhavém případě náleží oprávnění udělit dispenu od manželských překážek také faráři, oddávajícímu, popřípadě duchovnímu, který je přítomen uzavírání manželství pouze před svědky (kán. 1080 §1). Rozsah oprávnění je stejný jako u místního ordináře, avšak pouze při splnění stanovených podmínek. Prvním předpokladem je, že případ musí být tajný, to znamená fakticky veřejně neznámý.⁸⁷² Druhým předpokladem je situace, ve které není možné se obrátit na ordináře. Také v tomto případě platí ustanovení, že tato nemožnost vzniká tehdy, jestliže není možné kontaktovat ordináře jinak než telefonem. Pokud tedy nedostatek času po odhalení překážky neumožňuje kontaktovat ordináře písemně či osobně, náleží oprávnění udělit dispenu výše uvedeným osobám.⁸⁷³ Jakkoli zákonodárce v tomto případě nespecifikuje způsob udělení dispenze, je nutné konstatovat, že uvedené osoby mohou dispenuovat pouze pro vnitřní obor nesvátočný. Pokud by dispenu byla udělena pro vnější obor, stal by se tajný případ, doposud známý pouze několika osobám, veřejným.⁸⁷⁴

5.1.5.3. Zpovědník

Jedná-li se o tajný případ, je zpovědník oprávněn udělit dispenu od všech manželských překážek církevního práva. Toto oprávnění náleží zpovědníku pouze pro vnitřní obor ať svátočný či nesvátočný. Také v tomto případě není oprávnění zpovědníka vázáno na nemožnost obrátit se na místního ordináře řádnou cestou. Oprávnění zpovědníka

⁸⁷¹ srov. ZABOROWSKI Marek, *Dyspensa w prawodawstwie kościelnym*, in: *Prawo kanoniczne* 56 (2013) 1, s. 42.

⁸⁷² srov. HERVADA Javier, *De matrimonio*, in: *Kodeks prawa kanonicznego komentarz*, Wolters Kluwer Polska Kraków 2011, s. 798.

⁸⁷³ srov. NĚMEC Damián, *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*, Karmelitánské nakladatelství Praha 2006, s. 80.

⁸⁷⁴ srov. KRAJCZYŃSKI Jan, *Władza dyspensowania proboszcza i innego prezbitera lub diakona*, in: *Prawo Kanoniczne* 55 (2012) 4, s. 28.

v naléhavém případě je tak zcela identické jako v případě nebezpečí smrti.⁸⁷⁵

5.1.6. Zplatnění manželství

Konvalidace neboli prosté zplatnění neplatného manželství z důvodu zneplatňující překážky může nastat tehdy, pokud překážka pominula nebo byla dispenzována. Následně je možné obnovit manželský souhlas, což je druhý předpoklad ke zplatnění manželství (viz kán. 1156 §1). Překážka může pominout sama (například dosažením předepsaného věku), nebo musí být dispenzována.⁸⁷⁶ Apoštolskému stolci je vyhrazena dispenz od překážky přijaté svátosti svěcení, doživotního slibu čistoty a zločinu (srov. kán. 1078 §2). Ostatní překážky (jsou-li dispenzovatelné) je oprávněn dispenzovat místní ordinář (kán. 1078 §1). Pokud v případě zplatnění manželství⁸⁷⁷ nedovoluje nedostatek času obrátit se na Apoštolský stolec nebo místního ordináře, náleží oprávnění dispenzovat stejným osobám a ve stejném rozsahu jako v naléhavém případě. Oprávnění udělit dispenz v případě konvalidace je tedy shodné s oprávněním při uzavírání manželství.⁸⁷⁸

5.2. Dispens od iregularit a překážek k výkonu služby ze svěcení

Iregularita a překážka jsou zákonem stanovené skutečnosti, které brání kandidátovi přijmout svátost svěcení a nositeli svěcení ve vykonávání moci z této svátosti. Iregularitou se nazývá taková překážka, která je trvalá, a proto může být odstraněna pouze dispencí, ostatní překážky jsou nazývány prosté překážky (kán. 1040). Ty zanikají tehdy, když pomine skutečnost, která je zapříčinila. Iregularity i překážky mohou vzniknout ještě před přijetím svátosti svěcení, a jsou proto překážkou k jejímu udělení. Pokud vzniknou až po přijetí svátosti svěcení v kterémkoli stupni, brání tak ve výkonu moci z přijatého svěcení. Pravomoci zpovědníka se týkají pouze iregularit, které nositeli svěcení brání vykonávat posvátnou službu.

⁸⁷⁵ srov. GÓRALSKI Wojciech, *Malżeństwo*, in: Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego, Tom III/2, Pallottinum Poznań 2011, s. 280.

⁸⁷⁶ srov. SVOBODA Jiří, *Zplatnění manželství v právu Katolické církve*, in: Revue církevního práva 30 (2005) 1, s. 28.

⁸⁷⁷ Jedná se výhradně o prosté zplatnění (konvalidaci), nikoli o zplatnění v základu (sanaci).

⁸⁷⁸ srov. GÓRALSKI Wojciech, *Malżeństwo*, in: Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego, Tom III/2, Pallottinum Poznań 2011, s. 280.

Iregularity a překážky jsou taxativně stanoveny zákonem. Kánon 1040 zcela jednoznačně stanoví, že existují pouze ty skutečnosti bránící výkonu moci ze svěcení, které výslovně uvádí kánony Kodexu kanonického práva. Iregularity a překážky mají tedy svůj základ v obecném církevním právu, a pouze Apoštolský stolec je oprávněn stanovit nové, popřípadě některé zrušit.⁸⁷⁹ Z toho důvodu nemohou být stanoveny dekretem *ab homine*, ani rozsudkem *ferendae sententiae*.⁸⁸⁰ „Jedná se o *numerus clausus*, a proto není možné ke stanoveným překážkám přidávat další na základě analogie.“⁸⁸¹ To se týká například ustanovení Kongregace pro nauku víry ohledně materie eucharistie, které stanoví, že kandidáti kněžství, kteří trpí celiakií, alkoholismem nebo podobnými chorobami, nesmí být vysvěceni na kněze.⁸⁸² Tento zákaz tedy není ani iregularitou, ani prostou překážkou ve vlastním slova smyslu.⁸⁸³

Pro iregularity a překážky je nutno ve smyslu kánonu 18 použít zužující výklad. Jejich účinnost se proto přímo týká pouze přijetí svěcení či vykonávání moci ze svěcení. Nepřímým důsledkem existence překážky je zákaz zastávat v církvi takový úřad, který je s výkonem moci ze svěcení bezprostředně spojen.⁸⁸⁴ Jedná se o úřady spočívající v duchovní péči o svěřený lid jako je úřad faráře, administrátora farnosti, farního vikáře, kaplana a podobně. Ostatní úkony tím nejsou dotčeny. Z toho plyne, že překážka sama o sobě nezabraňuje přijímat ostatní svátosti, není-li to výslovně zakázáno například z důvodu spáchání trestného činu.⁸⁸⁵ Překážka také nezabraňuje přijímat svátostiny, aktivní účast na liturgii, například asistovat při mši svaté, a také nebrání v konání dalších úkonů zbožnosti včetně veřejných.

Iregularity i překážky mohou pocházet z nedostatku požadovaných osobních předpokladů

⁸⁷⁹ Kodex kanonického práva z roku 1917 znal celkem 14 iregularit a 7 prostých překážek (viz kán. 984–987 CIC 1917), zatímco současná právní úprava zná již pouze 7 iregularit a 5 prostých překážek (viz kán. 1041–1044). Zrušena tak byla například iregularita pro soudce, který vynesl rozsudek smrti, popřípadě pro popravčího a jeho pomocníky (kán. 984 6° a 7° CIC 1917), stejně tak byla zrušena prostá překážka pro otroky, před jejich propuštěním (kán. 987 4° CIC 1917).

⁸⁸⁰ srov. PASTUSZKO Milan, *Nieprawidłowości i przeszkody do święceń (kanony 1040–1049)*, in: *Prawo Kanoniczne* 50 (2007), 3–4, 119.

⁸⁸¹ GONZÁLES DEL VALLE José María, *Święcenia*, in: *Kodex prawa kanonicznego, komentarz*, Wolters Kluwer Kraków 2011, s. 769.

⁸⁸² CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDEI, *Lettera circolare ai Presidenti delle Conferenze episcopali circa l'uso del pane con poca quantità di glutine e del mosto come materia eucaristica*, III, D, in: *Notitiae* 31 (1995), s. 209.

⁸⁸³ srov. KRUKOWSKI Józef, *Święcenia*, in: *Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego*, Tom III/2, Pallottinum Poznań 2011, s. 237.

⁸⁸⁴ srov. PASTUSZKO Milan, *Nieprawidłowości i przeszkody do święceń (kanony 1040–1049)*, in: *Prawo Kanoniczne* 50 (2007), 3–4, 119.

⁸⁸⁵ Trestnými činy, se kterými je spojen nápravný trest a zároveň iregularita, jsou odpad od víry, schisma a blud (kán. 1364), pokus o sloužení mše svaté laikem a neoprávněné vyslechnutí svátostného vyznání (kán. 1378 §2), dokonáný potrat (kán. 1398).

(*ex defectu*) nebo z deliktního jednání (*ex delicto*). V současné zákonné úpravě je stanovena pouze jedna příčina iregularity *ex defectu*, a tou je duševní choroba (viz kán. 1041 a 1044 §1). Iregularita plynoucí ze spáchání trestného činu (*ex delicto*) nastupuje pouze tehdy, bylo-li takové jednání těžkým hříchem. Musí se proto jednat o jednání plně vědomé a dobrovolné (viz kán 1321 § 1). Deliktní jednání, jehož důsledkem je iregularita, musí být spácháno po křtu.⁸⁸⁶ Toto ustanovení bylo předmětem diskuse kanonistů. Z jedné strany byl kladen důraz na závažnost deliktního jednání, která předpokládá vznik iregularity také v případě, byl-li skutek spáchán ještě před přijetím křtu. Avšak opačné stanovisko potvrzuje zákonodárce v Kodexu kánonů východních církví, kde je výslovně uvedeno, že iregularita může vzniknout pouze jako následek deliktního jednání vykonaného až po přijetí křtu (srov. kán. 762 §2 CCEO).⁸⁸⁷

Pokud by ten, jemuž překážka brání ve vykonávání moci ze svěcení, přesto tyto úkony konal, bude takto udělená svátost či svátostina platná, avšak její udělení je nedovolené, to znamená hříšné.⁸⁸⁸ Výjimku tvoří naléhavé tajné případy, o kterých bude zmínka níže.

5.2.1. Iregularity bránící ve výkonu moci ze svěcení (kán. 1044 § 1)

Kodex kanonického práva z roku 1917 neobsahoval rozdělení iregularit a překážek na ty, které brání přijetí svěcení, a ty, které brání ve výkonu moci ze svěcení. Toto rozdělení je výsledkem pokoncilních prací na přípravě nového Kodexu kanonického práva. Tyto práce vedly k omezení počtu iregularit i překážek vzhledem k předchozí právní úpravě, a také ke zmíněnému rozdělení.⁸⁸⁹

5.2.1.1. Nezákonné přijetí vyššího svěcení, kterému bránila iregularita

Jak již bylo uvedeno výše, vykonání moci ze svěcení i přes zabraňující iregularitu nemá za následek neplatnost vykonaného úkonu, nýbrž pouze jeho nedovolenost. Jak plyne

⁸⁸⁶ Podle ustanovení Kodexu kanonického práva z roku 1917 byl výjimkou z tohoto ustanovení souhlas se křtem u nekatolíků (kán. 985 2° CIC 1917). Tuto iregularitu již nová právní úprava neobsahuje.

⁸⁸⁷ srov. KRUKOWSKI Józef, *Święcenia*, in: Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego, Tom III/2, Pallottinum Poznań 2011, s. 239.

⁸⁸⁸ srov. PASTUSZKO Milan, *Nieprawidłowości i przeszkody do święceń (kanony 1040–1049)*, in: Prawo Kanoniczne 50 (2007), 3–4, s. 119.

⁸⁸⁹ srov. COETUS STUDIORUM DE SACRAMENTIS. Sessio II, *Disceptatio de irregularitatibus et impedimentis (can 983–991)*; in: Communicationes 30 (1998), n. 2, s. 118–130.

z uvedeného ustanovení kánonu 1044 § 1°, iregularita nepůsobí ani neplatnost přijetí svátosti svěcení. To znamená, že pokud ten, komu iregularita bránila v přijetí svěcení, přesto tuto svátost nezákonně přijal, byl vysvěcen platně, i když nedovoleně. Avšak vykonávat moc z takto přijatého svěcení není možné, protože iregularita k přijetí svěcení se tímto nezákonným přijetím *ipso facto* mění na iregularitu k výkonu moci ze svěcení. „Nezákonnost tohoto přijetí svěcení spočívá v absenci dispense předem udělené příslušným církevním představeným.“⁸⁹⁰ Absence dispense může být zapříčiněna buď tím, že iregularita nebyla odhalena, nebo jejím zatajením ze strany kandidáta svěcení. Následné udělení dispense bude závislé na skutečnosti, o který důvod se jedná. V případě neznalosti iregularity,⁸⁹¹ není-li přítomna jiná přitěžující okolnost, může být dispensa udělena ihned. Avšak podvodné zatajení iregularity vzhledem ke všem zákonem stanoveným šetřením před udělením svěcení (srov. kán. 1052-1053) předpokládá velkou míru zavinění, která bude nejen příčinou odložení dispense, nýbrž také může být úměrně závažnosti jednání důvodem k zahájení trestního řízení.⁸⁹²

5.2.1.2. Veřejný odpad od víry, hereze, schizma

Uvedené delikty jsou iregularitou ve výkonu moci ze svěcení (i k jeho přijetí) z toho důvodu, že kněz je udělovatelem svátostí církve (srov. kán. 835), a je ustanoven k tomu, aby jednal *in persona Christi capitis* (viz kán. 1009 § 3).⁸⁹³ Nositel svěcení je proto povinen se sám pevně držet nauky církve (srov. např. kán. 978) a jiné v této nauce vzdělávat (srov. např. kán. 768). S těmito úkoly plynoucími z přijatého svěcení jsou uvedené delikty v naprostém rozporu.

V ustanovení tohoto kánonu je rozdíl oproti iregularitě k přijetí svěcení (kán. 1041 °2). Iregularita k přijetí svěcení nastává i tehdy, je-li uvedený delikt neveřejný, avšak vykonávat moc z přijatého svěcení zabraňuje pouze delikt veřejný. Veřejným deliktem se rozumí delikt veřejně známý (rozhlášen) nebo takový, který může být snadno zveřejněn (viz kán. 2197 CIC 1917).⁸⁹⁴

⁸⁹⁰ KRUKOWSKI Józef, *Święcenia*, in: Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego, Tom III/2, Pallottinum Poznań 2011, s. 240.

⁸⁹¹ Neznalost iregularity není sice deliktním jednáním, avšak od iregularity nezprošťuje (kán. 1045).

⁸⁹² Například z důvodu padělání listin či uvádění nepravdivých údajů ve veřejných listinách (kán. 1391).

⁸⁹³ BENEDIKT XVI., *MP Omnium ad mentem*, art. 1, 2, AAS 102 (2010), s. 10.

⁸⁹⁴ srov. KRUKOWSKI Józef, *Święcenia*, in: Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego, Tom III/2, Pallottinum Poznań 2011, s. 242.

Aby byl skutek odpadu od víry, hereze nebo schizmatu dokonáný, musí být známý alespoň jedné osobě. Trestné činy spočívající v projevu vůle, nauky nebo vědění se nepovažují za dokonané, pokud se o takovém projevu nebo prohlášení nikdo nedověděl (viz kán. 1330).

5.2.1.3. Uzavření neplatného manželství

Předmětem tohoto ustanovení není uzavření neplatného manželství z jakéhokoli důvodu. Jedná se pouze o tzv. pokus o uzavření manželství (*attentatio*), tedy o situaci, kdy konkrétní osoba nemůže platné manželství uzavřít. Důvodem je překážka předchozího manželského svazku (kán. 1085), přijetí vyššího svěcení (kán. 1087) nebo složení veřejného slibu čistoty (1088). Tato iregularita brání ve výkonu moci ze svěcení také v případě, pokud nositel svěcení uzavřel neplatné manželství se ženou vázanou platným manželstvím nebo veřejným slibem čistoty (viz 1041 3°).

Duchovní, který takto uzavřel neplatné manželství, upadá do trestu suspenze *latae sententiae* (kán. 1394 §1). Tento trest mu zakazuje konat úkony z moci svěcení (kán. 1333 §1). Není-li nápravný trest úředně zjištěn, pozastavuje se tehdy, pokud věřící žádá z jakéhokoli spravedlivého důvodu udělení svátosti (viz kán. 1335). Avšak v případě atentace manželství neexistuje spravedlivý důvod k žádosti o udělení svátosti na základě iregularity, kterou je duchovní stížen.⁸⁹⁵ Duchovní, který uzavřel neplatné manželství, je tedy oprávněn udělit jen svátost smíření a to pouze v nebezpečí smrti penitenta (kán. 976).

5.2.1.4. Úmyslná vražda nebo úmyslný dokonaný potrat

Oba zmíněné delikty jsou příčinou iregularity tehdy, jedná-li se o těžce hříšné jednání (srov. kán. 1321-1324). Zákonodárce výslovně stanoví, že delikt musí být úmyslný. Iregularita proto nenastává, došlo-li například k zabití v nezbytné sebeobraně (viz kán. 1323 5° a 1324 §1 6°).⁸⁹⁶ Stejně tak se nejedná o iregularitu tam, kde došlo k zabití v souvislosti s jakýmkoli jednáním, při kterém nebylo možno zabití předpokládat, nebo

⁸⁹⁵ PONTIFICIUM CONSILIUM DE LEGUM TEXTIBUS, *Declaratio Atteso che in qualche nazione*, AAS 90 (1998), s. 63–64.

⁸⁹⁶ srov. KRUKOWSKI Józef, *Święcenia*, in: *Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego*, Tom III/2, Pallottinum Poznań 2011, s. 239.

mu nebylo možno zabránit. V takovém případě se nejedná o úmyslné zabití, tedy vraždu (*homicidium directum voluntarium*), a proto iregularita nenastává.⁸⁹⁷ Stejně tak je nezbytné, aby se jednalo o nezákonný čin. „Z toho důvodu nespadá do této skutkové podstaty vykonání trestu smrti uloženého na základě rozsudku vynesenoho legitimní světskou autoritou.“⁸⁹⁸ Trestný čin vraždy musí být dokonán a mezi jednáním agresora a smrtí oběti musí být příčinná souvislost (*nexus causalis*). „Rozhodující naopak není, zda smrt nastala ihned nebo až po delším čase, popřípadě zda byla způsobena více úkony nebo pouze jedním.“⁸⁹⁹

O vraždu se naopak jedná v případě euthanasie. A to také tehdy je-li viník motivován soucitem s nevléčitelně nemocným a trpícím, i kdyby byl skutek vykonán na přání oběti. „V kanonickém právu nemění podstatu trestného činu vraždy skutečnost, že právní úpravy některých států euthanasii povolují.“⁹⁰⁰

O trestný čin potratu a následnou iregularitu se jedná tehdy, je-li potrat úmyslně dokonán v jakémkoli období od početí bez ohledu na to, zda je dítě již schopno samo přežít či nikoli. Tuto otázku předložili někteří kanonisté, kteří předpokládali, že o trestný čin potratu se jedná pouze tehdy, není-li dítě schopno samo přežít. V opačném případě by se již podle těchto autorů jednalo o trestný čin vraždy.⁹⁰¹ Otázku rozhodla definitivně Papežská rada pro výklad legislativních textů, když jednoznačně stanovila, že potrat ve smyslu kánonu 1398 „je usmrcení dítěte jakýmkoli způsobem a v jakémkoli momentu od početí“.⁹⁰² Trestný čin nastává tehdy, je-li potrat dokonán. Pouhý pokus o potrat nenaplnuje skutkovou podstatu tohoto trestného činu.⁹⁰³ Pokus o spáchání trestného činu je situace, ve které se konkrétní osoby snaží o vykonání potratu, ale usmrcení dítěte z jakéhokoli důvodu nenastane. O uvedený trestný čin se také nejedná v případě, kdy sice dojde k úmrtí dítěte, avšak z jiné příčiny, než je konkrétní činnost člověka zaměřená k jeho usmrcení, například při operaci v těhotenství. To platí také v případě, kdy bylo

⁸⁹⁷ srov. PASTUSZKO Milan, *Nieprawidłowości i przeszkody do święceń (kanony 1040–1049)*, in: *Prawo Kanoniczne* 50 (2007), 3–4, 141–142.

⁸⁹⁸ SYRYJCZYK Jerzy, *Kanoniczne prawo karne, część szczególna*, Wydawnictwo Uniwersytetu Kardynała Wyszyńskiego Warszawa 2003, s. 171.

⁸⁹⁹ PASTUSZKO Milan, *Nieprawidłowości i przeszkody do święceń (kanony 1040–1049)*, in: *Prawo Kanoniczne* 50 (2007), 3–4, 142.

⁹⁰⁰ Tamtéž, s. 172.

⁹⁰¹ srov. CHIAPPETTA Luigi, *Il Codice di Diritto Canonico*, Vol. II, Edizioni Dehoniane Neapoli 1988, s. 527.

⁹⁰² PONTIFICIUM CONSILIUM DE LEGUM TEXTIBUS, *Responsiones ad proposita dubia*. AAS 80 (1988), s. 1818.

⁹⁰³ srov. KRUKOWSKI Józef, *Święcenia*, in: *Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego*, Tom III/2, Pallottinum Poznań 2011, s. 239.

předem zřejmé, že by k potratu mohlo dojít.⁹⁰⁴ Nebylo-li jednání přímo zaměřené k dokonání potratu, a nebyl-li skutek z jakéhokoli důvodu dokonán, o trestný čin ve smyslu kánonu 1398 se nejedná.

Je-li úmyslný potrat dokonán, viníkem je každý, kdo nejen potrat přímo vykonal, nýbrž také ten, kdo jakýmkoli způsobem přímo spolupracoval, a bez jehož spolupráce by potrat nenastal (kán. 1329 §2). Nejedná se pouze o fyzickou spolupráci, nýbrž také o spolupráci morální. Ta spočívá v nabádání, vydírání, donucení, financování potratu a v jakékoli další morální spolupráci vedoucí přímo k vykonání tohoto trestného činu.⁹⁰⁵

Zmíněná odpověď Papežské rady pro výklad legislativních textů hovoří o smrti plodu jakýmkoli způsobem a v jakýkoli moment od početí. Tím vyvstává otázka, zda se trestný čin úmyslně dokonáného potratu vztahuje také na zničení embryí počatých *in vitro* nevložených do lůna matky. Jakkoli je nepochybné, že zničení počatých embryí je z pohledu církve zcela nepřijatelné, z dokumentu Kongregace pro nauku víry plyne, že takto zničený lidský život není charakterizován jako potrat.⁹⁰⁶ Z uvedených textů plyne, že o dokonáný potrat ve smyslu kánonu 1398 se jedná pouze tehdy, je-li vykonán v lůně matky.

5.2.1.5. Těžké a úmyslné zmrzačení nebo pokus o sebevraždu

Zmrzačení spočívá v takovém jednání, které způsobí oběti závažné trvalé fyzické následky. Může se jednat o odstranění některých údů nebo o trvalé omezení či znemožnění jejich funkčnosti. Odstranění údu z důvodu záchrany života, například při operaci, zcela samozřejmě není deliktním jednáním a iregularita nenastupuje.⁹⁰⁷ Nelze však přijmout názor některých kanonistů, kteří uvádějí, že iregularita nenastává, pokud viník sice zavinil ztrátu zraku oběti, avšak nezpůsobil ztrátu samotného oka.⁹⁰⁸ Z povahy věci je zřejmé, že o uvedený trestný čin se jedná při trvalém a závažném poškození

⁹⁰⁴ srov. PAWLUK Tadeusz, *Prawo kanoniczne według Kodexu Jana Pawła II*, Tom. IV, Warmiańskie wydawnictwo diecezjalne Olsztyn 2009, s. 153.

⁹⁰⁵ srov. SYRYJCZYK Jerzy, *Kanoniczne prawo karne, część szczególna*, Wydawnictwo Uniwersytetu Kardynała Wyszyńskiego Warszawa 2003, s. 179.

⁹⁰⁶ srov. CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDEI, *Istruzione sul rispetto della vita umana nascente e la dignità della procreazione – Donum vitae*, AAS 80 (1988), I, n. 5, s. 77.

⁹⁰⁷ srov. KRUKOWSKI Józef, *Święcenia*, in: *Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego*, Tom III/2, Pallottinum Poznań 2011, s. 239.

⁹⁰⁸ srov. CAPPELLO Felix, *Tractatus canonico-moralis de sacramentis*, vol. IV De sacra ordinatione, Pontificia Università Gregoriana Roma 1951, n. 507, s. 384.

funkčnosti kterékoli části těla, například končetiny, a to i bez její amputace. O těžké a úmyslné zmrzačení ve smyslu tohoto kánonu se jedná nejen v případě, že se někdo dopustil tohoto trestného činu vůči jiné osobě, nýbrž také vůči sobě. „Podstatou deliktu je trvalé úmyslné poškození části těla bez ohledu na to, jaké osobě se tak stalo.“⁹⁰⁹ Skutková podstata trestného činu je naplněna i tehdy, pokud by zmrzačení bylo samo o sobě trvalé, avšak bylo by možné je odstranit chirurgickým zákrokem.⁹¹⁰

Zákonodárce v tomto kánonu nehovoří o spolupachatelích, z toho plyne ve smyslu kánonu 18, že spolupachatel iregularitou stížen není.⁹¹¹ To se samozřejmě netýká situace, kdy na zmrzačení oběti má stejný podíl více osob. V takovém případě se všichni pachatelé dopouštějí trestného činu a podléhají stejným trestům (srov. kán. 1329).

Pokus o spáchání sebevraždy je trestným činem také tehdy, pokud viník zůstane bez následků. V případě závažných následků by se jednalo o dvě iregularity zároveň: pokus o sebevraždu a úmyslné zmrzačení (viz. kán. 1046). O trestném činu sebevraždy hovoříme tehdy, pokud pachatel vykonal vědomě a dobrovolně skutek nebo více skutků, které ze své podstaty vedou k úmrtí (*sibi vitam adimere tentavit*). Vzhledem ke skutkové podstatě tohoto trestného činu není důležité, z jakého důvodu se pokus nezdařil. Zda například druhá osoba svou pohotovou pomocí zabránila úmrtí nebo zda viník užil chybné či nedostačující prostředky.⁹¹²

Pokus o sebevraždu je příčinou iregularity z důvodu rozporu s požadavky na nositele svěcení. Zákonodárce stanoví kromě jiných předpokladů také tělesnou i duševní zralost (srov. kán. 1029). Takto disponovaný člověk pak „neupadne do deprese a jeho víra mu nedovolí sáhnout si na život. Bude také mít živou naději na překonání obtíží“.⁹¹³

5.2.1.6. Neoprávněné vykonání úkonu ze svěcení vyhrazeného biskupům nebo kněžím

Uvedené ustanovení podléhá ve smyslu kánonu 18 zužujícímu výkladu, a proto se netýká úkonů náležitých jáhnům, ačkoli ti jsou také nositeli svátostného svěcení (viz LG 29),⁹¹⁴

⁹⁰⁹ PASTUSZKO Milan, *Nieprawidłowości i przeszkody do święceń (kanony 1040–1049)*, in: *Prawo Kanoniczne* 50 (2007), 3–4, s. 151.

⁹¹⁰ srov. SYRYJCZYK Jerzy, *Kanoniczne prawo karne, część szczególna*, Wydawnictwo Uniwersytetu Kardynała Wyszyńskiego Warszawa 2003, s. 174.

⁹¹¹ srov. PASTUSZKO Milan, *Nieprawidłowości i przeszkody do święceń (kanony 1040–1049)*, in: *Prawo Kanoniczne* 50 (2007), 3–4, 155.

⁹¹² srov. Tamtéž, s. 152.

⁹¹³ DE PAOLIS Velasio, *L'Irregolarità e sanzioni penali*, in: *Periodica* 88 (1999), s. 714.

⁹¹⁴ KKC 1570: Svěcení uděluje jáhnům znamení (charakter), které nic nemůže smazat a které je

nýbrž pouze úkonů ze svěcení vyhrazených biskupům nebo kněžím. Iregularita ve smyslu tohoto ustanovení vzniká ze dvou forem deliktního jednání: usurpování moci ze svěcení ve smyslu kánonu 1378 a nerespektování církevních trestů zakazujících vykonávat úkony ze svěcení.

Usurpování moci ze svěcení nastává tehdy, pokud úkon vyhrazený biskupům nebo kněžím vykoná osoba, která svátost svěcení v odpovídajícím stupni nepřijala. Viníkem tak může být vzhledem k úkonům vyhrazeným biskupům laik, jáhen, řeholník bez kněžského svěcení, případně ten, kdo přijal svěcení neplatně, ve všech úkonech vyhrazených kněžím a biskupům.⁹¹⁵ Mezi trestné činy působící iregularitu ve smyslu tohoto kánonu náleží především předstírání sloužení mše svaté nebo udílení svátosti smíření (kán. 1378), předstírání udílení bířmování, udílení svátosti svěcení kněžstva v kterémkoli stupni nebo pomazání nemocných (kán. 1379). Náleží sem také posvátná žehnání, která jsou výslovně vyhrazena biskupům, například žehnání kostelů (viz. kán. 1207). Viníkem může být také kněz, vykoná-li úkon vyhrazený biskupům (například bířmování bez pověření, kán. 882, a udílení svátosti svěcení, kán. 1012). Následkem tohoto jednání je kromě nastoupení trestu a iregularity také neplatnost vykonaného úkonu. U biskupů nemůže nikdy usurpování moci ze svěcení nastat, protože oni jsou nositelé plnosti svátosti kněžství (srov. LG 20).

Ustanovení o nerespektování církevních trestů se netýká laiků, jáhnů či řeholníků bez kněžského svěcení, protože v tomto případě je příčinou iregularity nerespektování kanonického trestu zakazujícího vykonávat uvedené úkony ze svěcení, tedy ty, které jsou svěřeny biskupům a kněžím. Proto se iregularita z důvodu nerespektování kanonického trestu týká pouze kněží a biskupů. Kanonické tresty zakazující udílení svátostí jsou exkomunikace (kán. 1331), interdikt (kán. 1332) a suspenze (kán. 1333).⁹¹⁶ Aby viník byl vázán iregularitou, musí být trest vyměřen (*ferendae sententiae*) nebo samočinný trest (*latae sententiae*) deklarován.⁹¹⁷ Stejně tak není oprávněn vykonávat úkony ze svěcení kněz (případně i biskup), který byl propuštěn z duchovenského stavu (viz kán. 292). Pokud by viník přesto tyto úkony vykonával, je vázán iregularitou, od které by při

připodobňuje Kristu, který se stal „jáhnem“, totiž služebníkem všech.

⁹¹⁵ srov. SYRYJCZYK Jerzy, *Kanoniczne prawo karne, częśc szczególna*, Wydawnictwo Iniwersytetu Kardynała Wyszyńskiego Warszawa 2003, s. 103.

⁹¹⁶ Případně další tresty zakazující zcela výkon ze svátosti svěcení. Například u biskupů, kteří udělí bez pověřovacích listin svátost svěcení v kněžském či jáhenském stupni osobě, která jim není podřízená. Zde je sankce zákaz udílet svátost svěcení po dobu jednoho roku (kán. 1383).

⁹¹⁷ srov. GONZÁLEZ DEL VALLE José María, *De ordine*, in: *Kodex prawa kanonicznego, komentarz*, Wolters Kluwer Polska Kraków 2011, s. 770.

opětném přijetí do duchovenského stavu (viz kán. 293) bylo nezbytné k dovolenému vykonávání moci ze svěcení udělit dispenz.⁹¹⁸ Ustanovení o zákazu udělení úkonů ze svěcení se v plnosti pozastavuje v případě nebezpečí smrti penitenta (kán. 976). V této situaci je každý kněz samým právem oprávněn platně a dovoleně udělit svátost smíření a kněžší stížení nápravným trestem mohou v této situaci udělit také ostatní svátosti (viz kán. 1335). V takovém případě samozřejmě iregularita nevzniká.

Jestliže by viník stížený uvedenými tresty zakazujícími vykonávat úkony z moci svěcení přesto tyto úkony vykonal, je takové udělení svátostí platné, avšak nedovolené. Důvodem je skutečnost, že není možné někoho zbavit moci ze svěcení. Lze pouze zcela nebo částečně zakázat výkon této moci (srov. kán. 1338 §2).⁹¹⁹

Byl-li spáchán některý z uvedených trestních činů, trestní žaloba bude po zákonem stanovené době promlčena, avšak iregularita nadále trvá. Na její existenci nemá vliv uplynutí promlčecí doby, ani odpuštění hříchu ve svátosti smíření či prominutí trestů příslušnou církevní autoritou. Iregularita zaniká pouze na základě dispense udělené kompetentní církevní autoritou.

Trestné činy hereze, schizmatu a apostaze stejně tak trestný čin usurpování moci ze svěcení jsou vyhrazené Kongregaci pro nauku víry.⁹²⁰ V těchto případech je promlčecí lhůta stanovena dvacet let.⁹²¹ Trestné činy dokonaného potratu a atentace manželství se promlčují po pěti letech, ostatní trestné činy působící iregularitu se promlčují po třech letech (viz kán. 1362 §1).

5.2.2. Prosté překážky bránící ve výkonu moci ze svěcení

Prosté překážky nejsou trvalého charakteru a přestávají být účinné v okamžiku, kdy pomine stav, který je zapříčinil.⁹²² Platná právní úprava zná dvě prosté překážky, které brání nositeli kněžského svěcení ve výkonu moci z této svátosti.

⁹¹⁸ srov. PASTUSZKO Milan, *Nieprawidłowości i przeszkody do święceń (kanony 1040–1049)*, in: *Prawo Kanoniczne* 50 (2007), 3–4, s. 164.

⁹¹⁹ srov. SYRYJCZYK Jerzy, *Kanoniczne prawo karne, część szczególna*, Wydawnictwo Iniwersytetu Kardynała Wyszyńskiego Warszawa 2003, s. 103.

⁹²⁰ CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDEI, *Normae de delictis Congregationi pro Doctrina Fidei reservatis seu Normae de delictis contra fidem necnon de gravioribus delictis*, AAS 102 (2010), art. 2, s. 420.

⁹²¹ Tamtéž, art. 4, s. 424.

⁹²² srov. PASTUSZKO Milan, *Nieprawidłowości i przeszkody do święceń (kanony 1040–1049)*, in: *Prawo Kanoniczne* 50 (2007), 3–4, s. 119–120.

5.2.2.1. Přijetí svátosti svěcení, kterému bránila některá překážka

Překážkou k přijetí svěcení je vázán: ženatý muž, není-li určen pro trvalý diakonát (kán. 1042 1°), ten kdo zastává úřad či správu podle kánonu 285 a 286, které duchovní nesmí zastávat (kán. 1042 2°), a nedávno pokřtěný (kán. 1042 3°). Jestliže někdo přijal svátost svěcení, ačkoli mu v tom bránila některá z uvedených překážek, svěcení je při splnění všech zákonných podmínek platné, avšak nedovolené, a překážka k přijetí svěcení se *ipso facto* mění na překážku k výkonu moci ze svěcení.

5.2.2.2. Duševní porucha

Nemocný amencí popřípadě jinou duševní chorobou, není-li schopen podle mínění znalců řádně konat duchovenskou službu, je vázán iregularitou k přijetí svátosti svěcení (kán. 1041°). Pokud by takový člověk přesto svátost svěcení přijal, ve výkonu moci ze svěcení mu brání překážka zapříčiněná touto chorobou. Nemoc musí být aktuální. Na rozdíl od předchozí právní úpravy již není stížen iregularitou a případně následnou překážkou ten, kdo byl takto nemocný v minulosti (kán 984 3° CIC 1917).⁹²³ Z povahy věci je zřejmé, že v tomto případě je nezbytné vyjádření znalce. Na základě tohoto vyjádření ordinář rozhodne, zda povoluje přijetí svěcení popřípadě výkon moci ze svěcení či nikoli.⁹²⁴ Psychická zdatnost je k výkonu moci ze svěcení a s tím spojených církevních úřadů nezbytná, a je proto důsledně vyžadována jak u seminaristů (viz kán. 241 §1), tak také u kandidátů kněžství (viz kán. 1029 a kán.1051).⁹²⁵ Tato nezbytná dispozice odpovídá pozici kněze, který jedná *in persona Christi capitis*.⁹²⁶ „Proto také podle společného mínění kanonistů má iregularita a překážka plynoucí z psychické choroby základ v božském právu.“⁹²⁷

5.2.3. Dispenz od iregularit a prostých překážek

Iregularita jakožto trvalá překážka bránící k výkonu či přijetí svěcení může zaniknout

⁹²³ srov. GONZÁLEZ DEL VALLE José María, *De ordine*, in: Kodex prawa kanonicznego, komentarz, Kraków 2011, s. 770.

⁹²⁴ srov. KRUKOWSKI Józef, *Święcenia*, in: Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego, Tom III/2, Poznań 2011, s. 238.

⁹²⁵ viz PIUS XII., Apoštolská adhortace *Menti Nostrae*, AAS 42 (1950), s. 684.

⁹²⁶ BENEDIKT XVI., MP *Omnium ad mentem*, AAS 102 (2010), art. 1, 2, s. 10.

⁹²⁷ CAPPELLO Felix, *Tractatus canonico-moralis de sacramentis*, vol. IV. De sacra ordinatione, Pontificia Università Gregoriana Roma 1951, n. 485, s. 366.

zrušením zákona, který tuto iregularitu ustanovoval. Za trvání zákona může být iregularita zrušena pouze dispencí, kterou uděluje příslušná církevní autorita. Prostá překážka zaniká tehdy, pomine-li stav, který překážku zapříčinil. Pokud příčina překážky trvá, může být církevní autoritou, stejně jako u iregularit, udělena dispence od konkrétní překážky.⁹²⁸

5.2.3.1. Iregularity a překážky vyhrazené Apoštolskému stolci

Apoštolskému stolci jsou vyhrazeny všechny iregularity, jejichž skutková podstata byla předmětem jednání soudu (kán. 1047 §1), bez ohledu na skutečnost, zda záležitost projednával soud církevní nebo státní.⁹²⁹ „Roli zde nehraje také skutečnost, zda proces byl veden soudní či administrativní cestou.“⁹³⁰

Pouze Apoštolský stolec je také oprávněn dispensovat iregularitu plynoucí z veřejného trestného činu apostaze, hereze, schismatu a atentace manželství (kán. 1047 §2 1°). V případě vraždy a dokonání potratu je Apoštolskému stolci vyhrazena dispence jak v případě trestného činu veřejného, tak tajného (kán. 1047 §2 2°).

Apoštolskému stolci je také vyhrazena dispence od překážky manželství (kán. 1047 §2 3°). Tato dispence se však uděluje pouze ve velmi výjimečných případech, protože duchovní latinské církve jsou vázáni slibem celibátu (kán. 277 §1). Dispence od celibátu uděluje pouze papež, a to také v případě, jestliže byl duchovní propuštěn z duchovenského stavu (srov. kán. 291). Jakkoli je tedy svátost svěcení udělována pouze mužům žijícím v celibátu, v mimořádných situacích může, avšak pouze se souhlasem papeže, přijmout tuto svátost v latinské církvi také ženatý muž.⁹³¹ Tato situace nastala například při sjednocení části Anglikánské církve s Katolickou církví (viz apoštolská konstituce *Anglicanorum coetibus*). Také zde je vyžadována disciplína celibátu v souladu s dokumenty církevního magisteria,⁹³² avšak v jednotlivých případech je ordinář

⁹²⁸ srov. PASTUSZKO Milan, *Nieprawidłowości i przeszkody do święceń (kanony 1040–1049)*, in: Prawo Kanoniczne 50 (2007), 3–4, s. 119–120.

⁹²⁹ srov. KRUKOWSKI Józef, *Święcenia*, in: Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego, Tom III/2, Pallottinum Poznań 2011, s. 244.

⁹³⁰ PASTUSZKO Milan, *Nieprawidłowości i przeszkody do święceń (kanony 1040–1049)*, in: Prawo Kanoniczne 50 (2007), 3–4, s. 205.

⁹³¹ srov. PASTUSZKO Milan, *Nieprawidłowości i przeszkody do święceń (kanony 1040–1049)*, in: Prawo Kanoniczne 50 (2007), 3–4, s. 119–120.

⁹³² viz například PAVEL VI., Encyklika *Sacerdotalis coelibatus*, čl. 42, AAS 59 (1967), s. 674.

oprávněn žádat papeže o dispenz od povinnosti celibátu.⁹³³

Apoštolskému stolci je také vyhrazena dispenz od iregularit k výkonu kněžského svěcení, a to v případě atentace manželství, je-li zločin veřejný, a také v případě úmyslné vraždy a dokonání potratu, a to jak v případech veřejných, tak také tajných (kán. 1047 §3).

Skutečnost vyhrazení dispenze některých iregularit a překážek Apoštolskému stolci nikterak neomezuje jeho pravomoc dispenzovat také v ostatních případech, které mu nejsou vyhrazené. „Apoštolský stolec proto může udělit dispenz od všech iregularit a překážek, které brání jak přijetí svěcení, tak výkonu moci ze svěcení.“⁹³⁴

5.2.3.2. Oprávnění ordináře

Od iregularit a překážek, které nejsou vyhrazeny Apoštolskému stolci, může dispenzovat ordinář (kán. 1047 §4). Na základě ustanovení kánonu 134 §1 se ordinářem rozumí kromě papeže diecézní biskup a také všichni, kteří stojí v čele místní církve, kterou právo klade na roveň diecézi. Tyto místní církve uvádí kánon 368. Jedná se o územní prelaturu, územní opatství, apoštolský vikariát, apoštolskou prefekturu a natrvalo zřízenou apoštolskou administraturu. K osobám, které právo klade na roveň diecézním biskupům, náleží také vojenský ordinář.⁹³⁵ Mezi ordináře náleží také dočasní správci místních církví. Jedná se o administrátora diecéze (kán. 421 §1), apoštolského provikáře a apoštolského proprefekta (kán. 420). Ordinářem je také generální vikář (kán. 475 §1) a biskupský vikář (kán. 479 §2). V řeholních institutech je ordinářem představený mající výkonnou moc (viz kán 620). Ordinářem je též prelát stojící v čele osobní prelatury (kán 295 §1).

Tyto osoby jsou oprávněny dispenzovat iregularity a překážky, které nejsou vyhrazeny Apoštolskému stolci. Jedná se o tyto iregularity k přijetí svěcení: 1. psychická choroba (kán. 1041 1°), 2. trestný čin hereze, apostaze nebo schizmatu, pokud je tento trestný čin tajný (kán. 1041 2°), 3. trestný čin úmyslného těžkého zmrzačení a pokusu o sebevraždu (kán. 1041 5°), 4. trestný čin vykonání úkonu moci ze svěcení vyhrazeného biskupům nebo kněžím, pokud viník tato svěcení neměl, nebo pokud mu výkonu této moci bránil kanonický trest (kán. 1041 6°).

⁹³³ BENEDIKT XVI., Apoštolská konstituce *Anglicanorum coetibus*, art. VI, §2, AAS 101 (2009), s. 988.

⁹³⁴ PASTUSZKO Milan, *Nieprawidłowości i przeszkody do święceń (kanony 1040–1049)*, in: *Prawo Kanoniczne* 50 (2007), 3–4, s. 119–120.

⁹³⁵ viz JAN PAVEL II., Apoštolská konstituce *Spirituali militum curae*, II, §1, AAS 78 (1986), s. 483.

Ordinář je také oprávněn dispenzovat tyto prosté překážky k přijetí svátosti svěcení: 1. zastávání úřadu zakázaného duchovním či provozování živnosti nebo obchodu (kán. 285 a 286). 2. nedávno pokřtěný (kán. 1042 3°).

Ordinář je oprávněn dispenzovat iregularity k výkonu moci ze svěcení v těchto případech: 1. nezákonné přijetí vyššího svěcení (kán. 1044 1°), 2. zmrzačení sebe nebo jiného a pokus o sebevraždu, 3. vykonání úkonu moci ze svěcení vyhrazeného biskupům nebo kněžím, pokud viník toto svěcení neměl, nebo mu výkon této moci zakazoval kanonický trest (kán. 1044 3°).

Oprávnění dispenzovat od iregularit udělená místním církevním představeným byla v historii mnohokrát změněna. Ustanovení Tridentského koncilu uvádělo pouze biskupa jakožto církevního představeného oprávněného dispenzovat iregularity.⁹³⁶ Totéž se nachází také v pozdějších ustanoveních církevního magisteria.⁹³⁷ Z uvedených pramenů je zřejmé, že podle právních předpisů předcházejících vydání Kodexu kanonického práva z roku 1917 bylo možné se obrátit s žádostí o dispenz od iregularity na kteréhokoli biskupa, který byl oprávněn udělit dispenz, a nikoli pouze na svého vlastního biskupa. Podobné oprávnění jako biskupové měli velmi často také vyšší řeholní představení. Jejich oprávnění vzhledem k možnosti dispenzovat bylo někdy dokonce rozsáhlejší než u biskupů.⁹³⁸ Z tohoto důvodu Kodex kanonického práva v roce 1917 uvedené ustanovení změnil. Podle kánonu 990 §1 CIC 1917 bylo již oprávnění dispenzovat iregularity vyhrazeno ordinářům, avšak pouze vzhledem k jejich podřízeným.

5.2.3.3. Naléhavější tajné případy

Současná právní úprava také užívá termín ordinář (kán. 1047 §4), avšak již nestanoví, že ordinář může toto oprávnění používat pouze vzhledem k podřízeným osobám. Tato změna znamená do značné míry návrat k právní úpravě před rokem 1917. Právní úprava potridentského období se vyznačovala důsledným oddělením pravomoci *in foro interno* a *in foro externo*.⁹³⁹ Důsledné oddělení vnitřního a vnějšího fóra nacházíme rovněž

⁹³⁶ TRIDENTSKÝ KONCIL, XXIV. zasedání, *Dekret o reformě*, Hlava 6, Dokumenty Tridentského koncilu, Krystal Praha 2015, s. 222.

⁹³⁷ viz například CONGREGATIO SANCTI OFFICII, *Decretum de 23.6. 1886*, art. 2, in: GASPARRI Pietro, *Codicis Iuris Canonici Fontes*, vol. IV, Typis Polyglottis Vaticanis Romae 1951, s. 429.

⁹³⁸ srov. GONZÁLEZ DEL VALLE José María, *De ordine*, in: *Kodex prawa kanonicznego*, komentarz, Wolters Kluwer Polska Kraków 2011, s. 774–775.

⁹³⁹ viz TRIDENTSKÝ KONCIL, XXIV. zasedání, *Dekret o reformě*, Hlava 6, Dokumenty Tridentského

v přípravě nového Kodexu kanonického práva.⁹⁴⁰ Výsledkem je vzhledem k dispencování iregularit možnost obrátit se na jiného než svého ordináře,⁹⁴¹ a zrušení oprávnění zpovědníků, kteří podle ustanovení kánonu 990 §2 CIC 1917 byli v naléhavějších tajných případech oprávněni udělit dispenc od konkrétní iregularity bránící ve výkonu moci ze svěcení. V těchto případech bylo oprávnění zpovědníků shodné s oprávněním ordináře. Podle současné právní úpravy obsažené v kánonu 1048 zpovědník neuděluje dispenc od iregularity, nýbrž je pouze prostředníkem v záležitosti udělení dispence příslušným církevním představeným.⁹⁴² Zpovědníkům náleží oprávnění zprostředkovat žádost o dispenc pouze od iregularit bránících ve výkonu moci ze svátosti svěcení. Případné iregularity a překážky před přijetím svěcení je kandidát povinen oznámit svému ordináři (kán. 1015 §2) v rámci šetření, které předchází udělení svěcení (viz kán. 1051). Zprostředkování ze strany zpovědníka nezbytně nepředpokládá řešení této otázky v rámci udělení svátosti smíření. Plně dostačuje, když žádost zprostředkuje kněz mající oprávnění zpovídat (viz kán. 966-967).⁹⁴³ Zákonodárce nijak nerozlišuje způsob, jakým kněz obdržel oprávnění zpovídat. To znamená, že žádost o dispenc může zprostředkovat každý kněz oprávněný platně a dovoleně zpovídat. Z toho důvodu může být tato žádost podána také prostřednictvím kněze, který se nachází v kanonickém trestu zakazujícím udělení svátostí (viz kán. 1331-1333), popřípadě prostřednictvím kněze propuštěného z duchovenského stavu, který uděluje platně a dovoleně svátost smíření penitentovi v nebezpečí smrti (kán. 975). V tomto nebezpečí by se musel nacházet kněz stížený iregularitou. V témže nebezpečí se mohou nacházet i mnohé další osoby, pro které by v případě nedostatku času mohl kněz stížený iregularitou vysluhovat všechny potřebné svátosti.⁹⁴⁴ V nebezpečí smrti je kterýkoli kněz oprávněn platně a dovoleně udělit pouze svátost smíření (kán. 967). Kněz stížený trestem zakazujícím udělení svátostí je v nebezpečí smrti věřících oprávněn udělit platně a dovoleně všechny svátosti (srov. kán. 1335). Jednalo by se tedy především o situaci, kdy kromě kněze stíženého iregularitou je

koncilu, Krystal Praha 2015, s. 222.

⁹⁴⁰ srov. ALTHAUS Rüdiger, *Befreiung im Dringlichkeitsfall*, in MK, s. 1048/2.

⁹⁴¹ srov. GONZÁLEZ DEL VALLE José María, *De ordine*, in: Kodex prawa kanonicznego, komentarz, Wolters Kluwer Polska Kraków 2011, s. 774.

⁹⁴² srov. KRUKOWSKI Józef, *Święcenia*, in: Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego, Tom III/2, Pallotinum Poznań 2011, s. 245.

⁹⁴³ srov. GONZÁLEZ DEL VALLE José María, *De ordine*, in: Kodex prawa kanonicznego, komentarz, Wolters Kluwer Polska Kraków 2011, s. 775.

⁹⁴⁴ Kromě křtu, který může v nebezpečí smrti udělit kdokoliv (kán. 861 §2) a svátosti smíření, kterou v této situaci může udělit kterýkoli kněz (kán. 976), se jedná mši svatou (srov. kán. 921), biřmování (kán. 883 3°), svátost nemocných (kán. 104 §1).

přítomen pouze kněz či biskup⁹⁴⁵ propuštěný z duchovenského stavu. Je zcela zřejmé, že tato konstrukce je v našem prostředí pouze teoretická. Avšak například v misijních územích, ve válečném stavu či během přírodní katastrofy dostává tato možnost výrazně konkrétnější podobu.

Aby mohl duchovní, kterému iregularita zabraňuje ve výkonu moci ze svěcení, žádat zpovědníka o zprostředkování žádosti o dispenz, musí být splněny všechny následující podmínky (kán. 1048):

1. Tajný případ. To znamená, že skutečnost, na základě které je duchovní vázán iregularitou, není veřejně známá a není prokazatelná na vnějším fóru. Její zveřejnění musí být vyloučeno. Jedná se o *forum internum non sacramentale*.⁹⁴⁶ Pokud iregularita plyne z veřejně známých činů, musí viník sám žádat církevní autoritu o udělení dispensy od iregularity.

2. Naléhavý případ. Naléhavost spočívá v tom, že není možné se obrátit na příslušnou církevní autoritu. Fyzická nemožnost nastává tehdy, pokud se duchovní vázaný iregularitou nemůže vůbec nebo včas obrátit na církevní autoritu.⁹⁴⁷ Včas znamená nemožnost podat žádost o dispenz do doby, kdy se od duchovního žádá úkon moci ze svěcení, jehož odmítnutí či nevykonání by bylo příčinou škody způsobené věřícím. Morální nemožnost spočívá ve ztrátě dobré pověsti.⁹⁴⁸

3. Nebezpečí vážné škody nebo ztráty dobré pověsti. Vážná škoda by byla způsobena věřícím, bez ohledu na počet, u kterých lze předpokládat, že budou delší čas bez svátostné milosti, pokud by jim kněz stížený iregularitou svátosti neudělil. To předpokládá vyloučení možnosti přijmout svátosti od jiného kněze.⁹⁴⁹ Ztráta dobré pověsti se týká kněze stíženého iregularitou. Nejedná se pouze o ztrátu dobré pověsti u věřících. „Toto ustanovení eliminuje také situaci, ve které by se duchovní musel sám obžalovat z tajného činu u svého představeného, to znamená na vnějším fóru. Proto například řeholní kněz je oprávněn vykonávat moc ze svěcení, pokud nenalezne ordináře, který by jej dispensoval, ačkoliv jeho vlastní ordinář je oprávněn od iregularity dispensovat. Totéž se týká také

⁹⁴⁵ Biskup je oprávněn platně zpovídat z titulu přijatého biskupského svěcení (kán. 967 §1). To znamená, že platně zpovídá také biskup propuštěný z duchovenského stavu, avšak toto udělení svátosti smíření je nedovolené, tedy hříšné. Zákonodárce předpokládá jako prostředníka k podání žádosti o dispenz udělovatele svátosti smíření, který je oprávněn tuto svátost udělit platně a dovoleně. Z toho důvodu není možné mimo nebezpečí smrti využít jako prostředníka k podání žádosti o dispenz biskupa propuštěného z duchovenského stavu.

⁹⁴⁶ srov. ALTHAUS Rüdiger, *Befreiung im Dringlichkeitsfall*, in MK, s. 1048/2.

⁹⁴⁷ Tamtéž.

⁹⁴⁸ srov. PASTUSZKO Milan, *Nieprawidłowości i przeszkody do święceń (kanony 1040–1049)*, in: *Prawo Kanoniczne* 50 (2007), 3–4, 220.

⁹⁴⁹ srov. ALTHAUS Rüdiger, *Befreiung im Dringlichkeitsfall*, in MK, s. 1048/2.

diecézních kněží. V případě, kdy se mohou obrátit pouze na svého ordináře, a existuje nebezpečí vážné škody nebo ztráty dobré pověsti, jedná se o morální nemožnost obrátit se na ordináře.⁹⁵⁰

Jsou-li splněny všechny stanovené podmínky, zpovědník předává žádost o dispenz církevní autoritě, kterou je Apoštolská penitenciárie v případě iregularity plynoucí ze spáchání trestného činu atentace manželství a vraždy či dokonání potratu (kán. 1041 3° a 4°), v ostatních případech je příslušný ordinář.⁹⁵¹ Zpovědník v žádosti o dispenz neuvádí jméno žadatele. Skutečnost zatajení totožnosti žadatele je ochranou jeho dobrého jména, na které má právo, protože se jedná o tajný skutek. Nastane-li naléhavý tajný případ, účinnost iregularity se pozastavuje ve všech situacích, které splňují stanovené podmínky, až do okamžiku vydání dispenze.⁹⁵²

Žádost o dispenz musí být podána co nejdříve (*quam primum*), to znamená při nejbližší možné příležitosti. Povinností duchovního je tedy co nejdříve požádat jiného kněze o zprostředkování, a také tento kněz má povinnost co nejdříve odeslat žádost o dispenz příslušné církevní autoritě. Duchovní může tuto žádost podat také sám, v takovém případě však musí uvést své jméno. Tato situace by nastala, pokud by duchovní nechtěl chránit své dobré jméno na vnějším fóru před představeným, nýbrž by se snažil předejít škodě, která by mohla být způsobena věřícím. „Zákonodárce nicméně předpokládá možnost ochrany dobrého jména duchovního, a proto umožňuje podání žádosti o dispenz prostřednictvím jiného kněze oprávněného zpovídat.“⁹⁵³

6. Ostatní pravomoci

⁹⁵⁰ GONZÁLEZ DEL VALLE José María, *De ordine*, in: Kodex prawa kanonicznego, komentarz, Wolters Kluwer Polska Kraków 2011, s. 775.

⁹⁵¹ viz KRUKOWSKI Józef, *Święcenia*, in: Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego, Tom III/2, Pallottinum Poznań 2011, s. 245.

⁹⁵² srov. PASTUSZKO Milan, *Nieprawidłowości i przeszkody do święceń (kanony 1040–1049)*, in: Prawo Kanoniczne 50 (2007), 3–4, 220.

⁹⁵³ ALTHAUS Rüdiger, *Befreiung im Dringlichkeitsfall*, in MK, s. 1048/2.

6.1. Dispenz od slibu

6.1.1. Pojem a rozdělení slibů

Slib je uvážená a svobodná přípověď učiněná Bohu o možném a lepším dobru, a proto je nutno ji splnit ze ctnosti nábožnosti (kán. 1191 §1). Veřejný slib je takový, který jménem církve přijal zákonný představený (kán. 1192 §1). Ostatní sliby jsou soukromé.⁹⁵⁴ Jakýkoli příslib učiněný pouze před Bohem, to znamená výlučně na vnitřním fóru, není slibem v právním smyslu. Jedná se pouze o předsevzetí, které jakožto úkon osobní zbožnosti nemá právní relevanci. K těmto úkonům náleží například předsevzetí učiněná po přijetí svátosti smíření nebo během doby postní,⁹⁵⁵ stejně tak přísliby související s významnými životními událostmi jako je křest, biřmování, sňatek a kněžské svěcení. Věřící může na základě osobní zbožnosti přislíbit například modlitbu, almužnu, pouť nebo jiný dobrý skutek.⁹⁵⁶ „Od těchto příslibů není nutné udělovat dispenz, protože jejich splnění nezavazuje pod hříchem, jedná-li o věc, kterou věřící nemá povinnost vykonat.“⁹⁵⁷

6.1.2. Náležitosti slibu

Slibující musí být schopen slib učinit. Musí tedy mít náležitě užívání rozumu a způsobilost k právnímu jednání, což mimo jiné předpokládá, že právo věřícímu nezakazuje konkrétní slib složit, například pokud by slibovaný skutek byl v rozporu s jinými povinnostmi.⁹⁵⁸ Aby slib byl složen platně, musí být vykonán svobodně, beze strachu či donucení popřípadě podvodu (srov. kán. 1191 §3).⁹⁵⁹ Slib je učiněn výhradně

⁹⁵⁴ srov. MARTÍN DE AGAR José Tomás, *De ceteris actibus cultus Divini*, in: Kodex prawa kanonicznego, komentarz, Wolters Kluwer Polska Kraków 2011, s. 890.

⁹⁵⁵ srov. MAJER Piotr, *Pozostale akty kultu Bożego*, in: Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego, Tom. III/2, Pallottinum Poznań 2011, s. 412.

⁹⁵⁶ viz KKC 2101.

⁹⁵⁷ FOLTYNOVSKÝ Josef, *Duchovní správa*, Lidové závody tiskařské a nakladatelské Olomouc 1936, s. 192.

⁹⁵⁸ srov. MAJER Piotr, *Pozostale akty kultu Bożego*, in: Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego, Tom. III/2, Pallottinum Poznań 2011, s. 413.

⁹⁵⁹ srov. MARTÍN DE AGAR José Tomás, *De ceteris actibus cultus Divini*, in: Kodex prawa kanonicznego, komentarz, Wolters Kluwer Polska Kraków 2011, s. 890.

Bohu, není tedy skládán církvi ani žádnému člověku. „Z toho důvodu plyne povinnost vyplnit slib z ctnosti zbožnosti a nikoli například z věrnosti nebo spravedlnosti.“⁹⁶⁰ Slibovaný skutek musí být ze strany slibujícího fyzicky i morálně realizovatelný. Pokud by věřící slíbil to, co není v jeho možnostech, není tímto slibem vázán podle zásady: Nikdo nemůže být vázán povinností k tomu, co je nemožné, (*nemo ad impossibile obligari potest*).⁹⁶¹ Nesplnění takového skutku by tak sice nebylo hříchem, avšak právo nepředpokládá ani v takové situaci neplatnost slibu. „Tato situace se tak jeví jako konkrétní příčina k udělení dispenze od tohoto slibu, popřípadě je možné učinit změnu slibu. Pokud by se však nemožnost vykonat slib projevila až po jeho složení, slib tím samým zaniká (viz kán. 1194).“⁹⁶² Slibovaným skutkem musí být nějaké dobro. „Nejedná se o dobro ve smyslu kanonického majetkového práva (srov. kán. 1254 §1), nýbrž o něco mravně dobrého.“⁹⁶³ Bylo by těžkým hříchem slíbit něco mravně špatného. Slib je úkonem úcty k Bohu (*cultus laetiae*), a proto není možné slíbit věc horší, například méně modlitby, nebo dokonce špatnou například škodit si na zdraví.⁹⁶⁴ „Látka slibu, která je mravně nelišná, se nesmí slibovat, takový slib by byl neplatný a byl by lehkým hříchem. Je však možné slíbit nějaké dobro přikázané jiným zákonem.“⁹⁶⁵ Tímto zákonem může být také Desatero, pokud se slibující zavazuje plnit například nedělní povinnost účasti na bohoslužbě.⁹⁶⁶ Ze strany slibujícího musí být skutek, který je slibován, lepší než opačná situace. Je tedy nezbytné, aby na základě slibu došlo k nějakému zlepšení u samotného slibujícího popřípadě také u nějaké další osoby.⁹⁶⁷ Pokud nebyla splněna podmínka užívání rozumu nebo schopnosti k právnímu jednání, popřípadě byl-li slib učiněn pod vlivem strachu nebo podvodu, je *ipso facto* neplatný (srov. kán. 125 §2). V případě nedodržení ostatních podmínek je slib platný, je však možné pozastavit jeho závaznost (viz kán. 1195), popřípadě udělit dispenz (viz kán. 1196).⁹⁶⁸

⁹⁶⁰ MAJER Piotr, *Pozostale akty kultu Božego*, in: Komenzarz do Kodeksu prawa kanonicznego, Tom. III/2, Pallottinum Poznań 2011, s. 413.

⁹⁶¹ ALTHAUS Rüdiger, *Gelübde und Eid*, in: MK, s. 1191/3.

⁹⁶² MAJER Piotr, *Pozostale akty kultu Božego*, in: Komenzarz do Kodeksu prawa kanonicznego, Tom. III/2, Pallottinum Poznań 2011, s. 413.

⁹⁶³ ALTHAUS Rüdiger, *Gelübde und Eid*, in: MK, s. 1191/3.

⁹⁶⁴ srov. SKOBLÍK Jiří, *Poznámky ke křesťanské etice*, KTF UK Praha 1994, s. 108.

⁹⁶⁵ BENEŠ Albert, *Morální teologie*, Krystal Olomouc 1994, s. 151.

⁹⁶⁶ srov. SKOBLÍK Jiří, *Poznámky ke křesťanské etice*, KTF UK Praha 1994, s. 108.

⁹⁶⁷ srov. ALTHAUS Rüdiger, *Gelübde und Eid*, in: MK, s. 1191/3–4.

⁹⁶⁸ MARTÍN DE AGAR José Tomás, *De ceteris actibus cultus Divini*, in: Kodex prawa kanonicznego, komentarz, Wolters Kluwer Polska Kraków 2011, s. 890.

6.1.3. Dispens od slibu

Dispens od každého veřejného slibu je oprávněn udělit Apoštolský stolec. Pokud se jedná o řeholní sliby složené ve společnosti diecézního práva (viz kán. 589), je oprávněn udělit tuto dispens také diecézní biskup, v jehož diecézi se nachází řeholní dům, do něhož řeholník patří (kán. 691 §2). Kodex kanonického práva neobsahuje žádná ustanovení ohledně dispenze od veřejných slibů, které nejsou spojené s životem v řeholní společnosti. Jedná se například o poustevníky (kán. 603) nebo panny (kán. 604). „Příslušným k udělení dispenze v těchto případech je představený, který slib jménem církve přijal.“⁹⁶⁹ Od soukromých slibů je oprávněn udělit dispens kromě papeže místní ordinář a farář, kteří mohou dispensovat jak všechny sobě podřízené osoby, tak také ty, které nemají kanonické trvalé nebo přechodné bydliště v diecézi, případně farnosti (viz kán. 1196 1°). Ordinář a farář mohou tuto dispens udělit sobě podřízeným kdekoliv, těm, kteří se na jejich území zdržují bez kanonického bydliště, pouze v rámci tohoto území. Stejně tak mohou dispensovat i sama sebe (viz kán. 91).⁹⁷⁰ Toto oprávnění náleží také představeným řeholních společností nebo společností apoštolského života, pokud jsou duchovenské a papežského práva. Ti mohou toto oprávnění využít pouze vzhledem k členům těchto společností, novicům a také vůči těm, kteří ve dne v noci přebývají v domě společnosti (kán. 1196 2°). Udělit dispens od soukromých slibů mohou také ti, kterým bylo toto pověření delegováno Apoštolským stolce nebo místním ordinářem (kán. 1196 3°). Aktuální právní úprava tak umožňuje delegování tohoto oprávnění v širším rozsahu než dřívější ustanovení, podle kterého mohl tuto delegaci udělit pouze Apoštolský stolec (viz kán. 1313 3° CIC 1917). Dispens od soukromých slibů je oprávněn udělit také papežský legát.⁹⁷¹

Soukromý charakter slibu nespočívá ve skutečnosti, že úkon není veřejně známý. Charakter slibu vyplývá z formy jeho uzavření. Pokud slib přijal jménem církve zákonný představený, jedná se o slib veřejný. Ve všech ostatních případech se jedná o slib soukromý (kán. 1192).⁹⁷² Z tohoto ustanovení plyne závažná skutečnost, že v praxi může být velice obtížné odlišit soukromý slib od pouhého předsevzetí.⁹⁷³ Záležitost dispenze

⁹⁶⁹ MAJER Piotr, *Pozostale akty kultu Božego*, in: Komenzarz do Kodeksu prawa kanonicznego, Tom. III/2, Pallottinum Poznań 2011, s. 418–419.

⁹⁷⁰ srov. KRAJCZYŃSKI Jan, *Władza dyspensowania proboszcza i innego prezbitera lub diakona*, in: Prawo Kanoniczne 55 (2012) 4, s. 29.

⁹⁷¹ CONGREGATIO PRO EPISCOPIS, *Index facultatum legatis pontificiis tributarum*, art. 12, in: Ius Ecclesiae Vol. XII (2000) 1, s. 285.

⁹⁷² srov. TRETERA Rajmund Jiří, HORÁK Zboj, *Církevní právo*, Leges Praha 2016, s. 297.

⁹⁷³ srov. FOLTYNOVSKÝ Josef, *Duchovní správa*, Lidové závody tiskařské a nakladatelské Olomouc

od soukromého slibu je spojena s oprávněními zpovědníka, ačkoliv zákonodárce toto pověření obecně všem zpovědníkům neudělil,⁹⁷⁴ protože tato otázka, především s ohledem na nesplnění konkrétního úkolu, bude často řešena v rámci udílení svátosti smíření.⁹⁷⁵ Rozdíl mezi předsevzetím a soukromým slibem spočívá pouze v úmyslu slibujícího. Pokud je motivem rozhodnutí pouze osobní zbožnost bez dalších souvislostí, jedná se o předsevzetí. Jeho dodržení není právně relevantní, protože se jedná o záležitost morální teologie, a řešení této otázky tak předpokládá udílení svátosti smíření.⁹⁷⁶ Pokud však věřící slibuje vykonání konkrétního skutku výslovně Bohu bez ohledu na druh a množství skutků, pak se již jedná o slib v právním slova smyslu. „Věřící je povinen tento skutek vykonat z ctnosti zbožnosti, ačkoli „samotný skutek může náležet do látky jiné ctnosti, například čistoty, spravedlnosti atd.“⁹⁷⁷ Jedná se tak o zcela nový vztah mezi člověkem, který činí slib, a Bohem, kterému je konkrétní úkon zasvěcen. Závaznost vykonání takto slíbeného skutku tak plyne z božského práva,⁹⁷⁸ a proto zaviněné nesplnění každého slibu je hříchem.⁹⁷⁹

Nezbytným předpokladem k udělení dispenze od soukromého slibu je spravedlivá příčina, kterou je nějaké duchovní dobro věřícího.⁹⁸⁰ „Dispens je projevem porozumění situaci jednotlivců, pro které je obtížné zachování zákona, který nepřihlíží k jejich specifickým podmínkám.“⁹⁸¹ Spravedlivá příčina ve prospěch věřícího je nezbytná proto, že dispens je milost, a proto nikdo nemá striktní nárok na její udělení.⁹⁸² Zhodnocení příčiny náleží tomu, kdo je oprávněn dispens udělit. Závaznost příčiny musí být úměrná zákonu, od jehož závaznosti má být dispens udělena. V případě slibu tak bude rozhodovat

1936, s. 192.

⁹⁷⁴ Někteří z konzultorů komise pro revizi Kodexu kanonického práva navrhovali rozšířit oprávnění udělit tuto dispens také na všechny zpovědníky, avšak komise tento návrh nepřijala. Viz COETUS STUDIORUM, *De voto et iureiurando*, in: *Communicationes* 12 (1980), s. 377.

⁹⁷⁵ Zpovědníkem, který je oprávněn udělit dispens, je v souladu s ustanovením kánonu 1196 místní ordinář nebo farář a ti, kdo jsou mu postaveni na roveň (viz např. kán. 540 §1), případně kněz, kterému bylo toto oprávnění delegováno. Ostatní kněží toto oprávnění nemají. Mohou tedy pouze zjistit, zda se skutečně jedná o slib, a následně doporučit kněze, který je oprávněn dispens udělit.

⁹⁷⁶ srov. MAJER Piotr, *Pozostale akty kultu Božego*, in: *Komenzarz do Kodeksu prawa kanonicznego*, Tom. III/2, Pallottinum Poznań 2011, s. 418–419.

⁹⁷⁷ BENEŠ Albert, *Morální teologie*, Krystal Olomouc 1994, s. 150.

⁹⁷⁸ srov. GAŁKOWSKI Tomasz, *Dyspenza od prawa Božego*, in: *Łódzkie Studia Teologiczne* 22 (2013), s. 70–71.

⁹⁷⁹ srov. FOLTYNOVSKÝ Josef, *Duchovní správa*, Lidové závody tiskařské a nakladatelské Olomouc 1936, s. 192.

⁹⁸⁰ srov. GAŁKOWSKI Tomasz, *Dyspenza od prawa Božego*, in: *Łódzkie Studia Teologiczne* 22 (2013), s. 78.

⁹⁸¹ GÓRECKI Edward, *Obecné normy Kodexu kanonického práva Jana Pavla II.*, část I, Matice cyrilometodějská Olomouc 1993, s. 116.

⁹⁸² srov. ZABOROWSKI Marek, *Dyspenza w prawodawstwie kościelnym*, in: *Prawo kanoniczne* 56 (2013), 1, s. 42.

v situaci konkrétního věřícího porovnání skutku, který byl slíben, s obtížemi, které by jeho vykonání způsobilo, popřípadě bude skutek srovnáván s dobrem, kterého by bylo možno v případě udělení dispenze dosáhnout.⁹⁸³

Nezbytnou podmínkou k udělení dispenze od slibu je také skutečnost, že tím nebudou narušena získaná práva jiných osob (viz kán. 1196). Slib svou vlastní povahou zavazuje pouze toho, kdo jej učinil (kán. 1193), avšak jedná-li se o slib věčný (viz kán. 1192 §3), mohou tím získat konkrétní práva také další osoby. „Pokud je obsahem slibu například darování nějaké věci konkrétní osobě, vzniká tak u této osoby právní nárok slíbenou věc obdržet.“⁹⁸⁴ Nárok dalších osob musí být právní, například na základě uzavřené smlouvy, dohody a podobně. Za těchto okolností nelze dispenz platně udělit. Dispenz od soukromého slibu, dojde-li tím k narušení získaných práv jiných osob, je oprávněn udělit na základě nejvyšší moci v církvi pouze papež.⁹⁸⁵ Pokud by však existoval pouze morální a nikoli právní nárok na splnění skutku, který byl slíben, není tím oprávněn udělit dispenz nijak dotčeno.⁹⁸⁶

6.1.4. Pozastavení slibu

Ustanovení obsažená v Kodexu kanonického práva z roku 1917 předpokládala možnost zneplatnění soukromého slibu. Toto oprávnění náleželo každému, kdo měl moc nad vůlí slibujícího (viz kán. 1312 §1). Aktuálně platná ustanovení již tuto možnost neobsahují. Důvodem je, podle vyjádření komise pro revizi Kodexu kanonického práva,⁹⁸⁷ skutečnost, že moc řídicí (*potestas regiminis*) se nevztahuje na vůli podřízených osob. Současné ustanovení obsahově odpovídá §2 kánonu 1312 CIC 1917. Ten, kdo má moc nad předmětem slibu, může na tak dlouho pozastavit jeho závaznost, jak dlouho je pro něj plnění slibu nevýhodou (viz kán. 1195). „Nejedná se tedy o zrušení slibu, nýbrž pouze o pozastavení jeho závaznosti.“⁹⁸⁸ Pozastavit soukromý slib tak může osoba, která nemá moc nad slibujícím. Podmínkou je, aby tato osoba měla právní nárok na předmět slibu.

⁹⁸³ srov. MIRAS Jorge, *Poszczególne akty administracyjne. Dyspensy*, in: Kodeks prawa kanonicznego, komentarz, Wolters Kluwer Polska Kraków 2011, s. 123.

⁹⁸⁴ MAJER Piotr, *Pozostale akty kultu Bożego*, in: Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego, Tom. III/2, Pallottinum Poznań 2011, s. 419.

⁹⁸⁵ Tamtéž, s. 420.

⁹⁸⁶ srov. ALTHAUS Rüdiger, *Gelübde und Eid*, in: MK, s. 1199/3.

⁹⁸⁷ viz COETUS STUDIORUM, *De voto et iureiurando*, in: Communicationes 12 (1980), s. 377.

⁹⁸⁸ MARTÍN DE AGAR José Tomás, *De ceteris actibus cultus Divini*, in: Kodex prawa kanonicznego, komentarz, Wolters Kluwer Polska Kraków 2011, s. 892.

Osoba může být fyzická nebo právní.⁹⁸⁹ Jedná se například o manželského partnera v souvislosti se slibem, který odporuje manželským povinnostem, rodiče ve vztahu k dětem, pokud by jejich slib byl v rozporu s dobrem rodiny, popřípadě představený, pokud by slib složený podřízenou osobou narušoval jeho pravomoci, nebo pokud by bylo porušeno dobro společnosti.⁹⁹⁰ Podmínkou dovoleného pozastavení závaznosti slibu je konflikt mezi povinnostmi vycházejícími ze slibu a právem jiných osob, pro které by plnění slibu znamenalo nějakou škodu. Slib jakožto úkon zbožnosti nemůže být příčinou škody pro ostatní osoby a nemůže porušovat jejich práva. Proto lze, pokud taková situace nastane, pozastavit závaznost tohoto slibu po dobu, po kterou trvá rozpor mezi slibem a právy jiných osob. „Pokud však uplyne doba, po kterou byla pozastavena závaznost slibu, a není žádná naděje, že by slib mohl být splněn, může ten, kdo má moc nad předmětem slibu, tento slib zrušit.“⁹⁹¹

Samým právem jsou pozastaveny všechny soukromé sliby řeholníka, které byly složeny před řeholními sliby. Pozastavení soukromých slibů trvá po celou dobu, kdy slibující zůstává v řeholní společnosti (kán. 1198). Pokud by slibující obdržel dispens od řeholních slibů, nabývají tím samým účinnost sliby, které učinil před vstupem do řeholní společnosti.⁹⁹²

6.1.5. Záměna slibu

Předmět slibu může být zaměněn a to za předmět stejně dobrý, lepší nebo horší (kán. 1197). Pokud má být slib zaměněn za předmět stejně dobrý nebo lepší, je oprávněn tuto změnu učinit sám slibující. Zhodnocení konkrétních skutků náleží slibujícímu. Při tomto hodnocení je nutno vzít v úvahu nikoli pouze objektivní hodnotu skutků, nýbrž také subjektivní možnosti slibujícího.⁹⁹³

Slibující není oprávněn učinit záměnu předmětu slibu, pokud by nově slíbený skutek byl horší než dřívější. Horším předmětem slibu se rozumí menší dobro. Slib stále zůstává úkonem zbožnosti, také nový skutek je zasvěcen Bohu, a proto není možné slíbit cokoli

⁹⁸⁹ srov. ALTHAUS Rüdiger, *Gelübde und Eid*, in: MK, s. 1195/1.

⁹⁹⁰ srov. MAJER Piotr, *Pozostale akty kultu Božego*, in: Komenzarz do Kodeksu prawa kanonicznego, Tom. III/2, Pallottinum Poznań 2011, s. 417.

⁹⁹¹ viz COETUS STUDIORUM, *De voto et iureiurando*, in: Communicationes 12 (1980), s. 377.

⁹⁹² srov. MARTÍN DE AGAR José Tomás, *De ceteris actibus cultus Divini*, in: Kodex prawa kanonicznego, komentarz, Wolters Kluwer Polska Kraków 2011, s. 894.

⁹⁹³ srov. MAJER Piotr, *Pozostale akty kultu Božego*, in: Komenzarz do Kodeksu prawa kanonicznego, Tom. III/2, Pallottinum Poznań 2011, s. 420.

zlého. Záměnu za horší předmět je oprávněn učinit ten, kdo může udělit dispenz od slibu, to znamená kromě papeže místní ordinář a farář, představený řeholní společnosti popřípadě ten, komu bylo toto oprávnění delegováno (viz kán. 1196). Záměnu slibu je oprávněn učinit také nuncius, internuncius a apoštolský delegát.⁹⁹⁴ Stejně jako při udělení dispensy je možno změnu předmětu slibu za horší učinit pouze ze spravedlivé příčiny a touto změnou nesmí být porušena práva ostatních osob.⁹⁹⁵ Pokud by tedy změna slibu znamenala porušení práv jiných osob, může tuto změnu učinit pouze papež (viz kán. 1196).

V případě záměny předmětu slibu za stejný nebo lepší se nevyžadují tyto předpoklady. Avšak také v tomto případě musí být motivem změny nějaká rozumná příčina a nikoli pouze nestálost slibujícího, což by bylo v rozporu s podstatou slibu.⁹⁹⁶

6.2. Dispenz od přísahy

6.2.1. Pojem a rozdělení přísahy

Přísaha je vzývání Božího jména na svědectví pravdy (kán. 1199 §1). Jedná se tak stejně jako u slibu o úkon úcty k Bohu (*cultus laetiae*), protože vzývání Božího jména dává slovům člověka větší hodnotu, než mají slova jiných lidí.⁹⁹⁷ Přisahající tím vzdává úctu Boží všemohoucnosti a spravedlnosti.⁹⁹⁸ Užití přísahy není v rozporu se slovy samotného Krista: „Vůbec nepřisahaňte“ (Mt 5,34). „Tato slova je nutno vztahovat na zneužití přísahy popřípadě její porušení a nikoli na absolutní zákaz přísahy. Tím spíše, když úkony přísahy nacházíme v Novém zákoně v apoštolských dobách (viz např. Řím 1, 9; 9, 1; 2 Kor 1, 23; 11, 31. Žid 6, 16).“⁹⁹⁹

Přísaha může být potvrzující (*iuramentum assertorium*) nebo příslibná (*iuramentum*

⁹⁹⁴ viz CONGREGATIO PRO EPISCOPIS, *Facultas visitandi*, in: OCHOA Xavierius, *Leges Ecclesiae post Codicem iuris canonici editae*, Vol. III, nr. 3620, Commentarium pro religiosis Roma 1972, s. 2185.

⁹⁹⁵ srov. MARTÍN DE AGAR José Tomás, *De ceteris actibus cultus Divini*, in: Kodex prawa kanonicznego, komentarz, Wolters Kluwer Polska Kraków 2011, s. 894.

⁹⁹⁶ srov. MAJER Piotr, *Pozostale akty kultu Božego*, in: Komenzarz do Kodeksu prawa kanonicznego, Tom. III/2, Pallottinum Poznań 2011, s. 420.

⁹⁹⁷ srov. MARTÍN DE AGAR José Tomás, *De ceteris actibus cultus Divini*, in: Kodex prawa kanonicznego, komentarz, Wolters Kluwer Polska Kraków 2011, s. 895.

⁹⁹⁸ srov. BENEŠ Albert, *Morální teologie*, Krystal Olomouc 1994, s. 154.

⁹⁹⁹ MAJER Piotr, *Pozostale akty kultu Božego*, in: Komenzarz do Kodeksu prawa kanonicznego, Tom. III/2, Pallottinum Poznań 2011, s. 422.

promissorium). Pokud věřící vyzývá Boha za svědka na potvrzení nějaké skutečnosti z minulosti nebo současnosti, jedná se o potvrzující přísahu. Její užití v kanonickém právu souvisí například s potvrzením o udělení svátostí křtu (kán. 876) a biřmování (kán. 894). Potvrzující přísahu je také možno použít při uzavírání manželství v nebezpečí smrti. Pokud nelze získat jiné důkazy, mohou takto snoubenci potvrdit, že jsou pokřtěni a že jim nebrání žádná manželská překážka (kán. 1068).

Pokud je předmětem přísahy nějaký skutek, který bude vykonán v budoucnu, a věřící se dovolává Boha na potvrzení svého úmyslu, jedná se o příslibnou přísahu.¹⁰⁰⁰ Ta je nejčastěji užívána v procesním právu. Jedná se o přísahu procesních stran (kán. 1532) a svědků (kán. 1562 §2). Příklad přísahy je nutno složit také při přebírání některých úřadů v církvi. Touto povinností jsou vázáni biskupové (kán. 380), členové soudu (kán. 1454), správcové majetku (kán. 1283 1°).

Platnost přísahy vyžaduje užívání rozumu a způsobilost k právnímu jednání. Příklad složená pod vlivem strachu, násilí nebo podvodu je samým právem neplatná (kán. 1200 §2). Jakožto úkon úcty k Bohu nemůže přísaha působit škodu jiným osobám, společnosti nebo věčné spáse. Pokud by jednání, ke kterému se přísaha připojuje, působilo nějakou škodu, není toto jednání přísahou potvrzeno (kán. 1201 §2). Příklad musí být složena spravedlivě (*in iustitia*, kán. 1199 §1), avšak způsobená škoda by jistě byla nespravedlností, a proto je v tomto případě přísaha nejen neplatná, nýbrž na základě ustanovení kánonu 1201 §2 nulitní.¹⁰⁰¹ Příklad musí být složena také pravdivě (*in veritate*). Pokud by věc, která se tvrdí, nebo úmysl, který se slibuje, neodpovídaly skutečnosti, jedná se o těžký hřích svatokrádeže, který spočívá ve znevážení Božího jména. Křivá přísaha je také jakožto podvod hříchem proti spravedlnosti. Následky tohoto jednání nejsou pouze morální, nýbrž mohou být také právní, například v podobě trestní sankce (viz kán. 1368).¹⁰⁰²

6.2.2. Dispenz od přísahy

Aktuální právní úprava již stejně jako u slibu neobsahuje možnost zneplatnění přísahy církevním představeným (viz kán. 1319 CIC 1917). Příklad tak může zaniknout prominutím ze strany toho, v jehož prospěch byla složena, podstatnou změnou předmětu

¹⁰⁰⁰ srov. ALTHAUS Rüdiger, *Gelübde und Eid*, in: MK, s. 1199/2.

¹⁰⁰¹ srov. MARTÍN DE AGAR José Tomás, *De ceteris actibus cultus Divini*, in: Kodex prawa kanonicznego, komentarz, Wolters Kluwer Polska Kraków 2011, s. 896.

¹⁰⁰² srov. SYRYJCZYK Jerzy, *Kanoniczne prawo karne, część szczególna*, Wydawnictwo Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego Warszawa 2003, s. 53.

přísahy nebo stane-li se předmět následkem změny okolností špatným nebo zcela lhostejným, a nebo překáží-li vyššímu dobru. Závazek plynoucí z přísahy zaniká také dispencí nebo záměnou (kán. 1202). „Jakákoli záměna předmětu přísahy se týká pouze příslibné přísahy, která se vztahuje k budoucnosti. Potvrzující přísahu vztahující se do minulosti nebo k přítomnosti zcela samozřejmě žádným způsobem změnit nelze.“¹⁰⁰³

Udělit dispencí od přísahy je oprávněn ten, kdo má moc dispensovat od slibu (kán. 1203). Kromě papeže jsou to místní ordinář a farář ve vztahu ke svým podřízeným. Dále toto oprávnění náleží představenému duchovenské řeholní společnosti papežského práva vzhledem ke svým podřízeným a také těm, kterým bylo toto oprávnění delegováno Apoštolským stolcem nebo místním ordinářem (viz kán. 1196). Rozsah takto uděleného oprávnění je stanoven samotnou delegací. Překročení stanoveného oprávnění má za následek neplatnost udělené dispence.¹⁰⁰⁴ Stejně jako u slibu náleží toto oprávnění také nunciům, internunciům a apoštolským delegátům.¹⁰⁰⁵

Udělení dispence od přísahy také předpokládá podmínku spravedlivé příčiny a nenarušení práv jiných osob. Pokud toto narušení práv nastane a osoba, které by dispencí způsobila nějakou škodu, odmítá závazek prominout, je v takovém případě oprávněn udělit dispencí od přísahy pouze Apoštolský stolec (viz kán. 1203).¹⁰⁰⁶

6.2.3. Záměna předmětu přísahy

Předmět přísahy je možné také zaměnit za jiný. Toto oprávnění náleží těm, kteří mohou zaměnit slib (viz kán. 1197). Pokud předmět přísahy nenarušuje práva jiných osob, může jej změnit sám přísahající za stejný nebo lepší. V případě záměny za horší skutek náleží toto oprávnění pouze těm, kteří mohou udělit dispencí od přísahy (viz kán. 1203 a 1196). Ve srovnání se záměnou slibu lze předpokládat, že předmět přísahy bude častěji spojen s právy jiných osob, kterým byla nějaká věc přísahou slíbena.¹⁰⁰⁷ „V praxi tak bude

¹⁰⁰³ MAJER Piotr, *Pozostale akty kultu Božego*, in: Komenzarz do Kodeksu prawa kanonicznego, Tom. III/2, Pallottinum Poznań 2011, s. 426.

¹⁰⁰⁴ srov. KRAJCZYŃSKI Jan, *Wladza dyspensowania proboszcza i innego prezbitera lub diakona*, in: *Prawo Kanoniczne* 55 (2012) 4, s. 26.

¹⁰⁰⁵ viz CONGREGATIO PRO EPISCOPIS, *Facultas visitandi*, in: OCHOA Xavierius, *Leges Ecclesiae post Codicem iuris canonici editae*, Vol. III, nr. 3620, Commentarium pro religiosis Roma 1972, s. 2185.

¹⁰⁰⁶ srov. GAŁKOWSKI Tomasz, *Dyspenza od prawa Božego*, in: *Łódzkie Studia Teologiczne* 22 (2013), s. 71.

¹⁰⁰⁷ srov. MARTÍN DE AGAR José Tomás, *De ceteris actibus cultus Divini*, in: *Kodex prawa kanonicznego, komentarz*, Wolters Kluwer Polska Kraków 2011, s. 897.

případná možnost záměny značně omezena, protože osoba, která je vázána přísahou, nemůže jednostranně změnit obsah předmětu přísahy ani za stejný nebo lepší, pokud jsou k tomuto předmětu vázána práva jiných osob.¹⁰⁰⁸ Souhlasí-li osoba spojená s předmětem přísahy s jeho záměnou, je možné ji učinit. Pokud tento souhlas dán není, náleží oprávnění učinit záměnu přísahy pouze Apoštolskému stolci (kán. 1203). Zcela výstižně charakterizuje záměnu předmětu přísahy oprávnění udělené apoštolským legátům: „Ze spravedlivé příčiny mohou zaměnit předmět jakékoli přísahy, pokud tím nejsou dotčena práva jiných osob, a zůstane zaručeno, že tím nijak nebude narušeno požadované přesvědčení o svatosti přísahy, která je složena spolu se vzýváním Božího jména.“¹⁰⁰⁹

6.3. Pravomoci vzhledem k odpustkům

Odpustky jsou prominutím časných trestů před Bohem za hříchy co do viny již odpuštěné. Dosahuje ho křesťan vhodně připravený a za určitých stanovených podmínek za pomoci církve, která jako služebnice vykoupení svou mocí rozděljuje a uděluje z pokladu zadostiučinění Krista a svatých (kán. 992). Základem pro možnost získání odpustků je dogma o společenství svatých v Kristu,¹⁰¹⁰ jehož prostřednictvím se uskutečňuje mezi věřícími předávání nadpřirozených dober, a proto svatost jednoho člena církve je pomocí jiným.¹⁰¹¹

Získání odpustků je vázáno na splnění stanovených úkonů (modlitba, návštěva hřbitova, úkon zbožnosti). „Avšak k získání plnomocného odpustku je zapotřebí splnit kromě úkonu, na který je odpustek vázán, další tři podmínky: přijmout svátost smíření, přistoupit ke svatému přijímání a pomodlit se na úmysl nejvyššího velekněze. To vše za předpokladu vyloučení sebemenšího zalíbení v hříchu, a to i lehkém.“¹⁰¹²

Předpisy o odpustcích předpokládají, že pro věřící může být splnění předepsaných úkonů značně náročné či nemožné, a proto udělují všem zpovědníkům bez ohledu na příslušnost

¹⁰⁰⁸ MAJER Piotr, *Pozostale akty kultu Bożego*, in: Komenzarz do Kodeksu prawa kanonicznego, Tom. III/2, Pallottinum Poznań 2011, s. 427.

¹⁰⁰⁹ CONGREGATIO PRO EPISCOPIS, *Index Facultatum Legatis Pontificiis tributarum*, art. 13, in: *Ius Ecclesiae* Vol. XII (2000) 1, s. 285.

¹⁰¹⁰ srov. KRUKOWSKI Józef, *Odpusty*, in: Komenzarz do Kodeksu prawa kanonicznego, Tom. III/2, Pallottinum Poznań 2011, s. 176.

¹⁰¹¹ viz JAN PAVEL II., Apoštolský list *Incarnationis mysterium*, AAS 91 (1999), s. 138.

¹⁰¹² PAENITENCIARIA APOSTOLICA, *Enchiridion indulgentiarum*, 20 §1, české vydání: Matice cyrilometodějská Olomouc 2000, s. 17.

k církvi *sui iuris*¹⁰¹³ oprávnění zaměnit jak předepsaný úkon, tak také okolnosti k jeho naplnění. Toto oprávnění smí zpovědník využít ve prospěch osob, kterým ve splnění předepsaných úkonů brání legitimní překážky.¹⁰¹⁴ Mezi tyto překážky náleží například choroba, uvěznění a jakékoli další důvody plynoucí buď z osobní dispozice věřícího, nebo z objektivních okolností, které neumožňují vykonat konkrétní skutek.¹⁰¹⁵ Zpovědník není oprávněn udělit jiný odpustek. Toto oprávnění náleží kromě papeže kardinálům, patriarchům, diecézním biskupům a těm, kteří jsou jim podle práva postaveni na roveň.¹⁰¹⁶ Zpovědník pouze zaměňuje úkon předepsaný k získání již stanoveného odpustku (například návštěva kostela nebo hřbitova) případně okolnosti k jeho splnění (například jiný den). „Oprávnění se proto nevztahuje na záměnu povinnosti přijmout svátost smíření a svaté přijímání.“¹⁰¹⁷ Stejně tak se nepředpokládá záměna povinnosti modlitby na úmysl nejvyššího velekněze, protože tato povinnost je pro každého splnitelná. Důvodem je ustanovení o možnosti pomodlit se na tento úmysl jakoukoli modlitbu,¹⁰¹⁸ v případě nemožnosti se modlit sám (například nemocní) nebo nahlas (například němí) je možné získat odpustky připojením se k modlitbě jiných osob, popřípadě, jedná-li se o soukromé modlitby, stačí, když se věřící tyto texty modlí pouze svou myslí, nebo když takovou modlitbu projevují nějakými vnějšími znameními, nebo když modlitby čtou pouze svými očima.¹⁰¹⁹

7. Omezení pravomocí zpovědníka

Jakkoli je běžné, že kněžím je podle ustanovení aktuálně platného Kodexu kanonického práva udělováno pověření zpovídat všechny věřící na všech místech, zákonodárce počítá

¹⁰¹³ srov. ADAMOWICZ Leszek, *Zakres uprawnień spowiednika według prawa powszechnego Kościoła łacińskiego i prawa wspólnego katolickich Kościołów wschodnich*, Polihymnia Lublin 2001, s. 235.

¹⁰¹⁴ PAENITENCIARIA APOSTOLICA, *Enchiridion indulgentiarum*, 24, české vydání: Matice cyrilometodějská Olomouc 2000, s. 19.

¹⁰¹⁵ srov. ADAMOWICZ Leszek, *Zakres uprawnień spowiednika według prawa powszechnego Kościoła łacińskiego i prawa wspólnego katolickich Kościołów wschodnich*, Polihymnia Lublin 2001, s. 235.

¹⁰¹⁶ viz PAENITENCIARIA APOSTOLICA, *Enchiridion indulgentiarum*, 5–10, české vydání: Matice cyrilometodějská Olomouc 2000, s. 13–15.

¹⁰¹⁷ ADAMOWICZ Leszek, *Zakres uprawnień spowiednika według prawa powszechnego Kościoła łacińskiego i prawa wspólnego katolickich Kościołów wschodnich*, Polihymnia Lublin 2001, s. 235.

¹⁰¹⁸ PAENITENCIARIA APOSTOLICA, *Enchiridion indulgentiarum*, 20 §5, české vydání: Matice cyrilometodějská Olomouc 2000, s. 18.

¹⁰¹⁹ Tamtéž, 26, s. 19.

s možností, že konkrétnímu knězi může být toto pověření omezeno. Omezení může být stanoveno samým právem, popřípadě je může stanovit ordinář. Omezení může být časové, územní nebo personální. Omezení zpovědníkových pravomocí také plyne z ustanovení trestního práva. Je důležité zdůraznit, že „kněz, jemuž bylo oprávnění zpovídat jakýmkoli způsobem omezeno, zpovídá v takovém případě neplatně“.¹⁰²⁰

7.1. Časové omezení

Příslušný představený, který je oprávněn udělit knězi pověření zpovídat, může toto pověření udělit na dobu určitou (kán. 972). To znamená, že knězi je umožněno platně zpovídat všechny věřící na všech místech, avšak pouze po takto stanovenou dobu. Po uplynutí tohoto období, nebylo-li stanoveno jinak, kněz oprávnění zpovídat ztrácí. Rozhodnutí o tom, na jak dlouhé období bude zpovědní fakulta knězi udělena, náleží tomu, kdo toto pověření uděluje. Avšak jakékoli omezení pověření zpovídat ze strany toho, kdo je uděluje, se může uskutečnit pouze ze závažného důvodu (srov. kán. 974 §1).¹⁰²¹ Nejpravděpodobnějším důvodem časového omezení zpovědní fakulty bude vykonání zkoušky ve smyslu kánonu 970. To znamená, že kněz (například farní vikář), získá oprávnění zpovídat na dobu určitou, na jejímž konci bude ordinářem stanovená zkouška. V případě, že by kněz zkoušku nesložil, zpovědní fakulta mu bude odebrána, respektive nebude obnovena.¹⁰²²

Časové omezení se týká také situace, kdy je knězi uděleno oprávnění zpovídat na základě úřadu, který zastává. Z důvodu úřadu má pověření k udílení svátosti smíření pro své území místní ordinář, kanovník penitenciář, rovněž farář a jiní, kteří jsou na místě faráře (kán. 968 §1). Místním ordinářem je na prvním místě diecézní biskup. Jemu přísluší ve svěřené diecézi veškerá řádná, vlastní a bezprostřední moc, kterou vyžaduje výkon jeho pastýřského úřadu, s výjimkou případů, které právo nebo rozhodnutí papeže vyhrazuje buď nejvyššímu, nebo jinému církevnímu představenému (kán. 381 §1). Vzhledem k omezení pověření zpovídat se zde však nebude jednat ani o diecézního biskupa, ani o jiné biskupy v úřadu místního ordináře, protože ti mají oprávnění zpovídat všechny

¹⁰²⁰ PASTUSZKO Marian, *Uprawnienie do sprawowania sakramentu pokuty i pojednania (kanony 966–975 i kan. 144 §§1–2)*, in: *Prawo kanoniczne* 37 (1994) 3–4, s. 202.

¹⁰²¹ Tamtéž, s. 227.

¹⁰²² srov. KRUKOWSKI Józef, *Szafarz sakramentu pokuty*, in: *Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego*, Tom III/2, Pallottinum Poznań 2010, s. 156.

věřící po celém světě udělené samým právem z titulu přijatého biskupského svěcení (viz kán. 967 §1). Případné omezení pověření zpovídat na dobu spravování úřadu se proto týká nositele pouze kněžského svěcení, který zastává úřad místního ordináře (např. administrátor diecéze, generální vikář, biskupský vikář).¹⁰²³ Platnost pověření zpovídat plynoucí z úřadu, který konkrétní osoba zastává, končí v okamžiku ztráty tohoto úřadu, ať již došlo k pozbytí úřadu z jakéhokoli důvodu. V případě, že by kněz neměl udělené trvalé oprávnění udílení svaté zpovědi, ztratil by s úřadem také oprávnění zpovídat. V praxi se časové omezení bude týkat nejspíše pouze specifických oprávnění plynoucích z úřadu místního ordináře a kanovníka penitenciáře, protože kněžím zastávajícím uvedené úřady bude zpovědní fakulta udělena místním ordinářem, tedy k trvalému udílení svátosti smíření všem věřícím.

Specifickým oprávněním je možnost prominutí trestů. Ordinář může prominout tresty jak pro obor vnější, tak vnitřní svátostný. Kanovník penitenciář má ze svého úřadu řádné pověření zbavovat v oboru svátosti smíření nápravných trestů nastupujících bez rozhodnutí představeného, úředně nezjištěných, nevyhrazených Apoštolskému stolci (kán. 508 §1). Časové omezení na dobu zastávání úřadu se týká tohoto pověření, nikoli možnosti udělovat rozhřešení v běžných případech.¹⁰²⁴

Nutno ještě doplnit, že „každý kněz mající oprávnění zpovídat z důvodu úřadu, který zastává, může toto oprávnění po dobu zastávání úřadu užít kdekoli na světě vůči všem věřícím i kdyby neměl trvalé pověření zpovídat udělené místním ordinářem (viz kán. 967 §2)“.¹⁰²⁵

7.2 Územní omezení

Územní omezení má dvě podoby. Jedná se o území, na němž jedině smí konkrétní kněz zpovídat, nebo se naopak jedná o území, kde byla knězi možnost zpovídat odepřena.

7.2.1. Oprávnění zpovídat pouze na určitém území

¹⁰²³ srov. kán. 134 §1, kán. 368.

¹⁰²⁴ srov. STOKŁOSA Marek, *Uwolnienie penitentów z kar kościelnych w zakresie wewnętrznym sakramentalnym*, in: *Symposium 20* (2016) 2, s. 107.

¹⁰²⁵ KRUKOWSKI Józef, *Szafarz sakramentu pokuty*, in: *Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego*, Tom III/2, Pallottinum Poznań 2010, s. 152.

Vyhrazení oprávnění zpovídat pouze na určitém území bylo zakotveno v normách kodexu z roku 1917. Například farář měl pověření zpovídat pouze na území své farnosti. K tomu, aby mohl zpovídat v jiných farnostech, potřeboval oprávnění od svého ordináře, který ovšem mohl toto oprávnění udělit pouze v rámci své diecéze. Místní ordinář i farář mohli zpovídat na celém světě pouze své podřízené (kán. 881 §2 CIC 1917). Toto ustanovení s sebou neslo mnohé komplikace. Konkrétní případ uvádí P. Josef Miklík CSsR. Za svého pobytu v koncentračním táboře v Terezíně měli kněží pochybnosti, zda mohou zpovídat, když jsou na území jiné diecéze. Později jim oprávnění zpovídat bylo litoměřickým biskupem tajně uděleno.¹⁰²⁶ Vzhledem k tomu, že za 2. světové války se v podobné situaci nacházelo velké množství kněží v různých částech světa, udělil Apoštolský stolec dne 22. února 1941 všem vězněným kněžím oprávnění zpovídat věřící ve vězeních nebo v koncentračních táborech, a také ty, kteří tam byli zaměstnáni. Jedinou podmínkou takto uděleného oprávnění bylo, že kněz obdržel zpovědní jurisdikci již dříve od svého ordináře.¹⁰²⁷ Obavy byly sice na základě tohoto dekretu neopodstatněné, avšak vzhledem válečným podmínkám o tomto privilegiu kněží nejspíše nevěděli. Jaké závažné následky s sebou neslo teritoriální omezení zpovědní jurisdikce v podobných situacích, kde nebylo uděleno oprávnění Apoštolským stolcem, si lze snadno představit. Proto na základě mnohých obtíží v duchovní správě, spojených s teritoriálním oprávněním zpovídat, zvolil zákonodárce jiné řešení: „Kdo má oprávnění zpovídat na vlastním území, má toto oprávnění všude.“¹⁰²⁸

To se však týká pouze situace, pokud zpovídá kněz, který nemá žádné speciální oprávnění. V případě, že zpovědníkem je ordinář, může v rámci udílení zpovědi prominout nápravné tresty nastupující bez rozhodnutí představeného (*latae sententiae*), které nejsou vyhrazeny Apoštolskému stolci a které nebyly dosud úředně prohlášeny (kán. 1355). Omezení na konkrétní území se bude týkat těch ordinářů, kteří nejsou nositeli biskupského svěcení. Biskupové mohou v rámci udílení zpovědi promíjet tresty *latae sententiae* všude a všem věřícím. Ostatní místní ordináři¹⁰²⁹ mohou v rámci udílení svátosti smíření promíjet uvedené tresty na svém území sobě podřízeným, dále těm, kteří na jejich území přebývají (viz kán. 102) a také těm, kteří na jejich území spáchali zločin (kán. 1355 §2).“Svým podřízeným může místní ordinář prominout uvedené hříchy také

¹⁰²⁶ viz MIKLÍK Josef, *Vzpomínky z Terezína*, Josef Glos Semily 1946, s. 83.

¹⁰²⁷ viz PAENITENCIARIA APOSTOLICA, decretum *Ut facilius*, AAS 33 (1941), s. 73.

¹⁰²⁸ RINCÓN-PÉREZ Tomás, *De sacramento paenitentiae*, in: *Kodex prawa kanonicznego*, komentarz, Wolters Kluwer Polska Kraków 2011, s. 728.

¹⁰²⁹ viz kánony 134 a 381.

mimo své území.¹⁰³⁰

Další případ územního omezení může nastat, pokud představený řeholní společnosti nebo společnosti apoštolského života udělí pověření zpovídat knězi, který nemá zpovědní fakultu udělenou místním ordinářem. Představený těchto společností je příslušný k tomu, aby udělil kterémukoliv knězi pověření udílet svátost smíření svým podřízeným a jiným, kteří ve dne v noci pobývají v domě (kán. 969 §2). Toto pověření může představený udělit jak kněžím náležícím do jeho společnosti, tak také diecézním kněžím. Kněz, který by získal pověření zpovídat od tohoto představeného, může zpovídat pouze ty, kdo jsou tomuto představenému podřízeni. To znamená členy řeholního institutu a ty, kteří přebývají v domech této společnosti ve dne v noci, bez ohledu na důvod pobytu.¹⁰³¹

7.2.2. Zákaz zpovídání na určitém území

Opačným případem územního omezení pověření zpovídat je situace, kdy na některém území bude knězi zakázáno zpovídat. Kněz mající pověření zpovídat uděleno místním ordinářem, může zpovídat všechny věřící na celém světě, pokud mu to ve zvláštních případech místní ordinář neodmítl (kán. 967 §2). V případě, že by odvolal pověření zpovídat místní ordinář, který knězi toto pověření udělil, ztratil by kněz oprávnění zpovídat všude. V tom případě se nejedná o omezení pověření zpovídat, nýbrž o jeho ztrátu. Pokud by knězi odmítl povolení zpovídat jiný místní ordinář, ztrácel by kněz možnost zpovídat pouze na jeho území (kán. 974 §2). Na jiném území by tedy platně a dovoleně zpovídat mohl. Stejně tak by mohlo být knězi odepřeno zpovídat ze strany vyššího představeného některé řeholní společnosti. V takovém případě by kněz nemohl zpovídat ty věřící, kteří jsou tomuto představenému podřízeni. Omezení zpovědní fakulty by se tedy vztahovalo na konkrétní klášter, popřípadě území (například územní opatství), na kterém má tento představený jakožto ordinář výkonnou moc.¹⁰³²

7.3. Personální omezení zpovědní fakulty

¹⁰³⁰ STOKŁOSA Marek, *Uwolnienie penitentów z kar kościelnych w zakresie wewnętrznym sakramentalnym*, in: *Symposium 20 (2016) 2*, s. 104.

¹⁰³¹ srov. KRUKOWSKI Józef, *Szafarz sakramentu pokuty*, in: *Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego*, Tom III/2, Pallottinum Poznań 2010, s. 155.

¹⁰³² srov. RINCÓN-PÉREZ Tomás, *De sacramento paenitentiae*, in: *Kodex prawa kanonicznego*, komentarz, Wolters Kluwer Polska Kraków 2011, s. 732.

Stejně jako v případě územního omezení zpovědní jurisdikce bylo obsaženo v Kodexu kanonického práva z roku 1917 také omezení vzhledem ke konkrétním věřícím. Kněz musel obdržet zvláštní oprávnění pro určité skupiny věřících, které by bez tohoto oprávnění platně zpovídat nemohl. Jednalo se především o zpovědníky řeholních sester. Kodex z roku 1917 rozlišoval šest různých druhů zpovědníků řeholnic: řádný, mimořádný, zastupující, speciální, příležitostný a zpovědník v době nemoci řeholnice.¹⁰³³ Kánony předešlého kodexu byly vzhledem ke zpovědi řeholnic sice podrobné, ale neumožňovaly řeholnicím úplnou svobodu v přistupování ke svátosti smíření.¹⁰³⁴ Kongregace pro řeholníky proto vydala 8. prosince 1970 dekret *Dum canonicarum*, ve kterém bylo řeholnicím povoleno zpovídat se u každého kněze, který má oprávnění zpovídat na daném území.¹⁰³⁵ Ovšem ani toto opatření nebylo zcela vyhovující vzhledem k teritoriálnímu omezení zpovědníkovy oprávnění.

Současná právní úprava již jakékoli podobné ustanovení neobsahuje. Proto platí, že kněz mající pověření zpovídat udělené místním ordinářem, popřípadě na základě svého úřadu, je oprávněn zpovídat kdekoli a také kohokoli bez výjimky. Přesto i nyní může nastat situace, ve které bude knězi zpovědní fakulta omezena vzhledem k některým skupinám osob.

První případ se bude týkat zákazu zpovídat některé osoby, kdy tento zákaz je uložen knězi jako trest ve smyslu kánonu 1338 §2.¹⁰³⁶ Bude se jednat o zákaz zpovídat například osoby nezletilé, ženy, popřípadě osoby řeholní. Předpokladem pro takové omezení zpovědníkovy pravomoci bude jeho provinění či jiné závažné nedostatky vzhledem ke konkrétní skupině věřících.

Druhý případ se bude týkat situace, kdy knězi odepře možnost zpovídat vyšší řeholní představený, popřípadě představený řeholní společnosti nebo společnosti apoštolského života. Tento zákaz by znamenal, že osoby podřízené těmto představeným kněz zpovídat nesmí. Jedná se o stejný princip jako u územního omezení pravomoci ze strany řeholního představeného.¹⁰³⁷

Personální omezení zpovědní fakulty se stejně jako územní omezení týká možnosti

¹⁰³³ viz kánony 520, 521 a 523 CIC 1917.

¹⁰³⁴ srov. ZUBERT Bronislaw, *Spowiedź zakonników i zakonnice w świetle dekretu Dum canonicarum*, in: *Roczniki teologicznokanoniczne* 22 (1975) 5, s. 43.

¹⁰³⁵ CONGREGATIO PRO INSTITUTIS VITAE CONSECRATAE ET SOCIETATIBUS VITAE APOSTOLICAE, decretum *Dum canonicarum*, AAS 63 (1971), s. 319.

¹⁰³⁶ Je možné pouze zakázat buď zcela, nebo částečně výkon moci ze svátosti svěcení, nelze však zbavit moci z této svátosti.

¹⁰³⁷ srov. RINCÓN-PÉREZ Tomás, *De sacramento poenitentiae*, in: *Kodex prawa kanonicznego, komentarz*, Wolters Kluwer Polska Kraków 2011, s. 732.

prominout v rámci udílení zpovědi tresty *latae sententiae*, které nejsou vyhrazeny Apoštolskému stolci a které nejsou dosud úředně prohlášené. Místní ordinář, který není nositelem biskupského svěcení, může prominout tyto tresty pouze těm, kdo přebývají na jeho území nebo tam spáchali zločin. Pokud je kněz nositelem úřadu personálního ordináře,¹⁰³⁸ může uvedené tresty prominout sice všude, ale pouze svým podřízeným a těm, kteří dnem i nocí přebývají v domě těchto společností (viz kán. 968 §2).¹⁰³⁹

7.4. Omezení zpovědní fakulty plynoucí z ustanovení práva

V Kodexu kanonického práva z roku 1983 se již nenachází na rozdíl od minulé kodifikace institut vyhrazených hříchů. V některých případech ovšem zákonodárce omezuje zpovědníkům oprávnění rozhřešit, když výslovně stanoví, že některé hříchy zpovědník rozhřešit nemůže.¹⁰⁴⁰

7.4.1. Omezení pověření zpovídat plynoucí ze svátostného práva

7.4.1.1 Rozhřešení spoluviníka v hříchu proti šestému přikázání

Zákonodárce stanoví, a to výslovně pod sankcí neplatnosti, zákaz zpovídat spoluviníka v hříchu proti šestému přikázání (kán. 977). Pouze nebezpečí smrti penitenta je v souladu s kánonem 976 výjimkou z tohoto ustanovení. Ustanovení kánonu 976 jednoznačně stanoví, že v nebezpečí smrti penitenta je uděleno pověření zpovídat každému knězi, který v takovém případě může platně a dovoleně zpovídat každého penitenta, a to ze všech hříchů. Vzhledem k tomu, že se zde nečiní žádná výjimka ani na straně kněze, ani na straně penitenta, ani co se týká konkrétních hříchů, je zcela zřejmé, že v nebezpečí smrti platně a dovoleně zpovídá také kněz, který se spolu s penitentem (či s penitenty) dopustil hříchu proti šestému přikázání Desatera.

¹⁰³⁸ Jedná se o vyšší představené řeholních společností a společností apoštolského života, kteří z ustanovení kánonu 134 §2 nejsou místními ordináři.

¹⁰³⁹ STOKŁOSA Marek, *Uwolnienie penitentów z kar kościelnych w zakresie wewnętrznym sakramentalnym*, in: *Symposium* 20 (2016) 2, s. 104.

¹⁰⁴⁰ srov. GORALSKI Wojciech, *Władza spowiednika w zakresie odpuszczaniagrzechow i kar według nowego kodeksu prawa kanonicznego*, in: *Prawo kanoniczne* 27 (1984) 4, s. 82.

Ovšem za běžných okolností je takové rozhřešení *ipso iure* neplatné, je těžkým hříchem, a zpovědník upadá do trestu exkomunikace *latae sententiae* vyhrazené Apoštolskému stolci (kán. 1378 §1). Na základě vydání norem o nejtěžších zločinech je pokus rozhřešit spoluviníka v hříchu proti čistotě vyhrazen tribunálu Kongregace pro nauku víry.¹⁰⁴¹

V souvislosti s uvedeným trestným činem není důležitý čas, který uplynul od doby, kdy byl hřích spáchán. Nehraje zde ani roli skutečnost, že zpovědník v té době ještě ani nebyl vysvěcen na kněze.¹⁰⁴²

Je nezbytné doplnit, že trestný čin rozhřešení spoluviníka v hříchu nastává až v okamžiku udělení rozhřešení, nikoli při zahájení zpovědi nebo během ní.¹⁰⁴³ Penitent nemusí vědět, že se u spoluviníka nesmí z uvedeného hříchu zpovídat a kněz nemusí vědět, že se spoluviník bude z tohoto hříchu vyznávat. A tak v okamžiku, kdy se penitent z tohoto hříchu vyzná, musí jej zpovědník informovat o tom, že on v takovém případě rozhřešení udělit nemůže a penitent musí vyhledat jiného zpovědníka.

„Neplatnost rozhřešení spoluviníka v hříchu proti šestému přikázání nastupuje vždy, když uvedený hřích tvoří materii nutnou k udílení svátosti smíření.“¹⁰⁴⁴ Nutnou materii (*materiam necessariam*) svátosti smíření tvoří všechny těžké hříchy spáchané po křtu, ze kterých se penitent doposud platně nezpovídal a které doposud nebyly přímo odpuštěny rozhřešením.¹⁰⁴⁵ „Kdyby ovšem penitent vyznal tento hřích dříve u jiného zpovědníka a dostal rozhřešení, pak může v rámci další zpovědi vyznat i tento hřích a zpovědník spoluviník, pokud má jistotu, že hřích byl již odpuštěn, může sám také rozhřešení udělit.“¹⁰⁴⁶

Skutkovou podstatu tohoto deliktu tvoří rozhřešení pouze ze společně páchaných hříchů proti čistotě. „Nejedná se o všechny hříchy proti šestému přikázání Desatera, nýbrž pouze o hříchy těžké.“¹⁰⁴⁷ Avšak o těžký hřích se musí jednat jak ze strany zpovědníka, tak ze strany penitenta. V případě, že se u jednoho z nich o těžký hřích nejedná, skutková

¹⁰⁴¹ CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDEI, *Normae de delictis Congregationi pro Doctrina Fidei reservatis seu Normae de delictis contra fidem necnon de gravioribus delictis*, AAS 102 (2010), art. 4, s. 422.

¹⁰⁴² srov. BOREK Dariusz, *Przestępstwa przeciwko Sakramentom w Normach De Delictis Reservatis z 2010 roku*, in: *Prawo kanoniczne* 55 (2012) 4, s. 137.

¹⁰⁴³ srov. SYRYJCZYK, *Kanoniczne prawo karne, część szczególna*, Wydawnictwo Iniwersytetu Kardynała Wyszyńskiego Warszawa 2003, s. 50.

¹⁰⁴⁴ PASTUSZKO Marian, *Posługa szafarza sakramentu pokuty i pojednania w szczególnych okolicznościach* : (kanony: 976, 977 i 982), in: *Prawo kanoniczne* 38 (1995) 1–2, s. 53.

¹⁰⁴⁵ srov. FOLTYNOVSKÝ Josef, *Duchovní správa*, Lidové závody tiskařské Olomouc 1936, s. 132–133.

¹⁰⁴⁶ PASTUSZKO Marian, *Posługa szafarza sakramentu pokuty i pojednania w szczególnych okolicznościach* : (kanony: 976, 977 i 982), in: *Prawo kanoniczne* 38 (1995) 1–2, s. 53.

¹⁰⁴⁷ KRUKOWSKI Józef, *Szafarz sakramentu pokuty*, in: *Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego*, Tom III/2, Pallottinum Poznań 2010, s. 161.

podstata deliktu není naplněna. Pokud je například jedna strana dítětem neschopným těžkého hříchu, psychicky nemocná, spící nebo opilá, popřípadě obětí násilí, rozhřešení není trestným činem.¹⁰⁴⁸

Kánon 1378 §1 jmenuje jakožto pachatele zločinu rozhřešení spoluviníka v hříchu proti čistotě pouze kněze. Z toho usuzovali někteří kanonisté, že uvedený zločin se týká pouze kněží a nikoli biskupů.¹⁰⁴⁹ Z uvedeného tvrzení by vyplývalo, že biskup, který by spáchal uvedený zločin, neupadá do trestu exkomunikace *latae sententiae* vyhrazené Apoštolskému stolci. Ovšem tento výklad nelze přijmout. Například kánon 965 stanoví, že udělovatelem svátosti je pouze kněz (*solus sacerdos*) a „zde je naprosto zřejmé, že se hovoří o nositelích jak kněžského tak také biskupského svěcení, kteří na základě přijatého svěcení jednají *in persona Christi capitis*“.¹⁰⁵⁰ Výraz kněz (*sacerdos*) označuje již od prvních století církve jak kněze, tak biskupy. Z toho plyne, že toto ustanovení o neplatnosti zpovědi *ipso iure*, stejně tak o upadnutí do exkomunikace *latae sententiae* vyhrazené Apoštolskému stolci, se týká nepochybně také biskupů.¹⁰⁵¹

7.4.1.2. Rozhřešení v případě nepravdivého udání zpovědníka

Zákonodárce stanoví, že vyznává-li se někdo z nepravdivého oznámení, které učinil u církevního představeného, kdy udal nevinného zpovědníka jako pachatele zločinu svádění ke hříchu proti šestému přikázání Desatera, bude rozhřešen až poté, co formálně odvolá nepravdivé oznámení a je ochoten napravit škodu, jestliže vznikla (kan. 982). Navíc v souladu s ustanovením kánonu 1390 §1 upadá ten, kdo učinil toto nepravdivé udání, do trestu interdiktů *latae sententiae*. V případě, že se jedná o duchovního, upadá pachatel do trestu suspenze *latae sententiae*. „Z těchto ustanovení jasně vyplývá, že zpovědník v takové situaci nemůže udělit rozhřešení.“¹⁰⁵² Pokud by rozhřešení přesto

¹⁰⁴⁸ srov. SYRYJCZYK, *Kanoniczne prawo karne, część szczególna*, Wydawnictwo Iniwersytetu Kardynała Wyszyńskiego Warszawa 2003, s. 97.

¹⁰⁴⁹ viz DE PAOLIS Velasio, *De delictis contra sanctitatem sacramenti poenitentiae*, in: *Periodice de re morali canonica liturgica* 79 (1990) Tom. I–II, s. 214.

¹⁰⁵⁰ KRUKOWSKI Józef, *Szafarz sakramentu pokuty*, in: *Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego*, Tom III/2, Pallottinum Poznań 2010, s. 150.

¹⁰⁵¹ srov. PASTUSZKO Marian, *Posługa szafarza sakramentu pokuty i pojednania w szczególnych okolicznościach: (kanony: 976, 977 i 982)*, in: *Prawo kanoniczne* 38 (1995) 1–2, s. 56–57, viz též BOREK Dariusz, *Przestępstwa przeciwko Sakramentom w Normach De Delictis Reservatis z 2010 roku*, in: *Prawo kanoniczne* 55 (2012) 4, s. 143.

¹⁰⁵² KRUKOWSKI Józef, *Szafarz sakramentu pokuty*, in: *Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego*, Tom III/2, Pallottinum Poznań 2010, s. 166.

z nějakého důvodu udělil, bylo by neplatné, samozřejmě mimo případ nebezpečí smrti penitenta. Naplnění skutkové podstaty nepravdivého oznámení zpovědníka u církevního představeného omezuje jak pravomoc zpovědníka rozhřešit, tak také právo penitenta na získání rozhřešení.¹⁰⁵³ Přísné sankce za uvedený trestný čin jsou stanovené nejen proto, že nepravdivé udání je těžký hřích proti osmému přikázání, ale také proto, že uvedená ustanovení chrání důstojnost svaté zpovědi a také zpovědníka, který s ohledem na svátostnou mlčenlivost (viz kán. 983 a 1388 §1) je proti takovému obvinění bezbranný. Aby mohl kněz udělit rozhřešení v případě, kdy se penitent vyznává, že učinil falešné oznámení na nevinného zpovědníka, musí být splněny dvě podmínky. Pachatel musí křivé obvinění odvolat, a pokud vznikla nevinnému zpovědníkovi jakákoli škoda, musí být pachatel ochoten škodu napravit.

Odvolání musí být učiněno oficiální cestou u církevního představeného (např. ordinář, Apoštolský stolec), u kterého penitent podal nepravdivé udání. Není stanovena lhůta, ve které má být odvolání učiněno. „Ale v zájmu penitenta by mělo být, aby tak učinil co nejdříve, protože jinak nemůže být zbaven nápravného trestu ani rozhřešen z hříchu.“¹⁰⁵⁴ Zatímco odvolání musí tedy být učiněno nutně před rozhřešením, náprava případné škody může být vykonána až po rozhřešení. Nicméně penitent je povinen škodu nahradit a ochotu k nápravě musí jasně vyjádřit ještě před rozhřešením, nejlépe ve spojení s odvoláním nepravdivého udání.

Jestliže by penitent nechtěl učinit odvolání nebo nechtěl napravit způsobenou škodu, není možné mu prominout trest, ani jej rozhřešit z hříchu. Tomuto penitentovi není možné udělit rozhřešení, ani v nebezpečí smrti. Zákonodárce stanoví, že k přijetí spasitelného léku svátosti smíření je křesťan povinen připravit se tak, že odmítá spáchané hříchy, má předsevzetí se napravit a tím se obrátí k Bohu (kán. 987).¹⁰⁵⁵ Kdo nechce odvolat nepravdivé oznámení a napravit případnou škodu vzniklou z tohoto obvinění, ten nelituje svého hříchu a nechce se napravit. „V takovém případě nelze rozhřešení udělit za žádných okolností.“¹⁰⁵⁶

¹⁰⁵³ srov. JAKUBIAK Tomasz., *Upoważnienie do słuchania spowiedzi według Kodeksu prawa kanonicznego z 1983 roku*, in: *Warszawskie Studia Teologiczne* 25 (2012) 2, s. 53.

¹⁰⁵⁴ PASTUSZKO Marian, *Posługa szafarza sakramentu pokuty i pojednania w szczególnych okolicznościach : (kanony: 976, 977 i 982)*, in: *Prawo kanoniczne* 38 (1995) 1–2, s. 68.

¹⁰⁵⁵ srov. KRUKOWSKI Józef, *Szafarz sakramentu pokuty*, in: *Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego*, Tom III/2, Pallottinum Poznań 2010, s. 171.

¹⁰⁵⁶ PASTUSZKO Marian, *Posługa szafarza sakramentu pokuty i pojednania w szczególnych okolicznościach : (kanony: 976, 977 i 982)*, in: *Prawo kanoniczne* 38 (1995) 1–2, s. 69.

7.4.2. Omezení zpovědní fakulty plynoucí z trestního práva

V případě, že penitent upadl do kanonického trestu zakazujícího přijímání svátostí, není zpovědník oprávněn udělit rozhřešení. Rozhřešení by v takovém případě bylo neplatné. Zákaz přijímání svátostí omezuje oprávnění zpovědníka platně rozhřešit. Zatímco jiné svátosti by viník stížený tímto trestem přijímal platně, avšak nedovoleně, v případě svátosti smíření se jedná o výjimku. Penitent nemůže přijmout platně rozhřešení, dokud nebude zbaven trestu.

Tresty, které zakazují přijímání svátostí, a tedy omezují oprávnění zpovědníka udělit platně rozhřešení, jsou exkomunikace (kán. 1331 §1) a interdikt (kán. 1332). Tyto tresty mohou být samočinné (*latae sententiae*), do kterých pachatel upadá automaticky na základě vykonaného trestného činu, nebo mohou být stanoveny či úředně prohlášeny soudní cestou, popřípadě mimosoudním řízením (*ferendae sententiae*).¹⁰⁵⁷ Aby mohl penitent stížený nápravným trestem exkomunikace nebo interdiktu přijmout platně rozhřešení, musí mu nejprve příslušný církevní představený trest prominout.

7.4.2.1. Tresty nastupující bez rozhodnutí představeného

Tresty, které nastupují bez rozhodnutí představeného (*latae sententiae*), stanoví zákonodárce jen za spáchání některých úmyslných trestních činů, které buď mohou způsobit závažnější pohoršení, nebo nemohou být účinně postihovány tresty, jejichž účinnost nastupuje až po odsuzujícím rozhodnutí (kán. 1318). Tyto tresty nastupují mocí samého práva v okamžiku spáchání trestného činu, ke kterému je v zákoně tato sankce výslovně připojena (kán. 1314).

Apoštolskému stolci je vyhrazeno prominutí trestu exkomunikace *latae sententiae* za tyto trestné činy:

1. Fyzické napadení papeže (kán. 1370 §1),
2. znesvěcení eucharistických způsob (kán. 1367)
3. rozhřešení spoluviníka v hříchu proti 6. přikázání Desatera (kán. 1378 §1)
4. vysvěcení biskupa bez papežského pověření (kán. 1382)
5. přímé porušení zpovědního tajemství (kán. 1388 §1)
6. přímé i nepřímé porušení tajemství konkláve,¹⁰⁵⁸
7. udělení

¹⁰⁵⁷ viz kánony 1341, 1342, 1347.

¹⁰⁵⁸ JAN PAVEL II., Apoštolská konstituce *Universi Dominici gregis*, AAS 88 (1996), s. 305–343.

kněžského svěcení ženě.¹⁰⁵⁹

V případě, kdy se penitent vyznává z některého z těchto hříchů, zpovědník nemůže udělit rozhřešení a příslušným k prominutí trestu je Apoštolský stolec, popřípadě biskup nebo kněz, který by prominutím těchto trestů byl Apoštolským stolcem pověřen, jak se stalo například během roku milosrdenství (2015-2016).¹⁰⁶⁰

Exkomunikace *latae sententiae* nevyhrazená Apoštolskému stolci postihuje tyto trestné činy:¹⁰⁶¹

1. Odpad od víry, hereze, schizma (kán. 1364 §1), 2: provedení potratu (kán. 1398).

Trest interdiktů *latae sententiae* postihuje tyto trestné činy:

1. Fyzické napadení biskupa; je-li pachatelem duchovní, upadá navíc do trestu suspenze *latae sententiae* (kán. 1370 §2), 2: sloužení mše bez kněžského svěcení (kán. 1378 §2 °1), 3. udílení rozhřešení osobou, která platně rozhřešit nemůže (kán. 1378 §2 °2), 4. nepravdivé obvinění zpovědníka z hříchu proti šestému přikázání Desatera (kán. 1390 §1), 5. uzavření manželství řeholníkem s doživotními sliby (kán. 1394 §2).

Také v případě trestů *latae sententiae* nevyhrazených Apoštolskému stolci, není zpovědník oprávněn udělit rozhřešení. Bylo by to možné v případě, kdyby kněz obdržel zvláštní pověření od Apoštolského stolce popřípadě od ordináře.¹⁰⁶² Tato skutečnost nastala vzhledem k trestu exkomunikace za vykonaný potrat. Na základě ustanovení uvedeného v apoštolském listu *Misericordia et misera* je všem kněžím uděleno oprávnění vyplývající z jejich služby¹⁰⁶³ rozhřešovat ty, kdo se dopustili hříchu potratu.¹⁰⁶⁴ K prominutí ostatních trestů je příslušný ordinář, který může trest prominout svým podřízeným a těm, kteří se zdržují na jeho území, nebo tam spáchali trestný čin. Trest může prominout také kterýkoli biskup, ovšem pouze při udílení svátosti smíření (kán. 1355 §2), nebo kanovník penitenciář (kán. 508 §1). Totéž oprávnění má také nemocniční

¹⁰⁵⁹ CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDEI, *Decreto generale circa il delitto di attentata ordinazione sacra di una donna*, Enchiridion Vaticanum 24 (2007), s. 1249–1250.

¹⁰⁶⁰ viz PAPEŽ FRANTIŠEK, bula *Misericordie vultus*, ACTA České biskupské konference 10 (2015), s. 140–161.

¹⁰⁶¹ Do této skupiny náležel také trestný čin nahrávání a zveřejnění zpovědi. Avšak tato norma byla novelizována a sankce byla změněna na trest *ferendae sententiae* podle závažnosti zločinu. Viz CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDEI, *Normae de delictis Congregationi pro Doctrina Fidei reservatis seu Normae de delictis contra fidem necnon de gravioribus delictis*, AAS 102 (2010), art. 4, s. 323.

¹⁰⁶² srov. NOWICKA Urszula, *Uprawnienia szafarza sakramentu pokuty i pojednania przy spowiedzi wiernego innego obrzadku*, in: *Seminare* 30 (2011), s. 474–475.

¹⁰⁶³ Jedná se o ty kněze, kteří mají oprávnění udělovat rozhřešení. Není to stejná situace jako v případě nebezpečí smrti. Nejedná se proto o kněze v nápravném trestu, popřípadě propuštěné z duchovenského stavu.

¹⁰⁶⁴ PAPEŽ FRANTIŠEK, Apoštolský list *Misericordia et misera*, AAS 108 (2016), art. 12, s. 1319–1320.

a vězeňský kaplan, stejně tak kaplan při námořních plavbách,¹⁰⁶⁵ kteří „toto oprávnění mohou platně užít jen v rámci svého pověření (kán. 566 §2)“.¹⁰⁶⁶ I když je toto oprávnění kaplana omezeno jen pro určité místo (např. nemocnice, vězení), netýká se pouze nemocných nebo vězňů. Vztahuje se také na zaměstnance těchto institucí. Stejně tak je třeba chápat v širším smyslu zdravotnická zařízení (hospic, domov pokojného stáří apod.) a také různá nápravná zařízení.¹⁰⁶⁷

Kromě prominutí trestů *latae sententiae* existuje také jejich pozastavení, které nastává v případech uvedených zákonodárcem. První případ nastává v nebezpečí smrti penitenta (kán. 1352 §1). Pozastavení se týká všech trestů. Jedná-li se o nápravné tresty uložené nebo úředně prohlášené popřípadě vyhrazené Apoštolskému stolci, má penitent povinnost, jestliže pominulo nebezpečí smrti, obrátit se do jednoho měsíce na příslušnou autoritu s žádostí o prominutí trestu (kán 1357 §3).

Druhý případ nastává v situaci, kdy trest nebyl úředně prohlášen a není obecně znám v místě, kde se viník zdržuje. Za těchto podmínek se trest pozastavuje zčásti nebo zcela v té míře, nakolik jej viník nemůže zachovat bez nebezpečí závažného pohoršení nebo ztráty dobré pověsti (kán. 1352 §2). Uložení trestu *latae sententiae* se uskutečňuje pro vnitřní obor, a proto není možné požadovat zachování trestu pro vnější obor v situaci, kdy by existovalo nebezpečí závažného pohoršení jiných osob nebo ztráty dobrého jména viníka. O tom, zda existuje takové nebezpečí, rozhoduje sám viník.¹⁰⁶⁸ Nezbytným předpokladem pro tuto možnost pozastavení trestu je skutečnost, že viník upadl do trestu *latae sententiae* a tento trest nebyl dosud úředně prohlášen. Druhým nezbytným předpokladem je, že trest není znám v místě, kde se viník zdržuje. „Vzhledem k tomu, že se jedná o pozastavení a nikoli zánik trestu, může se stát, že viník bude s ohledem k tomu, nakolik je trest znám, v jednom místě zbaven povinnosti se trestu podřídit a v jiném místě mu naopak tato povinnost zůstane.“¹⁰⁶⁹

První nebezpečí, závažné pohoršení, se týká ochrany druhých osob, které by se mohly díky zveřejnění trestu ocitnout ve zmatku a pohoršení. „Pohoršení je zde míněno nikoli

¹⁰⁶⁵ Stejná oprávnění, která náleží kaplanovi při námořní plavbě, udělil papež Pius XII. také kněžím v letadlech. Viz MP *De facultate audiendi confessiones sacerdotibus aërium iter arripientibus concedenda*, AAS 40 (1948), s. 17.

¹⁰⁶⁶ KRUKOWSKI Józef, *Kapelani*, in: Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego, Tom II/1, Poznań 2005, s. 475 Pallottinum Poznań 2010, s. 171.

¹⁰⁶⁷ srov. STOKŁOSA Marek, *Uwolnienie penitentów z kar kościelnych w zakresie wewnętrznym sakramentalnym*, in: Symposium 20 (2016) 2, s. 108–109.

¹⁰⁶⁸ srov. ARIAS Juan, *Sankcje w Kościele*, in: Kodex prawa kanonicznego, komentarz, Wolters Kluwer Polska Kraków 2011, s. 1014.

¹⁰⁶⁹ SYRYJCZYK Jerzy, *Wymiar kar "latae sententiae" w świetle przepisów Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 roku*, in: Prawo kanoniczne 28 (1985) 3–4, s. 63.

ve smyslu morální teologie, ale ve smyslu trestněprávním, to znamená být jiným příčinou k tomu, že se sami dopustí nějakého trestného činu.¹⁰⁷⁰

Druhé nebezpečí, ztráta dobré pověsti, se týká přímo viníka. Jedná se o situaci, ve které by odhalení dosud nevyhlášeného trestu bylo příčinou škody na dobrém jménu viníka. Také zde rozhoduje o případném nebezpečí škody sám viník. V obou případech se ovšem nesmí stát, že by se jednalo pouze o výmluvu, aby se viník nemusel trestu podřídit.¹⁰⁷¹ Viník má povinnost se trestu podřídit, a proto je zneužití možnosti pozastavení trestu dalším hříchem i trestným činem a může být potrestáno spravedlivým trestem (kán. 1393).

Upadnutí do trestu *latae sententiae* nenastupuje vždy, kdy je spáchán trestný čin, s kterým je tato sankce spojena. Aby se tak stalo, musí být jednání pachatele nejen přičitatelné, ale musí být také úmyslné. Musí se jednat o subjektivní i objektivní porušení práva,¹⁰⁷² nesmí být tedy vykonáno s jakoukoli polehčující okolností. Zákonodárce výslovně stanoví, že v případě polehčujících okolností nestíhá viníka trest *latae sententiae* (kán. 1324 §3). Zpovědník proto musí zjistit, za jakých okolností byl skutek spáchán. V případě, že se penitenta týká některá z polehčujících okolností uvedená v kánonu 1324 §1, není oprávnění zpovědníka nijak omezené, protože viník do trestu *latae sententiae* neupadl.¹⁰⁷³

7.4.2.2. Tresty stanovené soudní nebo správní cestou

Tresty, které byly stanoveny soudní popřípadě správní cestou (*ferendae sententiae*), jsou účinné až od jejich uložení, nikoli od okamžiku spáchání zločinu (kán. 1314). Jestliže se jedná o nápravný trest zakazující přijímat svátosti (exkomunikace a interdikt), je oprávnění zpovědníka udělit platné rozhřešení omezeno až od okamžiku účinnosti trestu. Kdyby penitent přistoupil ke zpovědi mezi spácháním zločinu a uložením trestu, není zpovědníková pravomoc nijak omezena.

V případě, že byl pachatel trest exkomunikace nebo interdiktu již uložen, zpovědník

¹⁰⁷⁰ ARIAS Juan, *Sankcje w Kościele*, in: *Kodex prawa kanonicznego, komentarz*, Wolters Kluwer Polska Kraków 2011, s. 1015.

¹⁰⁷¹ srov. LÜDICKE Klaus, *Strafrecht*, in: MK, s. 1352/3.

¹⁰⁷² srov. ZUBERT W. Bronislaw, *Sacramentale sigillum inviolabile est*, in: *Pro iure et vita*, Wybor pism B.W. Zuberta OFM, red. E. Szczot, Lublin 2005, s. 650.

¹⁰⁷³ SYRYJCZYK Jerzy, *Sankcje w Kościele. Część ogólna*, Wydawnictwo Uniwersytetu Kardynała Wyszyńskiego Warszawa 2008, s. 162.

udělit rozhřešení nemůže.¹⁰⁷⁴ Musí proto penitenta odkázat na příslušnou autoritu, která je oprávněná trest prominout. Touto autoritou je Apoštolský stolec, pokud je mu tento trest vyhrazen. Dále je příslušnou autoritou ordinář, který ustanovil soud k uložení nebo úřednímu prohlášení trestu, nebo který trest rozhodnutím uložil nebo úředně prohlásil. Trest může prominout také ordinář místa, kde se pachatel zdržuje. Ten ovšem musí napřed prominutí projednat s ordinářem, který trest stanovil, pokud tomu nebrání mimořádné okolnosti (kán. 1355 §1).

Pozastavení trestu *ferendae sententiae* nastupuje pouze v případě nebezpečí smrti penitenta (viz kán. 976 a 1352 §1).

7.4.3. Kněz stížený nápravným trestem

K omezení zpovědní fakulty z důvodu nápravného trestu nedochází pouze tehdy, je-li tímto trestem stížen penitent. Tresty exkomunikace a interdiktu zakazují svátosti nejen přijímat, ale také udělovat (kán. 1331 §1). Kněží se týká navíc trest suspenze, který zakazuje konat buď všechny nebo některé úkony moci ze svátosti svěcení (kán. 1333 §1). Kdyby kněz stížený nápravným trestem přesto svátosti uděloval, jsou takto udělené svátosti platné, avšak nedovolené.¹⁰⁷⁵ Nedovolené udílení svátostí je ovšem hříšné. Každým udělením svátosti by kněz páchal další hřích, což je v rozporu s podstatou svátostí. Není přípustné někoho rozhřešit za cenu škody na vlastní duši. „Kněz koná svoji službu v osobě Krista (*in persona Christi*), proto nemůže někoho rozhřešit a zároveň sám do hříchu upadnout.“¹⁰⁷⁶ Aby kněz mohl opět řádně udílet svátosti, musí mu být trest prominut. Prominutí trestu se uskutečňuje za stejných podmínek jako u penitenta, jak bylo uvedeno výše (viz kán. 1355 a 1356).

Ovšem zákaz udílení svátostí se za určitých okolností pozastavuje ve prospěch duší podle zásady *salus animarum suprema lex*.¹⁰⁷⁷ Prvním případem je situace, kdy se to jeví nutné pro pomoc věřícím, kteří jsou v nebezpečí smrti (kán. 1335). Na základě ustanovení kánonu 976 je každý kněz bez výjimky oprávněn v případě nebezpečí smrti penitenta

¹⁰⁷⁴ srov. GÓRALSKI Wojciech, *Władza spowiednika w zakresie odpuszczaniagrzechow i kar według nowego Kodeksu prawa kanonicznego*, in: *Prawo kanoniczne* 27 (1984) 3–4, s. 82–83.

¹⁰⁷⁵ srov. ARIAS Juan, *Sankcje w Kościele*, in: *Kodex prawa kanonicznego, komentarz*, Kraków 2011, s. 1003–1004.

¹⁰⁷⁶ PASTUSZKO Marian, *Uprawnienie do sprawowania sakramentu pokuty i pojednania (kanony 966–975 i kan. 144 §§1–2)*, in: *Prawo kanoniczne* 37 (1994) 3–4, s. 202.

¹⁰⁷⁷ srov. NOWICKA Urszula, *Uprawnienia szafarza sakramentu pokuty i pojednania przy spowiedzi wiernego innego obrządku*, in: *Seminare* 30 (2011), s. 58.

platně a dovoleně zpovídat. V tomto případě nehraje roli, v jakém trestu se zpovědník nachází.

Druhý případ pozastavení zákazu udílet svátosti se týká pouze trestů *latae sententiae*. Jestliže nápravný trest nastupující bez rozhodnutí představeného není úředně zjištěn, zákaz se pozastavuje v případě, že věřící žádá svátost nebo svátostinu nebo úkon řízení; toto je dovoleno žádat z jakéhokoliv spravedlivého důvodu (kán. 1335). Uvedené ustanovení plyne z nezczitelného práva věřících na přijímání svátostí (kán. 843) a zároveň ze samé podstaty církve konat kněžskou službu Ježíše Krista, ve které se uskutečňuje oslava Boží a spása člověka (srov. kán. 834).¹⁰⁷⁸ Spravedlivý důvod, na jehož základě může penitent žádat o udělení svátosti, je třeba chápat vzhledem k právu věřících na svátosti široce. Stačí, když věřící žádá v dobré víře, což kněz nemusí zjišťovat. Věřící mohou žádat i tehdy, když je jim existence trestu známa.¹⁰⁷⁹ „Zákonodárce klade v tomto případě právo věřících na přijímání svátostí nad zachování církevní kázně, k čemuž mají sloužit právě zákazy spojené s upadnutím do nápravného trestu (srov. kán. 1317).“¹⁰⁸⁰ Motivem této žádosti však musí být opravdová potřeba věřících a nikoli například snaha poskytnout knězi záminku, aby se nemusel podřizovat zákazu vyplývajícímu z nápravného trestu.¹⁰⁸¹ Pokud by věřící nevěděli, že kněz nesmí vykonávat svoji službu, postačuje k pozastavení trestů například skutečnost, že lidé přišli na pravidelnou mši svatou nebo stojí u zpovědnice a čekají, aby mohli přistoupit ke svátosti smíření.¹⁰⁸² Avšak neexistuje spravedlivý důvod, který by mimo nebezpečí smrti opravňoval věřící žádat o udělení svátosti kněze, který upadl do trestu suspenze *latae sententiae* z důvodu uzavření neplatného manželství, i když pouze civilního (kán. 1394 §1), a to také v případě, že by trest nebyl později úředně prohlášen.¹⁰⁸³ Důvodem je iregularita, do které kněz uzavřením manželství upadl a která mu brání ve vykonávání moci ze svěcení (viz kán. 1041 a 1044).

Stejně jako u penitenta zákaz přijímání svátostí tak také u kněze zákaz jejich udělování se pozastavuje zcela nebo zčásti v případě nebezpečí vážného pohoršení nebo ztráty dobré

¹⁰⁷⁸ srov. KRUKOWSKI Józef, *Wierni chrześcijanie*, in: Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego, Tom II/1, Pallottinum Poznań 2005, s. 30.

¹⁰⁷⁹ ARIAS Juan, *Sankcje w Kościele*, in: Kodex prawa kanonicznego, komentarz, Wolters Kluwer Polska Kraków 2011, s. 1005.

¹⁰⁸⁰ SYRYJCZYK Jerzy, *Sankcje w Kościele. Część ogólna*, Wydawnictwo Iniwersytetu Kardynała Wyszyńskiego Warszawa 2008, s. 234.

¹⁰⁸¹ srov. LÜDICKE Klaus, *Strafrecht*, in: MK, s. 1335/3.

¹⁰⁸² srov. SYRYJCZYK Jerzy, *Sankcje w Kościele. Część ogólna*, Wydawnictwo Iniwersytetu Kardynała Wyszyńskiego Warszawa 2008, s. 234–235.

¹⁰⁸³ PONTIFICIUM CONSILIIUM DE LEGUM TEXTIBUS, *Declaratio Atteso che in qualche nazione*, AAS 90 (1998), s. 63–64.

pověsti (kán. 1352 §2). „Příkladem může být kněz, který by odmítáním sloužení mše svaté z důvodu upadnutí do nápravného trestu uvedl věřící do závažného pohoršení, popřípadě by se octl v nebezpečí ztráty dobré pověsti.“¹⁰⁸⁴ Také zde platí dva nezbytné předpoklady pro tuto možnost pozastavení nápravného trestu. Trest nesmí být úředně prohlášen a nesmí být obecně znám v místě, kde se viník nachází.

8. Oprávnění zpovědníka v procesním právu

Oprávnění zpovědníka procesním právu spočívá v možnosti odepřít výpověď, která se týká skutečností poznaných ve svátosti smíření. Tato možnost je dána zpovědníkům jak v právním řádu katolické církve, tak také v právním řádu České republiky. V souvislosti

¹⁰⁸⁴ LÜDICKE Klaus, *Strafrecht*, in: MK, s. 1335/3.

se zpovědním tajemstvím se v rámci kanonickoprávních předpisů jedná nejen o oprávnění, nýbrž o striktní povinnost, ze které není možné udělit výjimku (srov. kán. 983). Právní řád České republiky respektuje tuto povinnost jakožto státem uznanou povinnost mlčenlivosti duchovních.

8.1. Zpovědník v kanonickém procesním právu

8.1.1. Možnost odepřít výpověď

Všichni duchovní jsou vyňati ze svědecké výpovědi, pokud se jedná o skutečnosti, které jim byly sděleny v souvislosti s posvátnou službou. Toto ustanovení se týká také dalších osob, které jsou vázány služebním tajemstvím byť jen z důvodu poskytnutí rady (viz kán. 1548 §2 odst. 2). Ve znění toho ustanovení je vzhledem k duchovním změna oproti dřívější právní úpravě, která přiznávala toto oprávnění farářům a jiným kněžím (viz kán. 1755 §2, odst. 1 CIC 1917). „Zákonodárce v aktuálně platném znění jmenuje obecně duchovní (*clerici*), což umožnila změna pojmu klerik, který nyní zahrnuje již pouze nositele svátostného svěcení (srov. kán. 266 §1). Zároveň je tím přiznáno oprávnění odmítnout výpověď také jáhnům.“¹⁰⁸⁵

Jestliže svědek má důvod odepřít svoji výpověď, musí soudce předem informovat o tom, že požadované informace jsou chráněné služebním tajemstvím. Pokud by osoba, která má důvod odepřít výpověď, přesto výpověď učinila, může soudce tuto výpověď přijmout jako důkaz ovšem s výjimkou informací získaných ve svátosti smířenní.¹⁰⁸⁶

Proti rozhodnutí soudce, který neuzná právo odepřít výpověď, není jmenován žádný právní prostředek. Kánon 1629 odst. 4 dokonce vylučuje odvolání k vyššímu soudu, protože se nejedná o dekret s účinností konečného rozsudku. Jelikož se svědek, který chce odepřít výpověď, nemusí obávat žádné sankce, je mu dána možnost odepřít svědectví bez následků, pokud se cítí vázán povinností mlčenlivosti, kterou soudce neuznal, nebo pokud hodnotí hrozící nebezpečí výše než soudce.¹⁰⁸⁷

Zákonodárce zde odkazuje vzhledem k duchovním obecně na poznatky získané v jejich

¹⁰⁸⁵ LÜDICKE Klaus, *Prozessrecht*, in: MK, Essen seit 1984, s. 1548/1.

¹⁰⁸⁶ srov. SZTYCHMILER Ryszard, *Proces sporny*, in: Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego, Tom V, Pallottinum Poznań 2007, s. 202.

¹⁰⁸⁷ srov. LÜDICKE Klaus, *Prozessrecht*, in: MK, Essen seit 1984, s. 1548/1.

službě plynoucí z přijetí svátosti svěcení. „Protože se nejedná pouze o poznatky získané ze svátosti smíření, nýbrž také o všechny další poznatky, které duchovní získali při výkonu své služby, týká se toto ustanovení také jáhnů, kteří nemohou být zpovědníky.“¹⁰⁸⁸ Svědek, kterému přísluší na základě profesní povinnosti mlčenlivosti právo odepřít výpověď, nemůže výpověď odmítnout, pokud osoba, kterou má mlčenlivost chránit, udělila k výpovědi dovolení. Tato skutečnost se týká duchovních pouze vzhledem k těm informacím, které znají mimo svátost smíření. Zde může osoba, která svěřila duchovnímu nějaké informace ze svého soukromí, udělit dovolení tyto informace zveřejnit. Avšak ze zpovědního tajemství tuto výjimku udělit nelze. „Penitent nemá právo zprostit zpovědníka povinnosti zachovat zpovědní tajemství.“¹⁰⁸⁹ Právo odepřít výpověď platí podle ustanovení kánonu 1534 také pro strany. Pokud by se tedy duchovní účastnil řízení nikoli jako svědek, nýbrž jako jedna z procesních stran, platí pro něj tato možnost odepřít výpověď také.¹⁰⁹⁰

8.1.2. Nezpůsobilost vypovídat

Zpovědník je zcela nezpůsobilý svědčit o skutečnostech, které se dověděl ze svátostného vyznání. To platí také v případě, pokud by penitent zpovědníka vyzval, aby soudu oznámil cokoli ze svého vyznání (kán. 1550 §2 odst. 1).¹⁰⁹¹ Nezpůsobilost svědčit neznamená, že by zpovědník nebyl schopen fakticky vypovídat. Jedná se výhradně o právní nepřípustnost svědeckého výslechu a také o nemožnost použití případných svědeckých výpovědí, které by se nedopatřením uskutečnily. Zpovědník je ohledně poznatků známých pouze ze svátosti smíření nezpůsobilý ke svědecké výpovědi a nesmí být vyslechnut. Pokud by byl předvolán k soudu, je nejen oprávněn, nýbrž také povinen odepřít své svědectví. „Případná výpověď podléhá absolutnímu zákazu využití a nemá žádnou právní hodnotu.“¹⁰⁹² Nutno dodat, že v případě zpovědníka by taková nedopatřením učiněná výpověď byla přímým prozrazením zpovědního tajemství.

¹⁰⁸⁸ KRUKOWSKI Józef., *Sakrament pokuty*, in: Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego, Tom III/2, Pallottinum Poznań 2010, s. 150.

¹⁰⁸⁹ KUBÍČEK Petr, *Il ministro del sacramento della penitenza sotto un profilo canonico – teologico contemporaneo*, Roma 2002, s. 192.

¹⁰⁹⁰ srov. LÜDICKE Klaus, *Prozessrecht*, in: MK, Essen seit 1984, s. 1548/3.

¹⁰⁹¹ srov. SZTYCHMILER Ryszard, *Proces sporny*, in: Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego, Tom V, Pallottinum Poznań 2007, s. 205.

¹⁰⁹² ZUBERT Wenanty Bronoslaw, *Sacramentale sigillum inviolabile est*, in: Pro iure et vita, Wybor pism B.W. Zuberta OFM, red. E. Szczot, Lublin 2005, s. 653.

Zpovědník by se v takovém případě provinil proti ustanovení v kánonu 983 §1 a ve smyslu kánonu 1388 by byl podle okolností trestán. Soudce, notář a případní další přítomní této výpovědi by byli ve smyslu kánonu 983 §2 vázáni povinností zachovat tajemství (*secretum*), protože byli přítomni prozrazení zpovědního tajemství.¹⁰⁹³ Každé zaznamenání takovéto výpovědi musí být zničeno. Případné užití poznatků z této výpovědi by bylo porušením povinnosti zachovat tajemství (*secretum*) na základě ustanovení kánonu 983 §2 a podléhalo by trestním sankcím ve smyslu kánonu 1388 §2. Aby se předešlo tak závažné situaci, je nezbytné upozornit vypovídajícího kněze ještě před zahájením výpovědi, že skutečnosti poznané ve svátosti nesmí zaznít, a že jejich zmínění by bylo stejně bezcenné, protože by se jednalo o neplatné svědectví, to znamená o nulitní procesní úkon.

Zpovědník tedy nesmí být předvolán jako svědek ohledně informací získaných ze svátostného vyznání. Pokud by jej soudce přeci předvolal, musí zpovědník svědeckou výpověď odepřít. Kdyby svoji svědeckou výpověď neodepřel, nejen že se proviní porušením svátostné pečeti (*sacramentale sigillum*), ale druhá strana procesu může vznést námitku a žádat, aby byl tento svědek vyloučen (viz kán. 1555). Pokud by přesto došlo ke svědecké výpovědi zpovědníka (nebo osoby s povinností zachovat tajemství), výslech je právně neplatným procesním jednáním. Ve věcech soukromého prospěchu může být toto jednání podle kánonu 1619 napraveno rozsudkem.¹⁰⁹⁴ V ostatních případech má tento rozsudek tak zvanou napravitelnou vadu, protože byl vynesena na základě neplatného soudního úkonu, jehož neplatnost nebyla napravena (viz kán. 1622 odst. 5). Proti takovému rozsudku je možno podat žalobu na neplatnost rozsudku ve lhůtě tří měsíců od seznání zveřejnění rozsudku (kán. 1623).¹⁰⁹⁵ Nutno dodat, že možnost nápravy takové výpovědi je čistě procesního rázu. Po faktické stránce prozrazení zpovědního tajemství napravit nelze. Navíc kvůli vyloučení zpovědníka jako svědka a vzhledem k procesní nepřijatelnosti jeho případné výpovědi může dojít ke stavu důkazní nouze. V takovém případě, pokud by neexistoval jiný svědek nebo jiný důkaz, nemůže být v dané záležitosti vynesena rozsudek (viz kán. 1608 §4).

O tom, že se nejedná pouze o teoretické možnosti, svědčí také některá soudní řízení projednávaná u českých církevních soudů. Před tribunálem Metropolitního soudu v Praze

¹⁰⁹³ srov. Tamtéž, s. 646.

¹⁰⁹⁴ srov. LÜDICKE Klaus, *Prozessrecht*, in: MK, Essen seit 1984, s. 1550/5.

¹⁰⁹⁵ srov. ZUBERT Wenanty Bronislaw, *Sacramentale sigillum inviolabile est*, in: Pro iure et vita, Wybor pism B.W. Zuberta OFM, red. E. Szczot, Lublin 2005, s. 653.

byla například projednávána kauza manželské nulity,¹⁰⁹⁶ ve které vystupoval jako svědek zpovědník obou stran procesního řízení. Zpovědník byl upozorněn, že žádná skutečnost ze svátosti smíření nesmí ve výpovědi zaznít, což on odsouhlasil s tím, že dokáže oddělit informace z fóra interna a externa. Avšak i přes toto ujištění došlo ze strany zpovědníka k vyzrazení informací ze svátostného vyznání, jak uvedla strana žalující ve svém vyjádření po zveřejnění procesních akt. Proto je překvapující, že uvedené svědectví bylo citováno v rozsudku, ačkoli se jedná o nulitní procesní úkon.

8.1.3. Normy obsažené v dalších církevních dokumentech

Procesní ochrana zpovědního tajemství není zakotvena pouze v normách Kodexu kanonického práva, nýbrž také v dalších církevních dokumentech týkajících se procesního řízení. Vzhledem k ochraně zpovědního tajemství vylučují tyto dokumenty zpovědníka z účasti v procesu vzhledem ke skutečnostem, které byly poznány ze svátostného vyznání. Zpovědník nesmí použít poznatky ze svátosti smíření na vnějším fóru v žádném případě a žádným způsobem. A to ani k vnějšímu dobru penitenta. „To se týká především soudních či administrativních řízení, ve kterých zpovědník nesmí svědčit, i kdyby to penitentovi mohlo jakkoli pomoci.“¹⁰⁹⁷

Z tohoto důvodu nesmí zpovědník podle instrukce Kongregace pro svatořečení vystupovat jako svědek ani v beatifikačním nebo kanonizačním procesu. Tento zákaz výpovědi se týká skutečností známých nejen ze svátosti smíření, nýbrž také z mimosvátostného fóra, pokud se tyto skutečnosti týkají záležitostí svědomí.¹⁰⁹⁸ Stejně tak zakazuje účast zpovědníkovi v beatifikačním nebo kanonizačním procesu instrukce *Sanctorum Mater*, která výslovně uvádí, že „ke svědectví nesmí být připuštěn kněz, aby svědčil o tom, co se dověděl ze svátostného vyznání. Ke svědectví nesmí být připuštěni pravidelní zpovědníci, nebo duchovní vůdci Božího služebníka, aby svědčili také o tom, co se dověděli od Božího služebníka mimo svátostné vyznání v oboru svědomí“.¹⁰⁹⁹ Zpovědník je oprávněn svědčit v kauzách blahořečení a svatořečení, avšak pouze o věcech známých mimo svátostný obor a obor svědomí. Může tak například svědčit

¹⁰⁹⁶ Č. j.: 25/13/I rozs.

¹⁰⁹⁷ KAMAS Juraj, *Porušenie spovedného tajomstva a s tým súvisiace tresty*, in: Tribunál 1 (2006), s. 12.

¹⁰⁹⁸ CONGREGATIO DE CAUSIS SANCTORUM, *Normae servandae in inquisitionibus ab episcopis faciendis in causis sanctorum*, AAS 75 (1983), art. 20, s. 399.

¹⁰⁹⁹ CONGREGATIO DE CAUSIS SANCTORUM, *Sanctorum Mater*; art. 101, §12. in Acta ČBK 3, (2008), s. 136.

o mládí a studiích Božího služebníka, ale nesmí v žádném případě svědčit o skutečnostech známých ze svátostného vyznání ani o obsahu duchovních rozhovorů, jak stanoví instrukce *Sanctorum Mater*.

Toto ustanovení se zásadně liší od dřívější právní úpravy, podle které zpovědník nebyl vázán povinností mlčenlivosti o ctnostech a zvláštních Božích darech u zemřelých osob. Proto mohl zpovědník svědčit o ctnostech a různých obdržení milostech v procesech blahořečení a svatořečení.¹¹⁰⁰ Toto právo zpovědníkům výslovně přiznával papež Benedikt XIV. v roce 1743 ve svém dekretu *De servorum Dei beatificatione*.¹¹⁰¹ Ačkoliv se tato změna zdá přísná, je nezbytné ji nejen akceptovat jakožto aktuálně platné ustanovení, nýbrž je třeba zároveň této změně přiznat velké opodstatnění. A to vzhledem ke stále menší vážnosti, které se svátost smíření těší, ke stále nižší vzdělanosti ohledně této svátosti, tak také vzhledem ke stále častějším případům porušení zpovědního tajemství a útoků na svátost smíření.

Důraz na zachování a ochranu zpovědního tajemství kladou také normy o nejtěžších deliktech vydaných Kongregací pro nauku víry. Normy nejen stanoví, jak má být postupováno v případě postihování nejtěžších deliktů (mezi které patří přímé i nepřímé prozrazení zpovědního tajemství), nýbrž v procesní části stanoví také pro tyto procesy ochranu zpovědního tajemství. V případě nejtěžších deliktů proti svaté zpovědi nemůže tribunál zveřejnit jméno žalobce, ani obžalovaného, ani jeho patrona, pokud k tomu nedal žalobce souhlas. Tribunál musí velice pozorně posoudit osobu žalobce, „a především je třeba zabezpečit, aby se absolutně zabránilo jakémukoli riziku porušení zpovědního tajemství“.¹¹⁰²

8.2. Zpovědník v procesním právu České republiky

Oprávnění odepřít výpověď přiznává zpovědníkovi také právní řád České republiky, když povinnost chránit obsah svátostného vyznání respektuje jako státem uznanou povinnost mlčenlivosti duchovních. Na rozdíl od ustanovení církevních zákonů však tato povinnost mlčenlivosti není chráněna důsledně jakožto absolutně neporušitelná.

¹¹⁰⁰ srov. FOLTÝNOVSKÝ Josef, *Zpovědní tajemství*, in: ČKD 108 (1928) 2, s. 107.

¹¹⁰¹ srov. Tamtéž, s. 108.

¹¹⁰² CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDEI, *Normae de delictis Congregationi pro Doctrina Fidei reservatis seu Normae de delictis contra fidem necnon de gravioribus delictis*, AAS 102 (2010), s. 428.

8.2.1. Občanský soudní řád

Občanský soudní řád výslovně stanoví, že dokazování je třeba provádět tak, aby byla šetřena povinnost zachovávat mlčenlivost o utajovaných informacích chráněných zvláštním zákonem a jiná zákonem stanovená nebo státem uznávaná povinnost mlčenlivosti. V těchto případech lze provést výslech jen tehdy, jestliže vyslýchaného zprostil povinnosti mlčenlivosti příslušný orgán nebo ten, v jehož zájmu má tuto povinnost; přiměřeně to platí i tam, kde se provádí důkaz jinak než výslechem.¹¹⁰³ Zpovědník proto v občanskoprávním řízení o poznatcích ze svátostného vyznání svědčit nemusí.

8.2.2. Občanský správní řád

Také správní řád výslovně stanoví, že svědek nesmí být vyslýchán tehdy, pokud by svou výpověď porušil státem uloženou nebo uznanou povinnost mlčenlivosti, ledaže byl této povinnosti příslušným orgánem nebo tím, v jehož zájmu tuto povinnost má, zproštěn.¹¹⁰⁴ Ustanovení o případném zproštění povinnosti mlčenlivosti se týká různých služebních tajemství, ale v žádném případě se nejedná o zpovědní tajemství, protože této povinnosti zprostit nelze.¹¹⁰⁵

V občanskoprávním i správním řízení je proto situace zcela jasná. V obou případech je důsledně respektována povinnost duchovních zachovat mlčenlivost ohledně informací ze svátosti smíření, a zpovědník proto svědčit nemusí.¹¹⁰⁶ Zbývá jen pro úplnost dodat, že se zde jedná pouze o mlčenlivost duchovních. I když tedy zpovědník sám svědčit nemusí, tato ustanovení se netýkají ostatních osob vázaných ve smyslu kánonu 983 §2 povinností zachovat tajemství (*secretum*).

8.2.3. Trestní zákon a trestní řád

¹¹⁰³ §124 zákon 99/1963 Sb. občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

¹¹⁰⁴ § 55 odst. 3 zákon 500/2004 Sb. správní řád, ve znění pozdějších předpisů.

¹¹⁰⁵ srov. ALTHAUS Rüdiger, *Beichtgeheimnis*, in: MK, s. 983/2.

¹¹⁰⁶ srov. HRDINA Ignác Antonín, *Náboženská svoboda v právu České republiky*, Eurolex Bohemia Praha 2004, s. 229.

Podle ustanovení trestního zákona byl zpovědník až do roku 2002 povinen oznámit taxativně stanovené trestné činy také v případě, že se o nich dověděl ze svátostného vyznání. Byl tedy vázán tak zvanou oznamovací povinností. „Ohledně těchto skutečností měl zpovědník také povinnost svědčit, ačkoli jinak jako svědek v trestněprávním řízení již vystupovat nemusel. Povinnost překazit v zákoně stanovené připravované nebo právě páchané trestné činy zůstávala zpovědníkům také.“¹¹⁰⁷

Církevní zákon¹¹⁰⁸ z roku 2002 v §35 novelizoval také §168¹¹⁰⁹ trestního zákona, když jeho třetí odstavec doplnil o slova: „Oznamovací povinnost nemá také duchovní registrované církve a náboženské společnosti s oprávněním k výkonu zvláštních práv, dozví-li se o spáchání trestného činu v souvislosti s výkonem zpovědního tajemství, nebo v souvislosti s výkonem práva obdobného zpovědnímu tajemství.“ Na základě tohoto ustanovení nesmí být tedy zpovědník vyslýchán v souvislosti se skutečnostmi, které zná ze svátosti smíření. V trestním řízení platí, že zákaz výslechu se nevztahuje na svědeckou výpověď týkající se trestního činu, stran něhož má svědek oznamovací povinnost.¹¹¹⁰

„Avšak vzhledem k tomu, že duchovní oprávněných církví a náboženských společností již oznamovací povinnost vzhledem ke skutečnostem poznaným ze svátosti smíření nemají, platí pro ně ochrana povinnosti mlčenlivosti v trestním řízení absolutně.“¹¹¹¹

V praxi to znamená, že zpovědník, který by se ve svátosti smíření dověděl o tom, že některý ze stanovených trestných činů byl již spáchán, není vázán povinností tento trestný čin oznámit. „Podle aktuální právní úpravy zpovědník oznamovací povinnost nemá a nesmí být v této souvislosti ani vyslýchán.“¹¹¹²

Avšak situace není tak pozitivní, jak by se mohlo z uvedených skutečností zdát. Církevní zákon výslovně stanoví, že zvláštním právem zachovat povinnou mlčenlivost není dotčena povinnost překazit trestný čin uložená zvláštním zákonem. Tato povinnost se netýká trestných činů již spáchaných, to znamená dokonaných, nýbrž takových, které někdo připravuje nebo aktuálně páchá.¹¹¹³

¹¹⁰⁷ VALEŠ Václav, *Konfesní právo*, Aleš Čeněk Plzeň 2008, s. 225.

¹¹⁰⁸ Zákon 3/2002 o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů.

¹¹⁰⁹ V aktuálně platném znění trestního zákona se jedná o § 367, obsah je však totožný.

¹¹¹⁰ § 99, odstavec 3, zákon 141/1961 o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů.

¹¹¹¹ KRÍŽ Jakub, *Zákon o církvích a náboženských společnostech*, komentář, C.H. Beck Praha 2010, s. 137.

¹¹¹² HRDINA Ignác Antonín, *Náboženská svoboda v právu České republiky*, Eurolex Bohemia Praha 2004, s. 231.

¹¹¹³ viz ŠÁMAL Pavel, PÚRY Stanislav, RIZMAN František, *Trestní zákon, komentář*, díl II, C. H. Beck Praha 2004, s. 1021.

Zákon vyjmenovává mezi trestnými činy, které má každý povinnost překazit, například trestný čin vraždy, zabití, těžkého ublížení na zdraví, vydírání, neoprávněného nakládání s osobními údaji, znásilnění, pohlavního zneužití, týrání svěřené osoby, krádeže, zpronevěry, podvodu, pojistného podvodu, padělání a pozměnění peněz.¹¹¹⁴ Povinnost překazit stanovené trestné činy má zpovědník v plném rozsahu. Současná česká právní úprava sice osvobozuje zpovědníka od oznamovací povinnosti, ale nebere zřetel na to, že zpovědník nesmí na kajícího (ale ani na jiné osoby, například na spoluviníka) vyzradit nic a z žádného důvodu (viz kán. 983).¹¹¹⁵

V praxi to znamená, že se zpovědník ve svátosti smíření dozví například o spáchání trestného činu vraždy, kterou již někdo spáchal. V takovém případě oznamovací povinnost nemá, i když trestní zákon tento čin vyjmenovává mezi trestnými činy, které mají být ohlášeny.¹¹¹⁶ Avšak pokud by se opět ve svátosti smíření dověděl, že trestný čin vraždy je aktuálně připravován nebo páchán, má povinnost tento čin překazit, protože zákon tento trestný čin vyjmenovává také mezi těmi, které má občan povinnost překazit a zpovědník není této povinnosti zbaven. Překažení trestného činu je každé jednání, které je v konkrétním případě způsobilé zabránit spáchání nebo dokončení trestného činu. Prostředky překažení mohou být různé. Od použití fyzického násilí přes psychické působení, vytvoření technické překážky znemožňující spáchání činu, varování osoby, která má být činem poškozena, až po včasné oznámení orgánům uvedeným v § 367 odst 3. Zde se výslovně uvádí státní zástupce, nebo policejní orgán. Voják může místo toho učinit oznámení veliteli nebo náčelníku.¹¹¹⁷

Veškeré možnosti uvedené jako způsob překažení trestného činu jsou v rozporu s podstatou zpovědního tajemství. Jedná-li se tedy o trestný čin vyjmenovaný trestním zákonem a tento čin není již dokončen, nýbrž se připravuje nebo je aktuálně páchán, je zpovědník vázán povinností tento trestný čin oznámit nebo překazit. „Pokud by tak neučinil, sám se dopouští trestného činu.“¹¹¹⁸ V odborné literatuře je možné se setkat s názorem, že by zpovědník mohl být zbaven trestnosti v důsledku ustanovení §367 odst. 2 Trestního zákona, podle kterého ten, kdo nepřekazil trestný čin vyjmenovaný v odst. 1,

¹¹¹⁴ Všechny taxativně stanovené trestné činy jsou vyjmenovány v paragrafu 367 Trestního zákona.

¹¹¹⁵ srov. KRÍŽ Jakub, *Zákon o církvích a náboženských společnostech*, komentář, C. H. Beck Praha 2010, s. 137.

¹¹¹⁶ § 368, odstavec 1, zákon 40/2009 trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů.

¹¹¹⁷ srov. ŠÁMAL Pavel, PÚRY Stanislav, RIZMAN František, *Trestní zákon, komentář*, díl II, C. H. Beck Praha 2004, s. 1021.

¹¹¹⁸ HRDINA Ignác Antonín, *Náboženská svoboda v právu České republiky*, Eurolex Bohemia Praha 2004, s. 232.

není trestný, nemohl-li trestný čin překazit bez značných nesnází nebo aniž by sebe nebo osobu blízkou uvedl v nebezpečí smrti, ublížení na zdraví, jiné závažné újmy nebo trestního stíhání. Podle mínění některých autorů je exkomunikace, do které zpovědník při přímém prozrazení zpovědního tajemství upadá, natolik závažnou újmou, že by se mohlo jednat o jinou závažnou újmu, tak, jak ji odst. 2 zmiňuje.¹¹¹⁹ Jakkoli zní tato možnost velice příznivě a z pohledu katolické církve také zcela logicky, je klíčové pro její posouzení, „zda lze exkomunikaci a s ní spojené důsledky soukromoprávního charakteru považovat za závažnou újmu podle odst. 2“.¹¹²⁰ Jak uvádí komentáře k trestnímu zákonu, otázku, zda půjde o značné nesnáze, pro které nemohl někdo překazit trestný čin, je třeba řešit podle okolností konkrétního případu. Je třeba přihlédnout k tomu, zda osoba měla k dispozici přiměřeně účinné prostředky, případně jaké byly další podmínky (i subjektivní, např. zdravotní stav) k zákroku, zda mohla učinit alespoň oznámení. „Jiná závažná újma se svou povahou a důsledky musí rovnat alespoň ublížení na zdraví.“¹¹²¹ Z uvedených skutečností vyplývá, že není vůbec jisté, zda by církevní trest byl považován za dostatečnou újmu, která opravňuje k beztrestnému nepřeřazení uvedených trestných činů. Vzhledem k tomu, že v praxi zatím žádný takový případ nenastal, zůstává tato možnost na úrovni akademické diskuse.

Právní řád České republiky chrání zpovědní tajemství, když tuto povinnost zpovědníků respektuje jakožto státem uznanou povinnost mlčenlivosti duchovních. Zpovědník nesmí být ohledně poznatků získaných ze svátosti smíření vyslýchán v žádném procesním řízení. Tato právní ochrana se však týká pouze duchovních. Ustanovení státních zákonů zcela opomíjejí tajemství (*secretum*), které je povinen zachovat každý, kdo se jakýmkoli způsobem cokoli dověděl ze svátostného vyznání (viz kán. 983 §2). Proto jsou tyto osoby vázány oznamovací povinností a také jsou povinny o těchto informacích svědčit.

¹¹¹⁹ viz BUBELOVÁ Kamila, *Zpovědní tajemství versus oznamovací povinnost*, in: *Trestní právo* 3 (1999) 4, s. 11.

¹¹²⁰ KŘÍŽ Jakub, *Zákon o církvích a náboženských společnostech*, komentář, C. H. Beck Praha 2010, s. 141.

¹¹²¹ ŠÁMAL Pavel, PÚRY Stanislav, RIZMAN František, *Trestní zákon, komentář*, díl II, C. H. Beck Praha 2004, s. 1021.

Závěr

Kristus, který svojí vykupitelskou obětí podal dokonalé zadostiučinění za všechny hříchy, je nejen obětujícím knězem, nýbrž zároveň také obětí. V této pozici je Kristus zcela nezastupitelný, a proto je jediným Knězem Nového zákona. Jeho kněžství je nejen jediné, nýbrž také věčné, a proto nepřechází na nikoho jiného. Tuto nauku nacházíme již v knihách Nového zákona, především v Listu Židům (kapitola 7 a 9), a církve ji předává až do současnosti (viz KKC 1536).

Aby toto kněžství v církvi stále trvalo, dává Kristus skrze svátost svěcení účast na svém kněžství, která uschopňuje nositele svěcení konat mocí a v osobě Krista (*virtute ac persona Christi*). Skrze posvěceného služebníka uděluje Kristus potřebné milosti věřícím, kteří tím, že přijali křest, se stávají nositeli všeobecného kněžství, které se od služebného kněžství liší nejen stupněm, nýbrž podstatně (LG 10). Oprávnění jednat v osobě Krista (*in persona Christi*) náleží pouze nositelům svátostného svěcení ve stupni biskupském a kněžském. Jáhnům tato moc ze svěcení nenáleží (LG 29). Tuto skutečnost dosvědčují již novozákonní spisy a díla nejstarších církevních otců. Zatímco tyto spisy často stupeň biskupský a kněžský nijak nerozlišují, jáhenství je vždy důsledně odlišeno. S touto skutečností se setkáváme také v dalších staletích, kdy kající praxe církve je řízena biskupem a kněžími, zatímco jáhnům služba odpouštění hříchů nenáleží. V období středověku, kdy těžiště svátosti smíření bylo přeneseno z pokání na vyznání hříchů, vzniká praxe vyznání hříchů před jáhnem či laikem. Přestože církevní představitelé tuto praxi schvalovali, není-li v nebezpečí smrti přítomen kněz, vždy výslovně uváděli, že se nejedná o svátost.

Zpovědníkem, který v osobě Kristově odpouští hříchy, může být tedy pouze biskup nebo kněz. Svátost svěcení v těchto dvou stupních je nezbytným předpokladem k udílení svátosti smíření, avšak samo svěcení není k platnému udílení svátosti dostačující. K platnosti rozhřešení je nutné také pověření k udílení svátosti smíření (*facultas*). Moc klíčů, kterou sám Kristus svěřil apoštolům a jejich nástupcům, biskupům a kněžím, je ontologickým předpokladem k udělení svátostného rozhřešení, avšak aktualizace této dispozice v konkrétní situaci vůči konkrétním věřícím se uskutečňuje v hierarchickém

spojení s biskupem, kterému především náleží služba posvěcování, protože je hlavním rozdělovatelem tajemných Božích darů, a proto v sobě svěřené církvi řídí veškerý liturgický život a dozírá na něj (kán. 835 §1). Z tohoto důvodu náleží biskupům pověření zpovídat nikoli z úřadu, který zastávají, nýbrž z přijatého biskupského svěcení. Pověření zpovídat je možno získat samým právem (papež a kardinálové) nebo na základě úřadu, který byl knězi svěřen. Trvalé pověření uděluje pouze místní ordinář. Kněz, kterému bylo takto pověření uděleno, je oprávněn zpovídat všechny věřící kdekoli. Toto ustanovení je zásadní změnou oproti předchozí právní úpravě, která spočívala především na územním principu.

Zpovědník uděluje rozhřešení mocí samotného Krista, a proto je jeho úkolem zprostředkovat penitentovi odpuštění hříchů a smíření s Bohem, které Kristus získal. Kněz je povinen udělit rozhřešení penitentovi, který splnil všechny předpoklady, avšak jeho pravomocí je posoudit, zda jsou tyto předpoklady splněny. Zpovědník je zodpovědný za řádné udělení svátosti smíření, a proto musí posoudit všechny okolnosti, které jsou s udělením svátosti spojené. Pokud penitent splnil svoje předpoklady, také Bůh naplňuje svůj slib daný při ustanovení této svátosti: „Komu hříchy odpustíte, tomu jsou odpuštěny, komu je neodpustíte, tomu odpuštěny nejsou“ (Mt 20,23).

Jediným řádným způsobem smíření s Bohem je jednotlivé a úplné vyznání hříchů a rozhřešení, avšak za konkrétních předpokladů je zpovědník oprávněn udělit společné rozhřešení více penitentům zároveň. Předpokladem pro tuto možnost je nebezpečí smrti penitentů nebo závažná nutnost. V obou případech lze tuto pravomoc použít pouze tehdy, není-li zpovědníkům možno vyslechnout jednotlivá vyznání všech penitentů. Za závažnou nutnost se pokládá situace, ve které se sice nejedná o ohrožení života, avšak z důvodu odložení svátosti smíření by vznikla penitentům závažná škoda. Tato škoda spočívá v tom, že věřící budou bez vlastní viny delší čas bez svátostné milosti nebo svatého přijímání.

Zatímco obecné pravomoci náleží všem zpovědníkům, speciální pravomoci jsou uděleny jen některým udělovatelům svátosti smíření, popřípadě plynou z konkrétní mimořádné situace penitenta. Touto situací je především kanonický trest, který penitentovi zakazuje přijímání svátostí. Oprávnění prominout kanonický trest náleží těm, kteří jsou oprávněni

dispenzovat od zákona opatřeného trestní sankcí, dále toto oprávnění náleží, pokud v konkrétním případě není prominutí trestu vyhrazeno Apoštolskému stolci, ordináři. V uvedených případech se jedná o prominutí trestů pro vnější obor (*in foro externo*), avšak za konkrétních okolností je možno prominout trest také v rámci udílení svátosti smíření (*pro foro interno*). Ve svátosti smíření je možno prominout pouze trest *latae sententiae*. Tato pravomoc náleží především biskupům bez ohledu na úřad, který zastávají. Nový Kodex kanonického práva umožňuje biskupům prominout nejen nápravné tresty *latae sententiae*, nýbrž také pořádkové tresty. Vzhledem k zásadnímu omezení trestů v novém kodexu však tato pravomoc nemá v praxi žádný význam, protože se týká pouze pořádkových trestů stanovených místními zákony, což je záležitost zcela výjimečná.

Pro vnitřní obor svátostný náleží pravomoc prominout nápravný trest také kanovníku penitenciáři a kaplanům ve věznicích, nemocnicích a při plavbě po moři. Tato pravomoc se vztahuje pouze na nápravný trest exkomunikace a interdiktu *latae sententiae* dosud úředně neprohlášený a nevyhrazený Apoštolskému stolci. Novou normou oproti ustanovení Kodexu kanonického práva je pravomoc udělená všem kněžím v apoštolském listu *Misericordia et misera*, která je opravňuje prominout trest exkomunikace za dokonání potrat.

Všem kněžím na základě obecného pověření zpovídat náleží pravomoc prominout nápravný trest *latae sententiae* v tzv. naléhavém případě (kán. 1357). Ten nastává tehdy, pokud je pro penitenta tvrdé setrvat ve stavu těžkého hříchu po dobu nutnou k tomu, aby příslušný představený prominul jeho trest. Zpovědník uloží penitentovi povinnost obrátit se ve lhůtě jednoho měsíce na příslušného představeného a splnit jeho příkazy. Představený tak již neuděluje prominutí trestu, protože to bylo uděleno zpovědníkem v rámci svátosti smíření. Pokud by se penitent ve lhůtě jednoho měsíce na představeného neobrátil, upadá znovu do téhož nápravného trestu.

Odpuštění trestů v rámci svátosti smíření je typickým příkladem vztahu mezi vnějším a vnitřním oborem. Úkon moci řídicí pro vnější obor má účinky také pro obor vnitřní, avšak úkony pro obor vnitřní mají účinky pro vnější obor pouze tehdy, pokud to zákon výslovně stanoví. Jednou z takových situací je právě naléhavý případ. Pokud je tajný

trestný čin, nápravný trest i jeho prominutí, nedochází ke konfliktu mezi obory výkonné moci a ten, komu byl trest prominut pro vnitřní obor, je oprávněn jednat, jako by mu byl trest prominut pro vnější obor. Pokud by však trest byl veřejně známý, situace je značně složitější, protože již dochází ke konfliktu mezi vnitřním a vnějším oborem. Ten, komu byl trest prominut pro vnitřní obor, se nemůže na tuto skutečnost odvolávat na vnějším oboru, protože se jedná o tajné prominutí trestu, které je součástí svátostné pečeti, a je proto nedokazatelné. Jakkoli je tedy prominutí trestu v rámci svátosti smíření faktickým prominutím, nezbyvá v této situaci než žádat o prominutí trestu také pro obor vnější. Kodex kanonického práva z roku 1917 stanovil, že prominutí trestu pro vnitřní obor lze pro vnější obor zákonně předpokládat (kán. 2251 CIC 1917). Avšak ani toto řešení nebylo bez obtíží, a proto při nové kodifikaci po II. vatikánském koncilu bylo požadováno v souladu se zásadami reformy stanovenými biskupskou synodou z roku 1967 vyhradit úkony výkonné moci pouze pro vnější obor. Proto také v původním schématu trestního práva nebyla obsažena možnost prominutí trestu v rámci svátosti smíření. To však s sebou neslo zásadní změnu trestu exkomunikace, který podle tohoto návrhu nezakazoval přijetí svátosti smíření a svátosti nemocných, což bylo zamítnuto. Proto byla do trestního práva vrácena možnost prominutí dosud neprohlášeného nápravného trestu *latae sententiae* v rámci svátosti smíření, protože penitent, který lituje svého provinění, má právo na smíření s Bohem. Nový kodex tak neobsahuje ustanovení, které by bylo jednoznačným řešením vztahu mezi vnitřním a vnějším oborem, jak bylo požadováno, avšak na základě zásadního omezení trestů snižuje možnost konfliktu mezi oběma obory na minimum. Mezi speciální pravomoci zpovědníka náleží také možnost udělit dispenz od manželských překážek. Za běžných okolností náleží tato pravomoc Apoštolskému stolci a ordináři, avšak v případě nebezpečí smrti a stejně tak v naléhavém případě náleží pravomoc udělit dispenz od překážek církevního práva, pokud jsou tajné, také zpovědníkovi. Dispenz je možno udělit v rámci svátosti smíření nebo také mimo ni. Toto ustanovení souvisí se snahou oddělit vnitřní a vnější obor výkonné moci. Pokud zpovědník udělí tuto dispenz ve svátosti smíření, není možné o této skutečnosti sdělit jakékoli informace. Pokud však bude dispenz udělena mimo svátost smíření, její udělení se zapisuje do knihy uchovávané v tajném archivu kurie. Stane-li se později překážka veřejnou, není nutné udělit dispenz

znovu, nýbrž dostačuje osvědčení z tajného archivu.

Ke zpovědníkovým pravomocím náleží také dispens od iregularit a překážek k výkonu moci ze svěcení. Tuto dispens však zpovědník přímo neuděluje, nýbrž ji pouze zprostředkovává. Tato pravomoc nastává v tajných naléhavějších případech. Jedná se o situaci, kdy skutečnost, na základě které je duchovní vázán iregularitou, není veřejně známá. Naléhavost pak spočívá v tom, že není možné se vůbec nebo včas obrátit na příslušného církevního představeného se žádostí o dispens. Včas znamená dříve, než je kněz stížený touto iregularitou žádán o úkon moci ze svěcení, jehož odmítnutím by vznikla škoda věřícím a ztráta dobré pověsti kněze. V této situaci se účinnost iregularity pozastavuje až do okamžiku vydání dispense.

Za určitých okolností mohou být pravomoci zpovědníka omezeny, avšak vzhledem k významu služby odpuštění hříchů je toto omezení možné pouze ze závažných důvodů. To se týká situace, ve které by o omezení pověření zpovídat rozhodoval ordinář. Jiná situace nastane, pokud omezení zpovědníkových pravomocí plyne přímo z ustanovení práva. Zpovědníkovi je zakázáno udělit rozhřešení spoluviníku v těžkém hříchu proti čistotě. Takové rozhřešení je samým právem neplatné a kněz upadá do trestu exkomunikace *latae sententiae*. Ze svátostného práva plyne omezení zpovědníkových pravomocí také v případě, pokud penitent vyznává nepravdivé udání zpovědníka jako pachatele trestného činu svádění ke hříchu proti čistotě. Penitent může platně přijmout rozhřešení teprve tehdy, jestliže odvolal křivé obvinění a napravil škodu či pohoršení.

Omezení pravomocí zpovědníka plyne také z ustanovení trestního práva. Pokud penitent upadl do trestu exkomunikace nebo interdiktů, zpovědník nemůže udělit rozhřešení, dokud není prominut nápravný trest. Pokud zpovědník není oprávněn tento trest prominout, nemůže udělit rozhřešení. Omezení plynoucí z upadnutí do nápravného trestu se týká také situace, kdy je tímto trestem stížen kněz. Trest exkomunikace a interdiktů zakazuje svátosti nejen přijímat, nýbrž také udílet. Pokud by kněz tento zákaz porušil, svátosti by byly uděleny platně, avšak nedovoleně. Nedovolené udílení svátostí je ovšem hříšné, což je v rozporu s podstatou svátostí. Není přípustné někoho rozhřešit za cenu vlastního hříchu. Kněz konající v osobě Krista nemůže tímto úkonem sám upadnout do hříchu.

V pravomocích zpovědníka se zcela jasně odráží nejvyšší zákon v církvi, kterým je spása duší (*salus animarum sprema lex*). Zákonodárce vylučuje situaci, ve které by zpovědník nemohl smířit s Bohem penitenta, který v ohrožení života a tím také v ohrožení spásy duše lituje svých hříchů. Pravomoci zpovědníka odpovídají skutečnosti, že kněz při svátosti smíření koná mocí a v osobě Krista (*virtute ac persona Christi*), a proto jsou stanoveny tak, aby nic nebránilo zprostředkování plodů Kristova vykupitelského díla konkrétním věřícím. Příkladem je doplnění výkonné moci samým právem, což je skutečnost typická pro církevní právo, protože cílem církve nejsou pouze pozemské a vnější hodnoty, nýbrž také duchovní dobra, jejichž naplněním je dosažení spásy. Zákon výslovně říká, že „církev doplňuje výkonnou moc (*Ecclesia supplet*)“, to znamená také Kristus jako Hlava církve. Jeho mocí se skrze ustanovení zákonodárce a prostřednictvím zpovědníka udělují jednotlivým věřícím milosti potřebné ke spáse. Nejedná se pouze o svátost smíření, nýbrž také o ostatní svátosti. Zpovědník je oprávněn udělit dispenz od manželských překážek, aby kontrahenti mohli uzavřít svátost manželství. Pravomoc zprostředkovat dispenz od iregularity či překážky k výkonu moci ze svěcení umožňuje, aby kněz, jemuž takto byla dispenz zprostředkována, mohl potřebným věřícím udělit ostatní svátosti.

Zásada *salus animarum suprema lex* je základem také pro ustanovení spojená se zákazem udílet či přijímat svátosti v důsledku upadnutí do nápravného trestu. Tento zákaz se pozastavuje především v nebezpečí smrti penitenta. V takové situaci jsou odstraněny všechny překážky jak ze strany kněze, tak také penitenta, které by bránily jeho smíření s Bohem. Všechna tato oprávnění jsou dána nikoli pouze pro stav umírání (*articulum mortis*), nýbrž již pro nebezpečí smrti (*periculum mortis*), což je situace, ve které se odůvodněně předpokládá, že penitent může zemřít, aniž by však byla vyloučena možnost přežití.

Zpovědníkovy pravomoci jsou rozšířeny nejen v nebezpečí smrti, nýbrž také s ohledem na rozmnožení milostí potřebných ke spáse. Pokud je pro penitenta příliš tvrdé setrvat delší dobu v těžkém hříchu než představený promine nápravný trest, náleží pravomoc prominout tento trest každému knězi. Pokud kněz upadl do nápravného trestu *latae sententiae*, který není úředně vyhlášen, pozastavuje se zákaz udílet svátosti, jestliže věřící

žádá o udělení svátosti. Věřící je oprávněn žádat z jakékoli spravedlivé příčiny. Pravomoc udělit společné rozhřešení více penitentům zároveň náleží zpovědníkovi již tehdy, pokud nestačí vyzpovídat každého penitenta jednotlivě, a odložení rozhřešení by znamenalo, že věřící budou delší čas bez svátostné milosti nebo bez svatého přijímání.

Pravomoci zpovědníka, tak, jak jsou obsaženy v ustanoveních církevního práva, plně odpovídají posláním biskupů a kněží *in persona Christi* odpouštět hříchy a tím přivlastňovat jednotlivým věřícím milosti potřebné ke spáse. Toto poslání je chráněno ustanovením procesního kanonického práva, které opravňuje kněze odmítnout výpověď, pokud se jedná o skutečnosti, které jim byly svěřeny v souvislosti s posvátnou službou. Ohledně skutečností ze svátostného vyznání je zpovědník nezpůsobilý svědčit. Ustanovení kanonického práva vylučují ze svědecké výpovědi také každého, kdo se jakýmkoli způsobem dověděl cokoli ze svátostného vyznání. Pokud by taková výpověď byla přesto učiněna, jedná se o nulitní procesní úkon. Absolutní ochrana, která v kanonickém právu svátosti smíření náleží, chrání nejen penitenta, nýbrž také samotnou svátost, její důstojnost a nedotknutelnost.

Právní ochranu svátosti smíření přiznává také právní řád České republiky, avšak tato ochrana již není absolutní. Zpovědník je osvobozen od oznamovací povinnosti, avšak povinnost překazit stanovené trestné činy, které někdo připravuje nebo aktuálně páchá, se jej týká v plném rozsahu. Jakkoli tedy český právní řád uznává mlčenlivost duchovních, toto respektování pozice zpovědníka není úplné. Dalším průlomem do neporušitelnosti zpovědního tajemství je skutečnost, že stát uznává, byť nedokonale, mlčenlivost pouze duchovních. Zcela je tak pomíjena povinnost absolutní mlčenlivosti ostatních osob, které se cokoli dověděli ze svátosti smíření (*secretum*). Těchto osob se týká nejen povinnost překazit stanovené trestné činy, nýbrž také oznamovací povinnost. O skutečnostech poznaných ze svátosti smíření jsou tyto osoby povinny také svědčit.

Bibliografie

I. PRAMENY

NOVÝ ZÁKON, text užívaný v českých liturgických knihách přeložený z řečtiny se stálým zřetelem k vulgátě, Česká liturgická komise Praha 1989.

KATECHISMUS KATOLICKÉ CÍRKVE, Zvon Praha 1995. ISBN 80-7113-132-6.

DOKUMENTY KONCILŮ A SYNOD

DENZINGER-SCHÖNMETZER, *Enchiridion symbolorum definitionum et deklarationum de rebus fidei et morum*, Herder Barcinone 1965.

DOKUMENTY II. VATIKÁNSKÉHO KONCILU, Zvon Praha 1995. ISBN 80-7113-089-3.

DOKUMENTY TRIDENTSKÉHO KONCILU, latinský text a překlad do češtiny, Krystal Praha 2015. ISBN 978-80-87183-75-5.

GASPARRI Pietro, *Codicis iuris canonici fontes*, Vol. I, Typis polyglotis Vaticanis Romae 1947.

GASPARRI Pietro, *Codicis iuris canonici fontes*, Vol. IV, Typis polyglotis Vaticanis Romae 1951.

MANSI Johanes Dominicus, *Sacrorum concilium nova et amplissima colectio*, Tom. II, Florentiae 1759.

MANSI Johanes Dominicus, *Sacrorum concilium nova et amplissima colectio*, Tom. IV, Florentiae 1760.

MANSI Johanes Dominicus, *Sacrorum consilium nova et amplissima colectio*, Tom. XXIV, Paris et Leipzig 1903.

LABBÉ Philipus, COSSART Gabriel, *Sacrosancta consilia ad Regiam editionem exacta*, Tom. I, Venetiis 1728.

DOKUMENTY PAPEŽŮ

ENCYKLIKY

JAN PAVEL II, *Dives in misericordia*, AAS 72 (1980), s. 1177-1232.

JAN PAVEL II, *Ecclesia de Eucharistia*, AAS 95 (2003), s. 433-474.

JAN PAVEL II, *Redemptor hominis*, AAS 71 (1979), s. 309-316.

JAN PAVEL II., *Veritatis splendor*, AAS 85 (1993), s. 1133-1228.

PAVEL VI., *Mysterium fidei*, AAS 57 (1965), s. 753-774.

PAVEL VI., *Sacerdotalis celibatus*, AAS 59 (1967), s. 657-697.

PIUS XI., *Ad catholici sacerdotii*, AAS 28 (1936), s. 5-53.

PIUS XII., *Mediator Dei*, AAS 39 (1947), s. 521-595.

PIUS XII., *Mystici Corporis*, AAS 35 (1943), s. 193-248.

APOŠTOLSKÉ KONSTITUCE

BENEDIKT XVI., Apoštolská konstituce *Anglicanorum coetibus*, AAS 101 (2009), s. 985-990.

BENEDIKT XIV., Apoštolská konstituce *Sacramentum poenitentiae*, in: Benedicti XIV. opera omnia, Tom. XV, Bullarium, Tom. I, n. XX, Typographia Aldina Prati 1845, s. 66-68.

JAN PAVEL II, Apoštolská konstituce *Pastor bonus*, AAS 80 (1988) 841-912.

JAN PAVEL II., Apoštolská konstituce *Spirituali militum curae*, AAS 78 (1986), s. 481-486.

JAN PAVEL II, Apoštolská konstituce *Universi Dominici gregis*, AAS 88 (1996), s. 305-343.

PIUS XII, Apoštolská konstituce *Sacramentum ordinis*, AAS 40 (1948), s. 5-7.

KODEXY

CODEX IURIS CANONICI Pii X Pontificis Maximi iussu digestus Benedicti Pape XV auctoritate promulgatus. Typis Polyglottis Vaticanis 1917, AAS 9 (1917), pars II, 1-593.

CODEX IURIS CANONICI auctoritatae Ioannis Pauli PP. II promulgatus, 25 I 1983, AAS 75 (1983), s. 1-317, český překlad: Zvon Praha 1994. ISBN 80-7113-082-6.

CODEX CANONUM ECCLESiarUM ORIENTALIUM auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus, 18 X 1990, AAS 82 (1990) 1045-1363. Slovenský text: Kódex Kánonov Východních Církví promulgovaný Pápežom Jánom Pavlom II, Gaudium Lublin 2012. ISBN 978-83-7548-090-0.

MISÁLY A RITUÁLY

MISSALLE ROMANUM, Editio Typica tertia, české vydání: Karmelitánské nakladatelství Praha 2015. ISBN 978-80-7195-810-9.

RITUALE ROMANUM, *Ordo confirmationis*, české vydání: *Obřady birmování*, Sekretariát České liturgické komise Praha 1974.

RITUALE ROMANUM, *Ordo poenitentiae*, české vydání: *Obřady pokání*, Sekretariát České liturgické komise Praha 1982.

APOŠTOLSKÉ ADHORTACE

BENEDICT XVI., Apoštolská adhortace *Sacramentum caritatis*, AAS 99 (2007), s. 106-180.

JAN PAVEL II., Apoštolská adhortace *Familiaris consortio*, AAS 74 (1982), s. 81-191, české vydání: Zvon Praha 1992. ISBN 80-7113-067-2.

JAN PAVEL II., Apoštolská adhortace *Cristifideles laici*, AAS 81 (1989), s. 393-521, české vydání: Zvon Praha 1990. ISBN 80-7113-024-9.

JAN PAVEL II., Apoštolská adhortace *Reconciliatio et poenitentia*, AAS 77 (1985) 186-275.

JAN PAVEL II., Posynodální adhortace *Pastores dabo vobis*, české vydání: Zvon Praha 1993. ISBN 80-7113-070-2.

MOTU PROPRIO

BENEDIKT XVI., Motu proprio *Omnium in mentem*, AAS 102 (2010), s. 8-10.

BENEDIKT XVI. Motu proprio *Summorum pontificum*, AAS 99 (2007), s. 777-781.

JAN PAVEL II, Motu proprio *Misericordia Dei*, AAS 94 (2002), s. 452-459.

JAN PAVEL II, Motu proprio *Sacramentorum sanctitatis tutela*, AAS 93 (2001), s. 737-739.

PAPEŽ FRANTIŠEK, Motu proprio *Mitis iudex Dominus Iesus*, AAS 107 (2015), s. 958-970.

PAVEL VI., Motu proprio *De episcoporum muneribus*, AAS 58 (1966), s. 467-472.

PAVEL VI., Motu proprio *Ministeria quaedam*, AAS 64 (1972), s. 529-534.

PAVEL VI, *Motu proprio Pastorale munus*, AAS 55(1964), 5-12.

APOŠTOLSKÉ LISTY

JAN PAVEL II., *Incarnationis mysterium*, AAS 91 (1999), s. 129-143.

JAN PAVEL II., *Ordinatio sacerdotalis*, AAS 86 (1994), s. 545-548.

PAPEŽ FRANTIŠEK, *Misericordia et misera*, AAS 108 (2016), s. 1311-1327.

PIUS XI., *Explorata res*, AAS 15 (1932), s. 103-107.

PROMLUVY

JAN PAVEL II., *Promluva ke členům Apoštolské penitenciárie*, In: Augustyn Józef (ed.), Opatrný Aleš (ed.), *Umění zpovídat*, Kostelní Vydří 2010, s. 10-14. ISBN 978-80-7195-116-2.

DOKUMENTY ŘÍMSKÉ KURIE

CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDEI, *Declaratio de associationibus massonicis quarum principia habenda sunt inconciliabilia cum Ecclesiae doctrina ideoque eisdem adscriptio ab Ecclesia prohibita censetur*, AAS 76 (1984), s. 300.

CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDEI, *Declaratio de tuenda Sacramenti Paenitentiae dignitate*, AAS 65 (1973) 678.

CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDEI, *Declaratio Dominus Iesus*, české vydání: Sekretariát ČBK Praha 2000.

CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDEI, *Decreto generale circa il delittodi attentata ordinazione sacra di una donna*, Enchiridion Vaticanum 24 (2007), s. 1249-1250.

CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDEI, *Decretum de sacramenti Paenitentiae dignitate tuenda*, AAS 80 (1988), s. 1367.

CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDEI, *Epistula ad catholicam ecclesiam episcopos de receptione communionis eucharisticae a fidelibus qui post divortivum novas inierunt nuptias*, AAS 86 (1994), s. 974-979.

CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDEI, *Epistula Sacerdotium ministeriale*, AAS 75(1983), s. 1001-1009.

CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDEI, *Normae de conficiendo processu pro*

solutione vinculi matrimoniali in favorem, Potestas Ecclesiae, Città del Vaticano 2001, české vydání: *Revue církevního práva* 25 (2003) 2, s. 107-115.

CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDEI, *Normae de delictis Congregationi pro Doctrina Fidei reservatis seu Normae de delictis contra fidem necnon de gravioribus delictis*, AAS 102 (2010) 419-434.

CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDEI, *Normae pastorales circa absolutionem sacramentalem generali modo impertiendam*, AAS 64 (1972), s. 510-514.

CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDEI, *Responsa ad quaestiones de aliquibus sententiis ad doctrinam de Ecclesia pertinentibus*, AAS 99 (2007), s. 604-608.

SACRA CONGREGATIO SANCTI OFFICII, *Decretum de 23.6. 1886*, art. 2, in: SACRA CONGREGATIO CONSISTORIALIS, *Index facultatum*, AAS 31 (1939), s. 111-113.

CONGREGATIO PRO EPISCOPIS, *Facultas visitandi*, in: OCHOA Xavierius, *Leges Ecclesiae post Codicem iuris canonici editae*, Vol. III, nr. 3620, Commentarium pro religiosis Roma 1972.

CONGREGATIO PRO EPISCOPIS, *Index facultatum legatis pontificiis tributarum*, in: *Ius Ecclesiae* Vol. XII (2000) 1, s. 283-286.

CONGREGATIO PRO CULTO DIVINO ET DISCIPLINA SACRAMENTORUM, *Decretum Spiritus Sancti munera*, AAS 38 (1946), s. 349-354.

CONGREGATIO PRO CULTO DIVINO ET DISCIPLINA SACRAMENTORUM, *Lettere circolare Ce dicastère*, Prot. n. 263/97 (6.6. 1997), in: *Enchiridion Vaticanum XVI* (1997), n. 550-559.

CONGREGATIO PRO CULTO DIVINO ET DISCIPLINA SACRAMENTORUM, *Instructio Eucharisticum mysterium*, AAS 59 (1967), s. 539-573.

CONGREGATIO PRO CULTO DIVINO ET DISCIPLINA SACRAMENTORUM, *Circular Letter concerning the integrity of the Sacrament of Penance*, in: *Notitiae* 36 (2000), s. 312-319.

CONGREGATIO PRO CULTO DIVINO ET DISCIPLINA SACRAMENTORUM, *Quaenam sunt dispositiones*, *Notitiae* 37 (2001), s. 259-260.

CONGREGATIO PRO CLERICIS, *Directorium pro presbyterorum ministerio et vita*,

české vydání: Sekretariát ČBK Praha 1995.

CONGREGATIO DE CAUSIS SANCTORUM, *Normae servandae in inquisitionibus ab episcopis faciendis in causis sanctorum*, AAS 75 (1983), s. 396-404.

CONGREGATIO DE CAUSIS SANCTORUM, *Sanctorum Mater*; in: Acta ČBK 3 (2008), s. 103-153.

CONGREGATIO PRO INSTITUTIS VITAE CONSECRATAE ET SOCIETATIBUS VITAE APOSTOLICAE, decretum *Dum canonicarum*, AAS 63 (1971), s. 318-319.

PAENITENCIARIA APOSTOLICA, *Enchiridion indulgentiarum*, české vydání: Matice cyrilometodějská Olomouc 2000.

PAENITENCIARIA APOSTOLICA, Decretum *Ut facilius*, AAS 33 (1941), s. 73.

PAENITENCIARIA APOSTOLICA, *Dubium circa absolutionem generali modo impertiendam militibus*, AAS 32 (1940), s. 571.

PAENITENCIARIA APOSTOLICA, *Dubium de militibus in statu bellicae convocationis*, AAS 7 (1915), s. 282.

PAENITENCIARIA APOSTOLICA, *Instructio Circa sacramentalem absolutionem generali modo pluribus impertiendam*, AAS 36 (1944), s. 155-156.

PAENITENCIARIA APOSTOLICA, *Nota Circa il Sacramento della Penitenza nell'attuale situazione di pandemia*, in: Bollettino 20. 3. 2020 (B0170).

PONTIFICIA COMMISSIO AD CODICIS CANONES AUTHENTICAE INTERPRETANDOS, *De dispensationibus matrimonialibus*, AAS 20 (1928), s. 61.

PONTIFICIA COMMISSIO AD CODICIS CANONES AUTHENTICAE INTERPRETANDOS, *Utrum ad normam can. 1045*, AAS 13 (1921), s. 178.

PONTIFICIA COMMISSIO CODICI IURIS CANONICI RECOGNOSCENDO, *Schema codicis iuris canonici*, LEV 1980.

PONTIFICIA COMMISSIO CODICI IURIS CANONICI RECOGNOSCENDO, *Schema documenti quo disciplina sanctionum seu poenarum in ecclesia latina denuo ordinatur*, in: Communicationes 48 (2016), s. 11-31.

PONTIFICIUM CONSILIUM DE LEGUM TEXTIBUS, *Utrum attento praescripto can. 964 §2*, AAS 90 (1998), s. 711.

PONTIFICIUM CONSILIUM DE LEGUM TEXTIBUS, *Declaratio Atteso che in*

qualche nazione, AAS 90 (1998), s. 63-64.

PONTIFICIUM CONSILIUM DE LEGUM TEXTIBUS, *Declaratio Circa l'ammissibilità alla Santa Comunione dei divorziati risposati*, in: *Communicationes* 32 (2000), 162-167.

PONTIFICIUM CONSILIUM DE LEGUM TEXTIBUS, *Direktář k provádění ekumenických principů a norem*, české vydání: Sekretariát ČBK Praha 1995, s. 62.

PONTIFICIUM CONSILIUM PRO FAMILIA, *Vademekum pro zpovědníky v některých otázkách manželské morálky*, české vydání: Sekretariát ČBK Praha 1997.

DOKUMENTY ČBK

ČBK, *Koncepce úprav liturgického prostoru*, Sekretariát ČBK Praha 2002.

ČBK, *Společenství ve svátostech s křesťany jiných církví*, Sekretariát ČBK Praha 2002.

ČBK, *Instrukce k některým otázkám ohledně možnosti laiků podílet se na službách vykonávaných kněžími*, Sekretariát ČBK Praha 2001.

ČBK, *Směrnice ČBK pro přípravu na svátost manželství*, Sekretariát ČBK Praha 2017.

TEXTY CÍRKEVNÍCH OTCŮ

AURELIUS AUGUSTINUS, *O Boží obci*, Karolinum Praha 2007. ISBN 978-80-246-1284-3.

BORGNET Stephanus, *Alberti Magni opera omnia*, Vol. XXIX, Parisiis 1894.

BOUCHARD Johannes, *Veterum patrum theologia universa*, Tom. X, Florentiae 1791.

PATROLOGIA LATINA, vyd. Jacques Paul Migne, Paris 1878-1890.

PATROLOGIA GRAECA, vyd. Jacques Paul Migne, Paris 1857-1866.

SCOTUS Duns Johannes, *Questiones in Liber IV sententiarum*, Tom. IX, Lyon 1639.

SV. JAN ZLATOÚSTÝ, *De sacerdotio*, in: *Patristická čítanka*, Česká katolická charita Praha 1988.

SV. TOMÁŠ AKVINSKÝ, *Teologická summa*, Bohovědné učiliště řádu dominikánského Olomouc 1940.

PRAMENY ČESKÉHO PRÁVA

Zákon 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním.

Zákon 94/1963 Sb. Zákon o rodině.

Zákon 99/1963 Sb. Občanský soudní řád.

Zákon 124/1968 Sb., Vyhláška o Úmluvě o souhlasu k manželství, nejnižším věku pro uzavření manželství a registraci manželství.

Zákon 3/2002 Sb. o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů.

Zákon 500/2004 Sb. Správní řád.

Zákon 40/2009 Sb. Trestní zákoník.

Zákon č. 89/2012 Sb. Občanský zákoník.

II. LITERATURA:

ADAMCZEWSKI Witold, *Ważniejsze kwestie prawne dotyczące sprawowania sakramentu pokuty,*" w: Zygmunt PERZ (red.), *Grzech i nawrócenie a sakrament pokuty,* Bobolanum Warszawa, 1999. ISBN 8390739275.

ADAMOWICZ Leszek, *Wprowadzenie do prawa o sakramentach świętych według Kodeksu Prawa Kanonicznego oraz Kodeksu Kanonów Kościołów Wschodnich,* Polihymnia Lublin 1999. ISBN 8387405671.

ADAMOWICZ Leszek, *Zakres uprawnień spowiednika według prawa powszechnego Kościoła łacińskiego i prawa wspólnego katolickich Kościołów wschodnich,* Polihymnia Lublin 2001. ISBN 8372700788.

AICHNER Simon, *Compendium juris ecclesiastici,* Typis et sumtibus Wegerianis Brixinae 1900.

ALTHAUS Rüdiger, *Das Sakrament der Busse,* in: Münstericher Kommentar zum Codex iuris canonici, Essen seit 1984.

ALTHAUS Rüdiger, *Einzel-und Konzelebration,* in: Münstericher Kommentar zum Codex iuris canonici, Essen seit 1984.

ALTHAUS Rüdiger, *Gelübde und Eid,* in: Münstericher Kommentar zum Codex iuris canonici, Essen seit 1984.

- ARIAS Juan, *Sankceje v košciele*, in: Kodex prawa kanonicznego, komentarz, Wolters Kluwer Polska Kraków 2011. ISBN 978-83-264-0099-5.
- ARNOLD Franz Xaver, RAHNER Karl, SCHURR Viktor, WEBER M. Leonard, *Handbuch der Pastoraltheologie*, Band I, Herder Freiburg 1964.
- ARRIETA Juan Ignacio, *De potestate regiminis*, in: Kodex prawa kanonicznego, komentarz, Wolters Kluwer Polska Kraków 2011. ISBN 978-83-264-0099-5.
- BARTOLUS DE SAXOFERRATO, *In II. Partem Digesti Veteris Commentaria*, De iureiurando, Basileae 1588.
- BENEŠ Albert, *Morální teologie*, Krystal Olomouc 1994. ISBN 80-901528-3-X.
- BIČ Miloš, *Výklady ke Starému zákonu*, Kalich Praha 1991. ISBN 80-7192-150-5.
- BOREK Dariusz, *Przestępstwa przeciwko sakramentom w normach de delictis reservatis z 2010 roku*, in: Prawo Kanoniczne 55 (2012) 4, s. 111-158.
- BOTEK Libor, *Psychické příčiny jako důvod neplatnosti manželství u církevního soudu v Olomouci v letech 1983–2013*, in: Studia Theologica 18 (2016) 1, s. 135-149.
- BRAITO Silvestr Maria, *Církev*, Krystal Olomouc 1946.
- BROŽ Jaroslav, *List Židům*, Český ekumenický komentář k Novému zákonu, Česká biblická společnost Praha 2015. ISBN 978-80-87287-73-6.
- BUBELOVÁ Kamila, *Zpovědní tajemství versus oznamovací povinnost*, in: Trestní právo 3 (1999) 4, s. 10-12.
- CAPPELLO Felix, *Tractatus canonico – moralis de censuris iuxta Codicem Iuris Canonici*, ed. 4, Pontificia Università Gregoriana Taurini-Romae Taurini-Romae 1950.
- CAPELLO Felix, *Tractatus canonico-moralis, De sacramentis*, Vol. II, De poenitentia, Pontificia Università Gregoriana Taurini - Romae 1953.
- CICCOLA Giovanni, TARGOŃSKI Franciszek, *Poradnik spowiednika*, Wydawnictwo Franciszkanów Bratni Zew Kraków 1999. ISBN 837485023X.
- DE FUENMAYOR Amadeo, *De personis fysicis et iuridicis*, in: Kodex prawa kanonicznego, komentarz, Wolters Kluwer Polska Kraków 2011. ISBN 978-83-264-0099-5.
- DE PAOLIS Velasio, *De delictis contra sanctitatem sacramenti Paenitentiae*, in: Periodica 79 (1990) 1-2, s. 177-218.

- DE PAOLIS Velasio, CITO Davide, *Le sanzioni nella Chiesa*, Urbaniana University Press Roma 2001. ISBN 8840170162.
- DE PAOLIS Velasio, D'AURIA Andrea, *Le norme generali di Diritto Canonico. Commento al Codice di Diritto Canonico*, Urbaniana University Press Roma 2008. ISBN 9788840170305.
- DER BABYLONISCHE TALMUD, Berlin 1901.
- DOGMATIKA, IV. díl, zpracováno dle L. Otta, *De Deo Redemptore*, Matice cyrilometodějská Olomouc 1993.
- DOGMATIKA, VI. díl, zpracováno dle L. Otta, *De sacramentis*, I, II, Matice cyrilometodějská Olomouc 1993.
- DOHNALIK Jan, *Znaczenie zasady „supplet ecclesia,” od kan. 209 kpk z 1917 roku do kan. 144 obecnego kpk – interpretacja i aplikacja*, in: *Prawo Kanoniczne* 60 (2017) 4, s. 15-40.
- DOLISTA Josef, *O podstatě kněžské služby*, Karmelitánské nakladatelství Kostelní Vydří 1998. ISBN 80-7192-016-9.
- DUDA Ján, *Licencia, delegácia, fakulta*, in: *Tribunál* 1 (2002) 1, s. 8.
- DUDA Ján, *Spovedná fakulta*, in: *Tribunál* 2 (2003) 1, s.7.
- DVOŘÁČEK Jiří, *Východní kanonické právo*, Apoštolský exarchát řeckokatolické církve a Institut sv. Kosmy a Damiána Praha 2014. ISBN 978-80-905948-0-7.
- DZIERŻON Ginter, *Dyspensowanie od obowiązków zachowania dnia świątecznego oraz dnia pokuty wynikających z przykazań kościelnych*, in: *Prawo Kanoniczne* 48 (2005) 1-2, s. 121-134.
- DZIERŻON Ginter, *Przeszkoda występku (kan. 1090 §§ 1-2 KPK)*, in: *Ius Matrimoniale* 17 (2006), s. 79-89.
- DZIERON Ginter, *Zakresy sprawowania władzy rządu w kanonicznym porządku prawnym*, in: *Roczniki nauk prawnych* 23 (2018) 3, s. 181-191.
- DZIUK Piotr, *Obowiązki prezbitera jako spowiednika*, in: *Resovia sacra* 23 (2016), s. 55-72.
- ERDÖ Peter, *Forum zewnętrzne i forum wewnętrzne w prawie kanonicznym*, in: *Forum externum i forum internum w prawie kanonicznym. Między prawem i sumieniem*, red.

- Ambroży Skorupa, Wydawnictwo KUL Lublin 2006.
- ERDÖ Peter., *Problemi interrituali (interecclesiali) nell' amminstarzione del sacramento della penitenza*, in: *Periodica* 90 (2001), s. 437-453.
- FOLTÝNOVSKÝ Josef, *Duchovní správa*, Lidové závody tiskařské a nakladatelské Olomouc 1936.
- FOLTÝNOVSKÝ Josef, *Zpověď v tradici katolické církve*, in: *ČKD* 97 (1917) 7-10, s. 675-693.
- FOLTÝNOVSKÝ Josef, *Zpovědní tajemství*, in: *ČKD* 108 (1928) 2, s. 97-112.
- FORNÉS Juan, *De cura pastoralis et de iis quae matrimonii celebrationi praemitti debent*, in: *Kodex prawa kanonicznego, komentarz*, Wolters Kluwer Polska Kraków 2011. ISBN 978-83-264-0099-5.
- GALKOWSKI Tomasz, *Dyspenza od prawa Bożego*, in: *Łódzkie Studia Teologiczne* 22 (2013), s. 67-79.
- GIGLIONI Paolo, *Svätosti Krista a církve*, Karmelitánské nakladatelství Kostelní Vydří 1996. ISBN 80-7192-115-7.
- GONZÁLES DEL VALLE José María, *Święcenia*, in: *Kodex prawa kanonicznego, komentarz*, Wolters Kluwer Polska Kraków 2011. ISBN 978-83-264-0099-5.
- GÓRALSKI Wojciech, *Dyspenza od formy zawarcia małżeństwa w świetle nowego Kodeksu prawa kanonicznego*, in: *Prawo kanoniczne* 31 (1988) 1-2, s. 87-99.
- GÓRALSKI Wojciech, *Kanoniczne przeszkody małżeńskie tn genere“*, in: *Prawo Kanoniczne* 55(2012) 3, s. 13-17.
- GÓRALSKI Wojciech, *Kanoniczne przeszkody małżeńskie – zarys problematyki*, in: *Ius matrimoniale* 26 (2015) 6, s. 29-52.
- GÓRALSKI Wojciech, *Małżeństwo*, in: *Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego, Tom III/2*, Pallottinum Poznań 2011. ISBN 978-83-7014-644-3.
- GÓRALSKI Wojciech, *Poszanowanie godności osoby ludzkiej w kanonicznym prawie małżeńskim*, in: *Prawo kanoniczne* 40 (1997) 1-2, s. 45-55.
- GÓRALSKI Wojciech, *Uwalnianie od kar w świetle nowego Kodeksu prawa kanonicznego*, in: *Studia Płockie* 13 (1985), s. 52-59.
- GÓRALSKI Wojciech, *Władza spowiednika w zakresie odpuszczania grzechów i kar*

według nowego Kodeksu Prawa Kanonicznego, in: *Prawo Kanoniczne* 27 (1984) 3-4, s. 77-87.

GÓRALSKI Wojciech, *Zasady sprawowania sakramentu pokuty według Kodeksu Prawa Kanonicznego*, in: *Wiadomości Diecezjalne Lubelskie* 64 (1990), s. 74-80.

GÓRECKI Edward, *Obecné normy Kodexu kanonického práva Jana Pavla II.*, část II, Maticе cyrilometodějská Olomouc 1994.

GREŻLIKOWSKI Janusz, *Przeszkody małżeńskie wynikające z węzła religijnego*, in: *Prawo kanoniczne* 55 (2012) 2, s. 73-93.

HAERING Stefan, REES Wilhelm, SCHMITZ Heribert, *Handbuch des katholischen Kirchenrechts*, Friedrich Pustet Regensburg 2015. ISBN 978-3791727233.

HANUŠ Milan (ed.) *Sbírka platných právních norem*, Apoštolský exarchát Řeckokatolické církve ČR Praha 2011.

HERVADA Javier, *De christifidelibus*, in: *Kodeks prawa kanonicznego komentarz*, Wolters Kluwer Polska Kraków 2011. ISBN 978-83-264-0099-5.

HERVADA Javier, *De matrimonio*, in: *Kodeks prawa kanonicznego komentarz*, Wolters Kluwer Polska Kraków 2011. ISBN 978-83-264-0099-5.

HRDINA Ignác Antonín, *Impedimentum ligaminis*, Pastorační středisko při Arcibiskupství pražském Praha 2002.

HRDINA Ignác Antonín, *Kanonické právo*, Aleš Čeněk Plzeň 2011. ISBN 978-80-7380-152-6.

HRDINA Ignác Antonín, *Náboženská svoboda v právu České republiky*, Eurolex Bohemia Praha 2004. ISBN 978-80-864-3267-0.

HRDINA Ignác Antonín, DOSTALÍK Petr, *Přehled římského práva soukromého*, Aleš Čeněk Plzeň 2013. ISBN 978-80-7380-471-8.

HRDINA Ignác Antonín, SZABO Miloš, *Teorie kanonického práva*, Karolinum Praha 2018. ISBN 978-80-246-3919-2.

CHIAPPETTA Luigi, *Il codice di diritto canonico. Commento giuridico-pastorale*, Vol. II, Edizioni Dehoniane Bologna 2011. ISBN 8810408837.

IWAŃCZAK Stanisław, *Kary zastrzeżone Stolicy Apostolskiej*, in: *Annales Canonici* 14 (2018), II, s. 215-235.

- JANCZEWSKI Zbigniew, *Konieczność (necessitas) jako kategoria kanoniczna w prawie o sakramentach wtajemniczenia chrześcijańskiego i uzdrowienia w kodeksie z 1983 r.*, in: Prawo kanoniczne 58 (2015) č.1, s. 69-92.
- JANCZEWSKI Zbigniew, *Materia i forma sakramentu małżeństwa*, in: Ius Matrimoniale 18 (2013), s. 7-23.
- JANCZEWSKI Zbigniew, *Sprawowanie sakramentu pokuty i pojednania w świetle prawa kanonicznego i liturgicznego z uwzględnieniem specyfiki warunków polskich*, in: Prawo Kanoniczne 49 (2006) 1-2, s. 171-194.
- JANCZEWSKI Zbigniew, *Udzielanie Komunii świętej osobom rozwiedzionym? Analiza adhortacji Amoris Laetitia papieża Franciszka*, in: Prawo kanoniczne 59 (2016) 2, s. 41-58.
- JAKUBIAK Tomasz, *Nadzwyczajna forma zawarcia małżeństwa według Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1917 i 1983 r.*, in: Ius matrimoniale 25 (2014) 2, s. 43-62.
- JAKUBIAK Tomasz, *Rozgrzeszenie zbiorowe – aspect prawny*, in: Ateneum kapłańskie 158 (2012) 3, s. 523-539.
- JAKUBIAK Tomasz, *Upoważnienie do słuchania spowiedzi według Kodeksu prawa kanonicznego z 1983 roku*, in: Warszawskie Studia Teologiczne 25 (2012) 2, s. 35-56.
- KADLEC Jaroslav, *Dějiny katolické církve*, Vydavatelství Univerzity Palackého Olomouc 1993. ISBN 80-7067-285-4.
- KACPRZYK Wiesław, *Prawo do intymności a sakrament pokuty w KPK z 1983 roku*, in: Roczniki nauk prawnych, Tom. XVI (2006), nr. 2, s. 261- 285.
- KAŠNÝ Jiří, *Bůh nás povolal k pokoji (1 Kor 7, 15). Kanonická řízení ke zrušení manželství in favorem fidei*, Jihočeská univerzita České Budějovice 2005. ISBN 80-7040-816-2.
- KAŠNÝ Jiří, *Manželství v západní tradici, soubor kanonických studií*, Jihočeská univerzita České Budějovice 2006. ISBN 80-7040-921-5.
- KAŠNÝ Jiří, *Zneplatňující překážky – De impedimentis dirrimentibus*, in: Revue církevního práva, 26 (2003) 3, s. 169-188.
- KOSEK Mirosław, *Przeszkody małżeńskie w Kodeksie Rodzinnym i Opiekuńczym*, in: Prawo kanoniczne 55 (2012) 3, s. 107-120.

- KOT Marlena, *Udzielenie zezwolenia oraz dyspensy do zawarcia małżeństwa osobom dotkniętym przeszkodą wieku w prawie polskim i w prawie kanonicznym*, in: Biuletyn Stowarzyszenia Kanonistów Polskich 29 (2019) nr. 32. s. 87-105.
- KRAJCZYŃSKI Jan, *Przeszkody małżeńskie wynikające z godności osoby*, in: Prawo kanoniczne 55 (2012) 3, s. 53-72.
- KRAJCZYŃSKI Jan, *Władza dyspensowania proboszcza i innego prezbitera lub diakona*, in: Prawo Kanoniczne 55 (2012) 4, s. 21-38.
- KRAKOWIAK Czesław, *Udzielanie sakramentów w obliczu śmierci*, in: Teologia i człowiek 10 (2007), s. 165-179.
- KRUKOWSKI Józef, *Biskupi*, in: Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego, Tom III/2, Pallottinum Poznań 2011. ISBN 978-83-7014-644-3.
- KRUKOWSKI Józef, *Forma zawarcia małżeństwa*, in: Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego, Tom III/2, Pallottinum Poznań 2011. ISBN 978-83-7014-644-3.
- KRUKOWSKI Józef, *Kapituły kanoników*, in: Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego, Tom III/2, Pallottinum Poznań 2011. ISBN 978-83-7014-644-3.
- KRUKOWSKI Józef, *Odpusty*, in: Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego, Tom III/2, Pallottinum Poznań 2011. ISBN 978-83-7014-644-3.
- KRUKOWSKI Józef, *Sakrament pokuty*, in: Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego, Tom III/2, Pallottinum Poznań 2011. ISBN 978-83-7014-644-3.
- KRUKOWSKI Józef, *Święcenia*, in: Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego, Tom III/2, Pallottinum Poznań 2011. ISBN 978-83-7014-644-3.
- KRUKOWSKI Józef, in: *Wierni chrześcijanie*, in: Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego, Tom II/1, Pallottinum Poznań 2005. ISBN 978-83-7014-644-3.
- KRYCH Radosław, *Nadzwyczajna forma sprawowania sakramentu pokuty i okoliczności jej celebracji*, in: Łódzkie Studia Teologiczne 28 (2019), 3, s. 136-147.
- KRZYWDA Józef, *Sakramenty*, in: Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego, Tom III/2, Pallottinum Poznań 2011. ISBN 978-83-7014-644-3.
- KŘÍŽ Jakub, *Zákon o církvích a náboženských společnostech*, komentář, C. H. Beck Praha 2010. ISBN 978-80-7400-362-2.
- KUBALÍK Josef, *Theologia fundamentalis II, O církvi*, Karolinum Praha 1991. ISBN

80-7066-448-7.

KUBÍČEK Petr, *Il ministro del sacramento della penitenza sotto un profilo canonico-teologico contemporaneo*, Pontificia università lateranense Roma 2002.

LECH Wojciech, *Określenie i sposoby sprawowania sakramentu pokuty w prawie kanonicznym*, in: Roczniki nauk prawnych, Tom. XXVII (2017), nr. 1, s. 81-98.

LEMPA Florian, *Podstawowe zasady wymierzania poprawczych kar kanonicznych*, in: Civitas et lex 16 (2017) 4, s. 33-40.

LEMPA Florian, *Kompetencje uprawnienia i obowiązki w Kościele Katolickim*, Temida Białystok 2013. ISBN 836281344X.

LESZCZYŃSKI Grzegorz, *Aborcja i jej aspekty karne*, in: Łódzkie Studia Teologiczne 10 (2001), s. 57-65.

LÜDICKE Klaus, *Eherecht*, in: Münstericher Komenrar zum Codex iuris canonici, Essen seit 1984.

LÜDICKE Klaus, *Prozessrecht*, in: Münsterischer Kommentar zum Codex iuris canonici, Essen seit 1984.

LÜDICKE Klaus, *Strafrecht*, in: Münsterischer Kommentar zum Codex iuris canonici, Essen seit 1984.

MACCARRONE Michele, POLC V. Jaroslav, *Církevní dějiny, část první*, KTF UK Praha 1995.

MAJER Piotr, *Pozostale akty kultu Bożego*, in: Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego, Tom III/2, Pallottinum Poznań 2011. ISBN 978-83-7014-644-3.

MAJER Piotr, *Znaczenie kanonicznej formy zawarcia małżeństwa*, in: Annales Canonici 11 (2015), s. 135-155.

MARTÍN DE AGAR José Tomás, *De ceteris actibus cultus Divini*, in: Kodex prawa kanonicznego, komentarz, Wolters Kluwer Polska Kraków 2011. ISBN 978-83-264-0099-5.

MARZOA Ángel, *De sanctissima Eucharistia*, in: Kodex prawa kanonicznego, komentarz, Wolters Kluwer Polska Kraków 2011. ISBN 978-83-264-0099-5.

MELZER Filip, TÉGL Petr a kol., *Občanský zákoník: velký komentář*, svazek I, Leges Praha 2013. ISBN 978-80-87576-73-1.

- MIKLÍK Josef, *Ježíš Kristus*, Bohoslav Rupp Praha 1948.
- MIKLÍK Josef, *Vzpomínky z Terezína*, Josef Glos Semily 1946.
- MIRAGOLI Egidio, *Il confessore e il "De sexto"*, in: *Il sacramento della penitenza, Il ministro del confessore: indicazioni canoniche e pastorali*, Milano 1999.
- MIRAS Jorge, *Poszczególne akty administracyjne. Dyspensy*, in: *Kodeks prawa kanonicznego, komentarz*, Wolters Kluwer Polska Kraków 2011. ISBN 978-83-264-0099-5.
- MÜLLER Gerhrad Ludwig, *Dogmatika pro studium i pastorači*, Karmelitánské nakladatelství Kostelní Vydří 2010. ISBN 978-80-7195-259-6.
- MYRCHA Marian Alfons, *Problem grzechu w karnym ustawodawstwie kanonicznym*, in: *Prawo kanoniczne* 29 (1986) 1-2, s. 43-80.
- NĚMEC Damián, *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*, Karmelitánské nakladatelství Praha 2006. ISBN 80-7195-065-3.
- NĚMEC Damián, *Právní omezení v udělování svátosti smíření v CCEO a CIC*, in *Studia theologica* 18 (2016) 4, s. 83-110.
- NOWICKA Urszula, *Przeszkody małżeńskie w perspektywie międzyobrzędkowej według KPK i KKKW*, in: *Ius Matrimoniale* 15 (2010), s. 7-25.
- NOWICKA Urszula, *Uprawnienia szafarza sakramentu pokuty i pojednania przy spowiedzi wiernego innego obrzędku*, in: *Seminarze*, 30 (2011), s. 51-63.
- OCHOA Xaverius, *Leges Ecclesiae post Codicem iuris canonici editae*, Vol. 5, *Commentarium pro Religiosis* Roma 1980.
- PALUCH Krzysztof, *Obowiązki i zadania spowiednika*, in: *Symposium* 20 (2016), 1, s. 9-26.
- PALUCH Krzysztof, *Szafarz sakramentu pokuty*, *Symposium* 12 (2008), 1, s. 57-70.
- PASTUSZKO Marian, *Celebracja święceń (kanony: 1008-1011 1-2)*, in: *Prawo Kanoniczne* 40 (1997), 3-4, s. 37-124.
- PASTUSZKO Marian, *Chrześcijanin jako penitent (kanony 987-991)*, in: *Prawo Kanoniczne* 39 (1996), 3-4, s. 65-153.
- PASTUSZKO Marian, *Kapłan szafarzem sakramentu pokuty*, in: *Prawo kanoniczne* 31 (1988), 3-4, s. 59-74.

- PASTUSZKO Marian, *Miejsce sprawowania sakramentu pokuty i pojednania*, in: Prawo kanoniczne 41 (1996) 3-4, s. 75-105.
- PASTUSZKO Marian, *Obowiązki szafarza sakramentu pokuty i pojednania*, in: Prawo kanoniczne 39 (1996) 1-2, s. 17-67.
- PASTUSZKO Marian, *Pojednanie penitenta z Bogiem i Kościołem (kan. 960)*, in: Prawo kanoniczne 42 (1999), 1-2, s. 3-56.
- PASTUSZKO Marian, *Posługa szafarza sakramentu pokuty i pojednania w szczególnych okolicznościach: (kanony: 976, 977 i 982)*, in: Prawo kanoniczne 38 (1995) 1-2, s. 27-70.
- PASTUSZKO Marian, *Posługa szafarza sakramentu pokuty i pojednania w zwyczajnych okolicznościach (kanony: 978, 979, 980 i 981)*, in: Prawo kanoniczne 38 (1995) 3-4, s. 27-85.
- PASTUSZKO Marian, *Szafarz sakramentu birzmowania*, in: Prawo kanoniczne 33 (1990) 1-2, s. 101-132.
- PASTUSZKO Marian, *Równoczesne rozgrzeszenie wielu penitentów bez uprzedniej ich spowiedzi indywidualnej*, in: Prawo kanoniczne 31 (1988) 1-2, s. 53-85.
- PASTUSZKO Marian, *Udzielanie sakramentów braciom oddzielonym (kan. 884 §§ 1-5 KPK 1983)*, in: Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne 34 (2001), s. 194-215.
- PASTUSZKO Marian, *Uprawnienie do spowiadania wynikające z prawa (kan. 967)*, in: Prawo kanoniczne 34 (1991) 3-4, s. 115-133.
- PASTUSZKO Marian, *Uprawnienie do sprawowania sakramentu pokuty i pojednania (kanony 966-975 i kan. 144 §§1-2)*, in: Prawo kanoniczne 37 (1994) 3-4, s. 191-245.
- PAWLUK Tadeusz, *Prawo kanoniczne według kodeksu Jana Pawła II*, Tom II, Warmińskie wydawnictwo diecezjalne Olsztyn 2010. ISBN 978-83-61864-24-0.
- PAWLUK Tadeusz, *Prawo kanoniczne według kodeksu Jana Pawła II*, Tom III, Warmińskie wydawnictwo diecezjalne Olsztyn 2010. ISBN 978-83-88348-96-9.
- PECHÁČEK Gabriel, *Zpovědnice, Dědictví sv. Prokopa* Praha 1911.
- PEJŠKA Josef, *Církevní právo*, díl I, nákladem vlastním Obořiště 1932.
- PEJŠKA Josef, *Církevní právo*, díl III, Teologický ústav Obořiště 1934.
- PELLEGRINO Pietro, *Gli impedimenti relativi ai vincoli etici – giuridici tra le persone nel matrimonio canonico*, Giappichelli Torino 2000. ISBN 88-348-2382-6.

- PEKARČÍK Miloš, *Spovedné tajomstvo a spovedná tajnosť*, in: Tribunal 2004 (1), s. 9-10.
- POLC V. Jaroslav, *Svatý Jan Nepomucký*, Zvon Praha 1993. ISBN 80-7113-071-3.
- PLANNER František, *Kněz a jeho poslání*, Křesťanská akademie Řím 1972.
- PLĄTEK Stanisław Józef, *Sprawowanie sakramentu pokuty i pojednania*, Paulinianum Częstochowa 2001. ISBN 978-83-65600-94-3.
- POLÁŠEK František, *Církevní manželství podle kanonického práva*, Česká katolická charita Praha 1990.
- PŘIBYL Stanislav, *Ježíšových Dvanáct*, in: Revue církevního práva 20 (2014) 2, s. 25-38.
- PŘIBYL Stanislav, *Počátky vývoje hierarchického uspořádání v rané církvi*, in: Revue církevního práva 17 (2011) 2, s. 13-35.
- PŘIBYL Stanislav, *Smíšená manželství (kanonicko-právní pohled)*, in: Sborník Katolické teologické fakulty, svazek VI., Univerzita Karlova v Praze – Karolinum 2004, s. 403-441.
- PŘIBYL Stanislav, *Ustanovování a disciplína nositelů církevních úřadů v pastorálních listech*, in: Theologická revue 76 (2005) 3-4, s. 280-293.
- RATZINGER Josef, *O víře dnes*, Zvon Praha 1994. ISBN 80-7113-100-8.
- RINCÓN-PÉREZ Tomás, *Sakrament pokuty*, in: Kodex prawa kanonicznego, komentarz, Wolters Kluwer Polska Kraków 2011. ISBN 978-83-264-0099-5.
- RYBCZYK Józef, *Projekt reformy prawa małżeńskiego: (część II – kanony: 1035-1080)*, in: Prawo kanoniczne 20 (1977), 3-4, s. 149-165.
- ROUTH Martinus Josefus, *Reliquiae sacrae*, Vol. IV, Oxford 1846.
- SALACHAS Dimitrios, *Il sacramento del matrimonio nel nuovo Diritto Canonico delle Chiese Orientali*, Edizioni Dehoniane Bologna 2003. ISBN 978-88-1040-869-8.
- SALACHAS Dimitrios, *Teologia e disciplina dei sacramenti nei Codici latino e orientale*. Studio teologico-giuridico comparative, Diaconia del diritto Bologna 2005. ISBN 978-88-1040-875-9.
- SANCHIS Josemaría, *La legge penale e il precetto penale*, Giuffrè Editore Milano 1993. ISBN 88-14-04219-5.
- SEBOTT Reinhold, *Das neue kirchliche Eherecht*, Knecht Freiburg 2005. ISBN 978-

3782008891.

SKOBLÍK Jiří., *Nova et vetera pro zповědníky*, Karolinum Praha 1999. ISBN 80-7184-931-6.

SKOBLÍK Jiří., *Poznámky ke křesťanské etice*, KTF UK Praha 1994.

SŁOWIKOWSKA Anna *Uczestnictwo wiernych świeckich w liturgii Kościoła łacińskiego. Studium kanoniczne*, Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II Lublin 2014.

SOCHA Hubert, *Allgemeine Normen*, in: Münsterischer Kommentar zum Codex iuris canonici, Essen seit 1984.

STAWNIAK Henryk, *Przeszkody małżeńskie wynikające z węzła etyczno-prawnego*, in: Prawo kanoniczne 55 (2012) 3, s. 19-33.

STAWNIAK Henryk, *Wybrane funkcje szafarza sakramentu pokuty—aspekt prawny*, in: Seminare 24 (2007), s. 69-82.

STENSON Alex, *Penalties in the new Code: the role of the confessor*, in: The Jurist 43 (1983), s. 406-419.

STOKŁOSA Marek, *Przestępstwa przeciwko świętości sakramentu pokuty w świetle kanonicznego prawa karnego*, in: Studia Redemptorystowskie 7 (2009), 159-178.

STOKŁOSA Marek, *Uwolnienie penitentów z kar kościelnych w zakresie wewnętrznym sakramentalnym*, Sympozjum 20 (2016) 2, s. 97-120.

SVOBODA Jiří, *Aplikace privilegia sv. Pavla podle kán. 1143-1147 CIC a kán. 854-856 CCEO*, in: Revue církevního práva 24 (2003), 1, s. 5-16.

SVOBODA Jiří, *Moc řádná – zástupná ve vztahu k nerozlučitelnosti manželství*, in: Revue církevního práva 18 (2001) 1, s. 7-28.

SVOBODA Jiří, *Zplatnění manželství v právu Katolické církve*, in: Revue církevního práva 30 (2005) 1, s. 7-39.

SYRYJCZYK Jerzy, *Kanoniczne prawo karne*, Wydawnictwo Iniwersytetu Kardynała Wyszyńskiego Warszawa 2003. ISBN 83-70-722-84-9.

SYRYJCZYK Jerzy, *Kompetencje wikariusza generalnego*, in: Struktura i zadania kurii diecezjalnej, red. J. Krukowski, K. Warchałowski, Warszawa 2003. ISBN 83-70-722-74-1.

- SYRYJCZYK Jerzy, *Niektóre gwarancje sprawedliwego wymiaru kar w Kodeksie prawa kanonicznego z 1983 r.*, in: *Prawo kanoniczne* 34 (1991) 3–4, s. 147–163.
- SYRYJCZYK Jerzy *Pojęcie ekskomuniki w świetle zadań pastoralnych Kościoła w Projekcie prawa karnego z 1973 r. oraz w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1983 r.*, in: *Prawo kanoniczne* 32 (1989) 1-2, s. 127-156.
- SYRYJCZYK Jerzy, *Pojęcie przestępstwa w świetle Kodeksu Prawa Kanonicznego Jana Pawła II*, in: *Prawo kanoniczne* 28 (1985), 1-2, s. 85-96.
- SYRYJCZYK Jerzy, *Sankcje w Kościele*, Wydawnictwo Iniwersytetu Kardynała Wyszyńskiego Warszawa 2008. ISBN 978-83-7072-508-2.
- SYRYJCZYK Jerzy, *Wymiar kar latae sententiae*, in: *Prawo kanoniczne* 28 (1985), 3-4, s. 41-64.
- SZCZOT Elżbieta, *Dopuszczanie do Komunii świętej wiernego katolika podlagającego normie kan. 975 PKP*, in: *Roczniki nauk prawnych*, Tom VIII. (1998), s. 205-222.
- SZTYCHMILER Ryszard, *Proces sporny*, in: *Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego*, Tom V, Pallottinum Poznań 2007. ISBN 978-83-7014-571-2.
- ŠÁMAL Pavel, PÚRY Stanislav, RIZMAN František, *Trestní zákon, komentář*, díl II, C. H. Beck Praha 2004. ISBN 80-7179-876-7.
- ŠPAČEK Richard, *Katolická věrouka, díl III, kniha V-VII: O milosti, svátostech a dokonání*, Dědictví sv. Prokopa Praha 1922.
- ŠVESTKA Jiří, DVOŘÁK Jan, FIALA Josef a kol., *Občanský zákoník: komentář*, Wolters Kluwer Praha 2014. ISBN 978-80-7478-457-6.
- TEJERO Eloy, *De Ecclesiae munere sanctificandi*, in: *Kodeks prawa kanonicznego*, komentarz, Wolters Kluwer Polska Krakow 2011. ISBN 978-83-264-0099-5.
- TOMAN Josef, *Censury a zpovědnice*, vlastním nákladem Brno 1926-1930.
- TRETERA Jiří Rajmund, HORÁK Záboj, *Slovník církevního práva*, Grada Praha 2011. ISBN 978-80-247-3614-3.
- TRETERA Jiří Rajmund, HORÁK Záboj, *Církevní právo*, Leges Praha 2016. ISBN 978-80-7502-192-2.
- VALEŠ Václav, *Konfesní parvo*, Aleš Čeněk Plzeň 2008. ISBN 978-80-7380-135-9.
- WEIGAND Rudolf, *Zur Problematik des Naturrechts: Inhalt, Erkennbarkeit*,

- Veranderlichkeit, Dispensierbarkeit*, in: *Persona y Derecho* 25 (1991), s. 239-263.
- WOLF Václav, *Svatosti v pohledu českého baroka*, Matice cyrilometodějská Olomouc 2009. ISBN 978-80-7266-326-2.
- WOLF Václav, *Syntéza víry*, Matice cyrilometodějská Olomouc 2003.
- ZABOROWSKI Marek, *Dyspensa w prawodawstwie kościelnym*, in: *Prawo kanoniczne* 56 (2013) 1, s. 32-45.
- ZABOROWSKI Marek, *Forma nadzwyczajna zawarcia małżeństwa*, in: *Ius Matrimoniale* 20 (2009), s. 155-130.
- ZABOROWSKI Marek, *Sprawowanie sakramentu pokuty i pojednania w niebezpieczeństwie śmierci*, in: *Roczniki nauk prawnych*, Tom. XVIII (2006), nr. 2, s. 275-290.
- ZUBERT Wenanty Bronislaw, *Interkomunia w świetle nowego Kodeksu*, in: *Prawo kanoniczne* 31 (1988) 1-2, s. 14-29.
- ZUBERT Wenanty Bronislaw, *Sacramentale sigillum inviolabile est*, in: *Pro iure et vita*, Wybor pism B. W. Zuberta OFM, red. E. Szczot, Lublin 2005, s. 639-656.
- ZUBERT Bronislaw Wenanty, *Spowiedź zakonników i zakonnice w świetle decretu Dum canicarum*, in: *Roczniki teologiczno-kanoniczne* 22 (1975) 5, s. 41-53.
- ZUBERT Bronislaw Wenanty, *Řeholní právo*, Matice cyrilometodějská Olomouc 1996.
- ŽÁK František, *Soustavná věrouka*, Tom. III, O svátostech, Dědictví sv. Jana Nepomuckého Praha 1925.
- ŽUROWSKI Marian, *Problem władzy i powierzania urzędów w Kościele katolickim*, Wydawnictwo Apostolstwa Modlitwy Kraków 1984. ISSN 0866-9406.

SEZNAM ZKRATEK

AAS	Acta Apostolicae sedis
art	artikul, článek
ASS	Acta Sanctae sedis
CCEO	Kodex kánonů východních církví
CIC	Kodex kanonického práva
CIC 1917	Kodex kanonického práva promulgovaný v roce 1917
ČKD	Časopis katolického duchovenstva
DVK	II. vatikánský koncil
KKC	Katechismus katolické církve
Kán	kánon
LEV	Liberia Editrice Vaticana
LG	Věřoučná konstituce II. Vatikánského koncilu o církvi Lumen gentium
MP	Motu proprio
MK	Münsterlicher kommentar zum Codex Iuris Canonici
PL	Patrologia latina
PG	Patrologia graeca
SC	Věřoučná konstituce II. Vatikánského koncilu o liturgii Sacrosanctum consilium
Tom	tomus, kniha
Vol	volumen, svazek

ABSTRAKT

POLÍVKA, Šimon. *Pravomoci a oprávnění zpovědníka*. České Budějovice 2021. Disertační práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra teologických věd. Vedoucí práce doc. JUDr. Stanislav Příbyl Ph.D., Th.D., J.C.D.

Klíčová slova: kanonické právo, svátost smíření, zpovědník, pověření zpovídat, odpuštění hříchů, prominutí trestů, dispenz, manželské překážky, iregularity

Odpuštění hříchů a smíření s Bohem je plodem Kristova vykupitelského díla. Zpovědník uděluje rozhřešení v osobě a mocí samotného Krista, to znamená, že přivlastňuje účinky Kristovy vykupitelské oběti jednotlivým věřícím. Zpovědník proto musí být nositelem svátostného kněžství v biskupském nebo kněžském stupni a pro jeho službu je také nezbytné pověření církví k udílení svátosti smíření.

Zpovědník je oprávněn prominout nápravný trest *latae sententiae*, který dosud nebyl úředně prohlášen. Tato pravomoc náleží biskupům z titulu přijatého svěcení a kanovníku penitenciáři či kaplanovi na základě jejich úřadu. Každý kněz je oprávněn prominout nápravný trest v naléhavém případě. Jedná se o situaci, ve které je pro penitenta tvrdé setrvat v těžkém hříchu až do doby, než příslušný představený promine trest. Mezi pravomoci zpovědníka náleží také oprávnění udělit dispenz od tajných manželských překážek pocházejících z církevního práva a také od iregularit či překážek k výkonu moci ze svěcení.

Pravomoci zpovědníka se plně řídí zásadou *salus animarum suprema lex*, což odpovídá poslání zpovědníka, kterým je odpouštět hříchy v osobě Krista (*in persona Christi*) a tím uskutečňovat Kristovo dílo vykoupení v jednotlivých věřících.

ABSTRACT

Confessor's Powers and Authorization

Key words: canon law, sacrament of reconciliation, confessor, authorization to hear confessions, forgiveness of sins, pardon of punishments, dispensation, impediments to marriage, irregularities

The forgiveness of sins and reconciliation with God are fruits of Christ's work of redemption. The confessor gives absolution in the person and power of Christ Himself, which means appropriating the effects of Christ's redemptive sacrifice to individual faithful. That's why the confessor must be bearer of sacramental priesthood in priestly or bishop's degree, and the authorization by the Church to administer the sacrament of reconciliation is also necessary for his service.

The confessor is authorized to pardon a *latae sententiae* reformatory punishment not yet officially declared. This power belongs to bishops by virtue of the holy orders received, and to canon penitentiary or chaplain by virtue of their office. Any priest is entitled to pardon a reformatory punishment in emergency, i.e. in a situation where it is hard for the penitent to remain in the state of grave sin until the competent superior pardons the punishment. The confessor's powers also include the authorization to grant dispensation from secret impediments to marriage resulting from canon law, as well as from irregularities or impediments to exercise power of the holy orders.

The confessor's powers are based on the *salus animarum suprema lex* principle, which corresponds to the confessor's mission of forgiving sins in the person of Christ (*in persona Christi*), thus accomplishing Christ's work of redemption in individual faithful.